

วารสาร
JBIM พุทธนวัตกรรม
และการจัดการ

Journal of Buddhist Innovation and Management

ปีที่ 6 ฉบับที่ 4 กรกฎาคม - สิงหาคม 2566

ISSN : 2774-0919 (Print) 2774-0897 (Online)

Vol. 6 No. 4 July - August 2023

วารสาร พุทธนวัตกรรม และการจัดการ

Journal of Buddhist Innovation and Management

ปีที่ 6 ฉบับที่ 4 กรกฎาคม-สิงหาคม 2566

จำนวนพิมพ์ : 10 เล่ม

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ

- ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์
- ฉบับที่ 2 มีนาคม-เมษายน
- ฉบับที่ 3 พฤษภาคม-มิถุนายน
- ฉบับที่ 4 กรกฎาคม-สิงหาคม
- ฉบับที่ 5 กันยายน-ตุลาคม
- ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

เป็นวารสารด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการที่มุ่งเน้นนำเสนอองค์ความรู้ที่เป็นนวัตกรรมทางพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์ทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และผลงานทางวิชาการด้านการบริหารจัดการ โดยเปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ที่ปรึกษาวารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร.

พระราชวัชรสารบัณฑิต, รศ.ดร.

พระเทพเวที, รศ.ดร.

พระมหาชำนาญ มหาชาโน, ดร.

พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ผศ.ดร.

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.

พระอุดมสิทธินายก, รศ.ดร.

ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง

ศ.ดร.จ้านงค์ อติวัฒน์สิทธิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บรรณาธิการ:

รศ.ดร. สุรพล สุขะพรหม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยบรรณาธิการ:

พระครูสุธีภักดีบัณฑิต, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หัวหน้ากองบรรณาธิการ:

อาจารย์ ดร. สุภัทรชัย สีสะไบ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทีมบรรณาธิการ:

รศ.ดร. ดวงตา สราญรมย์

มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์

รศ. พล.ท.ดร. วีระ วงศ์สรรคร์

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

รศ.ดร. สัญญา เคนาภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

รศ.ดร. ธัชชนันท์ อิศรเดช

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร. อัจฉรา หล่อตระกูล

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

รศ.ดร. เต็มศักดิ์ ทองอินทร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร. ชนสิทธิ์ สิทธิสูงเนิน

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผศ.ดร. บุษกร วัฒนบุตร

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

ผศ.ดร. สอาด บรรจงเจริญ

มหาวิทยาลัยแสดมฟอร์ด

ผศ.ดร. อุทัย สติมัน

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ผศ.ดร. สมคิด ดวงจักร

มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

น.อ.ดร. นภัทร์ แก้วนาค

วิทยาลัยการทัพอากาศ

ผศ.ดร. วันชัย สุขตาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

อ.ดร. กฤษณะ ทองแก้ว

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ผศ.ดร. ธิติวุฒิ หมั่นมี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองจัดการ:

พระมหาสมชาย ขนติสรโน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาสมัคร์ อติภทโท

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศิลปกรรม:

ผศ.ดร. ประสิทธิ์ พุทธศาสน์ศรีธา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การเงิน:

อาจารย์ ดร.สุมาลี บุญเรือง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นางสาวพัชรี हालาง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พิสูจน์อักษร:

ดร. กรกต ชำบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สามเณรเดชาวิชญ์ กายะ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ฝ่ายกฎหมาย:

รศ.ดร. ธัชชนันท์ อิศรเดช

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงาน:

สำนักงานวารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ

มูลนิธิการจัดการเชิงพุทธ เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

โทร. 093-6359515

จัดพิมพ์โดย:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

โทร. 035-248-000 ต่อ 8555, 8556, 5541. แฟกซ์. 035-248-000 ต่อ 8545

JBIM

วารสาร
พุทธนวัตกรรม
และการจัดการ

Journal of Buddhist Innovation and Management

Vol.6 No. 4 July – August 2023

Number of prints: 10 copies

Release Date Is 2 Copies Per Year.

Issue 1 January-February

Issue 2 March – April

Issue 3 May – June

Issue 4 July – August

Issue 5 September – October

Issue 6 November - December

Objective:

This Journal is academic journal in Humanities and Social science with the purpose of promote and support lecturer, academician, student and interested person have opportunity to publish academic work that focus to present both Thai and English article for body of knowledge in innovation of integration Buddhism, Social science, Humanities and Business. Accepting articles in both Thai and English.

Advisory Board of Journal

Prof. Dr. Brahmapundit	Mahachulalongkomrajavidyalaya University
Prof. Dr. Phra Dhamwatcharabundit	Mahachulalongkomrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phra Theppawaramethi	Mahachulalongkomrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phra Rajvajasarabundit	Mahachulalongkomrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phra Thepwethi	Mahachulalongkomrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Phramaha Surasak Paccantaseno	Mahachulalongkomrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phramaha Somboon Uddhikaro	Mahachulalongkomrajavidyalaya University
Dr. Phramaha Chamnan Mahachano	Mahachulalongkomrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phra Udomsittinayok	Mahachulalongkomrajavidyalaya University

Prof. Dr. Boonton Dockthaisong	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Prof. Dr. Chamnong Adivadhanasit	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Editor:	
Assoc. Prof. Dr. Surapon Suyaporn	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assistant Editor:	
Asst. Prof. Dr. Phrakhru Suthikittibundit	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Editor in Chief:	
Dr. Suphattharachi Sisabai	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Editorial Team:	
Assoc. Prof. Dr. Duangta Saranrom	Rajapruk University
Assoc. Prof. Lt. Gen. Dr. Weera Wongsan	National Defence College of Thailand
Assoc. Prof. Dr. Sanya Kenaphoom	Rajabhat Maha Sarakham University
Assoc. Prof. Dr. Tatchanan Isaradej	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Toemsak Thongin	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Achara Lortrakul	Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
Asst. Prof. Dr. Chonsit Sitisungnoen	Silpakorn University
Asst. Prof. Dr. Butsakon Watthanabut	North Bangkok University
Asst. Prof. Dr. Sa-at Banchoetrit	Stamford International University
Asst. Prof. Dr. Uthai Satiman	Suan Dusit University
Asst. Prof. Dr. Somkid Duangchak	Chom Bueng Rajabhat University
Gp. Capt. Dr. Naphat Kaeonak	Air Force College
Asst. Prof. Dr. Wanchai Suktam	Surindra Rajabhat University
Dr. Kitsana Thongkaeo	Suratthani Rajabhat University
Asst. Prof. Dr. Thitiwut Manmee	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Management Division:	
Phramaha Somchai Khantisarano	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Phramaha Samak Atibhaddho	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Fine arts:	
Asst. Prof. Dr. Prasit Phutthasatsattha	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Finance Subdivision:	
Dr. Sumalee Boonrueang	Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Miss Paschree Halang

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

proofreading department:

Dechawit Kaya

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr. Korakot Chabundit

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Legal Subdivision:

Assoc. Prof. Dr. Tatchanan Isaradej

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Office:

The Office Journal of Buddhist Innovation and Management.

Buddhist Management Foundation

79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya 13170

Published by:

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing House

79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya. 13170.

Call. 035-248 - 000, ext. 8555,8556,5541 Fax. 035-248-000. ext. 8545.

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ : วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ
ARTICLE REVIEW BOARD: JOURNAL OF BUDDHIST INNOVATION AND MANAGEMENT

1. พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. Prof. Dr. Phra Brahmaphundit	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
2. พระธรรมรัตนาภรณ์, ดร. Dr. Phra Thammaratanaporn	วัดเขียนเขต จังหวัดปทุมธานี Wat Khian Khet, Pathum Thani Province
3. พระเทพวัชรบัณฑิต, ศ.ดร. Prof. Dr. Phra Thepvtjarabundit	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
4. พระเทพปริยัติเมธี, รศ.ดร. Assoc. Prof. Dr. Phratheppariyattimethi	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
5. พระราชวัลลภาจารย์, ดร. Dr. Phra Rajwallapajan	วัดหนองหอย จังหวัดราชบุรี Wat Nong Hoi, Ratchaburi Province
6. พระเมธาวิณัยรส, รศ. ดร. Assoc. Prof. Dr. Phramedhavinaiyaros	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย Mahamakut Buddhist University
7. พระสมุทรวชิรโสภณ, ดร. Dr. Phra Samut Wachirasopon	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
8. พระพิพัฑฒโรดม Phra Phiphatphatcharodom	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
9. พระวชิรกิตติบัณฑิต, รศ.ดร. Assoc. Prof. Dr. Phra Vajirakittibundit	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
10. พระอุดมสิทธินายก, รศ.ดร. Assoc. Prof. Dr. Phra Udomsittinayok	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
11. พระเมธีวราภรณ์ Phra Methewaraporn	วัดพนัญเชิงวรวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา Wat Phananchoenng Worawihan, Ayutthaya
12. พระครูโสภาสนนทกิตต์, ผศ.ดร. Asst. Prof. Dr. Phrakhru Opasnonthakit	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
13. พระครูนันทกิจโกศล, ดร. Dr. Phrakru Nonthakitkosol	วัดอ่วมอ่องประชาชนภูมิต์ จังหวัดนนทบุรี Wat Uam Ong Prachanarimit, Nonthaburi
14. พระครูโกศลธรรมานุสิฐ, ดร. Dr. Phrakhru Kosol Thammanusit	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
15. พระครูพิศิษฐ์ประชาชนาถ, ดร. Dr. Phrakhru Phisitprachanat	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
16. พระครูวิสุทธีสีลาภิวัฒน์, ดร. Dr. Phrakhru Wisutsilapiwat	วัดไผ่ล้อม จังหวัดสระบุรี Wat Phai Lom, Saraburi Province

17.	พระครูปลัดปัญญาวัฒน์, ศ.ดร. Prof. Dr. Phrakhrupalad Panyaworawat	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
18.	พระมหาสมบุญ ฐตฺถิกโร, รศ.ดร. Assoc. Prof. Dr. Phramaha Somboon Uddhikaro	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
19.	พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปณฺโณ, ผศ.ดร. Asst. Prof. Dr. Phrakhru Sangkharakchakkrit Phuripanyo	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
20.	พระคมสัน ฐิตเมธโส, ผศ. Asst. Prof. Phra Khomsan Titamataso	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
21.	พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, ผศ.ดร. Asst. Prof. Dr. Phrakhru Suthikittibundit	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
22.	พระครูวินัยธรเอก ชินวโส, ดร. Dr. Phrakhruvinaithon Ekk Jinawangso	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
23.	ศาสตราจารย์ ดร. บุญทัน ดอกไธสง Prof. Dr. Boonton Dockthaisong	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
24.	ศาสตราจารย์ ดร. จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ Prof. Dr. Chamnong Adivadhanasit	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
25.	ศาสตราจารย์ ดร. ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ Prof. Dr. Thirapat Serirangsan	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช Sukhothai Thammathirat Open University
26.	รองศาสตราจารย์ อนุภูมิ โขวกษม Assoc. Prof. Anuphum Sowkasem	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
27.	รองศาสตราจารย์ ดร. โภนิญ์ ศรีทอง Assoc. Prof. Dr. Konit Sithong	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
28.	รองศาสตราจารย์ ดร. อภินันท์ จันตะนี Assoc. Prof. Dr. Aphinant Chantanee	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
29.	รองศาสตราจารย์ ดร. วิวัฒน์ หามนตรี Assoc. Prof. Dr. Wiwat Harmontree	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
30.	รองศาสตราจารย์ ดร. สมศักดิ์ บุญปู Assoc. Prof. Dr. Somsak Bunpu	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
31.	รองศาสตราจารย์ ดร. สมชัย ศรีนอก Assoc. Prof. Dr. Somchai Sino	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
32.	รองศาสตราจารย์ ดร. สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย Assoc. Prof. Dr. SutthiPhong Siwichai	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
33.	รองศาสตราจารย์ ดร. สมาน นามสนิท Assoc. Prof. Dr. Saman Ngamsanit	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
34.	รองศาสตราจารย์ ดร. รัชชนันท์ อิศรเดช Assoc. Prof. Dr. Tatchanan Isaradej	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University

35. รองศาสตราจารย์ ดร. สุรินทร์ นียมางกูร
Assoc. Prof. Dr. Surin Nitamangkoon
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
36. รองศาสตราจารย์ ดร. พิเชฐ ทั่งโต
Assoc. Prof. Dr. Phichet Thangto
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
37. รองศาสตราจารย์ ดร. ภัทรพล ใจเย็น
Assoc. Prof. Dr. Pattarapol Chaiyen
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
38. รองศาสตราจารย์ ดร. เต็มศักดิ์ ทองอินทร์
Assoc. Prof. Dr. Toemsak Thongin
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
39. รองศาสตราจารย์ วราคม ที่สุกะ
Assoc. Prof. Warakhom Thisuka
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
40. รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยยุทธ ชีโนกุล
Assoc. Prof. Dr. Chaiyuth Chinokul
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
National Institute of Development Administration
41. รองศาสตราจารย์ ดร. โยธิน แสงวงดี
Assoc. Prof. Dr. Yothin Sawaengdee
มหาวิทยาลัยมหิดล
Mahidol University
42. รองศาสตราจารย์ ดร. ธีระโชติ เกิดแก้ว
Asst. Prof. Dr. Teerachoot Kerdkaew
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
Hua Chiew Chalermprakiet University
43. รองศาสตราจารย์ พัฒนา เรือนใจดี
Assoc. Prof. Phatthana Rueanchaidee
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Ramkhamhaeng University
44. รองศาสตราจารย์ ดร. วาสนา แก้วหล้า
Assoc. Prof. Dr. Wasana Kaewla
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
Surin Rajabhat University
45. รองศาสตราจารย์ ดร. สุวิญ รักษ์สัตย์
Assoc. Prof. Dr. Suwin Raksat
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
46. รองศาสตราจารย์ ดร. ธีระพงษ์ แก่นอินทร์
Assoc. Prof. Dr. Thiraphong Kaenin
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
Prince of Songkla University
47. รองศาสตราจารย์ ดร. สรรเสริญ อินทร์ตัน
Assoc. Prof. Dr. Sansoen Intarat
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
Suan Dusit University
48. รองศาสตราจารย์ ดร. จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ
Assoc. Prof. Dr. Chamroen Chuchuaisuwan
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
Rajamangala University of Technology Srivijaya
49. รองศาสตราจารย์ ดร. ภัคดี โพธิ์สิงห์
Assoc. Prof. Dr. Phakdi Phosing
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
Mahasarakham Rajabhat University
50. รองศาสตราจารย์ ดร. สันญา เคนาภูมิ
Assoc. Prof. Dr. Sanya Khenaphum
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
Mahasarakham Rajabhat University
51. รองศาสตราจารย์ ดร. ชลวิทย์ เจียรจิตต์
Assoc. Prof. Dr. Chonwit Chianchit
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Srinakharinwirot University
52. รองศาสตราจารย์ ดร. ไพศาล สรรสวัสดิ์สุทธิ
Assoc. Prof. Dr. Phaisan Sansonwisut
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
Nakhon Sawan Rajabhat University

53. รองศาสตราจารย์ ดร. กาสัก เต๊ะขันหมาก
Assoc. Prof. Dr. Kasak Tekhanmak
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
Thepsatri Rajabhat University
54. รองศาสตราจารย์ ดร. ชวลิต สวัสดิ์ผล
Assoc. Prof. Dr. Chawalit Sawatphon
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
Suan Dusit Rajabhat University
55. รองศาสตราจารย์พิเศษ ว่าที่ พ.ต. ดร. สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล
Assoc. Prof. Dr. Sawat Chirattthitikan
กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม
Department of Corrections, Ministry of Justice
56. รองศาสตราจารย์ ดร. อัจฉรา หล่อตระกูล
Assoc. Prof. Dr. Atchara Lotrakun
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
57. รองศาสตราจารย์ ดร. สำเนียง เลื่อมใส
Assoc. Prof. Dr. Samniang Leurmsai
มหาวิทยาลัยศิลปากร
Silpakorn University
58. รองศาสตราจารย์ ดร. วันทนา เนาว์วัน
Assoc. Prof. Dr. Wanthana Naowan
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
59. รองศาสตราจารย์ ดร. ศรชัย ท้าวมิตร
Assoc. Prof. Dr. Sornchai Taomitr
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
60. รองศาสตราจารย์ ดร. สุกิจ ชัยมุสิก
Assoc. Prof. Dr. Sukit Chaimusik
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
61. รองศาสตราจารย์ ดร. จิรายุ ทรัพย์สิน
Assoc. Prof. Dr. Chirayu Sapsin
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
Surindra Rajabhat University
62. รองศาสตราจารย์พิเศษ วิชัย ธรรมชอบ
Assoc. Prof. Wichai Thamchop
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
63. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พลับพลึง คงชนะ
Asst. Prof. Dr. Phlapplueng Khongchana
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Srinakharinwirot University
64. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มนต์รี เพชรนาจกร
Asst. Prof. Dr. Montri Phetnachak
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
Prince of Songkla University
65. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วุฒินันท์ กันทะเตียน
Asst. Prof. Dr. Wutthinan Kanthatian
มหาวิทยาลัยมหิดล
Mahidol University
66. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วสิน ปัญญาวุฒตระกูล
Asst. Prof. Dr. Wasin Panyawutatrakun
มหาวิทยาลัยนเรศวร
Naresuan University
67. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทศนีย์ เจนวิถีสุข
Asst. Prof. Dr. Thatsani Chenwithisuk
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
Chandrakasem Rajabhat University
68. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชนสิทธิ์ ลิทธิ์สูงเนิน
Asst. Prof. Dr. Chonsit Sitisungnoen
มหาวิทยาลัยศิลปากร
Silpakorn University
69. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สอาด บรรเจิดฤทธิ์
Asst. Prof. Dr. Sa-At Banchoetrit
มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด
Stanford University
70. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เรือโท ดร. อนันท์ ใจสมุทร
Asst. Prof. Lt. Jg. Dr. Anan Chaisamut
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
Surat Thani Rajabhat University

71. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชยสร สมบุญมาก
Asst. Prof. Dr. Chayason Sombunmak
มหาวิทยาลัยนครพนม
Nakhon Phanom University
72. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุษกร วัฒนบุตร
Asst. Prof. Dr. Busakorn Watthanabut
มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
North Bangkok University
73. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมคิด ดวงจักร
Asst. Prof. Dr. Somkhit Duangchak
มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
Chom Bueng Rajabhat University
74. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุญชู ภูศรี
Asst. Prof. Dr. Boonchoo Poosri
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
Ubon Ratchathani University
75. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิชชุกร นาคธน
Asst. Prof. Dr. Witchukon Nakathon
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
76. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัชวาล แอร์มหล้า
Asst. Prof. Dr. Chatchawan Araemla
มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
Chom Bueng Rajabhat University
77. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จตุภูมิ เขตจัตุรัส
Asst. Prof. Dr. Chatuphum Khetchatturat
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Khonkaen University
78. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อุทัย สติมัน
Asst. Prof. Dr. Uthai Satiman
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
Suan Dusit University
79. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อภิชาติ พานสุวรรณ
Asst. Prof. Dr. Apichat Pansuwan
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
80. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มนัสสวาส กุลวงศ์
Asst. Prof. Dr. Manassawas Kullawong
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ศรีวิชัย
Rajamangala University of Technology Srivijaya
81. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิภาวณี เผือกบัวขาว
Asst. Prof. Dr. Wipavanee Phueakbuakhao
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
Phetchaburi Rajabhat University
82. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เสกสรรค์ สนวนา
Asst. Prof. Dr. Seksan Sonwa
มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
Roi Et Rajabhat University
83. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ผดุง วรรณทอง
Asst. Prof. Dr. Phadung Wanthong
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
84. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัฐพล เย็นใจมา
Asst. Prof. Dr. Rattapol Yenjaima
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
85. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธิติวุฒิ หมั่นมี
Asst. Prof. Dr. Thitiwut Manmee
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
86. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวัฒน์ รักขันโท
Asst. Prof. Dr. Suwatsan Ragkhanto
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
87. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยุทธนา ปรานีต
Asst. Prof. Dr. Yuttana Praneet
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
88. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรทิพย์ วรรณวิโรจน์
Asst. Prof. Dr. Phonthip Wannawiroj
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

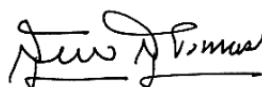
89. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ธิลาวั
Asst. Prof. Dr. Prasert Thilao
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
90. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุริยา รักษาเมือง
Asst. Prof. Dr. Suriya Raksamueng
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
91. ผศ.ดร. ประสิทธิ์ พุทธศาสน์ศรีธา
Asst. Prof. Dr. Prasit Phutthasatsattha
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
92. อาจารย์ ดร. อนงค์วิชญา สาริบุตร
Dr. Anongwitya Saribut
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Ramkhamhaeng University
93. อาจารย์ ดร. วิยะดา วรานนท์วนิช
Dr. Wiyada Waranonwanit
มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
North Bangkok University
94. อาจารย์ ดร. กฤษณะ ทองแก้ว
Dr. Kitsana Thongkaeo
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
Suratthani Rajabhat University
95. อาจารย์ ดร. จิตต์วิมล คล้ายสุบรรณ
Dr. Chitwimon Khlaisuban
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
Suan Dusit University

บทบรรณาธิการ

วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการนี้เป็นปีที่ 6 ฉบับที่ 4 ประจำเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม พ.ศ. 2566 คณะกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อ คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Review) พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์โดยคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความสมบูรณ์ และมีคุณภาพมากที่สุด ควบคู่กับการตีพิมพ์เผยแพร่ อีกทั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทาง วิชาการและเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ

คณะกองบรรณาธิการขอขอบคุณคณะกรรมการกลั่นกรองบทความทุกท่านที่ได้ใช้ ความเพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้อง นำอ่านเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายสุดขอขอบคุณเจ้าของผลงานทางวิชาการ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ทำให้มีวารสารฉบับนี้มีคุณค่าทางวิชาการที่นำไปสู่การปฏิบัติ และเผยแพร่ในวงกว้างและโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

(รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม)

บรรณาธิการวารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ

สารบัญ

	(14)
	
กองบรรณาธิการ	(1)
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ	(6)
บทบรรณาธิการ	(12)
สารบัญ	(14)
บทความวิจัย :	
การพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี แห่งที่ 1 วัด อัมพวัน	1
พระนรินทร์ โชติปาโล, พระสุธีวีรบัณฑิต, ประเสริฐ ธิลา	
การพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานตามหลักผละ 4 ของบุคลากรองค์การบริหาร ส่วนตำบลพลับพลาไชย อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี	15
พระอธิการอนุชา ฐานุตตลาโภ, พระครูโสภณวีรานุวัตร (นิคม ญาณฐวโร), นพดล ดีไทยสงค์	
การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ของกรมชลประทาน โดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม	29
อดิเทพ ภิญญาเกษม, สุรินทร์ นียมางกูร, วัชรินทร์ ชาญศิลป์	
การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยา	41
ภัทราพร จันตะณี, บุญทัน ดอกไธสง, สุรินทร์ นียมางกูร	
การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดนนทบุรี	53
พระอุดมสิทธิธนายก (กำพล คุณงกูโร), ประเสริฐ ธิลา, พระปลัดนพรัตน์ สุเมโธ	
การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น	68
พระอุทัย อัสมาลี, พรรษา พุฒยงกูร, เต็มศักดิ์ ทองอินทร์, พระพลากร สมุงคโล	

ปัจจัยทางการเมืองที่ส่งเสริมการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร	83
<i>วิศิษฐ์ จันดากุล, ธีชชนันท์ อิศรเดช, ประณต นันทิยะกุล</i>	
การออกแบบและสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จากเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ชุมชนจังหวัดลำปาง	97
<i>พระครูสิริธรรมบัณฑิต (ภาณุวัฒน์ ปฏิภาณเมธี), บุรินทร์ รุจจนพันธุ์, ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์, ณรงค์ ปัดแก้ว, อรทัย พิไชยวงศ์</i>	
การประเมินโครงการนวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ครูสู่มาตรฐานสากล โรงเรียนกรรณสุตศึกษาลัย จังหวัดสุพรรณบุรี	108
<i>วรรณพัชร ชื่อดตรง</i>	
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภค ยุคดิจิทัลในจังหวัดนนทบุรี	122
<i>เจณิภา คงอิม</i>	
การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร ที่ทำการปกครองในจังหวัดปทุมธานี	133
<i>พระครูวรธรรมวาที ฉนทวฑฺฒโธ (รักแหลมทอง), สมาน งามสนิท, เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง</i>	
การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี	143
<i>พระอุดมสิทธินายก, ประเสริฐ ธิลาว, พระมหากิตติกร กิตติกรุโ</i>	
บทความวิชาการ:	
แชมป์ปาล์ศึกษาว่าด้วยการเมืองกับการคุมขังพระสงฆ์: บันทึกไว้ในโอกาส 100 ปี ชาตกาลพระราชรัตนโมลี (นคร แชมปาลี)	157
<i>ดิเรก ด้วงลอย, มัลลิกา ภูมะธน, พระปลัดระพิน พุทธิสารโ</i>	
บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม	168
<i>พระครูสมุห์ชาคริต ปิยาโคโม</i>	
บทบาทพระฐานานุกรมในพระราชอาณาเขตในประเทศไทย	183
<i>พระปลัดเวชยันต์ ฐิตสทฺโธ (แหวเพ็ชร์)</i>	

ถอดบทเรียนทางการบริหารจากวัดไทยในต่างประเทศกับการสืบรักษา พระพุทธศาสนา กรณีศึกษาวัดมงคลรัตนาราม แคมป์ป่า สหรัฐอเมริกา <i>พระราชวัชรสารบัณฑิต, พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, สุกานดา จันทวารีย์</i>	197
วิกฤตหนี้ครัวเรือนของไทยในยุคเศรษฐกิจโลกถดถอย : ปัญหาและทางออก <i>ภัทรพล ใจเย็น, เดช ชูจันทร์</i>	213
แนวทางในการพัฒนาการอุดมศึกษาของไทยตามหลักการประกันคุณภาพการศึกษา ระดับอุดมศึกษา <i>พระธีรวัฒน์ อ้นเต้ง</i>	224
ภาคผนวก	225
คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง	226

การพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี แห่งที่ 1 วัดอัมพวัน*

MANAGEMENT DEVELOPMENT OF AMPHAWAN MEDITATION CENTRE AS THE FIRST IN SINGBURI PROVINCE

พระนรินทร์ โชติปาโล, พระสุธีวีรบัณฑิต ,ประเสริฐ ธิลาอ

Phra Narin Jotipālo, Phra Suthiwirabandit, Prasert Thilao

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: Lpja2552@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ศึกษากระบวนการบริหาร และนำเสนอการพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี แห่งที่ 1 วัดอัมพวัน วิธีดำเนินการวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ โดยเก็บข้อมูลภาคสนาม จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 370 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 รูป/คน ผู้วิจัยนำไปวิเคราะห์แบบพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.48 2. กระบวนการบริหารจัดการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.49 พบว่า ด้านสถานที่ มีความพร้อมในการรับรองผู้ปฏิบัติธรรม จัดที่พักเหมาะสมกับสถานการณ์ ด้านวิทยากร วิทยากรมีความประพฤติดี เป็นแบบอย่างที่ดีได้ มีวัตรปฏิบัติน่าเลื่อมใส ด้านบริหารจัดการ มีการจัดตารางเวลาปฏิบัติธรรมไว้อย่างชัดเจนต่อเนื่องตลอด ทั้งปี มีกฎและ ระเบียบชัดเจน 3. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ ควรจำกัดจำนวนผู้ปฏิบัติธรรมเพื่อให้เหมาะสมกับสถานที่พัก ด้านวิทยากร ควรเพิ่มวิทยากรที่ดูแลการปฏิบัติให้มากขึ้น ควรเพิ่มเวลาบรรยายธรรมและตอบคำถาม ด้านการบริหารจัดการ ควรเพิ่มบุคลากรทุก ๆ ฝ่ายให้มากขึ้น เพื่อให้เพียงพอกับปริมาณงาน ปรับปรุงมาตรฐานการให้บริการให้มากขึ้น

คำสำคัญ: การพัฒนาการบริหารจัดการ; สำนักปฏิบัติธรรม; วัดอัมพวัน

Abstract

The purpose of this research article is to study the general condition, the administrative process and to present the development the management at the 1st Singburi Meditation Center, Amphawan Temple. The research is applied by mixed method between quantitative research utilizing a survey research method by collecting data in the field of 370 samples, and qualitative research studying of documents and using in-depth interview with the 10 key informants. When collecting all information, the researcher used them for descriptive analysis.

From the result, it indicates that: 1. The whole management in general was at the highest level ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.48). 2. The overall management process was at a high level ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.49) The accommodation is available and suitable for the situation. The instructor is a good behavior, a good role model and respectful character. The management has a clear timetable for meditation practice entire the year. In addition, there are clear rules and regulations. 3. The guidelines for managerial development, the number of meditational practitioners should be limited to suit the accommodation. The meditational instructors should be added to taking care of practitioner, and to increase the time for dharma talk and answering the question. The management is to add more staff to fit the task for improving the service standard.

Keywords: Management Development; Meditation Centre; Wat Amphawan

บทนำ

ปณิธานอันแรงกล้าว่า จะใช้หนี้โลกมนุษย์ด้วยการเผยแพร่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ของพระธรรมสิงหบุราจารย์ (หลวงพ่ोजรัญ จตฺตมโม) หลังจากรอดตายจากอุบัติเหตุทางรถยนต์เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ.2521 ด้วยเหตุนี้ท่านจึงทุ่มเทเพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เช่น เปิดโรงเรียนพระปริยัติธรรมสำหรับภิกษุสามเณร เปิดสำนักวิปัสสนากรรมฐานสำหรับฆราวาสโดยไม่เลือกชั้นวรรณะ เชื้อชาติ หรือศาสนา มีคนมาฝากตัวเป็นลูกศิษย์ของท่านมากมายหลายศาสนามีทั้งศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลาม ผลงานของ

หลวงพ่ोजรัญเป็นที่ประจักษ์ทั้งหมู่ประชาชนคนไทยและชาวต่างชาติ (คณะสงฆ์วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี, 2559)

ในปัจจุบัน สังคมไทยปัจจุบันมีความเสื่อมทรามทางด้านจิตใจ เป็นโรครุมิคุ้มกัน บกพร่องทางด้านอารมณ์ ยาที่จะแก้โรคใจได้ดีที่สุดนั้นเป็นผลผลิตมาจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เรียกกันว่า ธรรมโอสธ หรือการปฏิบัติธรรมฝึกอบรมจิตให้มีสมาธิเข้มแข็งเพื่อให้เกิดสติปัญญากำหนดรู้เท่าทันสภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและปัญหาอันแท้จริงของชีวิต การปฏิบัติธรรม หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การฝึกสมาธิ-วิปัสสนาจะสามารถแก้ปัญหาสังคมไทยดังกล่าวนี้ได้แต่นั้นมิใช่เรื่องง่าย การที่จะทำให้ประชาชนคนไทยหันมาสนใจศึกษาปฏิบัติธรรมอย่างกว้างขวางและแพร่หลายได้นั้น ต้องมีองค์ประกอบเป็นเหตุปัจจัยส่งเสริมสนับสนุนหลายด้าน ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งก็คือ ต้องมีวัดที่จัดตั้งและดำเนินงานสำนักปฏิบัติธรรมที่เป็นมาตรฐานในการกำกับควบคุมของคณะสงฆ์ ที่มีพระภิกษุที่เป็นเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมและเป็นพระวิปัสสนาจารย์สำหรับทำหน้าที่บริหารจัดการฝึกอบรมสั่งสอนได้อย่างดีมีคุณภาพและมีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของพุทธศาสนิกชนแต่ในปัจจุบัน ยังขาดสำนักปฏิบัติธรรมที่มีมาตรฐานและพระภิกษุที่มีความรู้ความสามารถและปฏิบัติดีปฏิบัติชอบในการอบรมสั่งสอนเรื่องสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐานอยู่จำนวนมาก ทางวัดอัมพวันฯ ได้เห็นถึงความสำคัญดังกล่าวจึงทำโครงการ ฝึกอบรม พัฒนาจิตใจแก่เยาวชนของชาติมี นักเรียน นักศึกษา และบุคคลทั่วไปทั่วประเทศ ในภาควิชาการ และภาคปฏิบัติแล้วแต่โอกาสของผู้ที่จะเข้ารับการอบรม เพื่อเป็นพื้นฐานไปปฏิบัติเองต่อไป (วิง รอดเฉย, 2554)

การสร้างและพัฒนาเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมให้มีเอกภาพในการสอนและมีสถานที่ฝึกปฏิบัติกระจายอยู่ทั่วประเทศ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติร่วมกับทางคณะสงฆ์ได้ออกระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด (ระเบียบมหาเถรสมาคม, 2558) ขึ้นเป็นระเบียบควบคุมเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิปัสสนาธุระหรือการปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน ให้เป็นไปตามหลักที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในมหาสติปัญญาสูตรสาระสำคัญของระเบียบ มส.ฉบับนี้ ก็คือให้เจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้ควบคุมดูแลการจัดตั้งและดำเนินงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดของวัดนั้น ๆ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้พิจารณาเห็นว่า การปฏิบัติธรรมของประชาชนต้องได้รับความสะดวกสบาย ต้องมีสำนักปฏิบัติธรรมที่มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในการบริหารจัดการอำนวยความสะดวกในด้านการปฏิบัติธรรม ทั้งสถานที่ วิทยากร การบริหารจัดการภายในสำนักปฏิบัติธรรม

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความเป็นไปได้ ในการหารูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาการบริหารจัดการสำนัก

ปฏิบัติธรรม ที่สมบูรณ์แบบเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เข้ากับแนวคิดทฤษฎีการบริหารทางโลก มาปรับใช้กับวิธีการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในปัจจุบัน เพื่อความสมบูรณ์แบบในการพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมที่ตรงจุด และก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุดอย่างมีคุณภาพตามวัตถุประสงค์ที่มหาเถรสมาคม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้กำหนดไว้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี แห่งที่ 1 วัดอัมพวัน
2. เพื่อศึกษากระบวนการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี แห่งที่ 1 วัดอัมพวัน
3. เพื่อนำเสนอการพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี แห่งที่ 1 วัดอัมพวัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยเป็นแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research)

โดยการวิจัยเชิงปริมาณ มีกลุ่มประชากร คืออุบาสกอุบาสิกาที่มาปฏิบัติธรรมสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี แห่งที่ 1 วัดอัมพวัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้ทำการสุ่มมาจากประชากรจำนวน 4,802 คน (วัดอัมพวัน, 2565) คำนวณตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2563) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 370 คนเก็บข้อมูลด้วยการใช้แบบสอบถามด้วย Google Forms ทำการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการศึกษาเอกสารเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 10 รูป/คน โดยคัดเลือกจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสำนักปฏิบัติธรรม ได้แก่ พระสังฆาธิการ พระวิปัสสนาจารย์ เจ้าหน้าที่วัด ตัวแทนส่วนงานราชการ และตัวแทนผู้ปฏิบัติธรรมนำมาทำการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี แห่งที่ 1 วัดอัมพวัน (PDCA)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรีแห่งที่ 1 วัดอัมพวัน (PDCA) ในภาพรวม

สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการ	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การวางแผน (Plan : P)	4.52	0.48	มากที่สุด
2. การปฏิบัติตามแผน (Do : D)	4.49	0.50	มาก
3. การตรวจสอบ (Check : C)	4.30	0.58	มาก
4. การปรับปรุงการดำเนินการ (Act : A)	4.17	0.66	มาก
ภาพรวม	4.37	0.48	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการปฏิบัติสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรีแห่งที่ 1 วัดอัมพวัน (PDCA) ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.37$, S.D.=0.48) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดคือการวางแผน (Plan: P) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.48 นอกนั้นอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

2. กระบวนการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี แห่งที่ 1 วัดอัมพวัน

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของกระบวนการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรีแห่งที่ 1 วัดอัมพวัน ในภาพรวม

กระบวนการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี แห่งที่ 1 วัดอัมพวัน	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านสถานที่	4.51	0.53	มากที่สุด
2. ด้านวิทยากร	4.46	0.55	มาก
3. ด้านการบริหารจัดการ	4.28	0.63	มาก
ภาพรวม	4.42	0.49	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับการปฏิบัติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.42$, S.D. =0.49) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสถานที่ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.53 รองลงมา คือ ด้านวิทยากร อยู่ในระดับมากที่สุด และลำดับสุดท้าย คือ ด้านบริหารจัดการ อยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน

ด้านสถานที่ มีความพร้อมในการรับรองผู้ปฏิบัติธรรม มีความสะอาด และร่มรื่น สบายๆ มีที่พัก ที่ปฏิบัติ ห้องน้ำเพียงพอ การวางแผนจัดที่พัก ที่ปฏิบัติให้เหมาะสมกับ สถานการณ์ มีระบบรักษาความปลอดภัยครอบคลุมทั่วถึงบริเวณวัด ช่วงเทศกาลอาจดูคับ แคลไปหน่อยหากเทียบกับจำนวนผู้ปฏิบัติ ด้านวิทยากร พระภิกษุสามเณรและบุคลากรมี ความประพฤติดี เป็นแบบอย่างที่ดีได้ น่าเลื่อมใส วัดได้กำกับดูแลวิธีสอนของวิทยากรให้ ตรงตามหลักพระพุทธศาสนา ตามรูปแบบการสอนของหลวงพ่ोजริญเป็นอย่างดี วิทยากรมี อัตราส่วนต่อผู้เข้าปฏิบัติไม่น้อยเกินไป และไม่เน้นการสอบอารมณ์เป็นรายบุคคล ด้านการ บริหารจัดการ มีกฎ ระเบียบชัดเจน มีการจัดเก็บข้อมูล สถิติ หลักฐานอย่างเป็นระบบ สามารถ บุคลากรในวัดให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามแผนเป็นอย่างดี แต่แผนงานกว้าง เกินไปเวลาลงมือปฏิบัติตามเกิดความสับสน ผู้ที่ได้รับมอบหมายงานไม่มีอำนาจในการ ตัดสินใจ มีการดูแลรักษาความปลอดภัยทั้งภายในสำนักปฏิบัติธรรมและบริเวณโดยรอบ

3. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด สิงห์บุรี แห่งที่ 1 วัดอัมพวัน

ด้านสถานที่ ควรจัดปรับปรุง จัดสรรพื้นที่ สถานที่ปฏิบัติธรรมให้เหมาะสมอย่าง ต่อเนื่อง จำกัดจำนวนผู้ปฏิบัติธรรมเพื่อให้เหมาะสมกับสถานที่พัก ปรับปรุงการบริหาร จัดการที่พักให้ดียิ่งขึ้น เพิ่มที่พักสำหรับผู้มาปฏิบัติธรรมและขยายระยะห่างของที่นั่งนอนให้ มากขึ้น

ด้านวิทยากร ควรรักษาแนวทางการสอน กฎระเบียบในการปฏิบัติของหลวงพ่ोजริญ ให้ดีมีมาตรฐานต่อไป ควรพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง พระอาจารย์ควรบรรยายธรรม ก่อนเริ่มปฏิบัติธรรมทุกครั้ง ควรมีการสอบอารมณ์มากกว่านี้ ควรให้เข้มงวดกับผู้ปฏิบัติ ธรรม ควรเพิ่มวิทยากรที่ดูแลการปฏิบัติให้มากขึ้น ควรเพิ่มช่วงเวลาให้โยมถามปัญหาจาก การปฏิบัติธรรม

ด้านการบริหารจัดการ ควรเพิ่มบุคลากรทุกๆ ฝ่ายให้มากขึ้นเพื่อให้เพียงพอกับ ปริมาณงาน ควรเปิดรับฟังความคิดเห็นเพื่อนำไปพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เจ้าหน้าที่ ควรพัฒนาการให้บริการให้ดีกว่านี้ ควรกำกับดูแลให้เคร่งครัดในระเบียบวินัยช่วงปฏิบัติ ธรรมมากกว่านี้ ควรพัฒนาระบบไอทีให้ใช้งานง่ายและเข้าถึงง่ายและพัฒนาการประชาสัมพันธ์ ให้ชัดเจน ครอบคลุม สม่าเสมอ

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้นำประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจ มาอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรีแห่งที่ 1 วัดอัมพวัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 และค่าเบี่ยงเบน

มาตรฐานเท่ากับ 0.48 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดคือ การวางแผน (Plan: P) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.48 นอกนั้นอยู่ในระดับมากทุกด้าน วัดมีการจัดตารางเวลาปฏิบัติธรรมไว้อย่างชัดเจน มีการจัดปฏิบัติธรรมต่อเนื่องตลอดทั้งปี มีการวางแผนในการจัดสถานที่พัก จัดอาหาร น้ำดื่มไว้เพียงพอต่อผู้ปฏิบัติธรรม มีความสัปปายะ และความพร้อมต่อการปฏิบัติธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระพิพัฒน์ ทัตตังคะ และคณะ (2563) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา ผลการวิจัยพบว่า การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ และการปรับปรุงแก้ไข การจัดสถานที่ภายในวัด มีความเป็นสัปปายะ การพัฒนาพระวิปัสณาจารย์ ให้มีศีลาจารวัตรที่งดงามน่าเลื่อมใส มีความสามารถในการสอนวิปัสณากรรมฐาน และนำเอาหลักการบริหารสมัยใหม่ 4M และ PDCA มาใช้ในการวางแผน บริหารจัดการในทุก ๆ ด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหานพต ปุณฺณสุวฑฺฒโก (2560) ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ผลการวิจัยพบว่า ด้านการวางแผน กำหนดบุคคลตามความรู้ความสามารถ ให้มีการจัดเตรียมความพร้อมอาคารสถานที่ไว้ให้เพียงพอ พร้อมทั้งอาหาร สถานที่พัก ห้องสุขาสะอาด มีโครงการประจำเดือนและประจำปี ทำเอกสารสรุปผลการดำเนินงานประจำเดือนและประจำปี ดูแลการรักษาความปลอดภัยทั้งภายในสำนักปฏิบัติธรรม ตรวจสอบวิธีการทำงานทั้งบุคลากร และผู้ปฏิบัติธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูภาวนาคุณาภรณ์ (ทรงศักดิ์ กิตติธโร) (2565) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการวัดที่เป็นสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า สำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดสระบุรีมีพื้นที่ มีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีความสัปปายะ และมีพระวิปัสณาจารย์ที่ทรงความรู้ด้านกรรมฐานเป็นอย่างดี งานวิจัยที่ได้ยกมาข้างต้นสอดคล้องเพราะสำนักปฏิบัติธรรมต้องมีการวางแผนที่ดีเพื่อให้ความพร้อมในการจัดปฏิบัติธรรม มีการดำเนินการด้วยความเรียบร้อยสัปปายะ มีการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง

2. กระบวนการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี แห่งที่ 1 วัดอัมพวัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.49 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสถานที่ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.53 รองลงมา คือ ด้านวิทยากร และลำดับสุดท้าย คือ ด้านบริหารจัดการ อยู่ในระดับมาก พบว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระวิชชุกร ดิสรโณ (ก้องแดนไพร) (2555) ได้วิจัยเรื่อง ความพึงพอใจต่อการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี แห่งที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า สถานที่ปฏิบัติธรรมมีความสะดวกสบายและมีความพร้อมและมีการดูแลรักษาความสะอาดบริเวณอาคาร ศาลาปฏิบัติธรรม ห้องน้ำให้สะอาด ด้านพระวิทยากร มีบุคลิกภาพเรียบร้อย สง่างามน่าเลื่อมใสศรัทธา

และบรรยายธรรมเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาไชยณรงค์ ภัททมนี (เสริมแก้ว) (2560). ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 ผลการวิจัยพบว่า ด้านสถานที่ มีความสะอาด มีระเบียบ เป็นธรรมชาติ มีมุมสบาย มีมุมผ่อนคลาย สงบ ไร้เสียงรบกวน ไม่แออัดเกินไป ที่พักที่ปฏิบัติ ห้องน้ำห้องสุขา ถูกหลักสุขอนามัย ด้านวิทยากร มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส มีความรู้ดี มีเทคนิคในการสอนกรรมฐาน ให้เข้าใจง่าย ศึกษาค้นคว้าลงมือปฏิบัติเองแล้วจึงมาถ่ายทอด มีความเสียสละ ใช้หลักสัปปุริสธรรม เป็นแรงจูงใจที่ดี ด้านการจัดการ มีระบบการจัดการที่เป็นไปในทิศทางที่ดีโดยนำระบบสมัยใหม่มาใช้เช่น มีการจัดเก็บข้อมูล การประชาสัมพันธ์ มีระบบรักษาความปลอดภัย มีการควบคุมดูแลเรื่องสุขอนามัยที่ดีสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวิจิตรธรรมวิรักษ์ (บุญเลิศ ปณฺญาวุโธ) (2562) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า ด้านสถานที่ ต้องมีความพร้อม มีความเหมาะสม สะอาด สงบและสะดวกสบาย ด้านบุคลากร ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ เป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม ทำให้เลื่อมใสศรัทธา และน้อมที่จะปฏิบัติตามได้ ด้านการบริหารจัดการ มีการโครงการอบรมการฝึกสอนปฏิบัติธรรมหลากหลายรูปแบบ งานวิจัยที่ได้ยกมาข้างต้น สอดคล้องเพราะสถานที่ต้องมีพร้อมสะดวก สบาย วิทยากรมีความรู้ความสามารถ น่าเลื่อมใสศรัทธา การบริหารจัดการที่ดีเป็นระบบ

3. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี แห่งที่ 1 วัดอัมพวัน ด้านสถานที่ ควรจัดปรับปรุง จัดสรรพื้นที่ สถานที่ปฏิบัติธรรมให้เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง จำกัดจำนวนผู้ปฏิบัติธรรมเพื่อให้เหมาะสมกับสถานที่พัก ปรับปรุงการบริหารจัดการที่พักให้ดียิ่งขึ้น ควรพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ควรเปิดรับฟังความคิดเห็นเพื่อนำไปพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหานพดล ปุณฺณสุวฑฺฒโก (2560) ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการส่งเสริมประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ตามหลักสัปปายะ 4 มีความสำคัญอย่างยิ่ง 1. อาวาสสัปปายะ ส่งเสริมความสะอาด มีระบบป้องกันความปลอดภัยแก่ผู้ปฏิบัติธรรม 2. อาหารสัปปายะ ส่งเสริมอาหารสะอาดเพียงพอ 3. บุคคลสัปปายะ ส่งเสริมพระวิปัสณาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถพร้อมอยู่เสมอ 4. ธรรมสัปปายะ กำกับดูแลหลักการปฏิบัติธรรมให้ถูกต้องตามหลักการ คือปฏิบัติธรรมตามพุทธวิธีการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวิจิตรธรรมวิรักษ์ (บุญเลิศ ปณฺญาวุโธ) (2562) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า ต้องมีการปรับปรุงสถานที่ ให้มีความพร้อมสำหรับการใช้งานตลอดเวลา มีฝึกฝนอบรมพระวิปัสณาจารย์เพิ่มมากขึ้น พัฒนาองค์

ความรู้ใหม่ ๆ ที่ทันสมัย จัดให้มีโครงการปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ เพิ่มโอกาสในการจัดสถานที่ปฏิบัติธรรมตามหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สถานที่ตามหน่วยงานราชการ บริษัทเอกชน สถานศึกษา เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ มนตร์ธัช ยานันท์บุญสิริ (2565) ได้วิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ผลการวิจัยพบว่า 1. จัดโครงสร้างและพัฒนากิจการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เพื่อให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 2. ส่งเสริมศักยภาพ พัฒนาคณาจารย์ให้มีความรู้ความสามารถในการจัดอบรมปฏิบัติธรรมให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล 3. พัฒนาหลักสูตรการปฏิบัติธรรมให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน 4. พัฒนาระบบการบริหารจัดการงบประมาณและการรับบริจาค ให้มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ 5. เพิ่มศักยภาพการบริหารงานทั่วไปให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล งานวิจัยที่ได้ยกมาข้างต้นสอดคล้องเพราะควรจัดปรับปรุงสถานที่ปฏิบัติธรรมให้เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการพัฒนาคณาจารย์อยู่เสมอ เพิ่มศักยภาพการบริหารงานทั่วไปให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

การพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรีแห่งที่ 1 วัดอัมพวัน

สถานที่

การวางแผน (Plan : P)

วัดมีการวางแผนในการจัดสถานที่พัก และสถานที่ปฏิบัติธรรมไว้อย่างเพียงพอ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ จำกัดจำนวนคน

การปฏิบัติตามแผน (Do : D)

วัดมีห้องน้ำ ห้องสุขาที่สะอาด มีความสะอาดและร่มรื่น มีโรงฉัน โรงครัว อาหาร น้ำดื่มไว้เพียงพอ สถานที่ที่มีความพร้อม มีระบบรักษาความปลอดภัย

การตรวจสอบ (Check : C)

วัดได้กำกับดูแลความปลอดภัย มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย มีการตรวจคุณสมบัติผู้ปฏิบัติอย่างเข้มงวด ตรวจ ATK ซ้ำประจำ

การปรับปรุงการดำเนินการ (Act : A)

มีการประเมินมาปรับปรุงการทำงานครั้งต่อไป มีการปรับปรุงที่พักให้เข้ากับสถานการณ์พื้นที่มีจำนวนจำกัด เพื่อเพิ่มพื้นที่ปฏิบัติธรรม

วิทยากร

การวางแผน (Plan : P)

มุ่งเน้นวิธีการสอนให้เป็นตามแนวทางที่หลวงพ่อรัญญาวางไว้เป็นหลัก มีการประชุมวางแผนกันเป็นประจำ เน้นให้เป็นพระวิปัสสนาจารย์เป็นหลัก

การปฏิบัติตามแผน (Do : D)

พระภิกษุสามเณรและบุคลากรมีความประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีได้มีวัตรปฏิบัติเป็นที่น่าเลื่อมใส

การตรวจสอบ (Check : C)

วัดได้กำกับดูแลวิธีการสอนของวิทยากรให้ตรงตามหลักพระพุทธศาสนา มีพระวิทยากรกำกับดูแล

การปรับปรุงการดำเนินการ (Act : A)

วัดนำผลการประเมินมาปรับปรุงการทำงานครั้งต่อไป วิทยากรมีอัตราส่วนต่อผู้เข้าปฏิบัติไม่น้อยเกินไป

บริหารจัดการ

การวางแผน (Plan : P)

มีการจัดตารางเวลาปฏิบัติธรรมอย่างชัดเจน ต่อเนื่อง มีการแต่งตั้งคณะกรรมการมาช่วยดูแลในแต่ละฝ่าย มีกฎระเบียบชัดเจน มีการวางแผนรับมือสถานการณ์โรคระบาดอย่างต่อเนื่อง ใช้แนวทางของหลวงพ่อกเป็นหลัก

การปฏิบัติตามแผน (Do : D)

มีติกระเบียบปฏิบัติชัดเจน รักษาความปลอดภัยโดยรอบ จัดเวลาในการปฏิบัติธรรมในแต่ละวันได้อย่างเหมาะสม บุคลากรในวัดให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามแผนเป็นอย่างดี มีการปฏิบัติตามตารางเวลาที่กำหนดไว้เป็นอย่างดี

การตรวจสอบ (Check : C)

ได้กำกับดูแลให้ผู้ปฏิบัติธรรมทำตามกฎระเบียบ ดูแลความปลอดภัยให้ผู้ปฏิบัติธรรมเป็นอย่างดี มีการจัดเก็บข้อมูล สถิติ หลักฐานอย่างที่สามารถตรวจสอบได้ง่าย

การปรับปรุงการดำเนินการ (Act : A)

วัดมีการพัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์ การปรับปรุงระบบการลงทะเบียน เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติธรรมได้ร่วมแสดงความคิดเห็นและนำมาปรับใช้ต่อไป

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 พบว่า ผู้วิจัยได้องค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรีแห่งที่ 1 วัดอัมพวัน โดยการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง คือ อุบาสกอุบาสิกาวัดอัมพวันและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวนทั้งสิ้น 10 รูปหรือคน ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

สถานที่

การวางแผน : วัดมีการวางแผนในการจัดสถานที่พัก และสถานที่ปฏิบัติธรรมไว้อย่างเพียงพอ มีการวางแผนจัดที่พัก ที่ปฏิบัติให้เหมาะสมกับสถานการณ์

การปฏิบัติตามแผน : สถานที่มีจัดเตรียมความพร้อมในการรับรองผู้ปฏิบัติธรรมเป็นอย่างดี ภายในวัดมีความสะอาดและร่มรื่น มีห้องน้ำ ห้องสุขาที่สะอาด มีโรงฉัน โรงครัว จัดอาหาร น้ำดื่มไว้เพียงพอต่อผู้ปฏิบัติธรรม มีระบบรักษาความปลอดภัยครอบคลุมทั่วถึงบริเวณวัด จำกัดจำนวนผู้เข้าปฏิบัติธรรมที่วัดช่วงสถานการณ์โรคระบาด

การตรวจสอบ : วัดได้กำกับดูแลความปลอดภัยให้ผู้ปฏิบัติธรรมเป็นอย่างดี จัดให้มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำแต่ละจุดและเจ้าหน้าที่ตำรวจมาแวะจุดตรวจประจำ มีการตรวจคุณสมบัติผู้ปฏิบัติธรรมอย่างเข้มงวด มีการตรวจ ATK

การปรับปรุงการดำเนินการ : วัดนำผลการประเมินมาปรับปรุงการทำงานครั้งต่อไปมีการปรับปรุงที่พัก ที่ปฏิบัติให้เข้ากับสถานการณ์ พื้นที่มีจำนวนจำกัดหากเทียบกับจำนวนผู้ปฏิบัติ โดยเฉพาะช่วงเทศกาล เปิดพระเจดีย์ฯ เพื่อเพิ่มพื้นที่ปฏิบัติธรรม

วิทยากร

การวางแผน : มุ่งเน้นวิธีการสอนให้เป็นตามแนวทางที่หลวงพ่ोजรัญวางไว้เป็นหลัก มีการประชุมวางแผนกันเป็นประจำ วิทยากรเน้นให้เป็นพระวิปัสสนาจารย์เป็นหลัก

การปฏิบัติตามแผน : พระภิกษุสามเณรและบุคลากรมีความประพฤติดี ปฏิบัติชอบ สามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีได้ วิทยากรมีวัตรปฏิบัติเป็นที่น่าเลื่อมใส เจ้าอาวาสบรรยายธรรมตอบคำถามให้ทุกวันเสาร์

การตรวจสอบ : วัดได้กำกับดูแลวิธีการสอนของวิทยากรให้ตรงหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา และตามรูปแบบการสอนของหลวงพ่ोजรัญเป็นอย่างดี มีพระวิทยากรกำกับดูแลตลอดการปฏิบัติ ไม่เน้นการสอบอารมณ์เป็นรายบุคคล

การปรับปรุงการดำเนินการ : วัดนำผลการประเมินมาปรับปรุงการทำงานครั้งต่อไป วิทยากรมีอัตราส่วนต่อผู้เข้าปฏิบัติไม่น้อยเกินไป

บริหารจัดการ

การวางแผน : วัดมีการวางแผนในการจัดปฏิบัติธรรมต่อเนื่องมีการจัดตารางเวลาปฏิบัติธรรมไว้อย่างชัดเจนใช้แนวทางของหลวงพ่ोजรัญเป็นหลักในการวางแผน มีการแต่งตั้ง

คณะกรรมการมาช่วยดูแลในแต่ละฝ่าย จัดให้มีกฎระเบียบไว้อย่างชัดเจน มีการวางแผนรับมือสถานการณ์โรคระบาดอย่างต่อเนื่อง

การปฏิบัติตามแผน : วัดได้ปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ไต่ตารางเวลาปฏิบัติธรรมในแต่ละวันเป็นอย่างดี บริหารจัดการในการควบคุมโรคระบาดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 ได้เป็นอย่างดี ติดกฏข้อบังคับให้เห็นชัดเจน มีการดูแลรักษาความปลอดภัยทั้งภายในและบริเวณโดยรอบ บุคลากรในวัดให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามแผนเป็นอย่างดี

การตรวจสอบ : วัดได้กำกับดูแลให้ผู้ปฏิบัติธรรมทำตามกฎระเบียบที่วางไว้ได้เป็นอย่างดี วัดได้กำกับดูแลความปลอดภัยให้ผู้ปฏิบัติธรรมเป็นอย่างดี มีการจัดเก็บข้อมูลสถิติของผู้ปฏิบัติธรรมอย่างเป็นระบบ

การปรับปรุงการดำเนินการ : วัดควรมีการพัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง การปรับปรุงระบบการลงทะเบียนปฏิบัติธรรมเพื่อให้ทันสมัย เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติธรรมได้ร่วมแสดงความคิดเห็นและนำมาปรับใช้ต่อไป ควรเปิดโอกาสให้บุคคลทุกระดับช่วยกันแก้ไขปัญหาหากว่านี้ ปรับปรุงแผนงานที่กว้างเกินไปเวลาลงมือปฏิบัติตามเกิดความสับสน ผู้ที่ได้รับมอบหมายงานไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ในช่วงเทศกาลมีผู้สนใจมาปฏิบัติธรรมเป็นจำนวนมาก ที่พักมีจำนวนจำกัด จึงควรมีนโยบายให้ลงทะเบียนออนไลน์ล่วงหน้าเพื่อจะได้ดำเนินการจัดให้เหมาะสม
2. วิทยากรและบุคลากรผู้ให้บริการของวัดมีจำนวนน้อย เมื่อเทียบกับจำนวนผู้ปฏิบัติธรรม จึงควรมีนโยบายจัดโครงการจิตอาสาพัฒนาวัด
3. เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและศักยภาพของบุคลากรในวัด จึงควรมีนโยบายจัดโครงการฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพบุคลากรภายในของวัดอัมพวัน ให้ทุกฝ่ายเข้าร่วมโดยพร้อมเพรียงกัน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ในการลงทะเบียนออนไลน์ล่วงหน้า เพื่อการวางแผนในการการจัดที่พักที่ปฏิบัติให้เหมาะสมกับสถานการณ์โดยเฉพาะช่วงเทศกาล ให้แต่ละฝ่ายประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อร่วมกันวางแผนรับมือ กำหนดวันเวลาที่ชัดเจนในการลงทะเบียนออนไลน์ ระบบจำนวน ประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง พัฒนาระบบออนไลน์ เว็บไซต์ Application ให้เข้าถึงได้ง่ายกว่านี้
2. การจัดโครงการจิตอาสาพัฒนาวัด โดยจัดฝึกอบรมในการให้บริการด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสะดวกสบายสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม เช่น การแนะนำการลงทะเบียน จัดที่

พัก จัดอาหารเครื่องดื่ม จัดอบรมเป็นรุ่น ๆ ไปเมื่อผ่านโครงการก็ให้ขึ้นทะเบียนไว้ เพื่อรอเรียก หลังร่วมกิจกรรมก็มีการประเมิน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

3. การจัดโครงการฝึกอบรมพัฒนาบุคลากรภายในของวัดอัมพวัน โดยทุกฝ่ายทั้งต้องเข้าร่วมทุกรูป/คน เพื่อสร้างความสามัคคีและเพื่อการพัฒนาอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม และทบทวนแนวทางที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อดีไว้วางไว้ให้เป็นการรักษาภาวะเยียบของวัดให้เรียบร้อยดีงาม จัดให้มีทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 3
2. ควรศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสิงห์บุรี
3. ควรศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวันจังหวัดขอนแก่น (สาขาวัดอัมพวัน)

เอกสารอ้างอิง

- คณะสงฆ์วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี. (2559). *ฐิติธัมมานุสรณ์*. กรุงเทพฯ: บริษัท รุ่งเรืองวิริยะพัฒนาโรงพิมพ์ จำกัด.
- คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2563). *สถิติเบื้องต้นและการวิจัย*. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูภาวนาคณาภรณ์ (ทรงศักดิ์ กิตติธโร). (2565). รูปแบบการบริหารจัดการวัดที่เป็นสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดสระบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(2), 338-351.
- พระครูวิจิตรธรรมวิรักษ์ (บุญเลิศ ปญญาวุธ). (2562). *การพัฒนาการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์* (ดุष्ฎินิพนธ์พุทธศาสตร์ดุष्ฎิปันชิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพิพัฒน์ โสภณจิตโต ทัชงาม และคณะ. (2563). รูปแบบการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 8(1), 223-232.

- พระมหาไชยณรงค์ ภัทมนูณี (เสริมแก้ว). (2560). การพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 (ดุขฎิณีพนธ์พุทธศาสตร์ ดุขฎิณีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหานพดล บุญญสุวทณโก. (2560). ประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(2), 1-16.
- พระวิชชุกร ดิสรณ. (2555). ความพึงพอใจต่อการบริหารสำนักปฏิบัติประจำจังหวัดสิงห์บุรี แห่งที่ 1 (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มนตรีธัช ยานันท์บุญสิริ. (2565). ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำ จังหวัด. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 10(6), 2384-2396.
- ระเบียบมหาเถรสมาคม (พ.ศ. 2558) ว่าด้วยสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด. (16 ตุลาคม 2558). 1-4.
- วัดอัมพวัน. (2560). ระเบียบปฏิบัติสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์ธน ชัยรุ่งเรืองพัฒนา จำกัด.
- _____. (2565). บัญชีสำรวจผู้เข้าปฏิบัติธรรมวัด เดือนมกราคม ถึง มิถุนายน ปี 2565. สิงห์บุรี: วัดอัมพวัน.
- วิง รอดเฉย. (2554). คู่มือการฝึกอบรมพัฒนาจิต วัดอัมพวัน อ.พรหมบุรี จ.สิงห์บุรี. กรุงเทพฯ: หจก.วิริยะพัฒนาการโรงพิมพ์.

การพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานตามหลักผล 4 ของบุคลากร
องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี*
THE COMPETENCY DEVELOPMENT FOR WORK PERFORMANCE BASED ON
BALA 4 OF PERSONNEL AT PHLAPPHLACHAI SUB-DISTRICT
ADMINISTRATIVE ORGANIZATION, U THONG DISTRICT,
SUPHANBURI PROVINCE

พระอธิการอนุชา ธานุตตลาภโ, พระครูโสภณวีรานูวัตร (นิคม ญฐฐวโร), นพดล ดีไทยสงค์
Phra Athikan Anucha Thanuttalabho, Phrakhru Sophonveeranuwat (Nikom Natthavaro),
Noppadol Deethaisong
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: mcu60.anucha@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการพัฒนาสมรรถนะ
2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการพัฒนาสมรรถนะ 3. เสนอแนวทางการ
พัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานตามหลักผล 4 เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีระหว่างเชิง
ปริมาณ และวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะ โดยภาพรวม
อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)=3.89 S.D.=0.48) 2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของ
ประชาชน พบว่า ประชาชนที่มีอายุ และรายได้แตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน ส่วน
ประชาชนที่มี เพศ ระดับการศึกษา และอาชีพที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน
3. แนวทางการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานตามหลักผล 4 คือ 1. ด้านสมรรถนะใน
การสื่อสาร มีการเลือกใช้สื่อเทคโนโลยีในการสื่อสารได้เหมาะสม 2. ด้านสมรรถนะในการ
วางแผนและการบริหารจัดการ มีการวางแผนงานล่วงหน้า 3. ด้านสมรรถนะในการทำงาน
เป็นทีม บุคลากรเข้าใจวัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกัน 4. ด้านสมรรถนะในการปฏิบัติ
เชิงกลยุทธ์ กำหนดแผนปฏิบัติงาน นโยบาย และกลยุทธ์ในการปฏิบัติงาน 5. ด้าน
สมรรถนะในการตระหนักรู้เรื่องโลกาภิวัตน์ เปิดรับองค์ความรู้ใหม่ ๆ พัฒนาทักษะการ
ใช้เทคโนโลยี 6. ด้านสมรรถนะในการบริหารตนเอง พัฒนาตัวเองผ่านการเรียนรู้

คำสำคัญ: การพัฒนาสมรรถนะ; การปฏิบัติงาน; หลักผล 4

Abstract

This research article aimed to 1. Study the level of competency development. 2. Compare people's opinions on competency development. 3. Propose a guideline for performance development according to Bala 4, conducted by the mixed research methods. The quantitative and qualitative research methods.

The research findings were as follows: 1. Level of opinions on competency development, by overall, the average was at a high level ($\bar{X}=3.89$ S.D. = 0.48). 2. The results of opinions comparisons was found that people with different income had different opinions as for the people with different gender, level of education and different occupations had no different opinions. 3. The approaches to competency development according to Bala 4 were found that: 1. communicational competency; there was an appropriate selection of technology media for communication. 2. Competencies in planning and management; there was planning. 3. Competence in working as a team; Personnel understood the same objectives and goals. 4. strategic performance; competency formulation, operational plans, policies, and strategies for operations. 5. globalization competency; opening to new knowledge, developing new skills in using technology. 6. Self-management competency; developing oneself through learning.

Keywords: Competency Development; Work performance; Bala 4

บทนำ

ในยุคปัจจุบันสังคมไทยต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม ทั้งนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนกำลังเผชิญหน้ากับความท้าทายของการเปลี่ยนแปลงบริบท สิ่งแวดล้อมซึ่งมีความซับซ้อนและพลวัตสูง สิ่งแวดล้อมสำคัญที่มีผลกระทบกับการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มากกว่าในอดีตที่ผ่านมาจึงเป็นปัจจัยสำคัญให้เกิดความคาดหวังต่อผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ความคาดหวังและความต้องการของประชาชนมีแตกต่างกันตามบริบทสภาพแวดล้อมและความเชื่อของแต่ละกลุ่มคนยังมีความเจริญมากเท่าไร ความคาดหวังและความต้องการยังมีความแตกต่าง

กันมากขึ้นเท่านั้น และเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดแรงกดดันในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใต้ภาวะเช่นนี้การบริหารงานเพื่อตอบสนองความคาดหวังและต้องการของแต่ละกลุ่ม จึงถือได้ว่าเป็นงานที่ทำทนายอย่างยิ่งสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อัญชลี กองแก้ว, 2561)

องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย ได้รับการยกฐานะจากสภาตำบลพลับพลาไชย ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2538 เป็นหน่วยงานของรัฐที่มีภารกิจส่งเสริมท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งในทุกด้าน เพื่อสามารถตอบสนองเจตนารมณ์ของประชาชนได้อย่างแท้จริง เป็นภารกิจที่มีความหลากหลาย และครอบคลุมการดำเนินการในหลายด้าน การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย เป็นองค์กรที่มีศักยภาพในการจัดบริการสาธารณะ ให้แก่ประชาชนทั่วไป สามารถแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนได้ แต่ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาพบว่า มีปัญหาหลายด้านที่ยังไม่สามารถแก้ไขได้ โดยเฉพาะการบริหารทรัพยากรบุคคล ซึ่งถือเป็นงานหลักที่จะขาดการพัฒนาไม่ได้ เนื่องจากบุคลากรเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและความจำเป็นอย่างยิ่งในการปฏิบัติงานของทุกองค์กร หากขาดการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ จะส่งผลให้การทำงานไม่มีประสิทธิผล ล่าช้า และเกิดความเสียหายต่อองค์กร

หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชยที่ต้องรับฟังปัญหาและอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนเพื่อสนองตอบความต้องการของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี คือ หลักพระ 4 ซึ่งเป็นหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่ว่าด้วยธรรมอันเป็นกำลังที่ทำให้ดำเนินชีวิตด้วยความมั่นใจ ไม่หวั่นต่อภัยทุกอย่าง มีอยู่ด้วยกัน 4 ประการ ประกอบด้วย 1. ปัญญาพละ 2. วิริยะพละ 3. อดวิชชพละ 4. สังคหพละ

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานตามหลักพระ 4 ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย อำเภออุทุมพร จันทบุรี โดยมีการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักพระ 4 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากร ขององค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย อำเภออุทุมพร จันทบุรี เพื่อเป็นการสมรรถนะการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นฐานข้อมูลและโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานตามหลักผละ 4 ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methodology) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนในพื้นที่เขตองค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 11,866 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ (Simple Random Sampling) มาจากประชาชนตั้งแต่อายุ 18 ปีขึ้นไปที่อยู่ในพื้นที่เขตองค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 387 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานตามหลักผละ 4 ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามหลักผละ 4 โดยจากหลักผละ 4 ด้าน ได้แก่ 1. ปัญญาผละ 2. วิริยะผละ 3. อดวิชชผละ 4. สังคหผละ ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงาน โดยผู้วิจัยสังเคราะห์งานจากทฤษฎีของเฮลรีเกล แบ่งออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ 1. สมรรถนะในการสื่อสาร 2. สมรรถนะในการวางแผนและการบริหารจัดการ 3. สมรรถนะในการทำงานเป็นทีม 4. สมรรถนะในการปฏิบัติเชิงกลยุทธ์ 5. สมรรถนะในการตระหนักรับรู้เรื่องโลกาภิวัตน์

6. สมรรถนะในการบริหารตนเอง ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานตามหลักพละ 4 มีลักษณะเป็นปลายเปิดให้เลือกตอบแบบเสรี

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้สถิติคือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐานการวิจัย โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ คือ การทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA)

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักวิชาการด้านศาสนา นักวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับองค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 15 รูปหรือคน โดยการเลือกแบบเจาะจง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

ผลการศึกษา

1. ผลการศึกษาระดับสมรรถนะการปฏิบัติงานตามหลักพละ 4 ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะการปฏิบัติงานตามหลักพละ 4 ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.86$ S.D. = 0.536) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ด้านสังคหพละ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.95$ S.D. = 0.567) อยู่ในระดับมาก และด้านอนวัชพละ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.79$ S.D. = 0.707) อยู่ในระดับมาก ระดับสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.89$ S.D. = 0.480) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ด้านสมรรถนะในการวางแผนและการบริหาร

จัดการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.91$ S.D. = 0.551) อยู่ในระดับมาก และด้านสมรรถนะในการปฏิบัติเชิงกลยุทธ์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.85$ S.D. = 0.547) อยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่าประชาชนที่มีอายุ และรายได้แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรแตกต่างกัน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมุติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มี เพศ ระดับการศึกษา และอาชีพที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมุติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

3. แนวทางการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

3.1 ด้านสมรรถนะในการสื่อสาร บุคลากรต้องมีการเลือกใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสารได้อย่างเหมาะสม

3.2 ด้านสมรรถนะในการวางแผนและการบริหารจัดการ บุคลากรต้องอาศัยองค์ความรู้ความเข้าใจในการวางแผนบริหารจัดการ มีการประชุมวางแผนแบ่งงาน

3.3 ด้านสมรรถนะในการทำงานเป็นทีม ผู้บริหารต้องจัดสรรบุคลากรที่มีทักษะความรู้ ความสามารถให้ตรงกับงานที่มอบหมาย

3.4 ด้านสมรรถนะในการปฏิบัติเชิงกลยุทธ์ ผู้บริหารต้องกำหนดแผนปฏิบัติงาน นโยบาย และกลยุทธ์ในการปฏิบัติงานประจำปี

5. ด้านสมรรถนะในการตระหนักรู้เรื่องโลกาภิวัตน์ บุคลากรต้องเปิดรับองค์ความรู้ใหม่ ๆ รู้จักปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงาน

6. ด้านสมรรถนะในการบริหารตนเอง บุคลากรต้องปฏิบัติงานตามแผนงาน และกฎระเบียบข้อบังคับของหน่วยงาน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

1.1 ด้านสมรรถนะในการสื่อสาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชลี กองแก้ว (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารเทศบาลตำบลบางละมุง จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะ

การบริหารของผู้บริหารเทศบาลตำบลบางละมุง จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.317)

1.2 ด้านสมรรถนะในการวางแผนและการบริหารจัดการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาประยุต ญาณเมธี (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอ พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อองค์การบริหารงานตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$)

1.3 ด้านสมรรถนะในการทำงานเป็นทีม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรีณนัพัชร์ ใฝ่พูล (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์จังหวัดกาฬสินธุ์ผลการศึกษาพบว่า ระดับสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับสูง

1.4 ด้านสมรรถนะในการปฏิบัติเชิงกลยุทธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาอุตร อุตตโร (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สมรรถนะการปฏิบัติงานของครูสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ตามหลักกัลยาณมิตร ผลการวิจัยพบว่า สภาพการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของครูสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

1.5 ด้านสมรรถนะในการตระหนักรู้เรื่องโลกาภิวัตน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณิชฐศรีณย์ ชุมวรฐายี (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะของนักบริหารและพัฒนาเมืองตามความต้องการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: ศึกษากรณีจังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่าระดับความต้องการการพัฒนาสมรรถนะของนักบริหารและพัฒนาเมืองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี อยู่ในระดับปานกลาง

1.6 ด้านสมรรถนะในการบริหารตนเอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลารักษ์ นุชแดง (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการพลเรือนกรมการพัฒนาชุมชน ผลการศึกษาค้นคว้าวิจัย พบว่าสมรรถนะหลักที่คาดหวังกับสมรรถนะหลักที่เป็นจริงของข้าราชการพลเรือนกรมการพัฒนาชุมชนในภาพรวมสมรรถนะหลักที่คาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

2.1 ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรีโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฐพชัย ทตนนท์ (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน: กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลสำน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนโดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

2.2 ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรีโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุขสันต์ สุเมธี (ธรรมมา) (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลทางขวาง อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลทางขวาง อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

2.3 ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรีโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาประยุต ญาณเมธี (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วน ตำบลในอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรโดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และประสบการณ์ทำงาน พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

2.4 ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรีโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสุรเดช คมภีรปถโย (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อภาวะผู้นำตามหลักพระ 4 ของผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอพร้าวกิ่ง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัย

พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็น โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลแตกต่างกันตามรายได้

2.5 ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลปลื้มผลาไชย อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรีโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระเกรียงศักดิ์ กิตฺตปญฺโญ (รักสนิท) (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลประสงค์ อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลประสงค์ อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. แนวทางการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานตามหลักผล 4 ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลปลื้มผลาไชย อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

3.1 ด้านสมรรถนะในการสื่อสาร บุคลากรต้องมีการเลือกใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสารอย่างเหมาะสมถูกต้องแบ่งการสื่อสารตามสายงานเพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในสายงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาเทพประภาสวชิรญาณเมธี (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาสมรรถนะองค์การบริหารส่วนตำบล ในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ผลการวิจัยพบว่า 1. ความเข้าใจในองค์กรและระบบงานเชิงพุทธบูรณาการ ได้แก่ มีโครงสร้างประสานชุมชนที่ดี (กาย) สร้างระบบตัวชี้วัด (ศีล) รู้ทันเทคโนโลยี (จิต) เน้นองค์การแห่งการศึกษาเรียนรู้ (ปัญญา) 2. การทำงานเป็นทีมเชิงพุทธบูรณาการ ได้แก่ เน้นการมีส่วนร่วม (เมตตา) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ (กรุณา) สร้างแรงจูงใจ (มุทิตา) และมีทักษะการสื่อสารที่ดีในกลุ่ม (อุเบกขา)

3.2 ด้านสมรรถนะในการวางแผนและการบริหารจัดการ บุคลากรต้องอาศัยองค์ความรู้ความเข้าใจในการวางแผนบริหารจัดการ เพื่อให้องค์กรสามารถแก้ไขปัญหาและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน เกิดประสิทธิผลสูงสุดกับประชาชน ผู้รับบริการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรีณนพัชร์ ไม้พูล (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์อำเภอมืองกาฬสินธุ์จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า ด้านการบริการเป็นเลิศ คือ ควรมีการกำหนดระยะเวลาในการให้บริการที่ชัดเจน เปิดให้บริการในช่วงเวลาพักเที่ยง

3.3 ด้านสมรรถนะในการทำงานเป็นทีม ผู้บริหารต้องจัดหาจัดสรรบุคลากรที่มีทักษะความรู้ ความสามารถให้ตรงกับงานที่มอบหมาย สร้างสัมพันธภาพ ความสามัคคี และทัศนคติที่ดี และบุคลากรต้องรู้บทบาทหน้าที่รับผิดชอบของตน ปฏิบัติงาน

อย่างเต็มความสามารถไม่ให้เกิดความบกพร่องในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรมัย แก้วบรรจง (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาสมรรถนะหลักในการ ปฏิบัติงานของข้าราชการพลเรือนสำนักงานศึกษาธิการภาค 1-13 ผลการวิจัยพบว่า ด้าน การส่งเสริมความเชี่ยวชาญในอาชีพ จัดให้มีการส่งเสริม สนับสนุนให้เข้ารับการพัฒนา ถ่ายทอดองค์ความรู้ จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน กำหนดให้มี แผนการพัฒนาบุคลากร

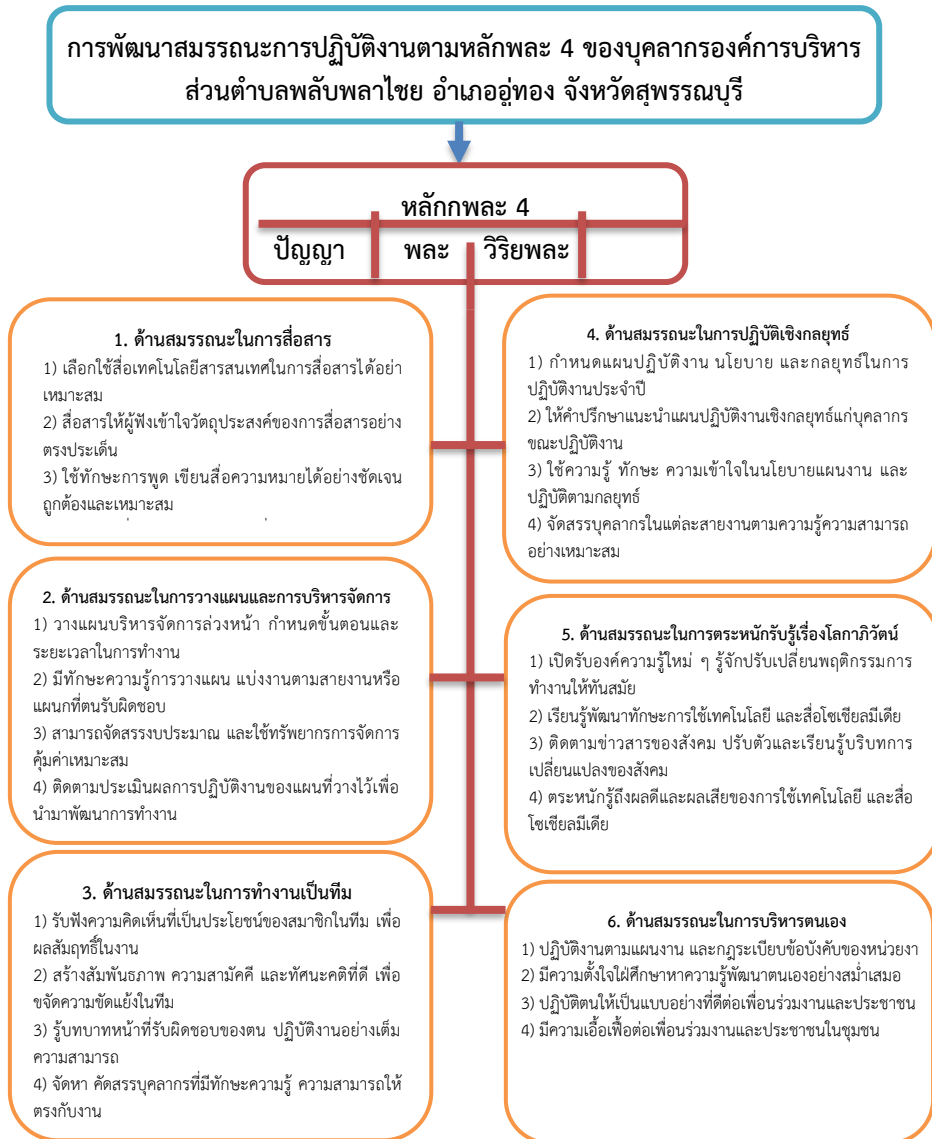
3.4 ด้านสมรรถนะในการปฏิบัติเชิงกลยุทธ์ การวางกลยุทธ์เป็นภาระงาน ของผู้บริหาร โดยผู้บริหารต้องกำหนดแผนปฏิบัติงาน นโยบาย และกลยุทธ์ในการ ปฏิบัติงานประจำปี และบุคลากรต้องใช้ความรู้ ทักษะ ความเข้าใจในนโยบายแผนงาน และ พร้อมปฏิบัติตามกลยุทธ์องค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อวยชัย รางชัยกุล (2565) ได้ ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้พลัง 4 เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการปฏิบัติงาน ของ บุคลากร สำนักงานเกษตรจังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์หลักพลัง 4 มา ประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากร ได้แก่ ปัญญาพลัง กำลัง ความรู้ วิริยะพลัง นำสู่ปฏิบัติอนวัชพลัง ซื่อสัตย์สุจริตและสังคหพลัง มีจิตอาสา จึงส่งผล ถึงการปฏิบัติงานที่ได้ผลงานที่มีคุณภาพมีความถูกต้องได้มาตรฐาน

3.5 ด้านสมรรถนะในการตระหนักรับรู้เรื่องโลกาภิวัตน์ บุคลากรต้อง เปิดรับองค์ความรู้ใหม่ ๆ รู้จักปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานให้ทันสมัยรวดเร็ว ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน เรียนรู้พัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยี ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสุรเดช คมกักรปญโญ (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาความ คิดเห็นของประชาชนต่อภาวะผู้นำตามหลักพลัง 4 ของผู้อำนวยการบริหารส่วนตำบล อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรควรแสวงหาখনช่วยในความรู้ วิทยาการต่าง ๆ รู้จักพัฒนาตนเองให้มีความสามารถอยู่เสมอ ควรลงพื้นที่ออกพบปะ ชาวบ้านเพื่อสอบถามความต้องการสอบถามปัญหาของชาวบ้านและควรเพิ่มความทุ่มเท เอาใจใส่ดูแลต่อความเดือดร้อนของชาวบ้าน หมั่นประชุมไม่ขาดการประชุม

3.6 ด้านสมรรถนะในการบริหารตนเอง บุคลากรต้องปฏิบัติงานตาม แผนงาน และกฎระเบียบข้อบังคับของหน่วยงาน มีความตั้งใจใฝ่ศึกษาหาความรู้พัฒนา ตนเองอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พูนสุข ภูสุข (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท 4 ของข้าราชการฝ่ายอัยการสำนักงาน อัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการฝ่ายอัยการทุกคนจะต้องเป็นผู้รักงานในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบอยู่ และเอาใจใส่ กระตือรือร้นในการเรียนรู้งาน

องค์ความรู้

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานตามหลักผละ 4 ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ดังแสดงในแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แสดงหลักผละ 4 กับการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการจัดโครงการร่วมกันระหว่างบุคลากรและชุมชน เพื่อร่วมกันวางแผนพัฒนาชุมชนและการบริหารจัดการชุมชนอย่างต่อเนื่อง สร้างภาคีเครือข่ายระหว่างหน่วยงาน เพื่อให้เกิดการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล

2. ควรกำหนดนโยบายการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล ให้มีการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารคน บริหารงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรที่เป็นผู้ได้บังคับบัญชาซึ่งเป็นผู้นำกลยุทธ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามวิสัยทัศน์และพันธกิจขององค์กร

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรมีกิจกรรมอบรมความสามารถเชิงปฏิบัติการในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ประสานสัมพันธ์ และสร้างแรงจูงใจให้เกิดการยอมรับนับถือ พร้อมทั้งจะให้คำแนะนำและประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วน

2. ควรมีการประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติงานประจำปี มีแผนงานและแนวทางในการปฏิบัติงานทุกระดับ และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ประเมินผลในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ว่ามีการใช้หลักพละ 4 ในการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันจากการวิจัยครั้งนี้

2. ควรศึกษาการนำหลักธรรมด้านอื่น ๆ เช่น ไตรสิกขา สังคหวัตถุ 4 เป็นต้น เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

ชลารักษ์ นุชแดง. (2555). *การพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการพลเรือนกรมการพัฒนาชุมชน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.

- ฐพชัย ทตนนท์. (2556). บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน : กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลสำน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ณัฐศรีณีย์ ชุมวรฐายี. (2560). การพัฒนาสมรรถนะของนักบริหารและพัฒนาเมืองตามความต้องการของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษากรณี จังหวัดปทุมธานี. วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 12(1), 50-63.
- พระเกียรติศักดิ์ กิตตปัญญา. (2560). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลประสงค์ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดสุราษฎร์ธานี (พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาเทวประภาส วชิรญาณเมธี. (2559). พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาสมรรถนะองค์การบริหารส่วนตำบล ในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง (ดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาประยุต ญาณเมธี. (2558). การบริหารงานตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วน ตำบลในอำเภพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุขสันต์ สุขเมธี. (2560). ภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลทางขวาง อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น. มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(2), 551-560.
- พระมหาอุดร อุตโตโร. (2557). สมรรถนะการปฏิบัติงานของครูสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ตามหลักกัลยาณมิตร (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา) พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุรเดช คมภีรปัญญา. (2563). ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อภาวะผู้นำตามหลักพละ 4 ของผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ (พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พัชรมัย แก้วบรรจง. (2556). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานของข้าราชการพลเรือนสำนักงานศึกษาธิการภาค 1 – 13 (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์). สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- พูนสุข ภูสุข. (2555). ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท 4 ของข้าราชการฝ่าย อัยการสำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์, 3(2), 41-52.
- ศรีณนพัชร ใฝ่พูล. (2559). สมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์จังหวัดกาฬสินธุ์ (รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- อวยชัย ราชชัยกุล. (2565). การประยุกต์ใช้พลัง 4 เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการปฏิบัติงาน ของบุคลากร สำนักงานเกษตรจังหวัดชลบุรี. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรม ปริทรรศน์, 5(1), 246-254.
- อัญชลี กองแก้ว. (2561). การพัฒนาสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารเทศบาลตำบลบาง ละมุง จังหวัดชลบุรี (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย.

การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ของกรมชลประทาน โดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม*

DEVELOPMENT OF INFORMATION TECHNOLOGY FOR WATER RESOURCE
MANAGEMENT OF THE ROYAL IRRIGATION DEPARTMENT BY BUDDHA-DHAMMA
APPLICATION

อดิเทพ ภิญาเกษม, สุรินทร์ นียมามงกูร, วชิรินทร์ ชาญศิลป์
Adithep Phiyakasem, Surin Niyamangkoon, Watcharin Chamsil
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E mail: nkitoo0011@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และ 3. เพื่อนำเสนอการ
พัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำกรมชลประทาน โดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม
ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธีโดยประชากรคือ บุคลากรของกรมชลประทาน จำนวน
19,163 คน ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 392 คน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น
วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากสูตรของ ทาโรยามาเน

ผลการวิจัยพบว่า 1. การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของกรมชลประทานโดยภาพ
รวมอยู่ในระดับมาก 2. หลักสัปปุริสธรรม 7 ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของ
กรมชลประทานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3. การพัฒนาการบริหารจัดการ
ทรัพยากรน้ำกรมชลประทาน โดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม คือ การนำหลักธรรมทาง
พระพุทธศาสนา ประกอบด้วยหลักสัปปุริสธรรม 7 ประกอบด้วย อัมมัญญตา รู้จักเหตุ
อัตถัญญตา รู้จักผล อัตตัญญตา รู้จักตน มัตตัญญตา รู้จักประมาณ กาลัญญตา รู้จักกาล
ปริสสัญญตา รู้จักชุมชน และปุคคลัญญตา รู้จักบุคคล ปัจจัยที่พัฒนาการบริหารจัดการ
6 ด้าน 1. ด้านการพัฒนาอย่างองค์รวม 2. ด้านการมีลักษณะของสหวิทยา 3. ด้านการอยู่
ภายใต้กรอบการพัฒนาที่ยั่งยืน 4. ด้านการมีความเป็นเอกภาพ 5. ด้านการมีความเป็น
เครือข่าย 6. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ; กรมชลประทาน; การประยุกต์ใช้หลักธรรม

Abstract

This research paper aimed: 1. To study water resource management, 2. To study the factors affecting water resource management, and 3. To present the development of water resource management of the Irrigation Department by applying the Buddha-dhamma. The research methodology was the mixed methods. The quantitative method collected data from 392 samples by stratified sampling, derived from 19,163 Irrigation Department personnel, analyzed the data obtained from the formula of Taro Yamane's

The results showed that 1. The overall management of the Irrigation Department's water resources was at high level ($x = 4.22$) 2). Sappurasa-dhamma 7 principles statistically, significantly affected the Irrigation Department's water resource management at the level of 0.05 3. The application of Buddha-dhamma regarding information technology management of the Irrigation Department, consisted of finding organizational problems, suitability studies, analysis, design, development and testing, installation, and maintenance of systems. Buddha-dhamma consisted of 7 Dhamma principles, namely, Dhammanyuta, Know the cause, Atthanyuta, know the effects, Attanyuta, know oneself, Mattanyuta, know moderation, kalanyuta, know the time. Parisanyuta, knows the community, and Pukkalanyuta, knows individuals. Factors that developed management in 6 aspects, namely, 1. Holistic development 2. Aspects of interdisciplinary characteristics 3. Within the framework of sustainable development 4. Unity aspects 5. Networking aspects, and 6. Public Participations.

Keywords: Water Resources Management; Information Technology; Application of Dhamma principles

บทนำ

ทรัพยากรน้ำ เป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ และเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย น้ำเป็นแหล่งกำเนิดของพืชและสัตว์น้ำ น้ำทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์แก่สิ่งมีชีวิตทั้งหมด โดยทั่วประเทศไทยมีแหล่งน้ำกระจายอยู่จำนวนมาก ทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ซึ่งสามารถแบ่งออก 25 กลุ่มน้ำกลุ่มน้ำหลักและ 254 กลุ่มน้ำสาขา มีพื้นที่ลุ่มน้ำรวม 515,796 ตารางกิโลเมตร กรมชลประทานมีหน้าที่ในการบริหารจัดการน้ำเพื่อให้เกิดประสิทธิผลและเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรในท้องถิ่น แต่ที่ผ่านมาปัญหาการใช้น้ำเพื่อทำการเกษตรยังมีอยู่ ทั้งที่เกิดจากภัยธรรมชาติและเกิดจากการบริหารจัดการของหน่วยงานชลประทานในพื้นที่ที่ยังไม่สามารถสนองต่อความต้องการใช้น้ำของเกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพในรอบ 30 ปี

ซึ่งในปัจจุบันทุกองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ต่างก็นำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology: ICT) หรือไอซีทีมาประยุกต์ใช้ในองค์กร ทั้งนี้ เนื่องจากไอซีทีซึ่งมีองค์ประกอบเทคโนโลยีที่สำคัญ ได้แก่ เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีการสื่อสารข้อมูลและเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต นับว่าเป็นเครื่องมืออันทรงพลังที่สามารถจัดการประมวลผลข้อมูลจำนวนมากศาสตร์ให้ได้มาซึ่งสารสนเทศที่ถูกต้องแม่นยำ รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุดขณะนี้ โดยเฉพาะกรมชลประทาน ซึ่งแต่เดิมการวัดระดับน้ำเป็นการวัดโดยใช้เจ้าหน้าที่ อาจทำให้มีความคลาดเคลื่อนและล่าช้าในการบริหารจัดการน้ำ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาเทคโนโลยีอุปกรณ์ เครื่องมือวัดให้สามารถรับ-ส่งข้อมูลระยะไกลอัตโนมัติ หรือที่เรียกว่า ระบบโทรมาตร เพื่อจะได้ข้อมูลที่มีความถูกต้อง แม่นยำ มีประสิทธิภาพและรวดเร็ว ทันต่อสถานการณ์ ซึ่งจะสามารถช่วยอำนวยความสะดวกในการบริหารจัดการน้ำ ทั้งยังช่วยในการพยากรณ์คาดการณ์ผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และช่วยในการตัดสินใจ ทั้งนี้แนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เป็นหนึ่งในกิจกรรมที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของกรมชลประทานในการบริหารจัดการน้ำและการเตือนภัย เนื่องจากการพัฒนาการบริหารจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพ และเป็นระบบที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการเตือนภัยล่วงหน้า สามารถบรรเทาความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นกับชีวิตและทรัพย์สินของราษฎร อันเนื่องมาจากอุทกภัย ในทุกกลุ่มน้ำของประเทศไทย ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ในการพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของกรมชลประทาน ศึกษากลไกและเครื่องมือหรือแนวทางของภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาบูรณาการ เป็นการส่งเสริมกำลังใจและผลักดันการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย โดยหลักธรรมที่นำมาใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของกรมชลประทาน

ผู้วิจัยใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2561) ในการดำเนินการวิจัยเพื่อเป็นการบูรณาการให้เกิดการพัฒนาอย่างมีเหตุผล และเพื่อสร้างแนวคิดในการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยหลักสัปปุริสธรรม ซึ่งประกอบด้วย 1. อัมมัญญาตา รู้จักเหตุ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นโดยพร้อมที่จะดำเนินการแก้ไข 2. อัตถัญญาตา รู้จักผล ต้องมองถึงผลกระทบเมื่อแก้ไขแล้วจะมีลักษณะใด 3. อุตตัญญาตา รู้จักตน ในการวางแผนทางทุกครั้ง ก่อนการแก้ปัญหาต้องเริ่มที่ตนก่อนแล้วค่อยนำเสนอ 4. มัตตัญญาตา รู้จักประมาณ เวลาในการบริหารจัดการน้ำต้องมีการกำหนดทิศทางว่าช่วงไหนมีปริมาณน้ำเท่าใด ควรมีการควบคุมให้เหมาะสม 5. กาลัญญาตา รู้จักกาล การบริหารจัดการน้ำต้องมีการคาดการณ์ว่าในแต่ละฤดูมีลักษณะใด 6. ปริสัจญญาตา รู้จักชุมชน มีการรู้จักเข้าหาชุมชน เพื่อกำหนดทิศทางรวมทั้งเป้าหมายการมีส่วนร่วมของผู้ได้รับผลกระทบต่าง ๆ จากการบริหารจัดการน้ำ 7. ปุคคลัญญาตา รู้จักบุคคล มีการกำหนดความสามารถของบุคลากรในการดูแลระบบบริหารจัดการน้ำได้ทันที่

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของกรมชลประทาน โดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม งานวิจัยนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาปัญหา ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของกรมชลประทาน ประกอบด้วย 1. ด้านการค้นหาคำถามขององค์กร 2. ด้านการศึกษาความเหมาะสม 3. ด้านการวิเคราะห์ 4. ด้านการออกแบบ 5. ด้านการพัฒนาและทดสอบ 6. ด้านการติดตั้งและ 7. ด้านการซ่อมบำรุงระบบ มาวิเคราะห์ร่วมกับหลักสัปปุริสธรรม 7 ซึ่งเป็นคำสั่งสอนตามแนวพระพุทธศาสนา โดยหวังว่างานวิจัยการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของกรมชลประทาน โดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมนี้ สามารถนำไปเป็นแนวทางการทำงานให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของกรมชลประทาน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของกรมชลประทาน
3. เพื่อนำเสนอการพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำกรมชลประทาน โดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการเก็บข้อมูลโดย การสัมภาษณ์เชิงลึก

(In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 18 รูปหรือคน โดยแบ่งเป็น 5 กลุ่ม ประกอบด้วย 1. ผู้บริหารระดับกระทรวง 2. ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่กรมชลประทานกลาง 3. นักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ 4. นักวิชาด้านพระพุทธศาสนา และสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน 9 รูปหรือคน โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1. นักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ 2. นักวิชาด้านพระพุทธศาสนา 3. ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่กรมชลประทานกลาง และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ดำเนินการโดยศึกษาจากแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงคุณภาพ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ เจ้าหน้าที่กรมชลประทานกลาง จำนวน 19,163 คน (กรมชลประทาน, 2563) ผู้วิจัยใช้ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ตามสูตรของการคำนวณโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (Yamane, 1967) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 392 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิด และสร้างเครื่องมือ โดยการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้างตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามประมาณค่า 4 ส่วน แบ่งเป็นคำตอบจำนวน 80 ข้อ หาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ทุกข้อมีค่าเชื่อมั่นอยู่ในระหว่าง 0.80-1.00 ตรวจสอบความเชื่อมั่นโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ = .991

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงกลุ่มเป้าหมาย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม

นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูล กับ กลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนดไว้ จำนวน 392 ชุด และเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง แล้วนำตรวจสอบความถูกต้อง ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมด จำนวน 392 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนแบบสอบถาม

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อสัมภาษณ์ตามที่ได้กำหนดไว้ จนครบทุกประเด็น

โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึก และการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์ นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation) และการถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอน (Multiple Regression Stepwise)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์ และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รวบรวมมา เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็ตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่าง ๆ นั้น เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของกรมชลประทาน พบว่า การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของกรมชลประทาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.22, S.D. = 0.74) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการอยู่ภายใต้กรอบการพัฒนาที่ยั่งยืน ($\bar{X}$ = 4.29, S.D. = 0.79) รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาอย่างองค์รวม ($\bar{X}$ = 4.26, S.D. = 0.75) ด้านการมีความเป็นเอกภาพ ($\bar{X}$ = 4.23, S.D. = 0.80) ด้านการมีความเป็นเครือข่าย ($\bar{X}$ = 4.22, S.D. = 0.77) ด้านการมีลักษณะของสหวิทยา ($\bar{X}$ = 4.21, S.D. = 0.76) และด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ($\bar{X}$ = 4.13, S.D. = 0.88) ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของกรมชลประทาน ซึ่งประกอบด้วย ด้านการพัฒนาและทดสอบ ด้านการติดตั้ง ด้านการค้นหาคำปัญหาขององค์กร ด้านการศึกษาความเหมาะสม และด้านการซ่อมบำรุงระบบ สามารถนำไปพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของกรมชลประทานให้มีประสิทธิภาพได้ และเพื่อการพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของกรมชลประทานให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงต้องประยุกต์หลักสี่ปฐิธธรรม สำหรับการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งประกอบด้วย หลักอรรถิณุตา (รู้จักผล) หลักกาลิณุตา (รู้จักกาล) หลักบุคคลิณุตา (รู้จักบุคคล) และหลักธัมมัณุตา

3. การนำเสนอการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำกรมชลประทาน โดยการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ในการจัดการทรัพยากรน้ำของกรมชลประทาน มีองค์ประกอบสำคัญ 2 ส่วนด้วยกัน คือ หลักสัปปุริสธรรม 7 และการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการทรัพยากรน้ำ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1 การนำหลักสัปปุริสธรรม 7 มาประยุกต์ใช้ในการจัดการทรัพยากรน้ำ ทำให้การจัดการทรัพยากรน้ำให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเป็นการบูรณาการความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเกษตรกรผู้ใช้น้ำ และพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการน้ำที่เป็นธรรม มีความยั่งยืน และเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

3.2 การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำช่วยให้ระบบสารสนเทศการจัดการทรัพยากรน้ำมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเกิดผลดีในทางปฏิบัติของผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการน้ำ นอกจากนี้สามารถกำหนดทรัพยากรทั้งคนและเครื่องมือ อุปกรณ์ได้อย่างเหมาะสม มีคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด รวมถึงมีการนำเทคนิคต่าง ๆ เข้ามาใช้เพื่อช่วยลดขั้นตอนในการทำงาน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของกรมชลประทาน พบว่า การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของกรมชลประทาน ทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการอยู่ภายใต้กรอบการพัฒนาที่ยั่งยืน รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาอย่างองค์รวม ด้านการมีความเป็นเอกภาพ ด้านการมีความเป็นเครือข่าย ด้านการมีลักษณะของสหวิทยา และด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ผลการวิจัยอยู่ในระดับมากทุกด้าน แสดงให้เห็นว่าในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ของกรมชลประทานด้านการพัฒนาอย่างองค์รวม โดยภาพรวมการบริหารจัดการน้ำของกรมชลประทาน อยู่ในระดับดี เพราะได้มีการพัฒนาองค์กรเพื่อความยั่งยืนรวมทั้งมีการกำหนดยุทธศาสตร์ มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ได้เต็มศักยภาพ เข้าถึงข้อมูลนั้นได้ มีการสร้างความมั่นคงในการบริหารจัดการน้ำ โดยมีการนำเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนสำคัญในการพัฒนารวมทั้งมีการรายงานผลให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน เพื่อสอดคล้องกับนโยบายทางภาครัฐ แต่ต้องมีการปรับเปลี่ยนอย่างต่อเนื่องซึ่งส่งผลต่อความเข้าใจของบุคลากร และด้านงบประมาณที่ไม่เพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภวัต นิตยโชติ (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะตามหลักพละ 4 ของบุคลากรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสงขลา ความมุ่งมั่นทุ่มเทยังไม่เต็มที่ประสิทธิภาพและประสิทธิผลงานอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานยังไม่เกินมาตรฐาน การให้บริการยังขาดความเป็นมิตร การบริการทำตามกรอบอำนาจหน้าที่ พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการบริการที่ดียังไม่ได้ออกมาจากข้างใน ความสนใจใน

การศึกษาหาความรู้ยังมีอยู่น้อย ขาดความรู้ที่เป็นสหวิทยาการ ขาดแรงจูงใจที่จะพัฒนาตนเอง ยังมีการเลือกปฏิบัติ ไม่กล้าตัดสินใจ ต่างคนต่างทำงานของตน การทำงานต้องรอการสั่งการจากฝ่ายบริหาร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาวิจิต ธีรวิโส (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านการปกครองของ พระสังฆาธิการระดับอำเภอ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 11 ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันในการปฏิบัติงานด้านการปกครองโดยภาพรวมมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ($\mu=4.16$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการระงับอธิกรณ์ชั้นเจ้าคณะตำบลส่วนด้านอื่นๆ อยู่ในระดับมากทุกด้าน
2. หลักพุทธธรรมที่ประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานด้านการปกครองของพระสังฆาธิการให้มีประสิทธิภาพนั้นใช้หลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน วิริยะ ความเพียรพยายามในการปฏิบัติงาน จิตตะ การเอาใจใส่ในการปฏิบัติงาน วิมังสา การใคร่ครวญหาเหตุผลในการปฏิบัติงานอันเป็นความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน ส่วนทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานด้านการปกครองของพระสังฆาธิการให้มีประสิทธิภาพ ใช้หลัก Deming Circle Theory

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของกรมชลประทาน พบว่า การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= 4.22$) สรุปได้ว่า การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ของกรมชลประทานด้านการค้นหาปัญหาขององค์กร โดยภาพรวมการบริหารจัดการน้ำของกรมชลประทาน อยู่ในระดับดี โดยปัญหาของหน่วยงานกรมชลประทานนั้น คือ บุคลากรที่มีค่อนข้างจำกัด ซึ่งมีพื้นที่ในความดูแลเป็นจำนวนมาก รวมทั้งงบประมาณก็ค่อนข้างมีความจำกัดเช่นกัน ทำให้ต้องมีการบริหารจัดการโดยมีการใช้รูปแบบของการพัฒนาระบบปัญญาประดิษฐ์เข้ามาช่วยดูแล ซึ่งต้องมีการรองรับในการใช้คนเข้าไปกำกับดูแล เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น หากระบบไม่สามารถดำเนินการได้ โดยต้องมีการใช้รูปแบบดั้งเดิม และรูปแบบเทคโนโลยีสมัยใหม่ควบคู่กันไป

3. การพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำกรมชลประทาน โดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม สรุปได้ว่า การนำเสนอหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของกรมชลประทาน โดยภาพรวมการบริหารจัดการน้ำของกรมชลประทาน อยู่ในระดับดี มีการกำหนดเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ รวมทั้งมีการกำหนดแผนงานในการจัดการให้ตรงตามงบประมาณที่หน่วยงานภาครัฐได้จัดสรร เพื่อให้เหมาะสมกับการดำเนินการของหน่วยงานกรมชลประทาน เพื่อป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในภายหลัง รวมทั้งผู้บริหารมีความเข้าใจในสถานการณ์ที่ได้กำกับดูแล ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหานรินทร์ สุรพลโย (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรม

ทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้

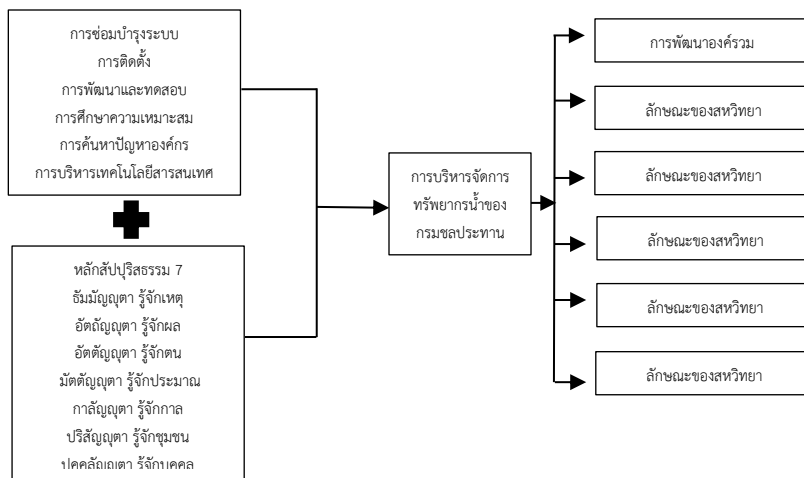
1. ปุคคลัญญาตา รู้จักบุคคล โดยการจงรักภักดี รู้คุณค่าของสถาบันหลัก สร้างความรักความสามัคคีให้เกิดมีแก่ประชาชน
2. อัมมัญญาตา รู้จักเหตุ โดยการเข้าใจกฎเกณฑ์ ปฏิบัติตามหน้าที่ ส่งเสริมให้บุคคลากรปฏิบัติตามกฎระเบียบ
3. อุตถัญญาตา รู้จักผล โดยการมีเหตุผล วางนโยบาย กำหนดเป้าหมายได้อย่างถูกต้อง
4. ปริสัจญญาตา รู้จักชุมชน โดยการมีจิตสาธารณะประโยชน์ มุ่งมั่นจริงใจ ส่งเสริมประชาชนให้รู้คุณค่าของประโยชน์ส่วนรวม
5. กาลัญญาตา รู้จักกาล โดยมีความกล้าหาญในการตัดสินใจ แก้ไขปัญหาได้ทันทั่วทั้งที่สนับสนุนการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์
6. อุตตัญญาตา รู้จักตน โดยการกระทำตามหน้าที่ของตน ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ส่งเสริมภาพลักษณ์ของหน่วยงาน และ
7. มัตตัญญาตา รู้จักประมาณ โดยการใช้ชีวิตพอเพียง ใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่าด้วยความสัตย์สุจริตตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประยูร เจนตระกูลโรจน์ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารสู่ความเป็นเลิศโดยการบูรณาการหลักพุทธธรรมของสถานพยาบาลภาครัฐในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การบริหารสู่ความเป็นเลิศโดยการบูรณาการหลักพุทธธรรมของสถานพยาบาลภาครัฐในกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก และรูปแบบการบริหารสถานพยาบาลสู่ความเป็นเลิศโดยการบูรณาการหลักพุทธธรรมของสถานพยาบาลภาครัฐใน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวรรณ แก้วนะ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรมของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน และรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรมของผู้บริหารเทศบาล พบว่า ประสิทธิภาพการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทั้ง 7 ด้านประกอบด้วย 1. ความรับผิดชอบ 2. ความเฉลียวฉลาด 3. ความริเริ่มมุ่งมั่น 4. ความเชื่อมั่นในตัวเอง 5. ความพร้อม 6. ความเข้าใจในงาน 7. ความสามารถควบคุม มีปัจจัยพื้นฐาน 2 อย่าง คือ การพัฒนาภาวะผู้นำ และบทบาทของผู้บริหารเทศบาล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญโญ (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อบูรณาการพัฒนาชุมชนในจังหวัดน่าน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ทักษะทางด้านเทคนิคงาน (Technical skill) ทักษะทางด้านเทคนิคคน (Human skill) และทักษะทางด้านความคิด (Conceptual skill) อยู่ในระดับมากทุกด้าน ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อบูรณาการพัฒนาชุมชนในจังหวัดน่าน พบว่า ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ในภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 การเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารงานชุมชน คือ เสริมสร้างพลังเครือข่ายชุมชน ให้มีการพัฒนา

กลไกการบริหารจัดการชุมชนและส่งเสริมแผนพัฒนาชุมชนสู่นโยบายระดับชาติการเสริมสร้างองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูง คือ การบริหารยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนให้คุณภาพอย่างต่อเนื่อง และสร้างภาพลักษณ์องค์กรในทิศทางที่ดี

องค์ความรู้

จากการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการน้ำของกรมชลประทาน โดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยดังกล่าวสรุปเป็นความสัมพันธ์เชิงแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 สรุปได้ว่า การบริหารจัดการน้ำของกรมชลประทานโดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การบริหาร + หลักพุทธธรรม = นำไปสู่รูปแบบการบริหารจัดการน้ำของกรมชลประทาน ดังต่อไปนี้ 1. ด้านการค้นหาค้นหาปัญหาขององค์กร 2. ด้านการศึกษาความเหมาะสม 3. ด้านการพัฒนาและทดสอบ 4. ด้านการติดตั้ง 5. ด้านการซ่อมบำรุงระบบ

หลักสี่ปรีศธรรม 7 มาช่วยในการบริหารจัดการน้ำของกรมชลประทาน ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เป็นแนวทางสำคัญในการที่จะพัฒนาบุคลากรหรือหน่วยงานประกอบไปด้วย 1.อัมมัญญาตา (เป็นผู้รู้จักเหตุ) 2. อิตถัญญาตา (เป็นผู้รู้จักผล) 3. อิตตัญญาตา (เป็นผู้รู้จักตน) 4. มัตตัญญาตา (เป็นผู้รู้จักประมาณ) 5. กาลัญญาตา (เป็นผู้รู้จักกาล) 6. ปริสัจญญาตา (เป็นผู้รู้จักบริษัท) 7. บุคคลัญญาตา (เป็นผู้รู้จักบุคคล)

นำไปสู่เป้าหมายซึ่งเป็นผลลัพธ์สุดท้ายที่กรมชลประทานมีความประสงค์ ได้แก่ พัฒนาการบริหารจัดการน้ำของกรมชลประทาน ผู้ปฏิบัติงานเข้าใจเหตุผลที่มาของแผนงาน มีความสุข มุ่งมั่นในการทำงาน รู้จักศักยภาพตนเอง มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทำงานเป็นทีม มีความสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่น เข้าใจลูกค้า ชุมชน เกษตรกรและหน่วยงานอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กรมชลประทาน ควรกำหนดนโยบายในการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ โดยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้มากขึ้น โดยเฉพาะเกษตรกรผู้ใช้น้ำและโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ
2. กรมชลประทาน ควรกำหนดแนวทางให้กลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบจากน้ำร่วมแสดงความคิดเห็นเชิงสร้างสรรค์เกี่ยวกับกระบวนการปฏิบัติงานของกรมชลประทาน เพื่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันมากขึ้น และช่วยลดปัญหาความขัดแย้งต่อกัน
3. กรมชลประทาน ควรกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการบริหารจัดการน้ำ ในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อให้การบริหารจัดการน้ำมีประสิทธิภาพทั้งในส่วนของการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและการป้องกันแก้ไขปัญหาระยะยาว ให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. กรมชลประทานควรสนับสนุนการวิจัยทั้งในส่วนของรูปแบบทุนและการบริหารจัดการงานวิจัยแบบใหม่ ที่มีการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างกรมชลประทาน นักวิจัย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ
2. กรมชลประทานควรส่งเสริมการพัฒนาเครื่องมือและอุปกรณ์ให้มีความทันสมัย โดยการนำปัญญาประดิษฐ์ หรือเอไอ มาช่วยในการบริหารจัดการน้ำ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการน้ำในพื้นที่ชลประทานมากขึ้น
3. กรมชลประทานควรลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลแบบเรียลไทม์ (Real-time Data) ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่มีความสดใหม่และสามารถนำเอาข้อมูลชุดนั้นไปใช้งานได้ก่อนข้อมูลจะมีการเปลี่ยนแปลง หรือเก็บข้อมูลทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเกี่ยวกับน้ำ

เอกสารอ้างอิง

- กรมชลประทาน. (2563). รายงานประจำปี 2563. สืบค้น 9 ตุลาคม 2564, จาก https://www.rid.go.th/main/_data/docs/63/RIDAnnual2563.pdf
- ประยูร เจนตรกะกุลโรจน์. (2564). *การบริหารสู่ความเป็นเลิศโดยการบูรณาการหลักพุทธธรรมของสถานพยาบาลภาครัฐในกรุงเทพมหานคร* (ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์) พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดวัชรพงษ์ วชิรปณฺโญ. (2560). *ภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อการบูรณาการพัฒนาชุมชนในจังหวัดน่าน* (ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์) พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหานรินทร์ สุรปณฺโญ. (2564). *การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ* (ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์) พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวิศิต ธีรวโรโส. (2559). *การพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านการปกครองของพระสังฆาธิการระดับอำเภอ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 11.* (ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์) พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภวัต นิตยโชติ. (2560). *การพัฒนาสมรรถนะตามหลักผละ 4 ของบุคลากรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสงขลา.* (ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์) พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2561). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ 31). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- สุวรรณ แก้วนะ (2564). *การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรมของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดสมุทรปราการ* (ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์) พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Yamane, T. (1967). *Statistics: An Introductory Analysis. (2nd Ed)*. New York: Harper and Row.

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยา*

BUDDHADHAMMA INTEGRATION FOR PERSONNEL PERFORMANCE
DEVELOPMENT OF SRI-AYUTTHAYA RAJABHAT UNIVERSITY GROUP

ภัทราพร จันตะนี, บุญทัน ดอกไธสง, สุรินทร์ นียมามงกูร

Patthraporn Chantanee, Boonton Dockthaisong, Surin Niyamangkoon

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: p_pat46@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน 3. เพื่อนำเสนอแนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.806 ประชากร ได้แก่ บุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยา กลุ่มตัวอย่าง 299 คน วิเคราะห์ด้วยสถิติ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการถดถอยพหุคูณ การวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 18 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ 9 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ได้แก่ 1. ปัจจัยสมรรถนะการปฏิบัติงานสามารถร่วมกันทำนายประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยา ได้ร้อยละ 60.00 2. หลักอิทธิบาท 4 ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ได้ร้อยละ 61.10 3. แนวทางการบูรณาการหลักหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน พบว่า มีการนำหลักอิทธิบาท 4 เข้ามาบูรณาการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ดังนี้ 1. ฉันทะ พอใจในงานที่ปฏิบัติงาน 2. วิริยะ ความพยายามปฏิบัติงาน 3. จิตตะ ความเอาใจใส่ในการปฏิบัติงาน 4. วิมังสา การพิจารณาไตร่ตรองการปฏิบัติงานอยู่เสมอ

คำสำคัญ: การบูรณาการ; หลักพุทธธรรม; ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

Abstract

Objectives of this research paper were: 1. To study performance 2. To study factors affecting performance 3. To propose guidelines for integrating Buddha-dharma principles to improve operational efficiency, conducted by the mixed methods. The quantitative research used a questionnaire with a total confidence value of 0.806 to collect data from 299 samples derived from populations of 1,185 Sri Ayutthaya Rajabhat University personnel using Taro Yamane's formula. Data were analyzed by frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression. The qualitative research collected data using in-depth interviewing 18 key informants and 9 participants in focus group discussion. Data were analyzed by content descriptive interpretation.

The results of the research showed that 1. The overall performance of personnel was at a high level ($\bar{X} = 4.38$). Each aspect was found that it was at a high level in all aspects. 2. Factors that affected performance were: 1) Performance factors could jointly predict the performance of personnel of Sri Ayutthaya Rajabhat University Group by 60.00 percent. 2) Itthibat 4 principle affected operational efficiency by 61.10 percent. 3. Guidelines for integrating the principles of Buddha-dharma to improve operational efficiency were found, that the Itthibat 4 principle was integrated to achieve efficiency. 1) Satisfaction with the work performed to achieve the goal; 2) Perseverance, work effort, determination to work to achieve the planned goal; 3) Chitta, attentiveness in the work, concentration on the work, being able to analyze the work before taking action to achieve the result, 4) Vimansa, constantly reflecting on the work.

Keyword: integration; Buddha-dhamma; performance

บทนำ

การพัฒนาเป็นหนทางแห่งความเจริญก้าวหน้า คนต้องพัฒนาตนจึงอยู่รอดและเจริญก้าวหน้า คนต้องพัฒนาเท่าการเปลี่ยนแปลงของสังคมจึงเข้ากับคนในสังคมนั้นได้ มิฉะนั้นจะเป็นคนที่ถูกเรียกว่า ตกฐาน ในฐานะคนทำงานก็ต้องพัฒนาหรือปรับปรุงตนเอง

อย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากเทคโนโลยี วิธีการทำงานเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การปฏิบัติงานในองค์กรต้องสอดคล้องวัตถุประสงค์ เป้าหมายขององค์กร ของหน่วยธุรกิจ การจะตอบสนองเป้าหมายขององค์กรได้ต้องอาศัยสมรรถนะ อันได้แก่ ความรู้ ทักษะ เจตคติ ที่ต้องแสวงหา ฝึกฝน ฝึกให้มีขีดความสามารถตรงกับที่ต้องการหรือหน่วยงานต้องการ รากฐานของการพัฒนาต้องมีเจตคติด้านบวก มีการตั้งเป้าหมายและยึดหลักการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (นฤมล สุ่นสวัสดิ์, 2549)

การพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติ เป็นเรื่องสำคัญของผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในองค์กร และเป็นหัวใจของการนำองค์กรไปสู่การบรรลุผลความสำเร็จของการดำเนินงาน หากองค์กรมีผลผลิตเป็นที่น่าพึงพอใจทั้งในด้านการผลิตและการบริการ โดยใช้ปัจจัยทรัพยากรที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีส่วนสูญเสียคงเหลือน้อยที่สุดแต่ได้ผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด จะทำให้องค์การนั้นประสบความสำเร็จ ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานจึงควรมีการพัฒนาตนเอง ศึกษาหาความรู้และความเข้าใจในวิธีการจัดการ การบริหาร การปฏิบัติงาน รวมทั้งการนำเทคนิคต่าง ๆ มาใช้ในการพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานภายในองค์กรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานยิ่งขึ้น (นาตยา เกตุสมบุญ, 2549)

บุคลากรถือเป็นหัวใจสำคัญในการที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ และบรรลุเป้าหมายที่องค์กรตั้งไว้ ในการบริหารทรัพยากรบุคคลในองค์กรนั้นจะทำให้ภารกิจหลักบรรลุวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพ ในองค์กรจำเป็นจะต้องมีบุคลากรที่มีคุณภาพในปริมาณที่เหมาะสมกับงาน ซึ่งจะช่วยให้เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนการหรือวิธีการทำงานใหม่ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ช่วยเพิ่มกลยุทธ์ในการสร้างความสำเร็จในการทำงานและช่วยลดความซ้ำซ้อนของงาน ช่วยทำให้การทำงานบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ด้วยวิธีการที่รวดเร็ว ช่วยทำให้องค์กรมีความเจริญก้าวหน้า หรือพัฒนาสู่ความเป็นเลิศได้ ผลงานที่มีคุณภาพ ลดความสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย ประหยัดเวลา ทรัพยากร และกำลังคน องค์กรมีความสามารถในการกำหนดกลยุทธ์ เทคนิค วิธีการ ด้วยวิธีการทำงานที่เหมาะสม ลดปัญหาอุปสรรคและมีความสุขในการทำงาน ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเอง เมื่อพัฒนาตนเองแล้วจะสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการพัฒนานั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่องานและองค์กร โดยปัจจัยที่จะช่วยทำให้คนทำงานดีและมีประสิทธิภาพนั้น ผู้ปฏิบัติงานจะต้องคิดวิเคราะห์ว่ามีวิธีการใดที่จะทำให้การทำงานนั้นมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกันก็ทำให้ตัวเองรู้สึกสนุกและมีความสุขในการทำงานด้วย (พิชามณช์ กาหลง, 2564)

การพัฒนาบุคลากรด้านคุณภาพและประสิทธิภาพในการทำงาน ถือได้ว่าเป็นความสำคัญต่อองค์กรช่วยให้บุคลากรมีคุณภาพและประสิทธิภาพ มีการติดต่อประสานงานดียิ่งขึ้นและยังช่วยลดระยะเวลาในการเรียนรู้งานให้น้อยลง ในการพัฒนาบุคลากรจึงเป็น

การกระตุ้นบุคลากรให้ปฏิบัติงานเพื่อความเจริญก้าวหน้าในการทำงาน ซึ่งจะทำให้บุคลากรนั้นมีโอกาสได้รับความรู้ การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงให้ทันตามยุคตามสมัย แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาทรัพยากรบุคคลดังกล่าว เป็นไปตามปรัชญาของการพัฒนาบุคคลที่สำคัญคือ บุคคลทุกคนควรมีศักยภาพของตนเองที่สามารถพัฒนาให้เพิ่มพูนขึ้นได้ทั้งด้านความรู้ทักษะและทัศนคติ ถ้าหากมีแรงจูงใจที่ดีพอในการพัฒนาคุณภาพของบุคลากรจะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ การที่เราจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการทำงานของบุคลากร เพื่อให้เป็นไปในทางที่ต้องการจำเป็นจะต้องพัฒนาบุคลากรในด้านความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และทัศนคติ (Attitude) เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาบุคลากรจะประกอบไปด้วย ประการที่หนึ่ง การพัฒนาให้มีความรู้เป็นการเรียนรู้ทำความเข้าใจแล้วจึงนำแนวคิดมาประยุกต์ใช้ ประการที่สอง การพัฒนาให้มีความเข้าใจต้องทำความเข้าใจวิเคราะห์ให้เห็นที่ชนะที่หลากหลาย ประการที่สาม การพัฒนาให้มีทักษะความชำนาญ มีโอกาสที่จะนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประสบการณ์ และประการที่สี่ การพัฒนาให้มีทัศนคติที่ดี มีความคิดสร้างสรรค์โดยยึดหลักธรรมาภิบาลรวมทั้งพัฒนาความรู้ความสามารถสร้างวิสัยทัศน์และปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคลากรให้เป็นบุคลากรที่มีประสิทธิภาพและมีการเรียนรู้ร่วมกัน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาบุคลากรด้านคุณภาพและประสิทธิภาพในการทำงานเป็นพื้นฐานประการสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาบุคลากรสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) เพื่อเกิดประโยชน์ต่อตัวบุคลากรและองค์กร (ศิริภัสสรค์ วงศ์ทองดี, 2559)

การจัดการที่ดีกับทรัพยากรทางการจัดการ ประกอบด้วย บุคคล (Man) เครื่องจักร (Machine) วัตถุดิบ (Material) เงิน (Money) การจัดการ (Management) การตลาด (Market) ซึ่งมีบุคลากรเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้องค์กรเจริญเติบโตไปข้างหน้าได้จากการที่ในโลกธุรกิจมีการแข่งขันสูง องค์กรจำเป็นต้องมีปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญ คือ ความรู้ (Knowledge) ที่องค์กรต้องพยายามสร้างขึ้นมาด้วยการเรียนรู้ (Learning) และพัฒนามาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ก่อให้เกิดนวัตกรรมใหม่ ในการบริหารต้องมีการพัฒนาบุคลากรอย่างมีทิศทางเป็นการดำเนินงานได้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจของมหาวิทยาลัย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการภายในองค์กรให้มีคุณภาพและได้รับมาตรฐานสากล ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลด้านการบริหารองค์กรได้พบสภาพปัญหาที่พบบ่อยได้แก่ เอกสารไม่ถูกต้อง การประสานงานเกิดความล่าช้า การปฏิบัติงานผิดพลาดการติดตามเอกสารผู้ปฏิบัติไม่สามารถติดตามได้ เป็นต้น

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังที่กล่าวมาข้างต้นจึง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยา เพราะบุคลากรถือเป็นหัวใจสำคัญในการนำพา

องค์กรไปสู่ความสำเร็จ และเป้าหมายที่องค์กรตั้งไว้ การบริหารทรัพยากรบุคคลขององค์กรนั้นเป็นการกระทำภารกิจหลักให้บรรลุวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพ ส่วนงานจำเป็นจะต้องมีบุคลากรที่มีคุณภาพในปริมาณที่เหมาะสมกับงาน ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารทุกระดับที่จะต้องรับผิดชอบต่อการจัดการทรัพยากรบุคคล เพื่อให้บรรลุไปสู่เป้าหมายของงานอย่างมีประสิทธิภาพ การเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในองค์กรเป็นการเพิ่มความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคลากรตามบทบาท ภาระงาน และหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพ มีความถูกต้องได้มาตรฐาน รวดเร็ว ทันเวลา ประหยัดค้ำค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งผลที่ได้รับจากการวิจัยจะเป็นประโยชน์โดยตรงในการดำเนินการปรับปรุง พัฒนาและเป็นแนวทางในการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรและเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยา
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบใช้การวิจัย

ใช้แบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) มีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพมุ่งเน้นการวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) มีแบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียวศึกษาสภาวะการณ์โดยไม่มีการทดลอง

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยา จำนวน 1,185 คน คำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 299 คน

2.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย กลุ่มผู้บริหารมหาวิทยาลัยและข้าราชการ จำนวน 6 คน กลุ่มพนักงานมหาวิทยาลัย จำนวน 6 คน กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 3 คน กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 3 รูป รวม 18 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้การวิจัย

ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือแบ่งเป็น 5 ส่วน ประกอบด้วย 1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2. สมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากร 3. หลักอิทธิบาท 4. ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร ในการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือ โดยการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยา จำนวน 299 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 18 รูปหรือคน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาโดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมานใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Stepwise MRA) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ และศึกษาภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อยืนยันผลการศึกษาเชิงปริมาณจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผลการวิจัย

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยา รายด้านโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านค่าใช้จ่าย ($\bar{X} = 4.40$) ด้านเวลา ($\bar{X} = 4.39$) ด้านปริมาณ ($\bar{X} = 4.38$) และด้านคุณภาพ ($\bar{X} = 4.36$) ตามลำดับ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยา พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยา รายด้านโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ($\bar{X} = 4.45$) ด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ ($\bar{X} = 4.44$) ด้านการบริการที่ดี ($\bar{X} = 4.40$) ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรม ($\bar{X} = 4.39$) และ ด้านการทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 4.36$) จากการทดสอบสมมติฐานพบผลการศึกษาดังนี้

สมมติฐานที่ 1 สมรรถนะการปฏิบัติงานอย่างน้อยหนึ่งด้านส่งผลต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยา

ตารางที่ 1 สมรรถนะการปฏิบัติงานอย่างน้อยหนึ่งด้านส่งผลต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยา

สมรรถนะการปฏิบัติงาน	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	0.910	.169		5.374	.000
การยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรม (X14)	0.210	0.038	0.278	5.480	.000
การบริการที่ดี (X12)	0.238	0.046	0.265	5.217	.000
การทำงานเป็นทีม (X15)	0.173	0.041	0.213	4.242	.000
การมุ่งผลสัมฤทธิ์ (X11)	0.169	0.042	0.194	3.999	.000

Multiple R= .775d R Square = .600 Adjusted R Square = .595 Std.Error=.26364
*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

พบว่า สมรรถนะการปฏิบัติงานจำนวน 4 ด้านส่งผลต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 โดยเรียงลำดับตามสมการดังนี้คือ การยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรม การบริการที่ดีการทำงานเป็นทีม และการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ได้ร้อยละ 60.00 ซึ่งสามารถเขียนสมการได้ดังนี้

$$\hat{Y} = .910 + (.210) X14 + (.238) X12 + (.173) X15 + (.169) X11$$

$$\hat{Z}_Y = (0.278) ZX14 + (0.265) ZX12 + (0.213) ZX15 + (0.194) ZX11$$

สมมติฐานที่ 2 หลักอิทธิบาท 4 อย่างน้อยหนึ่งด้านส่งผลต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยา

ตารางที่ 2 หลักอิทธิบาท 4 อย่างน้อยหนึ่งด้านส่งผลต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยา

หลักอิทธิบาท 4	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	.943	.162		5.806	.000
จิตตะ (ความคิด มีสมาธิ) (X23)	.214	.048	.252	4.496	.000
วิมังสา (ความไตร่ตรอง) (X24)	.209	.034	.280	6.090	.000
วิริยะ (ความเพียร) (X22)	.213	.043	.244	5.015	.000
ฉันทะ (ความพอใจ) (X21)	.141	.043	.175	3.305	.001

Multiple R= .782e R Square = .611 Adjusted R Square = .606 Std. Error=.26003
*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

พบว่า สมรรถนะการปฏิบัติงานทั้ง 4 ด้านส่งผลต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 โดยเรียงลำดับตามสมการดังนี้คือ ด้านจิตตะ (ความคิด มีสมาธิ) ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) ด้านวิริยะ (ความเพียร) และด้านฉันทะ (ความพอใจ) ได้ร้อยละ 61.1 ซึ่งสามารถเขียนสมการได้ดังนี้

$$\hat{Y} = 0.943 + (.214) X_{23} + (.209) X_{24} + (.213) X_{22} + (.141) X_{21}$$

$$\hat{Z}_Y = (0.252) ZX_{23} + (0.280) ZX_{24} + (0.244) ZX_{22} + (0.175) ZX_{21}$$

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยา

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยา ประกอบด้วย ด้านคุณภาพ ด้านปริมาณ ด้านเวลา และด้านค่าใช้จ่าย โดยนำหลักอิทธิบาท 4 เข้ามาบูรณาการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของการนำไปปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วย 1. ด้านฉันทะ (ความพอใจ) ได้แก่ พอดีในงานที่ปฏิบัติ 2. ด้านวิริยะ (ความเพียร) มีความพยายามปฏิบัติงานให้สำเร็จตามที่วางแผนไว้ 3. ด้านจิตตะ (ความคิด, มีสมาธิ) มีความเอาใจใส่ในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย 4. ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) มีการพิจารณาไตร่ตรองการปฏิบัติงาน หาข้อดี ข้อด้อยในการปฏิบัติงาน และมีการตรวจสอบ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยา จากผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน ปรากฏว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านค่าใช้จ่าย ด้านเวลา ด้านปริมาณ และด้านคุณภาพ ซึ่งประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานเป็นผลของการปฏิบัติงานที่เกิดจากการทำงานที่มีคุณภาพ ทันต่อเวลาที่กำหนด นอกจากนี้ยังต้องใช้ทรัพยากรทั้งคนและอุปกรณ์ได้อย่างเหมาะสม คุ่มค่า เกิดประโยชน์สูงสุด รวมถึงมีการนำเทคนิคต่าง ๆ เข้ามาใช้ เพื่อช่วยลดขั้นตอนในการทำงาน ซึ่งประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานจะเกิดขึ้นได้นั้นขึ้นอยู่กับคุณภาพของงาน ปริมาณของงาน การทำงานตามเวลาที่กำหนด และการประหยัดค่าใช้จ่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของภาคิน สีสุวรรณ (2561) ที่พบว่า แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาประสิทธิภาพ คือต้องประหยัดต้นทุน ประหยัดทรัพยากร ประหยัดเวลาและมีคุณภาพ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยจากผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรี

อยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ ด้านการบริการที่ดี ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรม และด้านการทำงานเป็นทีม ซึ่งการกำหนดเป้าหมายในการทำงานที่ชัดเจน การสร้างความเข้าใจและรู้หน้าที่ในการให้บริการ การพัฒนาทักษะการทำงานอย่างต่อเนื่อง การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และการร่วมมือร่วมใจในการทำงานจะส่งผลต่อประสิทธิภาพ การปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉรา หล่อตระกูล (2558) ที่พบว่า การพัฒนาสมรรถนะมีอิทธิพลต่อตัวแปรส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพมากที่สุด รองลงมาคือ ตัวแปรการมุ่งผลสัมฤทธิ์ การยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรม การบริการที่ดี และการทำงานเป็นทีม และสอดคล้องกับ พระมหาเทวประภาส วชิรญาณเมธี (2560) ที่พบว่า สมรรถนะองค์การบริหารส่วนตำบล 5 ด้าน คือ 1. สมรรถนะความเข้าใจในองค์กรและระบบงาน 2. สมรรถนะบริการเป็นเลิศ 3. สมรรถนะการทำงานเป็นทีม 4. สมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ และ 5. สมรรถนะยึดมั่นในความถูกต้องและจริยธรรม

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยาตั้งต่อไปนี้คือ ด้านคุณภาพ ด้านปริมาณ ด้านเวลา ด้านค่าใช้จ่าย โดยนำหลักอิทธิบาท 4 เข้ามาบูรณาการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร ซึ่งประกอบด้วย ด้านฉันทะ (ความพอใจ) ด้านวิริยะ (ความเพียร) ด้านจิตตะ (ความคิด มีสมาธิ) ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาวิเศษ กนตธมโม (2564) ที่พบว่าประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลเมืองในจังหวัดชลบุรีทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย 1. ด้านแผนพัฒนาของ อบท. 2. ด้านคุณภาพการให้บริการ 3. ด้านการปฏิบัติราชการ 4. ด้านการพัฒนาองค์กร โดยในการบริหารงานของเทศบาลมีปัจจัยการบริหาร 2 อย่าง คือ การบริหารสมัยใหม่และแรงจูงใจในการบริหารงาน นอกจากนี้ยังบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 มีลักษณะดังนี้ 1. ด้านฉันทะ (มีใจรัก) ได้แก่ บริหารงานด้วยความสมัครใจ มุ่งหวังในความสำเร็จและพัฒนางานอยู่เสมอ 2. ด้านวิริยะ (พากเพียรทำ) ได้แก่ ยึดหลักความสำเร็จ ท่วมเทเวลาและความสามารถและหมั่นเพียรหาประสบการณ์ 3. ด้านจิตตะ (เอาจิตฝึกฝน) ได้แก่ เกี่ยวข้องกับงานอยู่เป็นนิตย์ รับผิดชอบในงานอย่างเต็มที่และเป็นมิตรกับผู้อยู่ ในการปกครอง 4. ด้านวิมังสา (ใช้ปัญญาสอบสวน) ได้แก่ พิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบข้อบกพร่อง ค้นคว้าเพิ่มพูนและสร้างระบบและขั้นตอน และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาปรีชา เขมนนโท (2562) ที่พบว่า การนำหลักอิทธิบาทธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แนวทางการบริหารเครือข่ายต้องจัดการประชุมพูดคุยปรึกษาหารือร่วมกันของทุกภาคส่วนเพื่อวางแผนร่วมกันการบริหารจัดการงาน 5 ด้าน คือ 1. ด้านการ

วางแผน 2. ด้านการจัดองค์กร 3. ด้านบุคลากร 4. ด้านอำนวยการ 5. ด้านการกำกับดูแล และเชื่อมโยงต่อไปยังแผนการบริหารปัจจัยที่ส่งผลต่อ การบริหาร 4 m's ร่วมกันคือ 1. ด้านคน 2. ด้านเงิน 3. ด้านวัสดุ 4. ด้านการจัดการ เชื่อมโยงกับแผนการบริหารหลัก พุทธธรรมอภิปาฐ 4 ร่วมกัน คือ 1. ฉันทะ 2. วิริยะ 3. จิตตะ 4. วิมังสา โดยตั้งอยู่บน พื้นฐานมีการรับรู้และมุมมองที่เหมือนกัน มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีความสนใจหรือผลประโยชน์ ร่วมกัน มีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่าย มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน มีการเกื้อหนุน พึ่งพากัน มีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนกันและเชื่อมโยงต่อไปยังศูนย์กลางข้อมูลประสานงาน และติดตามผลเชื่อมโยงไปยังงานประชาสัมพันธ์ เชื่อมโยงต่อไปยังเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมใน จังหวัด เชื่อมโยงนำไปปฏิบัติในสำนักของตนถ้าพบปัญหาอุปสรรคเชื่อมโยงกลับมา ยัง ศูนย์กลางข้อมูลประสานงาน

องค์ความรู้

จากการวิจัยสามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับประสิทธิภาพการ ปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยา ได้ตั้งแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้

สรุปได้ว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยาทั้ง 5 ด้าน ประกอบด้วย 1. ด้านมุ่ง ผลสัมฤทธิ์ 2. ด้านการบริการที่ดี 3. ด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ 4. ด้านการ ยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและ 5. ด้านการทำงานเป็นทีม โดยการพัฒนา ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานที่สำคัญ คือ การใช้สมรรถนะการปฏิบัติงาน และบูรณาการ ด้วยการพัฒนาตามหลักอภิปาฐ 4 มาช่วยในการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน โดย

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยาควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากร ด้วยมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยาควรกำหนดนโยบายเร่งด่วน ให้มีการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารงานของหน่วยงาน ปรับปรุงระเบียบ กฎหมาย ที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติภารกิจให้ทันสมัยสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล ยุทธศาสตร์ชาติ บทบาทหน้าที่

2. สป.อว.ควรให้ความสำคัญ สนับสนุนทุนนโยบายในการขับเคลื่อนงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยาให้บรรลุเป้าหมาย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยาควรเร่งรัด การขับเคลื่อน การปรับปรุงโครงสร้างการบริหารงาน ระเบียบ กฎหมาย ที่เป็นอุปสรรค โดยที่ผู้บริหารรับฟังความคิดเห็น ปัญหาอุปสรรคจากบุคลากร แล้วให้ความสำคัญ นำไปปรับปรุงแก้ไข มีการติดตามตรวจสอบ พัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

2. มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยาควรจัดสรรงบประมาณ เพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงาน ให้มีสถานที่ เครื่องมือ อุปกรณ์ วัสดุ ครุภัณฑ์ เทคโนโลยี วัสดุสื่อการสอน สื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่ทันสมัย เหมาะสม เพียงพอต่อการทำงาน

3. มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยาควรจัดสรรอัตรากำลังสวัสดิการที่เพียงพอ และเหมาะสมกับภาระงาน เพื่อให้บุคลากรมีความมั่นคง เป็นขวัญกำลังใจ ในการทำงาน

4. มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยาควรสนับสนุนส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการพัฒนาศักยภาพ เข้ารับการอบรม พัฒนากับหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สนับสนุนให้มีการศึกษาดูงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ จัดทุนการศึกษา ให้กับบุคลากรที่มีผลการปฏิบัติงานดี ให้ได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เพื่อนำองค์ความรู้มาต่อยอดสร้างนวัตกรรม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำวิจัยเรื่องเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรม

2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานแต่ละมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยา

3. ควรศึกษาวิจัยรูปแบบการนำหลักธรรมอื่นเพื่อมาใช้ในการปฏิบัติงาน โดยให้สอดคล้องและเพื่อนำมาบูรณาการในการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- นฤมล สุนด์สวัสดิ์. (2549). *การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน*. กรุงเทพฯ: วันทิพย์.
- นาคยา เกตุสมบุญณ. (2549). *เอกสารประกอบการสอนรายวิชาการพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- พระมหาเทวประภาส วชิรญาณเมธี. (2559). *พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาสมรรถนะองค์การบริหารส่วนตำบลในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาปรีชา เขมนนโท. (2562). *การประยุกต์หลักกัทธิบาทธรรมเพื่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวิเศษ กนตธมโม. (2564). *พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลเมืองในจังหวัดชลบุรี (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์)*. พระนครศรีอยุธยา: พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิชามณษ์ กาหลง. (2565). *การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน*. สืบค้น 9 มกราคม 2565, จาก il.mahidol.ac.th.
- ภาคิน สีสุธรรม. (2561). *การพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนนทบุรีตามหลักพุทธบูรณาการ (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศิริภัสสรค์ วงศ์ทองดี. (2559). *ผู้นำนักบริหารกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัจฉรา หล่อตระกูล. (2558). *การพัฒนาสมรรถนะพนักงานมหาวิทยาลัยของรัฐ (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดนนทบุรี*
MODEL DEVELOPMENT OF TEMPLE'S ASSETS MANAGEMENT
IN NONTHABURI PROVINCE

พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร), ประเสริฐ ธิลาวัณ, พระปลัดนพรัตน์ สุเมธโช

Phraudomsitthinayok (Kampol Kunangkaro), Prasert Thilao,

Phrapalad Nopparat Sumedho

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: krisada.sae@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาวิเคราะห์สภาพทั่วไปองค์ประกอบและ นำเสนอการพัฒนาารูปแบบในการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดนนทบุรี ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 รูปหรือคนคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาความ และวิจัยเชิงปริมาณ ดำเนิน การศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 384 คน สุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปของรูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดใน จังหวัดนนทบุรี ด้านจุดแข็ง วัดมีเจ้าหน้าที่ทำบัญชีรายรับรายจ่ายทุกประเภท ด้านจุดอ่อน การทำบัญชีของวัดยังไม่เป็นระบบเท่าที่ควร ด้านโอกาส สินทรัพย์ประเภทที่ดินสามารถจัด ประโยชน์เพื่อสร้างมูลค่าได้ ด้านอุปสรรค ที่ดินของวัดไม่สามารถขายและแปลงเป็น สินทรัพย์อย่างอื่นได้ 2. องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัด พบว่า ระดับกระบวนการ PDCA ในภาพรวม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.04$) 3. การพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย ด้านการได้มา ซึ่งทรัพย์สิน วัดได้รับทรัพย์สินมาจากการบริจาค ด้านการบำรุงรักษา มีเจ้าหน้าที่ดูแล รักษาทรัพย์สินแต่ละประเภท ด้านการจัดการผลประโยชน์ มีผู้จัดประโยชน์ซึ่งได้รับแต่งตั้ง จากเจ้าอาวาส ด้านการเก็บรักษาเงินของวัด มีการจัดเก็บเงินของวัดโดยฝากบัญชีธนาคาร ด้านการทำบัญชีรายรับรายจ่าย มีการจัดการบัญชีรายรับรายจ่ายเป็นประจำทุกปี

คำสำคัญ: การพัฒนา; การบริหารจัดการ; ทรัพย์สินของวัด

Abstract

This research article aimed to analyze the general condition, composition, and presentation of the development of a model for property management of temples in Nonthaburi Province. Research methodology was the mixed methods. The qualitative research collected data by in-depth interviewing 17 key informants and 9 participants in focus group discussion. The quantitative research collected data from 384 randomized samples. The statistics used in the data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation.

The results showed that 1. The general condition of the property management model of the temples in Nonthaburi Province. On the Strength side, the temples had all types of accounting officers for income and expenditure. On the Weakness side, the temples' bookkeepings were not as systematic as it should be. Opportunity: Land assets could be classified as beneficial. In terms of Threat, the temple's land could not be sold and converted into other assets. 2. Components of the temple's asset management model in Nonthaburi Province, it was found that the overall level of the PDCA process was at a high level ($\bar{X}=4.04$) 3. Developing a model of property management of temples in Nonthaburi Province, comprising; Acquisition of assets: The temples received the property from donations. Maintenance: There is a staff to take care of each type of property. Benefit Management: There was a benefit organizer who was appointed by the abbot. The money storage aspect of the temple: The temple's money was stored by depositing into a bank account. Accounting of income and expenses: Income and expenditure accounts are managed annually.

Keywords: Development; Management; Temple property

บทนำ

พระพุทธศาสนาในครั้งพุทธกาลยังไม่มีการสร้างเสนาสนะและอาคารสถานที่ให้เป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์โดยเฉพาะเจาะจง เนื่องจากพระพุทธองค์ไม่ทรงอนุญาตให้พระภิกษุมีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งถาวรด้วยจะทำให้เกิดความยึดติดในทรัพย์ทางโลก อันจะมีผลกระทบต่อเป้าหมายของการบวชที่มุ่งการบรรลุถึงโมกขธรรม ซึ่งเป็นหนทางเข้าสู่การนิพพานที่ถือเป็นเป้าหมายสูงสุดแห่งชีวิต ตามแนวทางวิถีปฏิบัติของพระพุทธศาสนา เสนาสนะที่จะใช้อยู่อาศัยนั้น ทรงกำหนดสถานที่สำหรับใช้เป็นที่อยู่อาศัยพื้นฐานที่สุด คือ รุกขมูลเสนาสนะ อันหมายถึงการอยู่รอบโคนต้นไม้ แล้วให้จาริกไปเรื่อย ๆ ทั้งนี้เพื่อมิให้จิตมีสิ่งผูกพัน พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญสถาบันหนึ่งของประเทศไทย มีความผูกพันกับประชาชนประเทศชาติอย่างแนบแน่น แนวคิดในเรื่องต่าง ๆ ทุกด้านในสังคมไทย มีความสัมพันธ์มีรากเหง้ามาจากความคิดทางพระพุทธศาสนาเกือบทั้งสิ้น (สมบูรณ์ สุขสำราญ, 2527)

ในปัจจุบันพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองไปมาก และประเทศไทยก็ได้รับอิทธิพลจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทำให้มีประชาชนที่นับถือพระพุทธศาสนามากถึงร้อยละ 94.60 ของประชากรทั้งประเทศ (ศูนย์ข้อมูลด้านพระพุทธศาสนา, 2564) เมื่อเป็นเช่นนั้นประชาชนที่นับถือพระพุทธศาสนา เกิดศรัทธาในพระพุทธศาสนาเข้ามาบวชเรียนเขียนอ่านบ้าง ให้การอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาบ้าง เกิดเป็นกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาซึ่งมีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน เมื่อประชาชนเกิดศรัทธา ก็มีการถวายกับปียะสิ่งของที่เหมาะสมกับสมณะสารูป ทั้งที่เป็นบริวารและอสังหาริมทรัพย์ เมื่อเป็นเช่นนี้แนวคิดด้านการบริหารจัดการศาสนสมบัติจึงได้เกิดขึ้น ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ได้กำหนดให้มีการบริหารจัดการศาสนสมบัติซึ่งก็คือทรัพย์สินของวัดไว้อย่างชัดเจน และได้กำหนดอำนาจหน้าที่ให้เจ้าอาวาสเป็นผู้บริหารจัดการดูแลมาโดยตลอดผ่านกระบวนการบริหารจัดการของแต่ละวัด

การบริหารวัดมีนิยามว่า เป็นการปกครองบังคับบัญชาภายในวัด และแนะนำ สั่งสอนพระภิกษุ สามเณรและฆราวาสผู้อยู่ในวัด ให้มีความเป็นระเบียบเรียนรู้ให้อยู่ในศีลธรรมอันดีและดำเนินกิจการโครงการต่างๆของวัด ให้สำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งนี้ก็จะรวมถึงกิจการต่าง ๆ ของวัดอันได้แก่การดูแลบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดด้วย เดิมทีหน้าที่รับผิดชอบในส่วนของหน่วยงานภาครัฐก็คือกรมการศาสนา ต่อมาเมื่อพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 มาตรา 46 กำหนดให้มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติขึ้น (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2546) โดยมีอำนาจหน้าที่คือ ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ กฎหมายว่าด้วยการกำหนดวิध्यฐานะผู้สำเร็จวิชาการศึกษาพระพุทธศาสนา รวมทั้งกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง รับสนองงาน

ประสานงาน และถวายเป็นการสนับสนุนกิจการและการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ เสนอแนวทางการกำหนดนโยบายและมาตรการในการคุ้มครองพระพุทธศาสนา ส่งเสริม ดูแลรักษา และทำนุบำรุงศาสนสถานและศาสนวัตถุทางพระพุทธศาสนา ดูแล รักษา และจัดการวัดร้างและศาสนสมบัติกลาง พัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา ทำนุบำรุงพุทธศาสนศึกษา เพื่อพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนด (กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2546) ดังนั้นหน่วยงานหลักที่จะเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดก็คือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ศาสนสมบัติของวัด คือ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่งและเนื่องจากวัดเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 การดูแลรักษาและจัดการก็เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้แทนของนิติบุคคล คือ วัดแต่แม้ว่าการดูแลรักษาและจัดการทรัพย์สินของวัดใดๆจะเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสวัดนั้นๆ ก็ตามการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดที่เจ้าอาวาสจะกระทำได้นั้นจะต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย และจำต้องเป็นไปตามวิธีการที่กำหนด ในกฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งกำหนดวิธีการปฏิบัติในการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดไว้เป็นแม่บทให้เจ้าอาวาสถือปฏิบัติซึ่งการจัดการทรัพย์สินของวัด ในด้านการลงทะเบียนทรัพย์สิน การจำหน่ายออกจากทะเบียน การทำทะเบียนที่จัดประโยชน์ทะเบียนผู้เข้าวัดสามารถกระทำได้โดยเรียบริ้อย เพราะมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจนประกอบ กับแบบทะเบียน แบบบัญชี และแบบพิมพ์อื่นๆ กรมศาสนาก็ได้กำหนดไว้ให้แล้วแต่อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการดูแลและจัดประโยชน์ ในสังฆารามทรัพย์ของวัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งด้านพระศาสนาเอง และการจัดหารายได้เพื่อทำนุบำรุงรักษาวัดก็ยังมีประสบปัญหาในการดำเนินการหลายประการ (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตราที่ 40 ว่า ศาสนสมบัติแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่ ทรัพย์สินของพระศาสนา ซึ่งมีใช้ของวัดใดวัดหนึ่ง และศาสนสมบัติของวัด ได้แก่ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง การดูแลรักษาและการจัดการศาสนสมบัติกลาง ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมการศาสนา (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2546) ซึ่งก็คือสำนักงานพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน โดยมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายกระทรวงที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น เมื่อมองในแง่ของการบริหารจัดการศาสนสมบัตินับว่ายังมีปัญหาอยู่ปัญหาความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านจนถึงลูกกลามใหญ่โต เพราะการสาธารณูปการเป็นต้นเหตุ (พระมหาสุรินทร์ สุนนโท, 2561) ซึ่งโดยปกติแล้ว

กระบวนการในการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัด จะต้องจัดการให้มีความสัมพันธ์กันทุกส่วน ซึ่งเจ้าอาวาสจะต้องดูแลโดยตรง จะต้องมีการควบคุมจัดการทรัพย์สินของวัดโดยตรง ทั้งการได้มา การรักษา และการใช้เพื่อประโยชน์ทางพระพุทธศาสนา การบริหาร จัดการศาสนสมบัติ แม้จะอยู่ในอำนาจหน้าที่ แต่เป็นลักษณะของทางโลกซึ่งมีปัญหาในข้อกฎหมายหลายประการที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นพระสงฆ์โดยเฉพาะที่เป็นพระสังฆาธิการต้องระมัดระวัง และจัดการให้ตั้งอยู่บนฐานของความสุขจิตและโปร่งใสอีกปัญหาหนึ่งที่พบคือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังขาดบทบาทในการกำหนดกรอบในการกำกับดูแลให้การบริหารจัดการทางการเงินของวัดสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล ซึ่งปัญหาเหล่านี้เกิดจากกาสรขาดการบริหารจัดการที่ดี ขาดรูปแบบในการบริหารจัดการ ซึ่งหากไม่ได้รับการแก้ไขโดยด่วนจะส่งผลกระทบต่อการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาในวงกว้าง

จากปัญหาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดนนทบุรี ด้วยเห็นว่าการศึกษาเรื่องรูปแบบในการบริหารจัดการดังกล่าวซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการบริหารงานให้เกิดประสิทธิภพนั้น บูรณาการกับการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัด โดยใช้ศาสตร์แห่งการบริหารสมัยใหม่จะสามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการศาสนสมบัติหรือทรัพย์สินของวัดในจังหวัดนนทบุรีและวัดอื่น ๆ ของคณะสงฆ์ไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของรูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดนนทบุรี
3. เพื่อนำเสนอการพัฒนาารูปแบบในการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่าง การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research และการวิจัยเชิงพื้นที่ (Area-based collaborative research)

กลุ่มประชากรตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 2,566 รูป

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ตามสูตรของยามาเน่ (Taro Yamane) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 รูป

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ได้แก่ พระสังฆาธิการ ประกอบด้วย เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี จำนวน 6 รูป กลุ่มที่ 2 ได้แก่ หัวหน้าส่วนงานราชการ ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือรองผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดวัฒนธรรมจังหวัด และนายอำเภอ จำนวน 4 คน กลุ่มที่ 3 กรรมการวัด ในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 4 คน กลุ่มที่ 4 นักวิชาการทางด้านจัดการเชิงพุทธ จำนวน 4 รูป รวมทั้งสิ้น 18 รูปหรือคน

เครื่องมือการวิจัย

ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมินการสนทนากลุ่มเฉพาะ

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากเอกสาร สืบจากกลุ่มตัวอย่าง การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ ภายในช่วงเดือน กรกฎาคม - กันยายน 2565 นำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ลักษณะการมีส่วนร่วม โดยการวิเคราะห์สาระสำคัญแยกเป็นประเด็นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การสกัดสาระสำคัญของเนื้อหาที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยวิธีการแบบสามเส้า (Data Triangulation) โดยการตรวจสอบด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Method triangulation) ใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการซักถาม การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data source triangulation) นำข้อมูลมาตรวจสอบ พิจารณาแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกันเพื่อลดหรือจัดการกับอคติ (Bias) นำมาหาข้อสรุปเชิงอุปนัย (Analytic Induction) สังเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ นำข้อมูลทั้งหมดมานำเสนอด้วยวิธีการเขียนเชิงพรรณนา (Description) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ (Average) ค่าเฉลี่ย (Percentage)

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของรูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดนนทบุรี ด้านจุดแข็ง ประกอบด้วย วัดมีเจ้าหน้าที่ทำบัญชีรายรับรายจ่ายทุกประเภท มีคณะกรรมการวัดเข้ามาดูแลการจัดการทรัพย์สินของวัด มีการชี้แจงงบประมาณรายรับรายจ่ายอย่างต่อเนื่อง มีคณะกรรมการที่เป็นพระภิกษุซึ่งจะมีความน่าเชื่อถือกว่าคฤหัสถ์ และการใช้จ่ายเงินวัด ใช้ผ่านบัญชีวัดจึงมีความปลอดภัยสูง

ด้านจุดอ่อน ประกอบด้วย การทำบัญชีของวัดยังไม่เป็นระบบเท่าที่ควร ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านบัญชีเข้ามาช่วยดูแล การบริหารจัดการสินทรัพย์ประเภทที่ดินของวัดยังไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร พระสงฆ์ขาดความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการเงินของวัด มีความเสี่ยงถูกดำเนินคดีสูง ในกรณีเวนคืนที่ดินวัดทำได้ลำบาก

1.3 ด้านโอกาส ประกอบด้วย สินทรัพย์ประเภทที่ดินสามารถจัดประโยชน์เพื่อสร้างมูลค่าได้ วัดเป็นนิติบุคคลสามารถทำนิติกรรมได้ วัดเป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรรายได้ของวัดจึงไม่ต้องเสียภาษี พุทธศาสนิกชนผู้มีจิตศรัทธามักจะนำสินทรัพย์มาบริจาคให้กับวัดมากกว่าองค์กรอื่น วัดสามารถจัดตั้งมูลนิธิเพื่อการบริหารที่คล่องตัวขึ้น

1.4 ด้านอุปสรรค ประกอบด้วย ที่ดินของวัดไม่สามารถขายและแปลงเป็นสินทรัพย์อย่างอื่นได้ ไม่สามารถนำเงินของวัดมาลงทุนเพื่อเพิ่มมูลค่าได้ การจัดเก็บเงินของวัดมีข้อจำกัดหากมีจำนวนมากต้องฝากธนาคาร การบำรุงรักษาอสังหาริมทรัพย์ของวัดใช้งบประมาณสูง วัดมีค่าใช้จ่ายสูงต้องอาศัยบุคลากรที่มีความสามารถในการจัดการทรัพย์สิน

สรุปได้ว่า สรุปผลของการวิเคราะห์ SWOT ประกอบด้วย จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ซึ่งเป็นสภาพทั่วไปของการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดนนทบุรี ทำให้ทราบถึงปัญหาสาเหตุและปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดนนทบุรี ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

2. องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดนนทบุรี

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ด้านการวางแผน จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า กระบวนการ PDCA ด้านการวางแผน ประกอบด้วย วางแผนปฏิบัติการอย่างเป็นระบบ วางแผนพัฒนาบุคลากรของวัด วางแผนการใช้งบประมาณ กำหนดเป้าหมายของการบริหารทรัพย์สินของ

วัด กำหนดผู้รับผิดชอบให้ชัดเจน จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม พบว่า ระดับกระบวนการ PDCA ด้านการวางแผน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.11$, S.D.=0.71)

ด้านการปฏิบัติตามแผน จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า กระบวนการ PDCA ด้านการปฏิบัติตามแผน ประกอบด้วย ดำเนินการตามแผนที่ได้วางไว้ อย่างเป็นขั้นตอน อบรมพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ด้านการจัดการศาสนสมบัติ ใช้ งบประมาณในการบริหารจัดการอย่างคุ้มค่า บริหารจัดเชิงกลยุทธ์ และแต่ละฝ่ายร่วมกัน ทำงานอย่างเป็นเอกภาพจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม พบว่า ระดับ กระบวนการ PDCA ด้านการปฏิบัติตามแผน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.07$, S.D.=0.72)

ด้านการตรวจสอบ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า กระบวนการ PDCA ด้านการตรวจสอบ ประกอบด้วย ติดตามผลการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง เปิด โอกาสให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ตรวจสอบการดำเนินการ ประเมินผลการบริหารจัดการ เป็นระยะ ชี้แจงผลดำเนินการให้ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ และตรวจสอบการใช้ งบประมาณเพื่อความโปร่งใส จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม พบว่า ระดับ กระบวนการ PDCA ด้านการตรวจสอบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.94$, S.D.=0.71)

ด้านการตรวจสอบ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า กระบวนการ PDCA ด้านการตรวจสอบ ประกอบด้วย ติดตามผลการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง เปิด โอกาสให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ตรวจสอบการดำเนินการ ประเมินผลการบริหารจัดการ เป็นระยะ ชี้แจงผลดำเนินการให้ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ และตรวจสอบการใช้ งบประมาณเพื่อความโปร่งใส จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม พบว่า ระดับ กระบวนการ PDCA ด้านการตรวจสอบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.94$, S.D.=0.71)

3. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดนนทบุรี

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดใน จังหวัดนนทบุรี สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

ด้านการได้มาซึ่งทรัพย์สิน จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การ พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดนนทบุรี ด้านการได้มาซึ่ง ทรัพย์สิน วัดได้รับทรัพย์สินมาจากการบริจาค มีการจัดทำทะเบียนทรัพย์สินแต่ละประเภท การได้มาซึ่งทรัพย์สินของวัดถูกต้องตามพระธรรมวินัย การได้มาซึ่งทรัพย์สินของวัด ถูกต้องตามกฎหมายระเบียบ มีการแจ้งให้สำนักงานพระพุทธศาสนาได้ทราบเป็นระยะๆ จากการ

วิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ระดับการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดนนทบุรี ด้านการได้มาซึ่งทรัพย์สิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.26$, $S.D.=0.76$)

ด้านการบำรุงรักษา จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดนนทบุรี ด้านการบำรุงรักษา มีเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาทรัพย์สินแต่ละประเภท มีการบำรุงรักษาทรัพย์สินของวัดให้สมบูรณ์ พร้อมใช้งานอยู่เสมอ มีการใช้สอยทรัพย์สินของวัดอย่างถูกวิธี มีการจัดเก็บทรัพย์สินของวัดอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย ทรัพย์สินของวัดถูกจัดเก็บอย่างปลอดภัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ระดับการพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดนนทบุรี ด้านการบำรุงรักษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.02$, $S.D.=0.69$)

ด้านการจัดการผลประโยชน์ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดนนทบุรี ด้านการจัดการผลประโยชน์ มีผู้จัดประโยชน์ซึ่งได้รับแต่งตั้งจากเจ้าอาวาส การจัดประโยชน์ทรัพย์สินของวัดเป็นไปตามระเบียบ ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดประโยชน์เป็นของวัด มีคณะกรรมการคอย กำกับดูแลอย่างใกล้ชิด การจัดประโยชน์เป็นไปด้วยความโปร่งใส จากการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ระดับการพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดนนทบุรี ด้านการจัดการผลประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.33$, $S.D.=0.67$)

ด้านการเก็บรักษาเงินของวัด จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดนนทบุรี ด้านการเก็บรักษาเงินของวัด มีการจัดเก็บเงินของวัดโดยฝากบัญชีธนาคาร มีคณะกรรมการดูแลและจัดเก็บเงินของวัดก่อนนำฝากธนาคาร มีการจัดเก็บเงินของวัดไว้ไม่เกินจำนวนที่กฎกระทรวงกำหนด มีการจัดเก็บเงินของวัดไว้ในที่ที่ปลอดภัย มีคณะกรรมการจัดเก็บแยกต่างหากจากผู้ทำบัญชี จากการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ระดับการพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดนนทบุรี ด้านการเก็บรักษาเงินของวัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.37$, $S.D.=0.64$)

ด้านการทำบัญชีรายรับรายจ่าย จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดนนทบุรี ด้านการทำบัญชีรายรับรายจ่าย มีการจัดการบัญชีรายรับรายจ่ายเป็นประจำทุกปี มีการตรวจสอบรายละเอียดของบัญชีรายรับรายจ่ายทุกรายการ มีการตรวจสอบบัญชีเป็นประจำทุก ๆ เดือน มีบัญชีแยกรายรับรายจ่ายแต่ละประเภท และมีระบบฐานข้อมูลรายรับรายจ่ายของ

วัดจากการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ระดับการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดนนทบุรี ด้านการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.35, S.D.=0.42)

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดนนทบุรี โดยใช้การวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนโอกาสและอุปสรรค มีรายละเอียดที่สำคัญคือ จุดแข็ง วัดมีเจ้าหน้าที่ทำบัญชีรายรับรายจ่ายทุกประเภท มีคณะกรรมการวัดเข้ามาดูแลการจัดการทรัพย์สินของวัด มีการชี้แจงงบประมาณรายรับรายจ่ายอย่างต่อเนื่อง มีคณะกรรมการที่เป็นพระภิกษุซึ่งจะมีความน่าเชื่อถือกว่าคฤหัสถ์ และการใช้จ่ายเงินวัด ใช้ผ่านบัญชีวัดจึงมีความปลอดภัยสูง จุดอ่อน การทำบัญชีของวัดยังไม่เป็นระบบเท่าที่ควร ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านบัญชีเข้ามาช่วยดูแล การบริหารจัดการสินทรัพย์ประเภทที่ดินของวัดยังไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร พระสงฆ์ขาดความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการเงินของวัด มีความเสี่ยงถูกดำเนินคดีสูง ในกรณีเวนคืนที่ดินวัดทำได้ลำบาก โอกาสสินทรัพย์ประเภทที่ดินสามารถจัดประโยชน์เพื่อสร้างมูลค่าได้ วัดเป็นนิติบุคคลสามารถทำนิติกรรมได้ วัดเป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรรายได้ของวัดจึงไม่ต้องเสียภาษากุศลศานิกชนผู้มีจิตศรัทธามักจะนำสินทรัพย์มาบริจาคให้กับวัดมากกว่าองค์กรอื่น วัดสามารถจัดตั้งมูลนิธิเพื่อการบริหารที่คล่องตัวขึ้น และอุปสรรค คือที่ดินของวัดไม่สามารถขายและแปลงเป็นสินทรัพย์อย่างอื่นได้ ไม่สามารถนำเงินของวัดมาลงทุนเพื่อเพิ่มมูลค่าได้ การจัดเก็บเงินของวัดมีข้อจำกัดหากมีจำนวนมากต้องฝากธนาคาร การบำรุงรักษาอสังหาริมทรัพย์ของวัดใช้งบประมาณสูง วัดมีค่าใช้จ่ายสูงต้องอาศัยบุคลากรที่มีความสามารถในการจัดการทรัพย์สิน จากผลการวิจัยจะพบว่า ประการหนึ่งที่ยากต่อการบริหารจัดการคือการเวนคืนที่ดินของวัดทำได้ยากหากวัดต้องมีการขอคืนพื้นที่เพื่อนำมาใช้ในกิจการทางพระพุทธศาสนาเนื่องจากการย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่อาศัยเป็นเวลานานหลายปี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิสันต์ สิงห์ปี (2559) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารที่ธรรมาภิบาลของพระอารามหลวงในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การบริหารที่ธรรมาภิบาล การเช่าที่ธรณีสงฆ์เป็นการเช่าที่ระยะยาวสืบทอดรุ่นลูกหลาน การเปลี่ยนมือของผู้เช่าเป็นอำนาจของผู้เช่า การที่ผู้เช่าอยู่อาศัยอยู่กันมาเป็นเวลานานมีการเปลี่ยนแปลงการย้ายออกไปของชุมชนในที่ธรณีสงฆ์แต่ยังรักษาสิทธิเดิมไว้ และผู้เช่ามาอยู่ใหม่ไม่ได้จ่ายค่าเช่ากับทางวัดโดยตรง มีการจ่ายเช่าให้กับผู้เช่าเดิม ผู้เช่ารายใหม่จะไม่มีความผูกพันกับทางวัดทำให้ขาดการประสานงานกับทางวัด เป็นการแสวงหาผลประโยชน์ของผู้เช่ารายเก่าที่อ้างสิทธิตลอดกาล การขอคืนสิทธิการเช่าที่ต่อได้รับการยินยอมจากผู้เช่าเดิม

2. องค์ประกอบของการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดนนทบุรี ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการคือ ประการแรก กระบวนการ PDCA ด้านการวางแผน วางแผนปฏิบัติการอย่างเป็นระบบ วางแผนพัฒนาบุคลากรของวัด วางแผนการใช้งบประมาณ กำหนดเป้าหมายของการบริหารทรัพย์สินของวัด กำหนดผู้รับผิดชอบให้ชัดเจน ด้านการปฏิบัติตามแผน ประกอบด้วย ดำเนินการตามแผนที่ได้วางไว้อย่างเป็นขั้นตอน อบรมพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ด้านการจัดการศาสนสมบัติ ใช้งบประมาณในการบริหารจัดการอย่างคุ้มค่า บริหารจัดเชิงกลยุทธ์ และแต่ละฝ่ายร่วมกันทำงานอย่างเป็นเอกภาพ ด้านการตรวจสอบ ประกอบด้วย ติดตามผลการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ตรวจสอบการดำเนินการ ประเมินผลการบริหารจัดการเป็นระยะ ชี้แจงผลดำเนินการให้ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ และตรวจสอบการใช้งบประมาณเพื่อความโปร่งใส ด้านการปรับปรุงแก้ไข ประกอบด้วย ปรับแผนดำเนินการโดยมุ่งที่ประสิทธิภาพของการจัดการ ส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมกันหาแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นโดยพิจารณาจากสาเหตุและผลกระทบ เปิดรับข้อคิดเห็นในการปรับปรุงแก้ไข และดำเนินการแก้ไขทันทีหากมีข้อผิดพลาด จะเห็นได้ว่าการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดต้องมีระบบการบริหารจัดการที่ดี อาจจะใช้หลักการบริหารไว้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับบริบทของวัด เพื่อบริหารงาน บริหารเงิน บริหารคนให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดอุดร ปริบุญโญ (2559) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการสาธารณูปการของวัดในจังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการ ได้ใช้ทฤษฎีการบริหารประกอบกับหลักธรรม โดยผลวิจัยแสดงให้เห็นว่าหากบริหารจัดการงบประมาณ คน วัสดุอุปกรณ์ที่ดี จะสามารถพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพได้

3. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดนนทบุรี ด้านการได้มาซึ่งทรัพย์สิน วัดได้รับทรัพย์สินมาจากการบริจาค มีการจัดทำทะเบียนทรัพย์สินแต่ละประเภท การได้มาซึ่งทรัพย์สินของวัดถูกต้องตามพระธรรมวินัย การได้มาซึ่งทรัพย์สินของวัดถูกต้องตามกฎหมายระเบียบ มีการแจ้งให้สำนักงานพระพุทธศาสนาได้ทราบเป็นระยะ ๆ ด้านการบำรุงรักษา มีเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาทรัพย์สินแต่ละประเภท มีการบำรุงรักษาทรัพย์สินของวัดให้สมบูรณ์พร้อมใช้งานอยู่เสมอ มีการใช้สอยทรัพย์สินของวัดอย่างถูกวิธี มีการจัดเก็บทรัพย์สินของวัดอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย ทรัพย์สินของวัดถูกจัดเก็บอย่างปลอดภัย ด้านการจัดการผลประโยชน์ มีผู้จัดประโยชน์ซึ่งได้รับแต่งตั้งจากเจ้าอาวาส การจัดประโยชน์ทรัพย์สินของวัดเป็นไปตามระเบียบ ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดประโยชน์เป็นของวัด มีคณะกรรมการคอยกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด การจัดประโยชน์เป็นไปด้วยความโปร่งใส ด้านการเก็บรักษาเงินของวัด มีการจัดเก็บเงินของวัดโดยฝากบัญชี

ธนาการ มีคณะกรรมการดูแลจัดเก็บเงินของวัดก่อนนำฝากธนาการ มีการจัดเก็บเงินของวัดไว้ไม่เกินจำนวนที่กฎกระทรวงกำหนด มีการจัดเก็บเงินของวัดไว้ในที่ที่ปลอดภัย มีคณะกรรมการจัดเก็บแยกต่างหากจากผู้ทำบัญชี ด้านการทำบัญชีรายรับรายจ่าย มีการจัดการบัญชีรายรับรายจ่ายเป็นประจำทุกปี มีการตรวจสอบรายละเอียดของบัญชีรายรับรายจ่ายทุกรายการ มีการตรวจสอบบัญชีเป็นประจำทุกๆ เดือน มีบัญชีแยกรายรับรายจ่ายแต่ละประเภท และมีระบบฐานข้อมูลรายรับรายจ่ายของวัด จะเห็นได้ว่าการจัดการทรัพย์สินของวัดไม่ได้เน้นที่ประโยชน์ของวัดเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการกระจากทรัพย์สินของวัดเพื่อประโยชน์ของประชาชน เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน สังเกตได้จากการเช่าพื้นที่ของวัดซึ่งมีค่าบำรุงรักษาน้อยมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุนนท์ สุন্নโท (2557) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริการศาสนสมบัติวัด เน้นการบริการในลักษณะสงเคราะห์ประชาชนตามหลักเมตตาธรรมใช้ที่ดินวัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด แต่เนื่องจากการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด วัดได้ประโยชน์ ประชาชนได้ประโยชน์ จะต้องใช้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถรู้กฎหมาย และต้องพัฒนาความสามารถอยู่เป็นนิจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระประจักษ์ มหาปัญญา (2561) ได้วิจัยเรื่อง การจัดทำบัญชีเพื่อการจัดการศาสนสมบัติของวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ด้านการเก็บรักษาเงินของวัด ด้านการให้เช่าที่ดินหรืออาคาร ด้านการกั้นที่ดินซึ่งเป็นที่วัดให้เป็นที่จัดประโยชน์ ด้านการได้ทรัพย์สินมาเป็นศาสนสมบัติของวัดด้านการให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ ที่กัลปนาหรือที่วัดมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมากและเสนอให้มีการ ควรพัฒนาความรู้ความสามารถของพระภิกษุสามเณรและบุคลากรภายในวัดให้เพิ่มมากขึ้น

องค์ความรู้

จากองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยข้างต้นผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย ดังต่อไปนี้

การพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดนนทบุรี				
1. การได้มาซึ่งทรัพย์สิน : 1) วัดได้รับทรัพย์สินมาจากการบริจาค 2) มีการจัดทำทะเบียนทรัพย์สินแต่ละประเภท 3) การได้มาซึ่งทรัพย์สินของวัดถูกต้องตามพระธรรมวินัย 4) การได้มาซึ่งทรัพย์สินของวัดถูกต้องตามกฎหมายระเบียบ 5) มีการแจ้งให้สำนักงานพระพุทธศาสนาได้ทราบเป็นระยะ ๆ	2. การบำรุงรักษา : 1) มีเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาทรัพย์สินแต่ละประเภท 2) มีการบำรุงรักษาทรัพย์สินของวัดให้สมบูรณ์พร้อมใช้งานอยู่เสมอ 3) มีการใช้สอยทรัพย์สินของวัดอย่างถูกวิธี 4) มีการจัดเก็บทรัพย์สินของวัดอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย 5) ทรัพย์สินของวัดถูกจัดเก็บอย่างปลอดภัย	3. การจัดการผลประโยชน์ : 1) มีผู้จัดประโยชน์ซึ่งได้รับแต่งตั้งจากเจ้าอาวาส 2) การจัดประโยชน์ทรัพย์สินของวัดเป็นไปตามระเบียบ 3) ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดประโยชน์เป็นของวัด 4) มีคณะกรรมการคอยกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด 5) การจัดประโยชน์เป็นไปด้วยความโปร่งใส	4. การเก็บรักษาเงินของวัด : 1) มีการจัดเก็บเงินของวัดโดยฝากบัญชีธนาคาร 2) มีคณะกรรมการดูแลจัดเก็บเงินของวัดก่อนนำฝากธนาคาร 3) มีการจัดเก็บเงินของวัดไว้ไม่เกินจำนวนที่กฎกระทรวงกำหนด 4) มีการจัดเก็บเงินของวัดไว้ในที่ที่ปลอดภัย 5) มีคณะกรรมการจัดเก็บแยกต่างหากจากผู้ทำบัญชี	5. การทำบัญชีรายรับรายจ่าย : 1) มีการจัดการบัญชีรายรับรายจ่ายเป็นประจำทุกปี 2) มีการตรวจสอบรายละเอียดของบัญชีรายรับรายจ่ายทุกรายการ 3) มีการตรวจสอบบัญชีเป็นประจำทุก ๆ เดือน 4) มีบัญชีแยกรายรับรายจ่ายแต่ละประเภท 5) มีระบบฐานข้อมูลรายรับรายจ่ายของวัด

ภาพที่ 1 องค์ความรู้

จากภาพที่ 1 สรุปองค์ความรู้ เรื่องการพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดนนทบุรี ดังนี้

1. การได้มาซึ่งทรัพย์สิน คือ 1. วัดได้รับทรัพย์สินมาจากการบริจาค 2. มีการจัดทำทะเบียนทรัพย์สินแต่ละประเภท 3. การได้มาซึ่งทรัพย์สินของวัดถูกต้องตามพระธรรมวินัย 4. การได้มาซึ่งทรัพย์สินของวัดถูกต้องตามกฎหมายระเบียบ 5. มีการแจ้งให้สำนักงานพระพุทธศาสนาได้ทราบเป็นระยะ ๆ

2. การบำรุงรักษา คือ 1. มีเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาทรัพย์สินแต่ละประเภท 2. มีการบำรุงรักษาทรัพย์สินของวัดให้สมบูรณ์พร้อมใช้งานอยู่เสมอ 3. มีการใช้สอยทรัพย์สินของวัดอย่างถูกวิธี 4. มีการจัดเก็บทรัพย์สินของวัดอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย 5. ทรัพย์สินของวัดถูกจัดเก็บอย่างปลอดภัย

3. การจัดการผลประโยชน์ คือ 1. มีผู้จัดประโยชน์ซึ่งได้รับแต่งตั้งจากเจ้าอาวาส 2. การจัดประโยชน์ทรัพย์สินของวัดเป็นไปตามระเบียบ 3. ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดประโยชน์เป็นของวัด 4. มีคณะกรรมการคอยกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด 5. การจัดประโยชน์เป็นไปด้วยความโปร่งใส

4. การเก็บรักษาเงินของวัด คือ 1. มีการจัดเก็บเงินของวัดโดยฝากบัญชีธนาคาร 2. มีคณะกรรมการดูแลจัดเก็บเงินของวัดก่อนนำฝากธนาคาร 3. มีการจัดเก็บเงินของวัด

ไว้ไม่เกินจำนวนที่กฎกระทรวงกำหนด 4. มีการจัดเก็บเงินของวัดไว้ในที่ที่ปลอดภัย
5. มีคณะกรรมการจัดเก็บแยกต่างหากจากผู้ทำบัญชี

5. การทำบัญชีรายรับรายจ่าย คือ 1. มีการจัดการบัญชีรายรับรายจ่ายเป็นประจำทุกปี 2. มีการตรวจสอบรายละเอียดของบัญชีรายรับรายจ่ายทุกรายการ 3. มีการตรวจสอบบัญชีเป็นประจำทุก ๆ เดือน 4. มีบัญชีแยกรายรับรายจ่ายแต่ละประเภท 5. มีระบบฐานข้อมูลรายรับรายจ่ายของวัด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์ควรกำหนดนโยบายในการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดเพื่อส่งเสริมให้สามารถจัดประโยชน์ทรัพย์สินของวัดให้มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น เพื่อนำมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

2. ภาครัฐควรกำหนดนโยบายการส่งเสริมสนับสนุนและเปิดโอกาสขยายโอกาสให้วัดสามารถจัดการทรัพย์สินของพระพุทธศาสนาในแง่ของการเพิ่มผลกำไรได้เช่นกับเอกชน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. คณะสงฆ์ควรส่งเสริมและสนับสนุนวัดแต่ละวัดให้มากขึ้นโดยสนับสนุนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านการจัดการทรัพย์สินของวัดให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ให้มีกิจกรรมการเรียนรู้และปฏิบัติร่วมกัน ให้การส่งเสริมและสนับสนุนให้คำแนะนำให้วัดแต่ละวัดได้ใช้บริหารจัดการทรัพย์สินของวัดที่มีอยู่ในเกิดประโยชน์สูงสุด

2. ภาครัฐควรเปิดโอกาสและขยายโอกาสให้วัดสามารถจัดการทรัพย์สินของวัดในมิติที่จะสามารถสร้างผลตอบแทนให้ได้มากขึ้น ขยายขอบเขตให้วัดสามารถนำทรัพย์สินของวัดมาแปลงเป็นทุนเพื่อสร้างผลตอบแทนในมิติที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. องค์กรความรู้ที่สามารถนำมาใช้เป็นรูปแบบในการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ควรมีการวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในพระพุทธศาสนาเพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่จะทำให้ทราบถึงองค์ประกอบของการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดว่ามีส่วนประกอบอะไรบ้างที่เป็นตัวส่งเสริมสนับสนุนให้การบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดมีประสิทธิภาพ

3. ควรมีการวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรผู้ปฏิบัติหน้าที่บริหารจัดการทรัพย์สินของวัด เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่เป็นประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรของวัด

เอกสารอ้างอิง

- กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2557, 22 ธันวาคม).
ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 131 ตอนที่ 81 ก. หน้า 4.
- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *หนังสือคู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วย
พระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การ
ศาสนา.
- พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2533). *วิทยาพระสังฆาธิการ เล่ม 2*.
กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- พระประจักษ์ มหาปญโญ. (2561). การจัดทำบัญชีเพื่อการจัดการศาสนสมบัติของวัด ใน
อำเภอพระนครศรีอยุธยา. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(2 พิเศษ),
1-11.
- พระปลัดอุดร ปริปฺโญ. (2559). *การพัฒนารูปแบบการจัดการสาธารณูปการของวัดใน
จังหวัดอ่างทอง (ดุสิตนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสน
ศาสตร์)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุนันท์ สุนนโท. (2557). *การพัฒนารูปแบบการจัดการศาสนสมบัติของวัดใน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ดุสิตนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการ
จัดการเชิงพุทธ)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิสันต์ สิงห์ปี. (2559). *การพัฒนารูปแบบการบริหารที่ธรมีสงฆ์ของพระอารามหลวงใน
กรุงเทพมหานคร (ดุสิตนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสน
ศาสตร์)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศูนย์ข้อมูลด้านพระพุทธศาสนา. (2564). *สถิติผู้นับถือ*. สืบค้น 4 มกราคม 2564, จาก
<https://e-service.dra.go.th/buddha.php?p=stat>
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. (2527). *พุทธศาสนาการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม*.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2546). *คู่มือการดูแลและจัดการศาสนสมบัติ*.
นครปฐม: สำนักงานศาสนสมบัติ สำนักงานพระพุทธศาสนา.
- _____. (2546). *วัดพัฒนา 46*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนา.

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้ง
ทั่วไป เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น*
PEOPLE'S POLITICAL PARTICIPATION AFFECTING GENERAL ELECTION
VOTING ON 24 MARCH 2019 AT UBONRAT DISTRICT, KHON KAEN
PROVINCE

พระอุทัย อังสุมาลี , พรรษา พฤษณียงกูร, เต็มศักดิ์ ทองอินทร์, พระพลากร สมมงคล

Phra Uthai Angsumalee, Phansa Pruitthanagura, Tomsak Thongin, Phra Palakorn Sumangkalo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author peet120012@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาความคิดเห็นต่อระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง 2. เปรียบเทียบความคิดเห็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง 3. ประยุกต์พุทธธรรมในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน จังหวัดขอนแก่น ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.966 เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนอำเภออุบลรัตน์ จำนวน 397 คน โดยใช้สูตรของ Taro Yamane วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า t-test และการทดสอบค่า F-test การวิจัยเชิงคุณภาพ เลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง จำนวน 9 รูปหรือคน คือ พระสงฆ์นักวิชาการ นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ และผู้นำชุมชน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$) ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่า เพศ อายุ สถานภาพ และอาชีพที่ต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมือง แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือน ที่ต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่แตกต่างกัน และการประยุกต์พุทธธรรมในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน พบว่า ควรนำหลักอภิปรายธรรม มาปรับใช้เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้เกิดประสิทธิผล

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมการเมือง; การลงคะแนนเลือกตั้ง

*Received October 16, 2022; Revised October 31, 2022; Accepted October 31, 2022

Abstract

Objectives of this research paper were: 1. To study opinions on the level of political participation; 2. To compare opinions on political participation, and 3. To apply Buddhism in promoting people's political participation affecting general election voting on 24th March 2019 at Ubonrat District, Khon Kaen Province. Research methodology was the mixed methods. The quantitative research collected data by a questionnaire with a confidence value of 0.966 from 397 samples at Ubonrat District using Taro Yamane's formula. The data were analyzed by frequency, percentage, mean, standard deviation. and t-test and F-test. The qualitative research collected data from 9 key informants, namely, academic monks. political science scholar and community leaders by in-depth-interview and analyzed by content descriptive interpretation.

The results of the research were as follows: level of political participation, by overall, was at a high level ($\bar{X} = 3.85$) The results of the comparison of political participation were found that people with different gender, age, status, and occupation had different political participation. People with different monthly income, did not have different political participation. The application of Buddhism in promoting people's political participation that affected the general election on March 24, 2019, Ubolrat District, Khon Kaen Province was found that the principle of Aparihaniya-dhamma should be applied to promote effective political participation.

Keywords: political participation; ballot

บทนำ

ประเทศไทยที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ได้ยอมรับทั่วไปว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างยิ่งทั้งนี้เพราะ การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยตามคำนิยามของอับราฮัมลินคอล์น อดีต ประธานาธิบดีของประเทศสหรัฐอเมริกา หมายถึง การปกครองของประชาชนโดย ประชาชนและเพื่อประชาชนจากวิวัฒนาการทางการเมืองของประเทศไทย ที่ผ่านมาในช่วง ระยะเวลาหนึ่ง พบว่า สาเหตุที่ทำให้สภาพการเมืองยังไม่มีความสำเร็จเท่าที่ควร คือ ความ อ่อนแอของภาคประชาชนที่ยังขาดการตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เมืองปล่อยให้การเมืองเป็นเรื่องของนักการเมืองและข้าราชการที่มีอำนาจเข้ามากำหนดนโยบายและการปกครองบ้านเมืองได้มีการปฏิรูประบบการเมืองให้เกิดความเป็นประชาธิปไตยที่ประชาชนเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดตามหลักการอย่างแท้จริงและสิทธิความเป็นพลเมืองได้มีการแพร่ขยายในหมู่ประชาชน ซึ่งมีความเข้าใจในหลักการนี้มากขึ้น (บุญทัน ดอกไธสง, 2552) การตระหนักในความเท่าเทียมกันในสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยความพยายามทำให้สิทธิพลเมืองทางการเมืองทางสังคมเกิดขึ้นจริงและสร้างความเป็นสากลของสิทธิพลเมือง ให้เป็นกลไกในการขับเคลื่อนกระบวนการทางการเมือง (อภิญญา ฉัตรช่อฟ้า, 2563)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นรูปแบบหนึ่งตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งเป็น การปกครองของประชาชนโดยประชาชน และเพื่อประชาชน โดยรัฐมีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในสังคมไทยเข้ามามีบทบาทในการ ร่วมรับรู้ ร่วมคิดร่วมสร้างและร่วมตัดสินใจ ดังรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 หมวด 16 ว่าด้วยการปฏิรูปประเทศด้านการเมือง โดยให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ รู้จักยอมรับในความเห็นทางการเมืองโดยสุจริตที่แตกต่างกัน และให้ประชาชนใช้สิทธิเลือกตั้งและออกเสียงประชามติโดยอิสระปราศจากการครอบงำ (รัฐสภา, 2565) เพื่อให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการออกเสียงในการเลือกตั้งทั่วไปในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ให้ความสอดคล้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ที่ส่งเสริมความรู้และทักษะแก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองและการเลือกตั้งมีส่วนร่วมถือเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารประเทศตามระบอบประชาธิปไตย ประชาชนต้องตระหนักว่าตนเป็นเจ้าของประเทศและต้องเข้าไปรับผิดชอบในกิจการของบ้านเมืองในทุกโอกาสที่สามารถกระทำได้ต้องไม่ละเลยหรือเพิกเฉย และควรส่งเสริมคนดีให้เข้ามาบริหารบ้านเมือง อำเภอ อุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น เป็นอำเภอที่มีความสำคัญเนื่องจากมีเขื่อนอุบลรัตน์ตั้งอยู่และมีคนมาท่องเที่ยวกันเยอะ การเลือกตั้งจะเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้ประชาชนในชุมชน เพราะประชาชนจะได้แสดงสิทธิในการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อเป็นตัวแทนของประชาชนอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น จะได้นำเรื่องปัญหาและความสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเสนอของบประมาณจากทางรัฐบาลให้จัดสรรงบประมาณในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อประชาชนในพื้นที่ที่จะได้มีความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้เกิดความเจริญ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการออกเสียงในการเลือกตั้งทั่วไปในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น มีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับใด และเป็นอย่างไรจึงทำการศึกษาเรื่องการเมืองทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการออกเสียงในการเลือกตั้งทั่วไปในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยที่ได้รับจะมีส่วนช่วยให้นำไปเป็นข้อมูลหรือแนวทางในการพัฒนาการเลือกตั้งต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อประยุกต์พุทธธรรมในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยแบ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ โดยแบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร คือ ประชาชนที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี ในวันเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น จำนวน 43,914 คน (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ประจำจังหวัดขอนแก่น, 2562)

กลุ่มตัวอย่าง ทำการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้จำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่าง 397 คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ พระสงฆ์ นักวิชาการ นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ และผู้นำชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ค่าความเชื่อมั่นทั้งหมดเท่ากับ 0.966 แสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นสูงสามารถใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ต่อไป

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 397 ชุด จากกลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี ในวันเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น โดยใช้วิธีการกระจายตามสัดส่วนของแต่ละตำบลในอำเภออุบลรัตน์ ได้แบบสอบถามซึ่งผ่านการตรวจสอบความสมบูรณ์ จำนวน 397 ชุด คิดเป็น 100 %

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบตัวต่อตัวกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 9 รูปหรือคนบันทึกข้อมูลโดยการจดบันทึกและการบันทึกเสียงให้ครบตามคำถามการสัมภาษณ์และวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อนำมาเรียบเรียงเป็นผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสมมติฐานค่า (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่มและการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.)

การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis) ทั้งนี้เป็นการสรุปสาระสำคัญของการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยนำเนื้อหาที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาสังเคราะห์ประเด็นที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ ดังนี้

1. ศึกษาความคิดเห็นต่อระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 1 ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

(n = 397)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน	ระดับการมีส่วนร่วม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านบทบาทการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	4.30	0.592	มาก
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ	3.75	0.742	มาก
3. ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์	3.81	0.930	มาก
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	3.54	0.999	มาก
รวม	3.85	0.653	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$ S.D. = 0.653) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ตารางที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ตามหลักอภิธานิยธรรม

(n = 397)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามหลักอภิธานิยธรรม	ระดับการมีส่วนร่วม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์	3.58	1.230	มาก
2. ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม	3.69	1.212	มาก
3. ด้านปฏิบัติตามข้อบังคับ	3.99	1.191	มาก
4. ด้านให้ความเคารพต่อผู้นำ	3.94	1.021	มาก
5. ด้านให้เกียรติคุ้มครองสตรี	4.32	0.636	มาก
6. ด้านรักชาววัฒนธรรมอันดีงาม	4.25	0.700	มาก
7. ด้านคุ้มครอง สนับสนุนคนดี	4.39	0.600	มาก
รวม	4.02	0.940	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ตามหลักอภิธานิยธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$ S.D. = 0.940) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม ด้านปฏิบัติตามข้อบังคับด้านให้ความเคารพต่อผู้นำ ด้านให้เกียรติคุ้มครองสตรี ด้านรักษาวัฒนธรรมอันดีงามและด้านคุ้มครองสนับสนุนคนดี อยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

(n = 397)

สมมติฐาน	ตัวแปรทดสอบ	ค่า t	ค่า F	Sig.	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
					ยอมรับ	ปฏิเสธ
1	เพศ	4.06		0.00**	✓	
2	อายุ		5.20	0.00**	✓	
3	ระดับการศึกษา		0.15	0.96		✓
4	สถานภาพ		2.98	0.05*	✓	
5	อาชีพ		11.03	0.00*	✓	
6	รายได้ต่อเดือน		2.07	0.10		✓

จากตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ ต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมือง แตกต่างกันไป จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มี ระดับการศึกษาและรายได้ต่อเดือน ต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

3. ผลการประยุกต์พุทธธรรมในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

แนวทางการประยุกต์หลักอภิธานิยธรรมในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองพบผลดังนี้

1. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ เพื่อจุดมุ่งหมายเดียวกันในการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย ควรมีการศึกษาหารือกัน การพูดคุย การประสานงานกันอยู่เป็นประจำเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน หาข้อยุติกันในที่ประชุมลดข้อขัดแย้ง มีความสมัครสมานสามัคคีตามวิถีระบอบประชาธิปไตย

2. พร้อมเพรียงกันประชุมมีความพร้อมเพียงในการทำกิจที่ได้รับมอบหมายร่วมกัน มีการแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้วยกัน สร้างความเข้าใจให้ตรงกันในการทำงาน มีการนัดแนะตามวันและเวลาเข้าประชุมโดยพร้อมเพรียงกันเลิกประชุมพร้อมเพียงกัน

3. ปฏิบัติตามข้อบังคับ ปฏิบัติตามกฎหมายขณะใช้สิทธิเลือกตั้ง พิจารณาตั้งใจเลือกคนดีที่มีความสามารถไม่มีการซื้อสิทธิขายเสียง เลือกคนดีซื่อสัตย์ เป็นผู้มีความประพฤติดี

4. ให้ความเคารพต่อผู้นำ บ้านเมืองของเราจะเจริญขึ้นนั้นนอกจากจะมีผู้นำที่มีความสามารถแล้ว สิ่งหนึ่งที่ทำให้บ้านเมืองน่าอยู่ หรือพัฒนาได้อย่างรวดเร็วขึ้นนั้นคือ ความสามัคคี การไม่แบ่งแยก ลูกน้องหรือผู้ใต้ปกครองต้องเคารพและเชื่อฟังหัวหน้าเชื่อฟังคำสั่งเคารพในการตัดสินใจ เชื่อใจในความสามารถ ตั้งใจปฏิบัติตามที่ได้รับมอบหมายตามแนวทางของนโยบายที่ได้วางแผน

5. ให้เกียรติคุ้มครองสตรี ในยุคสมัยปัจจุบันนี้ไม่ว่าจะเป็นเพศหญิงหรือเพศชายก็มีสิทธิเท่าเทียมกัน บทบาทและหน้าที่เท่าเทียมกัน ไม่มีการแบ่งแยกหรือด้อยค่าทางด้านเพศสภาพ เพราะทุกเพศ ล้วนแต่มีความสามารถเท่าเทียมกันสภาพสตรีนั้นมีความละเอียดอ่อนสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ ไม่ว่าจะเป็นการเจรจา การบริหารปกครอง การโน้มน้าวชักจูงในด้านต่าง ๆ ละเอียดรอบคอบมองการณ์ไกล

6. รักษาวัฒนธรรมอันดีงาม ประชาชนต้องเรียนรู้ เพื่อสร้างเป็นวัฒนธรรมในการไปใช้สิทธิเกิดจิตสำนึกของประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เพราะเป็นสิทธิ หน้าที่ของคนในชาติ ภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น คำนี้ถึงประโยชน์ของชาติเป็นสำคัญ ปฏิบัติตามกฎหมายเลือกตั้ง

7. คุ้มครอง สนับสนุนคนดี สนับสนุนนักการเมืองที่มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ มีอุดมการณ์และจริยธรรมสนับสนุนนักการเมืองให้อยู่ในภาวะผู้นำทางการเมือง จุใจและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกี่ยวกับจิตสำนึกในรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย ปกป้องคุ้มครองผู้นำที่แก้ปัญหาให้กับสังคมประเทศชาติ คอยให้การสนับสนุนไว้วางใจ ไม่ต่อต้านหรือแบ่งฝายให้เกิดปัญหา เพื่อการพัฒนาสังคมความเป็นอยู่ที่ดี

อภิปรายผลการวิจัย

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น โดยยกข้อค้นพบจากการวิจัยที่น่าสนใจมาอภิปรายผล ดังนี้

ระดับความคิดเห็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 หมวด 6 มาตรา 78 กำหนดให้รัฐส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ รวมทั้งการตัดสินใจทางการเมือง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านบทบาทการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ส่งเสริมให้ความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชนโดยการให้สื่อประชาสัมพันธ์ให้หลากหลายรูปแบบ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ มีการอำนวยความสะดวก เช่น มีการประชาสัมพันธ์เชิงรุกในการแจ้งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ หน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องนั้นควรมีการส่งเสริมกิจกรรมทางด้านต่าง ๆ เช่น การจัดเวทีเสวนาเพื่อเปิดโอกาสให้ออกมาแสดงความคิดเห็น เสนอประเด็นปัญหาต่าง ๆ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีการส่งเสริมให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในการออกมาใช้สิทธิลงคะแนนเสียง โดยมีการกำหนดแนวทางและขั้นตอนในการดำเนินงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้เกิดความเข้าใจในการทำงาน ส่งเสริมให้มีการเก็บข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ สามารถแจ้งข้อมูลต่าง ๆ มีส่วนร่วมตรวจสอบการเลือกตั้งว่ามีความเที่ยงธรรมและเป็นธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุตินา ศิริเมธาวิ (2560) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนจังหวัดลพบุรี ศึกษาในห้วงเวลา ปี พ.ศ. 2560 ผลวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนจังหวัดลพบุรี ศึกษาในห้วงเวลา ปี พ.ศ. 2560 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านนโยบายเลือกตั้งปัจจัยด้านพรรคการเมืองที่ผู้สมัครสังกัด ปัจจัยด้านบริบททางการเมืองและปัจจัยด้านพรรคการเมืองหาเสียงเลือกตั้ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนัดดา นราศร (2553) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนบ้านหนองใหญ่ ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า 1. ประชาชนบ้านหนองใหญ่ ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม มีส่วนร่วมทางการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน คือด้านการเลือกตั้ง รองลงมาคือด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง อยู่ใน

ระดับปานกลาง คือ ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะรัตน์ สนแจ้ง (2562) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร : ศึกษากรณีประชาชนกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2562 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า 1. ด้านคุณสมบัติของผู้สมัคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ระดับมากที่สุด เป็นปัจจัยด้านมีความซื่อสัตย์ สุจริต รองลงมาคือ เป็นที่พึงของประชาชนได้ มีมนุษยสัมพันธ์ เข้ากับประชาชนได้ดีลงพื้นที่ที่สม่ำเสมอ ด้านเป็นผู้มีความสามารถในการสื่อสาร รองลงมา คือ มีบุคลิกภาพดี มีความรู้สูงกว่าปริญญาตรี เป็นคนในพื้นที่ที่ลงรับสมัคร เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก และระดับปานกลาง เป็นปัจจัยด้านรู้จักเป็นการส่วนตัว

ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

1. ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองต่อการลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมแตกต่างกัน อภิปรายได้ว่า ประชาชนที่เพศต่างกัน ให้ความสำคัญกับมีส่วนร่วมทางการเมืองต่างกัน ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรณุช โจมจตุรงค์ (2549) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร ผลวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีเพศแตกต่างกันมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองต่อการลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมแตกต่างกัน อภิปรายได้ว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน ให้ความสำคัญกับมีส่วนร่วมทางการเมืองต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาเรวัตน์ อคคทาโร (2563) ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองต่อการลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน อภิปรายได้ว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันไม่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความเข้าใจในสิทธิหน้าที่ตามรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย จึงเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ

อรนุช โจมจตุรงค์ (2549) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร ผลวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองโดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. ประชาชนที่มีสถานภาพต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองต่อการลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมแตกต่างกัน อภิปรายได้ว่าประชาชนที่มีสถานภาพต่างกันให้ความสำคัญกับมีส่วนร่วมทางการเมืองต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนัดตา นราคร (2553) ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนบ้านหนองใหญ่ ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมืองจังหวัดมหาสารคาม” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองโดยภาพรวมแตกต่างกัน

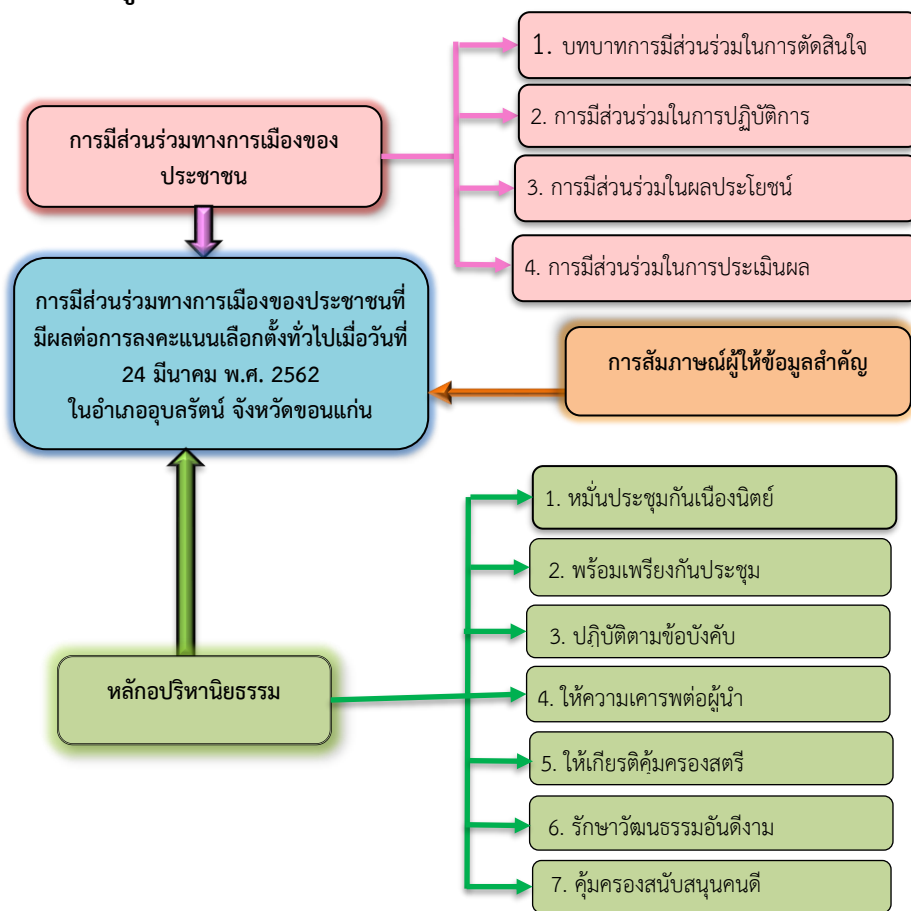
5. ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองต่อการลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมแตกต่างกัน อภิปรายได้ว่าประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน อภิปรายได้ว่าประชาชนที่มีอาชีพต่างกันให้ความสำคัญกับมีส่วนร่วมทางการเมืองต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาเรวัณณ์ อุดคทาโร (2563) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองโดยภาพรวมแตกต่างกัน

6. ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองต่อการลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน อภิปรายได้ว่าประชาชนที่มี รายได้ต่อเดือนมากหรือน้อยมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองไม่แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะว่ายุคที่มีสื่อออนไลน์ทำให้บุคคลในสังคมมีการพัฒนาและมีความทันสมัยขึ้นประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ติดตามสถานการณ์ทางการเมืองได้ง่ายและสะดวกรวดเร็ว ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ออรนุช โจมจตุรงค์ (2549) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองโดยภาพรวมแตกต่างกัน

ผลการประยุกต์พุทธธรรมในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

หลักการบริหารนิยธรรม เป็นหลักธรรมที่เสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมได้อย่างเห็นเป็นรูปธรรม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546) โดยพระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักความมั่นคงของฝ่ายบริหารแผ่นดิน 7 อย่าง คุณธรรมสำหรับสมาชิกของชุมชนหรือบ้านเมือง คือมีส่วนร่วมในการปกครอง โดยปฏิบัติตามหลักการร่วมรับผิดชอบที่จะช่วยป้องกันความเสื่อม นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองของชุมชนหรือบ้านเมืองโดยส่วนเดียวที่เรียกว่า อปฺริหานิยธรรม 7 ประการ คือ 1. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ 2. พร้อมเพรียงกันประชุม 3. ปฏิบัติตามข้อบังคับ 4. ให้ความเคารพต่อผู้นำ 5. ให้เกียรติคัมภีร์ของสตรี 6. รักษาวัฒนธรรมอันดีงาม 7. คัมภีร์ของ สันับสนุนคนดี

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์กรความรู้ที่ได้จากการวิจัย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งประกอบไปด้วย 4 ด้าน ซึ่งแต่ละด้านมีข้อค้นพบที่สำคัญ คือ

1. ด้านบทบาทการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมเสนอความเห็น ในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศในด้านต่าง ๆ ก่อนการเลือกตั้งมีการตรวจบัญชีรายชื่อว่าตนเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือไม่ สนับสนุนผู้สมัครและนักการเมืองที่ดี ตัดสินใจเลือกตั้งตัวแทนอย่างรู้เท่าทัน

2. ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ร่วมดำเนินเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ประชาชนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจ เต็มความรู้ความสามารถของตน ให้ความร่วมมือกับทางราชการ ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองที่ถูกต้องร่วมเป็นคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง

3. ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ร่วมในผลประโยชน์โดยศึกษานโยบายของผู้สมัครและพรรคการเมือง ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมเสนอแนวคิด นโยบายต่อนักการเมืองและผู้นำทางการเมือง รับฟังการปราศรัยนโยบายของผู้สมัครและพรรคการเมือง

4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ร่วมในการติดตามและประเมินผลการเลือกตั้ง ประเมินผลด้านการควบคุมการใช้จ่ายในการเลือกตั้ง ประเมินผลด้านปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการเลือกตั้ง ประเมินผลด้านความพอใจต่อการเลือกตั้ง และติดตามประเมินความสำเร็จในการจัดการเลือกตั้ง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรพิจารณาทบทวนมาตรการ หรือนโยบายด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกตั้งเพื่อนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมในระดับพื้นที่ นอกจากนี้ควรดำเนินการกำกับติดตามประเมินผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ

2. ภาครัฐควรส่งเสริมสนับสนุนแนวทางการดำเนินงานการจัดกิจกรรมให้ความรู้ในด้านการเลือกตั้ง แนวคิด วิธีการ และความสำคัญในการออกมาใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

3. ภาครัฐควรมีการทบทวน ศึกษาข้อมูลหรือภูมิหลังให้ชัดเจนก่อนกำหนดเป็นนโยบาย และควรส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับพื้นที่

4. ดำเนินการกำกับติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ในแต่ละนโยบายเพื่อประเมินผลและพิจารณาทบทวนประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในนโยบายดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรประชาสัมพันธ์แจ้งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เช่น หอกระจายข่าว หรือในเว็บไซต์ ให้ประชาชนได้ทราบข้อมูลข่าวสารที่แท้จริง เพื่อความรวดเร็วในการปฏิบัติงาน

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดตั้งกลุ่มคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งในแต่ละพื้นที่ในการรณรงค์และให้ความรู้กับประชาชน

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการอบรมให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนเรื่องสิทธิในการลงคะแนนเสียงให้มองถึงความสำคัญของอนาคตเป็นหลักเพื่อการรณรงค์งดการขายเสียง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย กฎระเบียบ ข้อกำหนดต่าง ๆ ในการใช้สิทธิลงคะแนนเสียง เพื่อพัฒนาให้ประชาชนและหน่วยงานราชการในทุกภาคส่วนเข้ามาส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

2. ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ทราบแนวคิดใหม่เพื่อใช้ในการมีส่วนร่วมของประชาชน

3. ควรมีการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ชุตินา ศิริเมธาวิ. (2560). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดลพบุรี: ศึกษาในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2560* (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารการเมือง). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.

บุญทัน ดอกไธสง. (2548). *ประชาธิปไตยรากหญ้า*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปัญญาชน.

ปิยะรัตน์ สนแจ้ง. (2562). *ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร: ศึกษากรณีประชาชนกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ 2562* (การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารการเมือง). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: มหาคุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาเรวัตน์ อกคทาโร. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. *วารสารสหวิทยาการวัดกรรมปริทรรศน์*, 3(1), 34-43
- รัฐสภา. (2565). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน*. สืบค้น 12 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <https://web.parliament.go.th/assets/portals/1/files/002>
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ประจำจังหวัดขอนแก่น. (2562). *จำนวนประชากรที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตพื้นที่ อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น*. สืบค้น 20 ตุลาคม 2563, จาก https://www.ect.go.th/khonkaen/more_news.php?cid=37
- สุนัดดา นราศร. (2553). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนบ้านหนองใหญ่ ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์)*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- อภิญา ฉัตรช่อฟ้า. (2563). การเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน. *วารสารมหาจุฬานาครทรรค์*, 7(7), 1-11.
- อรนุช โจมจตุรงค์. (2549). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต)*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed). New York: Harper and Row Publications.

ปัจจัยทางการเมืองที่ส่งเสริมการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน
ตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร*

POLITICAL FACTORS PROMOTING COMMUNITY ENTERPRISE OPERATION
OF NAM-ORM SUB-DISTRICT, KORWANG DISTRICT, YASOTHORN
PROVINCE

วิศิษย์ จันดากุล, ธัชชนันท์ อิศรเดช, ประณต นันทิยะกุล

Visit Chandagool, Thatchanan Issaradet, Pranote Nantiyakul

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: kanin6909@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน 2. เปรียบเทียบปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน 3. เสนอแนะแนวนโยบายทางการเมืองที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน การวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 369 คน และสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 9 รูปหรือคน

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปของการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2. เพศ อายุ และสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนไม่แตกต่างกัน แต่ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 3. แนวนโยบายทางการเมืองที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนประกอบด้วย การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงาน จัดหาแหล่งเงินทุน และสร้างเครือข่ายวิสาหกิจ ศักยภาพด้านกระบวนการผลิต และทำการตลาดทั้งในและต่างประเทศ เสริมศักยภาพวิสาหกิจชุมชนด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม พัฒนาระบบการดำเนินงาน ความเป็นผู้ประกอบการธุรกิจสมัยใหม่ กำหนดในแผนพัฒนาท้องถิ่น สนับสนุนหรือช่วยเหลือปัจจัยพื้นฐาน ส่งเสริมให้มีการส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น ประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้เข้าใจ และสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน

คำสำคัญ: ปัจจัยทางการเมือง; การดำเนินงาน; วิสาหกิจชุมชน

* Received October 15, 2022; Revised November 13, 2022; Accepted November 13, 2022

Abstract

Objectives of this research were: 1. To study the levels of factors relating to the operation of Community Enterprise, 2. To compare factors relating to the operation of the Community Enterprise, 3. To propose the political policy affecting the operation of the Community Enterprise. Methodology was the mixed methods. The quantitative research, data were collected using questionnaires from people who were and were not members of community enterprises. The sample size was 369 people. The qualitative research by in-depth interviewing 9 key informants. Findings were as follows: 1. General conditions the Community Enterprise operation of Nam-orm Sub-District, Korwang District, Yasothorn Province was found, by overall, were at high level. 2. People with different Gender, age, status did not have different opinions on the Community Enterprise operation. Only people with different educational level, monthly incomes had different opinions on the Community Enterprise operation at statistically significant level of 0.01 and 3. The approaches to political policy affecting the Community Enterprise operation consisted of enhancing the knowledge and understanding of the Community Enterprise operation, allocation of the capital sources and community enterprise networks, capacity development of production and marketing in the country and internally, capacity of the Community Enterprise enhancement in the areas of technology and innovation, development of operational process, new entrepreneurship development, set the community enterprise operation in the local development plan, basis factors support and facilitation, promotion of the community enterprise operation from one generation to the next generation, enhancement of public relations and awareness for the people at every level to know, understand and support the Community Enterprise

Keywords: Political factors; Operation; Community enterprise.

บทนำ

วิสาหกิจชุมชนเป็นนโยบายของรัฐบาล ในการแก้ปัญหาภาพรวมของประเทศ เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบการเพื่อการจัดการทุนของชุมชนโดยคนในชุมชนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัวชุมชนและระหว่างชุมชน เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน สร้างรากฐานที่มั่นคงให้ประเทศ จากแนวคิดและนโยบายในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนด้วยวิสาหกิจชุมชน รัฐบาลจึงเสนอร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนเข้าสู่รัฐสภา โดยมีเจตนารมณ์เพื่อส่งเสริมสนับสนุนซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถพัฒนาสู่การเป็นผู้ประกอบการของหน่วยธุรกิจที่สูงขึ้น โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และมีอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์เป็นเลขานุการ (จิรพร มหาอินทร์, 2554)

ซึ่งรัฐบาลในปัจจุบันได้มีการแก้ไขกฎหมาย โดยตราเป็นพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2562 และได้กำหนดเป็นยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี หมวด 6 แผนนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 65 บัญญัติไว้ว่า รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว การจัดทำ การกำหนดเป้าหมาย ระยะเวลาที่จะบรรลุเป้าหมาย และสาระที่พึงมีในยุทธศาสตร์ชาติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) อย่างไรก็ดี เมื่อมีนโยบายทางการเมืองของรัฐบาล และมีการตราออกกฎหมายดังกล่าวมาบังคับใช้ รัฐบาลจะต้องสร้างกฎเกณฑ์ แผนงาน และวิธีปฏิบัติให้การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้บรรลุผลตามนโยบาย โดยต้องมียุทธศาสตร์สนับสนุน เพื่อให้ให้เกิดการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ จึงต้องกำหนดให้องค์กรที่ต้องปฏิบัติงาน ตลอดถึงกลไกในการบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิผล ทำให้ประชาชนผู้มีความรู้ มีภูมิปัญญา และมีทรัพยากร ที่อยู่ในพื้นที่ ที่เป็นประชาชนระดับรากหญ้าได้นำเอานโยบายไปปฏิบัติ โดยรัฐบาลพร้อมที่จะเข้าช่วยเหลือในด้านความรู้ ความเข้าใจ และการบริหารจัดการ เพื่อเชื่อมโยงสินค้าจากชุมชนสู่ตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ

แต่ตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 และพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2562 ที่บังคับใช้นั้น ยังไม่มีมาตราใดที่บัญญัติให้การช่วยเหลือวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ยังเกิดปัญหาว่าหน่วยงานที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลาง ไม่ใช่หน่วยงานโดยตรงในการทำหน้าที่เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเป็นการเฉพาะ (ภิญญภัค สินรา, 2561) หากผู้นำท้องถิ่น และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นไม่กำหนดเป็นแผนพัฒนาท้องถิ่น หรือไม่มีความรู้ ความเข้าใจใน

นโยบายของรัฐบาลที่ส่งต่อมาสู่ท้องถิ่นตามแนวปฏิบัติดังกล่าวแล้ว ประชาชนจะไม่สามารถพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่นตนเองได้อย่างยั่งยืน วิสาหกิจชุมชนจึงมีความสำคัญในการสร้างความมั่นคงให้กับประเทศโดยกระตุ้นเศรษฐกิจระดับรากหญ้าให้เข้มแข็ง และกระจายโอกาสการประกอบอาชีพให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้และลดภาระค่าใช้จ่าย ให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น รวมทั้งส่งผลให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน และนำไปสู่การเป็นชุมชนที่เข้มแข็งต่อไป

โดยเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2561 รองประธานกรรมการหอการค้าไทยและประธานพัฒนาเศรษฐกิจพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หอการค้าไทย ได้นำคณะ หอการค้าไทย และคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ภาคอีสาน) 20 จังหวัด ลงพื้นที่เยี่ยมชมเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืนน้ำอ้อม เลขที่ 27 หมู่ที่ 10 ตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร เพื่อรับทราบผลการดำเนินงานของเครือข่ายฯ ซึ่งกลุ่มเครือข่ายแห่งนี้ได้รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แห่งสหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกา ปัจจุบันสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ทางกลุ่มและเครือข่ายฯผลิตขึ้นทุกชนิดส่งออกทั้งหมด มีเครือข่ายสมาชิกกว่า 770 ราย ในพื้นที่กว่า 160,000 ไร่ นอกจากทำข้าวอินทรีย์แล้วยังทำพืชอื่นๆเป็นอินทรีย์ส่งเสริมเกษตรกร เพิ่มมูลสร้างรายได้อย่างยิ่งยืน พร้อมยกเป็นหนึ่งในโปรเจกต์เพื่อเป็นต้นแบบของเกษตรอินทรีย์ของภาคอีสานและระดับประเทศ และกำหนดแนวทางในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เศรษฐกิจภาคอีสาน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับ ปัจจัยทางการเมืองที่ส่งเสริมการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งการดำเนินงานต้องมีความรู้ความเข้าใจจากนโยบายทางการเมืองของรัฐบาล และแนวทางปฏิบัติ เพื่อกำหนดเป็นแผนพัฒนาท้องถิ่นตามความต้องการของประชาชนที่จะรวมตัวกันประกอบอาชีพในรูปของวิสาหกิจชุมชน เพื่อเสนอให้คณะกรรมการดำเนินการประสานงานไปในกองทุนต่าง ๆ นำเงินงบประมาณกลับมาสนับสนุนกิจการของวิสาหกิจชุมชน ทำให้การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน สามารถการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน รวมทั้งพัฒนาระบบแปรรูปเฉพาะวิสาหกิจชุมชนควบคู่ไปกับการสร้างผู้ประกอบการใหม่ ด้วยการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการ การตลาด องค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าที่มีเอกลักษณ์ เฉพาะถิ่น พัฒนามาตรฐานสินค้า การสร้างตราสินค้า การจัดการเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา การพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพของกลุ่มต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความหลากหลายของชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อเสนอแนะแนวนโยบายทางการเมืองที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยโดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ คือ ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยวิธีการวิจัยเชิงสำรวจข้อมูลจากแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง และข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อนำข้อมูลเชิงคุณภาพสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ

ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ผู้วิจัยได้สำรวจข้อมูลประชากร คือ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ทั้งที่เป็นสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน และไม่ได้เป็นสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน ในตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร จำนวน 12 หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้นจำนวน 4,805 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำอ้อม, 2564) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณโดยใช้สูตรการกำหนดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane กำหนดระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ คือ .05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 369 คน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจง โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย กลุ่มข้าราชการในฐานะนายทะเบียนวิสาหกิจชุมชน จำนวน 1 คน นักการเมืองท้องถิ่นตำบลน้ำอ้อม จำนวน 1 คน กลุ่มผู้นำท้องถิ่นในตำบลน้ำอ้อม จำนวน 3 คน กลุ่มผู้บริหารวิสาหกิจชุมชนในตำบลน้ำอ้อม จำนวน 4 คน รวมทั้งหมด 9 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีทั้งหมด 3 ตอน ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นข้อคำถามแบบเลือกตอบหรือแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ 2 แบบสอบถามปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน และ ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะนโยบายทางนโยบายทางการเมืองที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของ

วิสาหกิจชุมชน ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) และหาคุณภาพของเครื่องมือโดยการวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.851 ในการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือ โดยการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยเชิงปริมาณผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 369 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 9 คน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรอิสระ 2 กลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรอิสระตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) ข้อมูลเชิงคุณภาพ ศึกษาภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อยืนยันผลการศึกษาเชิงปริมาณจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ระดับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร
โดยรวม (n=369)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน ของวิสาหกิจชุมชน	ระดับ		
	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
1. ด้านความรู้ ความเข้าใจ ในนโยบายทางการเมืองของประชาชน	3.10	0.77	ปานกลาง
2. ด้านปัญหาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน	3.35	0.64	ปานกลาง
3. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน	3.42	0.67	ปานกลาง
4. ด้านความต้องการในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน	3.91	0.48	มาก
โดยรวม	3.55	0.42	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.55$, S.D.=0.42) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความต้องการในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ($\bar{X}=3.91$, S.D.=0.48) อยู่ในระดับมาก ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ($\bar{X}=3.42$, S.D.=0.67) ด้านปัญหาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ($\bar{X}=3.35$, S.D.=0.64) และ ด้านความรู้ ความเข้าใจ ในนโยบายทางการเมืองของประชาชน ($\bar{X}=3.10$, S.D.=0.77) อยู่ในระดับปานกลาง

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร โดยรวม อยู่ในระดับมาก

2. การทดสอบสมมติฐานการวิจัย เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 2 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานโดยการเปรียบเทียบปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

สมมติฐานที่	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	t-test/ F-test	ค่า Sig	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
					ยอมรับ	ไม่ยอมรับ
1	เพศ	ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน	-0.20	.84	-	/
2	อายุ	ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน	2.058	.105	-	/
3	สถานภาพ	ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน	1.026	.359	-	/
4	ระดับ การศึกษา	ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน	-4.54	.000**	/	-
5	รายได้ต่อเดือน	ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน	6.507	.000**	/	-

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 *มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ และสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนไม่แตกต่างกัน จึงไม่ยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

สรุปได้ว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ และสถานภาพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนไม่แตกต่างกัน แต่ประชาชนที่มีระดับการศึกษา และรายได้

ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. แผนนโยบายทางการเมืองที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร พบดังนี้

1. เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเกี่ยวกับ

- หลักการที่แท้จริงของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน
- วิธีการ และขั้นตอนการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน
- นโยบายของรัฐบาลที่มีผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน
- กฎหมายที่บังคับใช้เกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน
- แนวทาง และวิธีปฏิบัติในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน
- การนำองค์ความรู้ เทคโนโลยีที่ทันสมัย หรือนวัตกรรมต่าง ๆ มาพัฒนา

กระบวนการบริหาร ผลิตภัณฑ์ และการทำการตลาดในยุคดิจิทัล

2. สนับสนุนวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่นที่ขาดแคลน โดยเฉพาะการสนับสนุนเรื่องเงินทุน ทั้งจัดหาแหล่งเงินทุน และให้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้มากขึ้น รวมถึงการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหลาย ๆ ด้าน

3. ส่งเสริมและสร้างศักยภาพด้านกระบวนการผลิต การแปรรูป การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การสร้างอัตลักษณ์ที่โดดเด่นให้กับผลิตภัณฑ์ และทำการตลาดทั้งในและต่างประเทศ

4. เสริมศักยภาพให้กับวิสาหกิจชุมชนด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ทั้งด้านการผลิต กระบวนการบริหาร การเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย การบัญชี และการชำระเงิน

5. พัฒนาระบบการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็งทั้งการระดมทุน การบริหารงาน บริหารคน บริหารวัตถุดิบ ระบบบัญชีที่มีประสิทธิภาพ และสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างสมาชิกและคณะกรรมการบริหารในทุกขั้นตอน ให้อยู่บนรากฐานของธรรมาภิบาล และวัฒนธรรมประชาธิปไตย พร้อมทั้งยึดถือความซื่อสัตย์สุจริต และจิตสาธารณะเป็นหลักสำคัญ

6. พัฒนาผู้นำหรือคณะกรรมการบริหารวิสาหกิจชุมชนทั้งด้านความรู้ความสามารถ ทักษะให้มีความเป็นผู้ประกอบการธุรกิจสมัยใหม่ นำองค์ความรู้ใหม่ ๆ มาใช้ได้อย่างสอดคล้อง เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

7. ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำการพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนไปบรรจุลงในแผนพัฒนาท้องถิ่นทั้งระยะสั้นระยะยาว และดำเนินการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม
8. สนับสนุนหรือช่วยเหลือปัจจัยพื้นฐาน เช่น เมล็ดพันธุ์ แหล่งน้ำหรือระบบชลประทาน หรือวัตถุดิบประเภทอื่น ๆ ให้วิสาหกิจชุมชนเข้าถึงปัจจัยพื้นฐานเหล่านี้ อย่างเพียงพอและทั่วถึง
9. ส่งเสริมให้เยาวชนและประชาชนทั่วไปให้หันมาสนใจการดำเนินธุรกิจ ในลักษณะวิสาหกิจชุมชนให้มากขึ้น สร้างแรงจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น เพื่อเป็นการสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง และชุมชนพึ่งตนเองได้
10. ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทุกระดับได้รู้จักวิสาหกิจชุมชนในวงกว้าง และเชิญชวนให้สนับสนุนสินค้าและบริการของวิสาหกิจชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อปัจจัยทางการเมืองที่ส่งเสริมการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร โดยรวม อยู่ในระดับมาก ด้านความต้องการในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ด้านปัญหาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน และด้านความรู้ ความเข้าใจ ในนโยบายทางการเมืองของประชาชน อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน แสดงให้เห็นว่าวิสาหกิจชุมชนต้องการความช่วยเหลือจากรัฐบาล ผู้นำชุมชน นักการเมืองท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับมาก ในขณะที่การเข้ามามีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง วิสาหกิจชุมชนต้องเผชิญกับปัญหาในการดำเนินงานระดับปานกลาง ส่วนวิสาหกิจชุมชนเองก็มีความรู้ ความเข้าใจ ในนโยบายทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนแค่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนพงษ์ อารณพิศาล (2560) ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในภาคกลางของประเทศไทย” พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในภาคกลางของประเทศไทยด้านภาวะผู้นำ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐทั้งงบประมาณ และการจัดอบรมและให้ความรู้ในระดับมาก ส่วนปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน คือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนยังมีความรู้ในเรื่องการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาปรับใช้ให้เหมาะสม การใช้อินเทอร์เน็ต และการขายสินค้าออนไลน์ไม่เพียงพอ ทำให้ไม่สามารถแข่งขันกับตลาดได้เท่าที่ควร และสอดคล้องกับ

งานวิจัยของสนิทเดช จินตนา และธีระพงษ์ ภูริปาณิก (2563) ได้วิจัยเรื่อง “ปัญหาข้อจำกัด และแนวทางในการสร้างความเข้มแข็งให้กับวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทย” พบว่า ปัญหาและข้อจำกัดของวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทย แบ่งเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก (Context) คือ นโยบายการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนั้นขาดความต่อเนื่อง การนำนโยบายมาสู่การปฏิบัติยังคงมีปัญหา 2) ปัจจัยภายใน (Input) พบว่าผู้บริหารยังขาดความเป็นผู้ประกอบการ 3) กระบวนการทำงานของวิสาหกิจชุมชน พบว่า กลุ่มวิสาหกิจส่วนใหญ่ไม่มีความสามารถในการตลาด ไม่รู้วิธีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายทางการตลาด และ 4) ศักยภาพในการพึ่งพาตนเองของวิสาหกิจชุมชน พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่มีรายได้จากการดำเนินการไม่เพียงพอ หลาย ๆ แห่งไม่มีกำไร

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยทางการเมืองที่ส่งเสริมการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยประชาชนที่มีระดับการศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป มีความคิดเห็นด้านความรู้ ความเข้าใจ ในนโยบายทางการเมือง ด้านปัญหาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน และด้านความต้องการในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน มากกว่า ประชาชนที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าจะมีการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร วิเคราะห์พิจารณาข้อมูลจากสารสนเทศมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาในระดับที่ต่ำกว่า จึงมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธรมากกว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของชัชพงศ์ เทียมทันวณิช และวรเชษฐ์ โทอิน (2561) ได้วิจัยเรื่อง “การนำหลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านห้องพอก ตำบลน้ำคำใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร” ระบุว่าระดับการศึกษาที่ต่างกันทำให้คนเรามีความคิดและประสบการณ์ที่ได้รับต่างกัน จึงทำให้มีความคิดเห็นหรือมุมมองต่อเรื่องการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนต่างกัน

2. ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยทางการเมืองที่ส่งเสริมการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของพัชราวดี ศรีบุญเรือง, สุทธิเทพ ศิริพิพัฒน์กุล และภัทรพร ช่วยเมือง (2563) ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเป็นองค์กรอัจฉริยะของวิสาหกิจชุมชนเกษตรรุ่นใหม่” พบว่า รายได้เฉลี่ยมีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์กรอัจฉริยะของวิสาหกิจชุมชนเกษตรรุ่นใหม่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

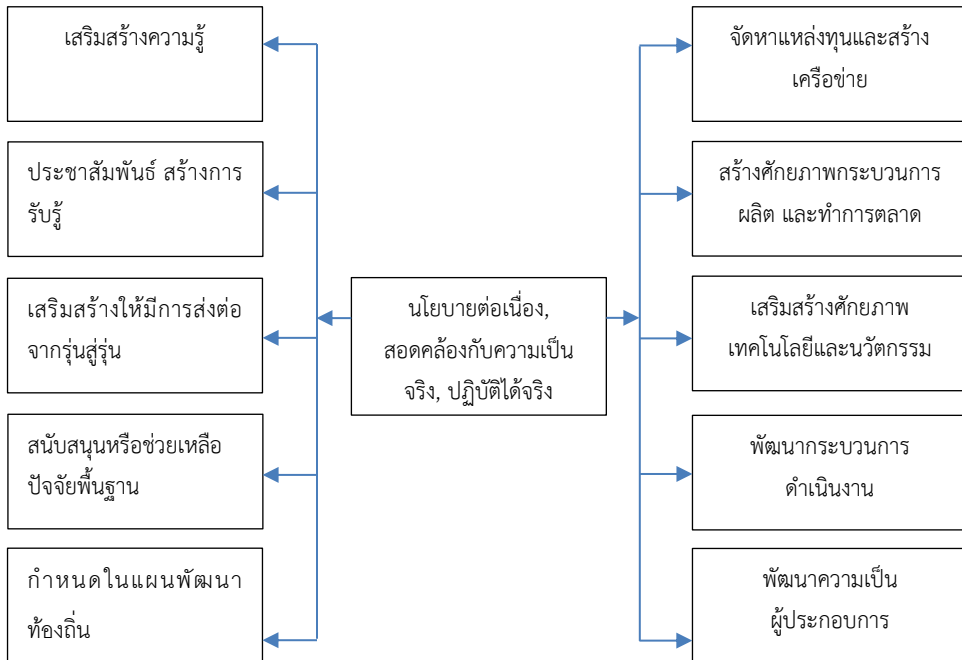

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ ได้แนวนโยบายการเมืองที่ส่งเสริมการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร ที่มีลักษณะคือ จะต้องยึดหลักสังคหวัตถุ 4 มีความต่อเนื่อง สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นจริงในท้องถิ่น และที่สำคัญคือ สามารถปฏิบัติได้จริง เห็นผลเป็นรูปธรรมชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของของกันตภณ หนูทองแก้ว และพระศรีธรรมประสาธน์ (สุทธิพล กิตติปาโล) (2562) ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุในโครงการประชารัฐเพื่อส่งเสริมการพัฒนาชุมชนศรีธรรมโศก จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า แนวทางการนำหลักสังคหวัตถุไปประยุกต์ใช้ในโครงการประชารัฐเพื่อส่งเสริมการพัฒนาชุมชนศรีธรรมโศก ได้แก่ ประธานชุมชนและแกนนำชุมชนควรรับฟังความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมเสนอความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมในชุมชน ควรมีการกำหนดแผนดำเนินงานให้ทีมที่ดูแลชุมชนและองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมและจัดให้มีการถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ชุมชน จัดทำปฏิทินปราชญ์ชุมชนในแต่ละชุมชนในเขตเทศบาล นอกจากนี้แนวนโยบายการเมืองที่ส่งเสริมการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร ควรมีลักษณะคือ มีความต่อเนื่อง สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นจริงในท้องถิ่น และที่สำคัญคือ สามารถปฏิบัติได้จริง เห็นผลเป็นรูปธรรมชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของภุรีวิจน์ ปุณยวุฒิปรีดา (2564) ได้วิจัยเรื่อง การกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองไทยตามรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2560 พบว่า กลไกการกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองไทยนั้นพรรคการเมืองต้องมีความจริงใจต่อการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง ซึ่งทางเลือกนโยบายนั้น ต้องเป็นทางเลือกที่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เหมาะสมกับทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้ มีความสอดคล้องกับค่านิยมของสังคม สอดคล้องและเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชนจริง ปฏิบัติได้จริง และสร้างโอกาสที่เป็นของจริง

องค์ความรู้

จากผลการวิจัยสามารถนำมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ดังแสดงในแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้ สรุปได้ว่า นโยบายทางการเมืองที่มีผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร อธิบายได้ดังนี้

1. การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับ 1. หลักการ วิธีการ และขั้นตอนของการจัดตั้งและการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน 2. นโยบายของรัฐบาล และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง 3. แนวทางการนำองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมมาใช้ในการบริหาร การผลิต และการตลาดยุคดิจิทัล

2. จัดหาแหล่งเงินทุน และสร้างเครือข่ายวิสาหกิจ เงินทุนหมุนเวียนเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับวิสาหกิจชุมชน ดังนั้นต้องจัดหาแหล่งเงินทุนให้มีเพิ่มมากขึ้นนอกเหนือจากธกส. และทำให้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้หลากหลายมากขึ้น รวมถึงการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพื่อขยายกำลังการผลิต และขยายโอกาสทางการตลาด รวมถึงการได้มีการ

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หากมีการใช้ประโยชน์จากเครือข่ายได้อย่างแท้จริง จะสามารถสร้างศักยภาพทางการตลาดได้เป็นอย่างดี

3. สร้างศักยภาพด้านกระบวนการผลิต และทำการตลาดทั้งในและต่างประเทศ กล่าวคือ พัฒนาการกระบวนการผลิตให้เป็นไปตามมาตรฐานด้านสุขอนามัยที่ดี ผลิตภัณฑ์มีความโดดเด่นของเอกลักษณ์ท้องถิ่น มีความแปลกใหม่และสร้างมูลค่าเพิ่ม บรรลุเกณฑ์เก็บรักษาสินค้าได้ดีขึ้นประกอบด้วยความคิดสร้างสรรค์ พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพในการทำการตลาดทั้งในและต่างประเทศ โดยเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายทั้งออนไลน์และแบบออฟไลน์ มีกิจกรรมการส่งเสริมการตลาดที่ดึงดูดลูกค้า มีการสื่อสารผ่านช่องทางการจัดจำหน่ายที่ทันสมัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐบาลควรมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่บังคับใช้เกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนให้ทันสมัย ความสอดคล้อง และเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพิ่มมากขึ้น

2. ควรมีการดำเนินนโยบายอย่างจริงจัง ในลักษณะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น นักการเมืองท้องถิ่น เข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนอย่างสร้างสรรค์

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ควรดำเนินกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างให้ทั้งคณะกรรมการบริหารและสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน หรือประชาชนทั่วไป ได้มีความรู้ความเข้าใจที่แท้จริงเพิ่มมากขึ้นเกี่ยวกับวิธีการ และขั้นตอนการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนแนวทาง และวิธีปฏิบัติในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนนโยบายของรัฐบาลและกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเพิ่มการสนับสนุนการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนให้มากขึ้นโดยเฉพาะการช่วยเหลือเรื่องงบประมาณหรือเงินทุนหมุนเวียน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนนโยบายทางการเมืองเพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพของนโยบายทางการเมืองเพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนระหว่างประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อนำมาปรับปรุงนโยบายของประเทศไทยให้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กันตภณ หนูทองแก้ว และพระศรีธรรมประสาธน์ (สุทธิพล กิตติปาโล). (2562). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุในโครงการประชารัฐเพื่อส่งเสริมการพัฒนาชุมชนศรีธรรมโศก จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารมหาจุฬานาครทรรค*, 6(2), 1011-1031.
- จิรพร มหาอินทร์ และคณะ. 2554. *การดำเนินงานและส่งเสริมศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน. กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้า และเครื่องแต่งกาย จังหวัดปทุมธานี* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- ชนพงษ์ อารณพิศาล. (2560). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในภาคกลางของประเทศไทย* (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสยาม.
- ซังพงศ์ เทียมพันวนิช และวราเชษฐ์ โทอิน. (2561). การนำหลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านห้องพอก ตำบลน้ำคำใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 9(2), 212-226.
- พัชรชาติ ศรีบุญเรือง. สุตitech ศิริพิพัฒนกุล และภัทราพร ช่วยเมือง. (2563). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเป็นองค์กรอัจฉริยะของวิสาหกิจชุมชนเกษตรรุ่นใหม่. *วารสารเกษตรพระจอมเกล้า*, 38(1), 34-41.
- ภิญญภัค สินรา. (2561). *ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายเพื่อส่งเสริมและพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนในประเทศไทย* (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ภูริวิจน์ ปุณยวุฒิปรีดา. (2564). การกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองไทยตามรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2560. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 6(3), 264-276.
- ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี. (2561, 13 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 135 ตอน 82 ก. หน้า 1.
- สนิทเดช จินตนา และธีระพงษ์ ภูริปาณิก. (2563). ปัญหา ข้อจำกัด และแนวทางในการสร้างความเข้มแข็งให้กับวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทย. *วารสารการเมืองการบริหารและกฎหมาย*, 12(3), 179-194.

การออกแบบและสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์
จากเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ชุมชนจังหวัดลำปาง*

DESIGN AND PROTOTYPE OF THE CREATIVE ECONOMIC PRODUCTS BY
LAMPANG COMMUNITY MUSEUM NETWORK

พระครูสิริธรรมบัณฑิต (ภาณุวัฒน์ ปฎิภาณเมธี), บุรินทร์ รุจจนพันธุ์, ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์,
ณรงค์ บัดแก้ว, อรทัย พิไชยวงศ์

Phrakhusirithammabandit (Phanuwat Patiphanamedhi), Burin Rujjanapan,
Silawat Chaiwong, Narong Padkaew, Orathai Pichaiwong
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: phanu_mculp@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการสร้างชุมชนนวัตกรรมบนพื้นฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากพิพิธภัณฑ์ชุมชน เสนอแนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์และนำเสนอต้นแบบผลิตภัณฑ์จากพิพิธภัณฑ์ชุมชนสู่ชุมชนอื่นในรูปแบบนิทรรศการ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีจำนวน 35 รูป/คน โดยทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม แล้ววิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า 1. ได้ศึกษาองค์ประกอบในพื้นที่ 3 แห่ง ได้แก่ วัดปงสนุกเหนือ วัดไหล่หินหลวง และวัดบ้านหลุก พบว่า ต้ององค์ประกอบที่สำคัญดังนี้ มีผู้นำที่พร้อม แผนของชุมชน ทุนจากภายใน การมีส่วนร่วมในชุมชน ความคิดสร้างสรรค์ เครือข่ายพันธมิตร การจัดการความรู้ และแรงสนับสนุน โดยทุกองค์ประกอบต้องกำกับติดตามดูแลโดยผู้นำที่เข้มแข็ง 2. ได้มีการออกแบบผลิตภัณฑ์โดยมีกระบวนการที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการองค์กร การตลาด การผลิตและบริการให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่ตรงกับความต้องการของชุมชนและสังคมควบคู่กันไป และปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอไปสู่ความยั่งยืน 3. ได้ต้นแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ที่นำเสนอในรูปแบบนิทรรศการ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก คือ กรอบรูป ธง กระจต่ายชุดมะพร้าว ฮอกควาย และครกไม้ ซึ่งการจัดแสดงนิทรรศการนั้นจะประสบความสำเร็จได้จำเป็นต้องอาศัยกลุ่มเครือข่ายความร่วมมือได้แก่ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: การออกแบบ; ต้นแบบผลิตภัณฑ์; เศรษฐกิจสร้างสรรค์

*Received September 27, 2022; Revised October 12, 2022; Accepted October 13, 2022

Abstract

Objectives of this research were to study the components of community's innovation for the creative economic products from community museum, products design, and purpose of products prototype from community museum to others like an exhibition. This research was qualitative research, by participation action research. collected data from 35 key informants and analyzed data by the qualitative method.

The research results were as follows: 1. The components of 3 areas at Pongsanook Nuea Monastery, Laihinluang Monastery and Banluk Mnastery were found that the mutual leader would drive community plan , social capital, community participation, network knowledge management , Supporter's in their community 2. Products design had process that be driven by community content as management, marketing, production and service in products that were needed from their community and continuous improvement to sustainability 3. Products prototype were shown as picture frame, flag , daily use items in exhibition where cooperated with network both government and private.

Keywords: Design; Product Prototype; Creative Economic.

บทนำ

ทิศทางการปฏิรูปประเทศที่มุ่งสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 12 ให้ประเทศไทยหลุดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลางควบคู่ไปกับการลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ โดยอาศัยองค์ความรู้และนวัตกรรมตามหลักคิดประเทศไทย 4.0 ท่ามกลางสถานการณ์ที่สังคมชุมชนท้องถิ่นในปัจจุบันมีพลวัตและความซับซ้อนสูง และมีลักษณะเชื่อมโยงต่อเนื่องเป็นความท้าทายที่สำคัญ ทุกภาคส่วนในสังคมจึงจำเป็นต้องมีความสามารถในการจัดการเชิงรุกและเชิงรับควบคู่กันไป ซึ่งการตัดสินใจที่ดีต้องการข้อมูล ความรู้ การถอดบทเรียนและประสบการณ์ที่พัฒนามาจากการวิจัย โดยการสร้างความมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรทางวัฒนธรรม จนกระทั่งสามารถปรับตัวสอดรับกับโลกในศตวรรษที่ 21 อีกทั้งยังเป็นพลังร่วมขับเคลื่อนประเทศสู่ประเทศไทย 4.0 ตามเป้าหมายของนโยบายได้นั้น การพัฒนาให้คนไทยเป็นคนไทย 4.0 จึงเป็นหัวใจสำคัญซึ่งจะต้องมีคุณลักษณะสำคัญ คือ การเป็นนวัตกรรมที่สามารถ

สร้างนวัตกรรมยกระดับคุณภาพชีวิตและพัฒนาเมือง ตลอดจนสร้างมูลค่าเพิ่ม ผลผลิตใหม่ หรือเศรษฐกิจสร้างสรรค์ขึ้นมาได้ จากการจัดการทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม ทุนทางสิ่งแวดล้อม แต่แนวคิดหลักที่ผ่านมามุ่งเน้นนวัตกรรมที่เป็นเทคโนโลยีและสร้างนวัตกรรมจากบุคคลภายนอก จึงมีข้อจำกัดด้านการเรียนรู้และความไม่สอดคล้องกับวิถีของชุมชน จึงเกิดแนวคิดใหม่ที่ว่าชุมชนที่ต้องการนวัตกรรมควรเป็นผู้สร้างนวัตกรรมเป็นหลัก โดยมีภาคีเครือข่ายร่วมในกระบวนการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน มีเป้าหมาย คือ การสร้างโอกาสให้ชุมชนได้แก้ปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง สร้างความเข้มแข็งด้านรายได้ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2565)

ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์เกิดจากภูมิปัญญาในการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ชุมชนเป็นผลผลิตที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์และทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มของสินค้า ด้วยวิธีใหม่หรือพัฒนาต่อยอดจากเดิม แล้วปรับปรุงตามความต้องการ ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีเรื่องราวความเป็นมาที่น่าจดจำและแปลกใหม่ สามารถถูกยกระดับเป็นทรัพย์สินทางปัญญาได้ (บุรินทร์ และภาคินี เปล่งดีสกุล, 2561) ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาไทยมีอยู่ทุกภูมิภาคของไทยในชื่อหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่ถูกยกระดับจากชุมชนท้องถิ่นสู่ชุมชนที่เป็นที่รู้จักในระดับนานาชาติได้

พิพิธภัณฑ์เป็นสถานที่สำหรับการเรียนรู้ของชุมชนท้องถิ่นส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่เพิ่มพูนความรู้ ทักษะที่นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมีความคิดมีความเข้าใจในอัตลักษณ์ของตนเอง ชุมชนได้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องย่อมส่งผลให้คนในชุมชนนั้นมีความคิดนักพัฒนาที่ตัดสินใจบนความมีเหตุมีผลอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนโดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและมีจิตสาธารณะ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นไม่ใช่แหล่งเรียนรู้เฉพาะคนในชุมชน แต่ถูกยกระดับให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ผู้สนใจจากภายนอกสามารถเข้าไปเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมได้ และมีการส่งเสริมให้พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก (ฐาปกรณ์ ทองคำนุช และคณะ, 2564)

จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้นผู้วิจัยเห็นว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการศึกษารูปแบบและสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ชุมชนจังหวัดลำปาง เพื่อให้ได้แนวทางการออกแบบและสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้เป็นรูปธรรม สามารถเป็นแนวทางต่อการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชุมชนอื่นได้ และเป็นการรักษานวัตกรรมทรัพยากรทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการสร้างชุมชนนวัตกรรมบนพื้นฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากพิพิธภัณฑ์ชุมชน
2. เพื่อเสนอแนวทางในการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากพิพิธภัณฑ์ชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
3. เพื่อนำเสนอต้นแบบผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากพิพิธภัณฑ์ชุมชนสู่ชุมชนอื่นในรูปแบบนิทรรศการ

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างชนิดปลายเปิด (Structure In-Depth Interview) จำนวน 1 ฉบับ โดยดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

1. ศึกษาหลักการและทฤษฎี ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. กำหนดกรอบแนวคิด
3. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย
4. สร้างเครื่องมือการวิจัย
5. จัดทำร่างแบบสัมภาษณ์และรายการข้อคำถามแต่ละประเด็น
6. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์
7. จัดพิมพ์แบบแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง
8. ดำเนินการสัมภาษณ์

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาใน 2 กลุ่ม ได้แก่ 1. กลุ่มวัดและชุมชนจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ วัดและชุมชนปงสนุกเหนือ วัดและชุมชนไหล่หินหลวง และ วัดและชุมชนบ้านหลุก 2. กลุ่มเครือข่าย ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ เอกชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น พาณิชจังหวัดลำปาง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ภาศิพิพิธภัณฑ์

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

จำนวน 35 รูป/คน โดยทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งผู้วิจัยจะทำการสุ่มกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มได้แก่ พระสงฆ์ 5 รูป ผู้เกี่ยวข้องด้านวัดและชุมชน 15 คน ตัวแทนฝ่ายปกครองท้องถิ่น 10 คน และองค์กร

ภาคีรัฐ/เอกชน 5 คน โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ประกอบด้วย 1. การจัดระบบระเบียบข้อมูล 2. การให้รหัสข้อมูล 3. การจัดกลุ่มข้อมูลและ 4. การหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกลุ่มข้อมูล (ศากุล ช่างไม้, 2555)

ผลการวิจัย

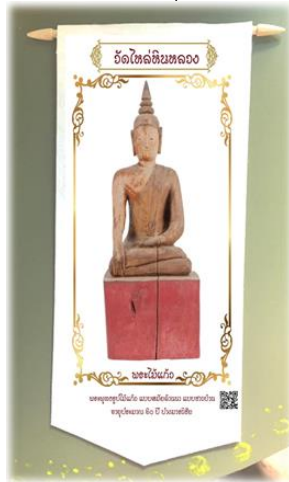
1. องค์กรประกอบของการสร้างชุมชนวัดกรรมบนพื้นฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากพิพิธภัณฑสถาน พบว่า การพัฒนาชุมชนวัดกรรมทั้ง 3 แห่ง คือ วัดและชุมชนปงสนุกเหนือ วัดและชุมชนไหลหินหลวง และ วัดและชุมชนบ้านหลุกให้ประสบความสำเร็จโดยใช้เศรษฐกิจสร้างสรรค์นั้นต้องให้ความสำคัญกับสิ่งต่อไปนี้ 1. มีผู้นำในชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ 2. มีแผนการขับเคลื่อนที่มุ่งเน้นเพื่อตอบโจทย์การพัฒนาที่มีความเหมาะสมตามสภาพปัญหา และความต้องการของชุมชนและสังคม 3. มีทุนจากภายในซึ่งถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากที่จะเป็นแรงหนุนให้การสร้างชุมชนวัดกรรมสำเร็จได้ 4. มีการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมและความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน 5. มีความคิดสร้างสรรค์ 6. มีการสร้างเครือข่ายและพันธมิตรที่มาร่วมคิดร่วมพัฒนาชุมชนแต่จะต้องไม่ดึงให้ชุมชนถอยห่างจากวิถีเดิมมากเกินไป 7. มีการจัดการความรู้ 8. มีผู้สนับสนุนทั้งจากภาครัฐและเอกชน ซึ่งองค์ประกอบของการสร้างชุมชนวัดกรรมที่สำคัญคือ ภาวะผู้นำ ซึ่งภาวะผู้นำมีคุณลักษณะที่สำคัญ ดังนี้ 1. มีภาวะผู้นำที่พร้อมเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อเชิงบวก 2. มีภาวะผู้นำที่กระตุ้นให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันของสมาชิกในชุมชน 3. มีภาวะผู้นำที่มีบทบาทในการอำนวยความสะดวก 4. มีภาวะผู้นำที่ยึดเอาค่านิยมร่วมของชุมชนเป็นฐาน 5. มีจิตสาธารณะ โดยชุมชนวัดกรรมนั้นมีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ คือ 1. มีผู้นำหรือผู้ดูแลที่มีความพร้อมทุกด้าน 2. มีกิจกรรมที่ใช้องค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย นวัตกรรม และเทคโนโลยี 3. มีความเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายที่พร้อมสนับสนุนระบบและกลไกในการทำงาน 4. มีผลลัพธ์จากการสร้างนวัตกรรมในชุมชนที่ยังรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนไว้ได้ 5. มีผลที่ได้รับในระยะยาวจากกิจกรรมและความเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายให้เกิดความยั่งยืน

2. เสนอแนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากพิพิธภัณฑสถานชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า มีวิธีการดำเนินงาน 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1. การออกแบบผลิตภัณฑ์ 2. กระบวนการผลิต 3. กลยุทธ์ทางการตลาด 4. วิเคราะห์จุดเด่นจุดอ่อน 5. ทบทวนปัจจัยแห่งความสำเร็จ 6. ศึกษาปัญหาอุปสรรค และ 7. ต่อยอดคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์มี 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการบริหารจัดการองค์กร 2. ด้านการบริหารจัดการด้านการตลาด 3. ด้านการบริหารจัดการด้านการผลิตและบริการ และ 4. ด้านการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน

ส่วนแนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์มี 7 ประเด็น ได้แก่ 1. การใช้องค์ความรู้ 2. การศึกษา 3. การสร้างสรรค์งาน 4. การใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม 5. วัฒนธรรม 6. ภูมิปัญญาและ 7. เทคโนโลยีสมัยใหม่

3. ต้นแบบผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากพิพิธภัณฑ์ชุมชนสู่ชุมชนอื่นในรูปแบบนิทรรศการ พบว่า แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์เมื่อนำมาใช้แล้วสามารถส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาและเป็นรากฐานในการสร้างเศรษฐกิจที่ยั่งยืนให้แก่ชุมชนและประเทศได้ ดังนั้นเมื่อนำเสนอต้นแบบผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากพิพิธภัณฑ์ชุมชนที่มีการเผยแพร่ผ่านรูปแบบนิทรรศการ ด้วยการจัดงานแสดงสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการพัฒนาของชุมชนในแต่ละท้องที่ทั้ง 3 แห่งนี้ มีผลิตภัณฑ์ที่จัดแสดงได้แก่ กรอบรูป ธงกระดาษชุดมะพร้าว ฮอกควาย และครกไม้ ซึ่งแต่ละแห่งอาจจะมีเนื้อหา รูปแบบ วัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกันออกไปตามบริบทของชุมชน ซึ่งการจัดนิทรรศการเพื่อแสดงสินค้าหรือการจัดจำหน่ายสินค้ามีขั้นตอนที่สอดคล้องกันดังนี้ 1. การวางแผนมีประเด็นที่ต้องพิจารณาดังนี้ ประเภทของงาน วัตถุประสงค์ สถานที่ ระยะเวลา ผู้จัดและกลุ่มเป้าหมาย และวิธีจัดงาน 2. ขั้นตอนการนั้นมีประเด็นที่ต้องพิจารณาดังนี้ การออกแบบ การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ การติดตั้ง และการควบคุมดูแลความปลอดภัย 3. ขั้นตอนการประชาสัมพันธ์ คือ การใช้เครื่องมือสื่อสารการตลาดมาประยุกต์ร่วมกันเพื่อเชิญชวนหรือชักจูงหรือแจ้งข่าวสารต่าง ๆ ให้แก่ ประชาชนที่สนใจได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับงานนิทรรศการ หรืองานแสดงผลผลิตภัณฑ์ 4. ขั้นตอนการนำเสนอ คือ การแสดงเนื้อหาข้อมูลหรือผลิตภัณฑ์แก่ผู้ร่วมงานทุกกลุ่มและ 5. ขั้นตอนประเมินผลและสรุป คือ การถอดบทเรียนกิจกรรมที่ดำเนินการในทุกองค์ประกอบ เพื่อที่จะนำจุดเด่นที่ได้จากประสบการณ์การทำงานถูกนำไปพัฒนาแล้วทำซ้ำ และแก้ไขจุดอ่อนที่ค้นพบจากการเรียนรู้ปัญหา

ภาพที่ 1 ธง ผลิตภัณฑ์ของวัดและชุมชนไหล่หินหลวง

ที่มา: ผู้เขียน (2565)

ภาพที่ 2 ครงไม้ ผลิตภัณฑ์ของวัดและชุมชนบ้านหลุก
ที่มา: ผู้เขียน (2565)

อภิปรายผลการวิจัย

การออกแบบและสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ชุมชนจังหวัดลำปางมีประเด็นสำคัญและน่าสนใจที่นำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. องค์ประกอบของการสร้างชุมชนนวัตกรรมบนพื้นฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากพิพิธภัณฑ์ชุมชน ผลการวิจัยจากการที่คณะผู้วิจัยได้ลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ทั้ง 3 แห่งในจังหวัดลำปาง ได้แก่ วัดปงสนุกเหนือ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมืองลำปาง วัดไหล่หินหลวง ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา และ วัดบ้านหลุก ตำบลนาครี อำเภอแม่ทะ พบว่าองค์ประกอบของการสร้างชุมชนนวัตกรรมบนพื้นฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากพิพิธภัณฑ์ชุมชนในวัดและชุมชนนั้น จำเป็นต้องมีผู้นำที่มีความพร้อมและเหมาะสมในทุกด้าน แผนของชุมชนที่ครอบคลุมการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชุมชน ทุนจากภายใน การมีส่วนร่วมในชุมชน ความคิดสร้างสรรค์ เครือข่ายพันธมิตร การจัดการความรู้ และแรงสนับสนุน โดยทุกองค์ประกอบต้องกำกับติดตามดูแลโดยผู้นำที่เข้มแข็งที่สามารถนำพาชุมชนไปสู่การพัฒนาชุมชนนวัตกรรมได้ และเชื่อมโยงกับศูนย์รวมจิตใจในชุมชนเชิงบูรณาการทั้งบ้าน วัด โรงเรียนอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานของ ทรงศักดิ์ แก้วมูล (2549)

ได้ศึกษาการดำเนินการศึกษาสังเคราะห์ความรู้จากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดไทรใหญ่หลวง อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง พบว่า การจัดการ พิพิธภัณฑ์เป็นกระบวนการสร้างจิตสำนึก ในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มั่นคงและถาวร โดยจะต้องอาศัย ชุมชน บ้าน วัด และโรงเรียน โดยชุมชนวัดไทรใหญ่หลวงเป็นชุมชนที่มีวัดเป็นศูนย์กลาง เป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนไทรใหญ่ และปัจจัยที่ทำให้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นมีการพัฒนาสร้าง จิตสำนึกให้กับคนในชุมชนมีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของโบราณวัตถุร่วมกัน

2. เสนอแนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากพิพิธภัณฑ์ ชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เริ่มต้นที่การจัดเวทีสัมมนาเพื่อค้นหาองค์ความรู้ในการ ออกแบบผลิตภัณฑ์ พบว่า มีการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์จากอัตลักษณ์ของแต่ละ ชุมชนผ่านทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรที่สร้างความยั่งยืนของฐานทรัพยากรด้วยการจัด สมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ผ่านคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนา และมีการ นำมีอัตลักษณ์ทางด้านการพัฒนา รักษาเครื่องมือ เครื่องใช้ อุปกรณ์ในการทำมาหากิน จึงมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะเป็นของที่ระลึกสอดคล้องกับอาชีพในชุมชนที่เป็นทุน ทางสังคมของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑามาศ แก้วพิจิตร (2559) ได้ศึกษา เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ในพิพิธภัณฑ์เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อศึกษา กระบวนการเรียนรู้ของภัณฑารักษ์ในการเปลี่ยนแปลงพิพิธภัณฑ์รูปแบบใหม่ ผลการศึกษา พบว่า กระบวนการเรียนรู้ของภัณฑารักษ์ในการเปลี่ยนแปลงพิพิธภัณฑ์ไปสู่การเป็น พิพิธภัณฑ์รูปแบบใหม่มีลักษณะการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน การพัฒนากระบวนการเรียนรู้จึง เป็นไปในรูปแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

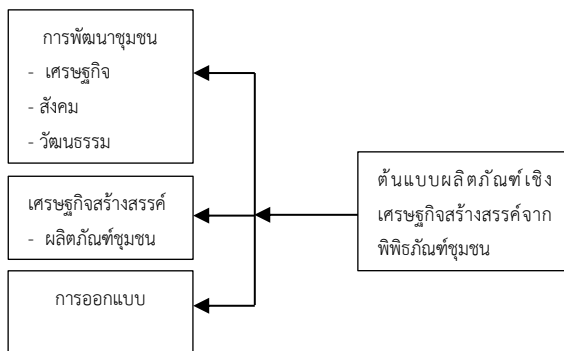
3. นำเสนอต้นแบบผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากพิพิธภัณฑ์ชุมชนสู่ชุมชน อื่นในรูปแบบนิทรรศการ พบว่า การจัดแสดงผลิตภัณฑ์ในรูปแบบนิทรรศการนั้นจะประสบ ความสำเร็จได้จำเป็นต้องอาศัยกลุ่มเครือข่ายความร่วมมือได้แก่ วัด ชุมชน หน่วยงาน ภาครัฐ เอกชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น วัฒนธรรมจังหวัด พาณิชยจังหวัดลำปาง องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ภาควิชาพิพิธภัณฑ์ เป็นต้น ซึ่งการจัดนิทรรศการนั้นมีขั้นตอนที่ต้อง ดำเนินการอย่างเป็นระบบ เมื่อดำเนินการไปจนถึงการประเมินผลและสรุปผลแล้ว จะต้อง มีการถอดบทเรียนและประสบการณ์ เพื่อนำบทสรุป หรือข้อเสนอแนะไปพัฒนาต่อยอด สำหรับการทำงานในครั้งต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมเกียรติ สุทธิธรรมากร และ คณะ (2561) ได้ศึกษาการสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมการบริหารจัดการ ของวิสาหกิจชุมชน เพื่อศึกษาการสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมการบริหาร จัดการของวิสาหกิจชุมชน จากการศึกษาพบว่า วิสาหกิจชุมชนสร้างมูลค่าให้กับ ผลิตภัณฑ์ในระดับมาก ส่วนนวัตกรรมในการบริหารจัดการพบว่ามีประเด็นที่น่าสนใจคือ นวัตกรรมองค์กร นวัตกรรมกระบวนการ นวัตกรรมการตลาด การจัดการความรู้เชิง

นวัตกรรม และสมรรถนะของบุคลากร ส่วนจุดเด่นคือความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสิ่งที่ทำให้การประกอบการประสบความสำเร็จคือ คุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการ และการมีประสบการณ์ทางการตลาดของสมาชิก

องค์ความรู้

จากการศึกษาวิจัยทำให้ได้องค์ความรู้เรื่องต้นแบบผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากพิพิธภัณฑ์ชุมชนที่ได้จากการศึกษาการพัฒนาชุมชนที่ประกอบด้วย เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เศรษฐกิจสร้างสรรค์ และการออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยการพัฒนากลุ่มคนให้สำเร็จนั้นมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ มีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ มีแผนงานโครงการที่ตอบโจทย์การพัฒนาที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา มีทุนทางสังคมจากภายในชุมชน การมีส่วนร่วมและความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ มีความคิดสร้างสรรค์ มีเครือข่ายและพันธมิตรที่ร่วมคิดร่วมสร้าง มีการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ และมีผู้สนับสนุนให้การพัฒนากลุ่มคนบรรลุเป้าหมายได้

ส่วนการสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เป็นผลงานเชิงนวัตกรรมของชุมชนได้นั้น จำเป็นต้องมีระบบและกลไกที่พร้อม มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Swot Analysis) ให้รอบด้านทั้งจุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) เพื่อนำไปสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่น และพิพิธภัณฑ์ชุมชนเป็นฐาน แล้วพัฒนาโดยการจัดการความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างนวัตกรรม โดยทำงานร่วมกับเครือข่ายที่พร้อมให้การสนับสนุน

ภาพที่ 3 องค์ความรู้จากการวิจัย

ที่มา: ผู้เขียน (2565)

ข้อเสนอแนะ

1. ควรพัฒนากรอบแนวคิดในการดำเนินงาน และวางแผนการทำงานเชิงบูรณาการกับหน่วยงานด้านวัฒนธรรมทุกระดับเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ใช้ทรัพยากรภายในชุมชน พัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาแนวทางในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน

2. ควรยกระดับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์กับนักวิชาการที่มีความชำนาญในด้านนี้ และขยายพื้นที่การวิจัยให้ครอบคลุมทั้งประเทศเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนาโดยอาศัยทรัพยากรในภาพรวมเชิงบูรณาการทุกภาคส่วนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ชุมชนที่มีอยู่ทั่วทั้งประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2565). *นโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2563 – 2570*. สืบค้น 24 กันยายน 2565, จาก <https://www.mhesi.go.th/index.php/stg-policy/930-2563-2570.html>
- จุฑามาศ แก้วพิจิตร. (2559). การศึกษากระบวนการเรียนรู้ในพิพิธภัณฑ์เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต. *วารสารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ*, 8(1), 32-59.
- ฐาปกรณ์ ทองคำนุช และคณะ. (2564). การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทยด้วยแนวคิดพิพิธภัณฑ์จุดหมายปลายทาง. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 15(1), 38-52.
- ทรงศักดิ์ แก้วมูล. (2549). *การดำเนินการศึกษา รวบรวมข้อมูล และสังเคราะห์องค์ความรู้จากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่เป็นกรณีศึกษา พิพิธภัณฑ์วัดไผ่ล้อม หินหลวง ตำบลไผ่ล้อม อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง*. กรุงเทพฯ: สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ.
- บุรินทร์ และภาคินี เปล่งดีสกุล. (2561). การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาในการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ชุมชนรอบเขื่อนจุฬาภรณ์ กรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปปลาน้ำจืดแม่สมศรี ตำบลทุ่งลุยลาย อำเภอกอนสาร จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 10(2), 206-230.

- ศากุล ช่างไม้. (2555). การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ. *วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน*, 18(1), 42-53.
- สมเกียรติ สุทธินรากร และคณะ. (2562). การสร้างสรรค์มูลค่าของผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชน เพื่อศึกษาการสร้างสรรค์มูลค่าของผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชน. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 13(1), 270-283.

การประเมินโครงการนวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ครูสู่มาตรฐานสากล
โรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัย จังหวัดสุพรรณบุรี*
TEACHER'S INNOVATIONAL AND INSTRUCTIONAL MEDIA EVALUATION
TO WORLD CLASS STANDARD SCHOOL PROJECT OF
KANNASOOTSUKSALAI SCHOOL SUPHAN BURI PROVINCE

วรรณพัชร ชื่อตรง

Wannapat Suetrong

โรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัย

Kannasootsuksalai School

Corresponding Author E-mail: wannapat@kannasoot.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโครงการนวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ครูสู่มาตรฐานสากล โดยรูปแบบการประเมิน CIPPIEST Model ประชากร ได้แก่ ผู้อำนวยการ 1 คน รองผู้อำนวยการ 4 คน ครู 142 คน ประธานเครือข่ายผู้ปกครองระดับชั้น ม.1-6 จำนวน 6 คน รวมทั้งสิ้น 153 คน จำนวนกลุ่มตัวอย่างได้จากการเปิดตารางของ Krejcie, R.V., & D.W. Morgan. (1970) ไม่น้อยกว่า 108 คน

โดยผลการประเมินประกอบด้วย 1. ด้านบริบท พบว่า มีความสอดคล้องกับแนวนโยบายการจัดการศึกษาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือต้นสังกัด 2. ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า โรงเรียนมีความพร้อมด้านปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการบริหารจัดการในการดำเนินงาน 3. ด้านกระบวนการพบว่า ครูมีความพยายามในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด 4. ด้านผลผลิต 5. ผลการปฏิบัติงานของครูโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 6. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยรวมสูงขึ้น 5 ด้าน ผลกระทบ พบว่าพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมในการใช้นวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด 7. ด้านประสิทธิผล พบว่า ครูมีพฤติกรรมการณ์ใช้นวัตกรรมและสื่อของครูอย่างคุ้มค่าและมีความพึงพอใจ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 8. ด้านความยั่งยืน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 9. ด้านการถ่ายโยงความรู้ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 10. ผลการประเมินความพึงพอใจ ในภาพรวมบุคลากรโรงเรียนมีความพึงพอใจต่อโครงการ อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: CIPPIEST โมเดล; นวัตกรรม; สื่อการเรียนรู้ครู

Abstract

This research presented the teachers' innovational and instructional media evaluation to the world class standard project of Kannasootsaksalai School based on the CIPPIEST Model. The population used for this evaluation included 1 director, 4 deputy directors, 142 teachers, 6 chairpersons of parents in grades 1-6, a total of 153 people. The sample size according to Krejcie and Morgan (1976) was not less than 108 people.

The conclusions of this research were: 1. Contextual aspect, the evaluation was found that the, by overall, there were consistency and suitability with educational policy management of the original affiliation, 2. Input aspect; was found that the school was ready with personnel, budget, materials, and management operation, 3. Process aspect; was found that teachers had efforts in work performance at high level. 4. Output aspect; 1) productivity; teachers' productivity, by overall, was at high level, 2) students' learning achievement, by overall, was at high level. 5. Impact aspect; it was found that participatory behavior in using innovation and instructional media was at the highest level. 6. Effectiveness aspect; it was found that teachers had behaviors in using teachers' innovational and instructional media at the level of worth of value and satisfaction at the highest level. 7 Sustainability aspect; it was found at the highest level. 8. Knowledge transferring aspect; it was found at the highest level. 9. Satisfaction evaluation aspect; by overall, the school personnel were satisfied with the project at the highest level.

Keyword: CIPPIEST Model; Innovation; Instructional media

บทนำ

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี (สงวน ศรีสุข, 2551) ประเทศไทยให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพคน คุณภาพการศึกษา พัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมให้พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงใน ศตวรรษที่ 21 ซึ่งการพัฒนาประเทศในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช 2559 ได้มีการกำหนด ยุทธศาสตร์ให้พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน กระบวนการเรียนรู้ในกลยุทธ์ที่ 1

ยุทธศาสตร์พัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล โดยพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ ส่งเสริมการพัฒนาเนื้อหาสาระที่ทันสมัยในทุก ระดับ/ประเภทการศึกษา เพื่อการผลิตสื่อการสอน ตำราเรียนที่มีคุณภาพ รวมทั้งตำราเรียนเลกทรอนิกส์และจัดกิจกรรมเสริมทักษะพัฒนาผู้เรียนในรูปแบบที่หลากหลาย สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 (ฉบับที่ 3) และพุทธศักราช 2553 หมวดที่ 4 แนวทางการศึกษา มาตรา 22 ส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด มาตรา 64 มีสาระสำคัญโดยให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา ให้มีความรู้และทักษะเพียงพอในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต นอกจากนี้นำมาพัฒนาประยุกต์ใช้ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาความรู้ในระดับที่สูงขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา, 2546)

เนื่องจากสภาพสังคมในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป เทคนิคและวิธีการสอนในรูปแบบเดิมไม่เหมาะสมกับสถานการณ์โควิด-19 การปิดสถาบันการศึกษาในเวลาต่อมาจนกลายเป็นสาเหตุให้นักเรียนจำนวนมากกว่า 90 เปอร์เซ็นต์ทั่วโลกได้รับผลกระทบในกระบวนการเรียนรู้ แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับสถานการณ์โควิด-19 จึงขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของผู้บริหารพิจารณาเกี่ยวกับขนาดสถานศึกษา จำนวนนักเรียน และความพร้อมของสารสนเทศเกี่ยวกับเทคโนโลยีทางการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งการให้ความสำคัญในการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารจึงได้จัดฝึกอบรมพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (สมจิตร ขวัญแดง, 2560) นอกจากนี้ การจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศส่งผลต่อการใช้อินเทอร์เน็ตในกระบวนการเรียนรู้ของครูในสถานศึกษา พบว่าผู้บริหารควรมีการวางแผนและออกแบบเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับทุกคนในโรงเรียน (กรณีศึกษา ฐิติกรประภาพงศ์, 2559) ด้วยเหตุนี้ ผู้บริหารโรงเรียนในยุคแห่งการปฏิรูป จะต้องทำการศึกษาทำความเข้าใจและปฏิบัติหน้าที่ให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ถ้าสถานศึกษามีการดำเนินการเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในโรงเรียนอย่างถูกต้อง เหมาะสม จะส่งผลให้ผู้เรียนมีกระบวนการเรียนรู้ที่ดีและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

รูปแบบการประเมินโครงการมีอยู่หลากหลายวิธี โดยรูปแบบการประเมินชิปปี้ (CIPP Model) เริ่มในราวปี 1960 โดย ศาสตราจารย์ ดร.แดเนี่ยน แอล สตัฟเฟิลบีม อาจารย์มหาวิทยาลัยไอโฮโอ ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้เสนอรูปแบบการประเมินซึ่งได้กล่าวไว้ในหนังสือ Evolution Theory, Model and Applications (Stufflebeam & Skinfield, 2007) ให้นิยามการประเมินว่า หมายถึง กระบวนการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้สารสนเทศที่มีประโยชน์ในการนำไปใช้เป็นทางเลือกประกอบการตัดสินใจ

มีจุดมุ่งหมายเพื่อเตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้องไว้ใช้ในการตัดสินใจ ผู้ทำการประเมินจะรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และเสนอผลวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้บริหาร แนวคิดการประเมินโครงการของแดเนียล แอล สต๊ฟเฟิลบีม และคณะ (Daneil L. Stufflebeam) (สมคิด พรหมจ้อย, 2552) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการประเมินเรียกว่า ชิปปโมเดล (CIPP Model) เป็นการประเมินที่เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องโดยมีจุดเน้นที่สำคัญคือ การใช้ควบคู่ไปกับการบริหารโครงการเพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา วัตถุประสงค์การประเมินคือ การให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ คำว่า CIPP เป็นคำย่อมาจากคำว่า Context, Input, Process และ Product ได้ให้การวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจ เลือกทางเลือกที่เหมาะสม ซึ่งการประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศสำคัญ มุ่ง 4 ประเด็น คือ การประเมินสภาพแวดล้อม (Context Evaluation) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) และการประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ในรูปแบบการประเมิน CIPPIEST คือ ส่วนปรับขยายของรูปแบบการประเมิน CIPP โดยปรับขยายผลผลิต (Product Evaluation) ออกเป็นการประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) การประเมินประสิทธิผล (Effectiveness Evaluation) การประเมินความยั่งยืน (Sustainability Evaluation) และการประเมินการถ่ายทอดส่งต่อ (Transportability Evaluation) ของสิ่งที่ได้รับการประเมิน ซึ่งมักได้แก่ โครงการแผนงาน หรือสิ่งแทรกแซงต่าง ๆ โดยที่ส่วนขยายของมิติการประเมินที่เพิ่มขึ้นมีความหมายครอบคลุม รวมถึงการประเมินผลผลิตเดิมและการประเมินผลลัพธ์ นั่นเอง ทั้งนี้ความหมายของมิติการประเมินที่เพิ่มขึ้น พิจารณาได้จากการตั้งคำถามการประเมิน (Evaluation Question) แต่ละมิติ (รัตนะ บัวสนธ์, 2556)

การประเมินโครงการโดยใช้รูปแบบชิปปโมเดลเป็นการประเมินเพื่อได้ข้อมูลเพื่อช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจเลือกทางต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง โดยการประเมินบริบทกระทำก่อนเริ่มโครงการเพื่อนำข้อมูลมากำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ การประเมินปัจจัยนำเข้า ประเมินก่อนนำโครงการไปปฏิบัติเพื่อหาข้อมูลไปใช้ออกแบบกิจกรรมในขั้นกระบวนการ และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ การประเมินกระบวนการกระทำในระหว่างดำเนินโครงการเพื่อการประเมินหาข้อบกพร่องของการดำเนินโครงการเพื่อทำการแก้ไขให้สอดคล้องกับข้อบกพร่อง รวมข้อมูลสารสนเทศ ประกอบการตัดสินใจที่จะสั่งการเพื่อการพัฒนางานต่าง ๆ และบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไว้เป็นหลักฐาน ส่วนการประเมินผลผลิตเป็นการประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการเป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นจากการทำโครงการกับเกณฑ์มาตรฐานหรือวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้แต่ต้น รูปแบบการประเมิน จากเหตุผลดังกล่าว

ผู้ประเมินได้ตระหนักถึงความจำเป็น และมีความสนใจอย่างยิ่งที่จะพัฒนา นวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ครูสู่สากล โดยมีเป้าหมายเพื่อแลกเปลี่ยนรู้ ในการพัฒนา เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อประโยชน์ต่อนักเรียนทั้งในห้องเรียนปกติและ ห้องเรียนออนไลน์ และนำข้อมูลมาใช้สำหรับผู้บริหารโรงเรียน สรุปลเป็นแนวทางการพัฒนา คุณภาพการศึกษาของโรงเรียน อีกทั้งพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า และมีความสำคัญให้มีทัศนคติที่ดีในการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินโครงการนวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ครูสู่มาตรฐานสากล โรงเรียน วรรณสุตศึกษาลัย จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านบริบท
2. เพื่อประเมินโครงการนวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ครูสู่มาตรฐานสากล โรงเรียน วรรณสุตศึกษาลัย จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านปัจจัยนำเข้า
3. เพื่อประเมินโครงการนวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ครูสู่มาตรฐานสากลโรงเรียน วรรณสุตศึกษาลัย จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านกระบวนการ
4. เพื่อประเมินโครงการนวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ครูสู่มาตรฐานสากล โรงเรียน วรรณสุตศึกษาลัย จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านผลผลิต
5. เพื่อประเมินโครงการนวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ครูสู่มาตรฐานสากล โรงเรียน วรรณสุตศึกษาลัย จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านผลกระทบ
6. เพื่อประเมินโครงการนวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ครูสู่มาตรฐานสากลโรงเรียน วรรณสุตศึกษาลัย จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านประสิทธิภาพ
7. เพื่อประเมินโครงการนวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ครูสู่มาตรฐานสากล โรงเรียน วรรณสุตศึกษาลัย จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านความยั่งยืน
8. เพื่อประเมินโครงการนวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ครูสู่มาตรฐานสากล โรงเรียน วรรณสุตศึกษาลัย จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการถ่ายโยงความรู้

วิธีดำเนินการวิจัย

การรายงานผลจากการประเมินโครงการนวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ครู สู่ มาตรฐานสากล โรงเรียนวรรณสุตศึกษาลัย จังหวัดสุพรรณบุรี ใช้รูปแบบการประเมิน CIPPIEST Model ประกอบด้วย ประเด็นการประเมิน 8 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท (Context) ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Product) ผลกระทบ (Impact) ประสิทธิภาพ (Effectiveness) ความยั่งยืน (Sustainability) และการถ่ายโยงความรู้

(Transportability) โดยได้แบ่งขั้นตอนการประเมินเป็น 8 ขั้นตอน ดังนี้ 1. ติดต่อผู้เชี่ยวชาญและผู้ปฏิบัติงานในโครงการ 2. กำหนดวัตถุประสงค์ ขอบเขต รูปแบบ และประเด็นของการประเมิน 3. กำหนดแหล่งข้อมูล ออกแบบและเครื่องมือให้สอดคล้องกับลักษณะข้อมูล และแหล่งข้อมูล 4. ส่งและเก็บข้อมูล 5. วิเคราะห์ข้อมูล 6. กำหนดกรอบการเขียนรายงานการประเมิน 7. เขียนรายงานการประเมินโครงการนวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ครูสู่มาตรฐานสากล 8. ส่งรายงานให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้องอ่าน วิพากษ์ วิจาร์ณ รายงาน ปรับแก้ก่อนตีพิมพ์สู่สาธารณชน

ประชากร ที่ใช้ครั้งนี้ ได้แก่ ผู้อำนวยการ 1 คน รองผู้อำนวยการ 5 คน ครู 142 คน ประธาน เครือข่ายผู้ปกครองระดับชั้น ม.1-6 จำนวน 6 คน รวม 153 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินครั้งนี้ ได้แก่ ได้จากการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายด้วยวิธีการจับสลาก (Simple Random Sampling) และจำนวนกลุ่มตัวอย่างได้จากการเปิดตารางของ Krejcie, R.V., & D.W. Morgan. (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างไม่น้อยกว่า 108 คน (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2550)

ผู้ประเมินได้ออกแบบและเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการนวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ครูสู่มาตรฐานสากล โดยผู้ประเมินสอบถามผู้ประเมินที่ใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นนำไปสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา 2 คน ด้านการประเมินโครงการ 2 คน ครูเชี่ยวชาญด้านการผลิตนวัตกรรมและสื่อ 2 คน ผู้บริหารการศึกษา 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน ด้านวัดและประเมินผล 1 คน โดยแต่ละประเด็นจะใช้เครื่องมือในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้ แบบสอบถามเกี่ยวกับความเหมาะสมและความคาดหวังที่มีต่อโครงการด้านบริบทแบบมาตรฐานประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ได้ค่า IOC โดยเฉลี่ย เท่ากับ 0.96, แบบสอบถามแบบมาตรฐานประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ด้านผลกระทบสอบถามพฤติกรรมมีส่วนร่วมการใช้นวัตกรรมและสื่อของครูได้ค่า IOC โดยเฉลี่ย เท่ากับ 0.98, แบบสอบถามแบบมาตรฐานประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ด้านประสิทธิผลสอบถามพฤติกรรมการใช้นวัตกรรมและสื่อของครู ได้ค่า IOC โดยเฉลี่ย เท่ากับ 0.97, แบบสอบถามแบบมาตรฐานประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ด้านความยั่งยืนสอบถามเกี่ยวกับการนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนางานสอน ได้ค่า IOC โดยเฉลี่ย เท่ากับ 0.91, แบบสอบถามแบบมาตรฐานประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ด้านการถ่ายโยงความรู้สอบถามเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิชาชีพ ได้ค่า IOC โดยเฉลี่ย เท่ากับ 0.92, แบบสอบถามแบบมาตรฐานประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ สอบถามความพึงพอใจของ ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ที่มีต่อโครงการนวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ครูสู่มาตรฐานสากล ได้ค่า IOC โดยเฉลี่ย เท่ากับ 0.94, แบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

และแบบปลายเปิด, แบบสัมภาษณ์, แบบประชุมสัมมนา กลุ่ม และตรวจสอบเอกสาร โดยส่งแบบสอบถามจำนวน 108 ฉบับ เก็บแบบสอบถามกลับคืนจำนวน 108 ฉบับ เพื่อวิเคราะห์ คิดเป็นร้อยละ 100 เมื่อวันที่ 1-10 กรกฎาคม พ.ศ. 2564 โดยผู้ประเมินเป็นผู้เก็บและติดตามเอง การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วสรุปผลเป็นพรรณาคำความเรียง จากผู้เชี่ยวชาญ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้สำหรับวิเคราะห์จากแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) และแบบตรวจสอบรายการ (Check list) สถิติที่ใช้ในการประเมิน คือ ค่าความถี่ (f), ค่าร้อยละ, ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

1. ผลการประเมินโครงการนวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ครูสู่มาตรฐานสากล โรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัย จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านบริบท พบว่า

- โครงการนวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ครูสู่มาตรฐานสากล โรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัย จังหวัดสุพรรณบุรี มีความสอดคล้องกับแนวนโยบายการจัดการศึกษาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือต้นสังกัด

- โรงเรียนมีความพร้อม เกี่ยวกับความเหมาะสมและคาดหวังต่อโครงการนวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ครูสู่มาตรฐานสากล โรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัย จังหวัดสุพรรณบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2. ผลการประเมินโครงการนวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ครูสู่มาตรฐานสากล โรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัย จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า โรงเรียนมีความพร้อมด้านปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการบริหารจัดการในการดำเนินงานโครงการนวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ครูสู่มาตรฐานสากล

3. ผลการประเมินโครงการ นวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ครูสู่มาตรฐานสากล โรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัย จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านกระบวนการพบว่า ครูมีความพยายามในการปฏิบัติงานตามโครงการนวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ครูสู่มาตรฐานสากล โรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัย จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

4. ผลการประเมินโครงการนวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ครูสู่มาตรฐานสากล โรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัย จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านผลผลิต พบว่า ผลการปฏิบัติงานของครู โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยรวมสูงขึ้น

5. ผลการประเมินโครงการนวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ครูสู่มาตรฐานสากล โรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัย จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านผลกระทบ พบว่าพฤติกรรมกรรมกรมีส่วนร่วมในการใช้นวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด

6. ผลการประเมินโครงการนวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ครูสู่มาตรฐานสากล โรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัย จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านประสิทธิผล พบว่า ครูมีพฤติกรรมกรการใช้งานนวัตกรรมและสื่อของครูอย่างคุ้มค่าและมีความพึงพอใจ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

7. ผลการประเมินโครงการนวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ครูสู่มาตรฐานสากล โรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัย จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านความยั่งยืน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

8. ผลการประเมินโครงการนวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ครูสู่มาตรฐานสากล โรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัย จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการถ่ายโยงความรู้ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

ด้านบริบท มีความสอดคล้องกับแนวนโยบายการจัดการศึกษาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือต้นสังกัด สาเหตุอาจเป็นเพราะว่า รูปแบบการประเมิน CIPPIEST Model ที่มีคุณภาพ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ สอบถามครู ผู้บริหาร ผู้ปกครองพบว่า วัตถุประสงค์โครงการมีความสอดคล้องและตอบสนองกับพระราชบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2542 หมวด 6 และการประกันคุณภาพการศึกษาในมาตรฐานที่ 2 การบริหารจัดการ ตัวบ่งชี้ที่ 2.5 สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและสังคมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิตด้วยมาตรฐานที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตัวบ่งชี้ที่ 3.2 ใช้สื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ และสอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียน และเป็นโครงการที่เหมาะสมเป็นความคาดหวังในการนำไปใช้ได้จริงเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของโรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัย และครูมีความคิดเห็นต่อโครงการ ว่าเหมาะสมและมีคาดหวังต่อในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สาเหตุอาจเป็นเพราะว่า รูปแบบการประเมิน CIPPIEST Model ที่มีคุณภาพ ขั้นตอนการประเมินที่เป็นระบบ ผลการประเมิน ยืนยันได้ตรงกับผลการประเมินของนฤมล เอกธรรมสุทธิและสิรารักษ์ เจริญศรีเมือง (2564) ที่ศึกษาแนวทางประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมิน CIPPIest ในการประเมินโครงการสุขภาพ ได้สรุปว่า การประเมินโครงการเป็นขั้นตอนหนึ่งที่มีความสำคัญที่จะช่วยประเมินความจำเป็นในการ

เปลี่ยนแปลงกิจกรรมหรือโครงการกำลังดำเนินการ และเพื่อพิจารณาว่ากิจกรรมนั้น ๆ มีประสิทธิภาพเพียงใด รวมทั้งช่วยวิเคราะห์ความสอดคล้องของโครงการว่าตรงกับความต้องการของผู้รับบริการหรือไม่

ด้านปัจจัยนำเข้า บุคลากร ครูและผู้บริหารโรงเรียนมีความพร้อมในการดำเนินงาน เนื่องจาก มีความรู้ความสามารถในการผลิตนวัตกรรมและสื่อ และใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและพร้อมที่จะได้รับการพัฒนาเกี่ยวกับนวัตกรรมและสื่อครูเทียบเท่ามาตรฐานสากล ผู้บริหารโรงเรียนมีความพร้อมในการปฏิบัติงาน มีวัสดุอุปกรณ์ และได้รับการสนับสนุน บริการจัดหาจากต้นสังกัดและชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชัย นภาพงษ์ และชไมพร อินทร์แก้ว (2561) กล่าวว่า ผู้สอนควรใช้กรณีศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์ปัญหาการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีและสารสนเทศ มีการออกแบบ การสร้าง การนำไปใช้ และการประเมินผล นั่นคือ การวางแผนเพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุดแก่ผู้เรียน

ด้านกระบวนการ พบว่า ครูมีความพยายามในการปฏิบัติงานในภาพรวมทุกด้าน ได้แก่วางแผนการพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้อุปกรณ์ครูสู่มาตรฐานสากลชัดเจน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้วัตกรรมการเรียนรู้อุปกรณ์ครูสู่มาตรฐานสากล เน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับนักเรียน (Active Learning)

ด้านผลผลิต พบว่า ครูมีความพยายามในการดำเนินการตามโครงการโดยวางแผนการพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้อุปกรณ์ครูสู่มาตรฐานสากลชัดเจนและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้วัตกรรมการเรียนรู้อุปกรณ์ครูสู่มาตรฐานสากล ตลอดจนการประเมินผลและสรุปผลตรงตามวัตถุประสงค์รวมถึงการปรับปรุง และพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้อุปกรณ์ครูสู่มาตรฐานสากลต่อเนื่อง เป็นปัจจัยสำคัญทำให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนัญชิตา ม่วงทอง ที่ศึกษาความสัมพันธ์เชิงปรากฏการณ์ของ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการความรู้ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการความรู้ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น การดำเนินโครงการในทุกขั้นตอนต้องชัดเจน ต้องดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง (ชนัญชิตา ม่วงทอง, 2559) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแต่ละรายวิชาระดับ 3 ขึ้นไป เมื่อเปรียบเทียบระหว่างปีการศึกษา 2564 และ 2563 พบว่า โดยรวมแล้วผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีพัฒนาการสูงขึ้นทุกกลุ่มสาระ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ครูมีการนำนวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้มาใช้ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์

ด้านผลกระทบพบว่า ความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พิจารณาพฤติกรรมมีส่วนร่วมในการใช้วัตกรรมการเรียนรู้อุปกรณ์ครู ความรู้ความเข้าใจของตัวครู

และคุณภาพผู้เรียนเป็นเป้าหมายสูงสุด ซึ่งเป็นผลจากการมีแรงบันดาลใจในการร่วมกันปฏิบัติงานให้สำเร็จ มีความกระตือรือร้นเพื่อการพัฒนางาน สอดคล้องกับ ศิริพร ศิริรัตน์ และคณะ (2558) พบว่า โครงการต้องมีการกำหนดแผนการพัฒนาระดับขั้นตอน มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ มีการนำข้อมูลมาแลกเปลี่ยนระหว่างหน่วยงาน เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาอย่างบูรณาการ

ด้านประสิทธิผลพบว่า ความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ครูมีพฤติกรรมการใช้นวัตกรรมและสื่อของครูอย่างคุ้มค่าและมีความพึงพอใจ อาจเป็นเพราะครูมุ่งมั่นในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยสื่อเทคโนโลยีที่สามารถดึงดูดความสนใจในการเรียนจึงทำให้ครูเกิดความพึงพอใจในการดำเนินโครงการด้วย สอดคล้องกับอนันตชัย ทองปาน (2564) ประเมินโครงการยกระดับคุณภาพด้านการอ่าน การเขียน และคิดวิเคราะห์ของนักเรียนในระดับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยใช้รูปแบบ CIPPIEST ผ่านเกณฑ์ด้านผลกระทบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

ด้านความยั่งยืนประเด็นการนำความรู้ไปใช้ในงานสอน ปรากฏว่า การพัฒนาให้เกิดความยั่งยืน เน้นที่แนวปฏิบัติที่นำไปสู่ความสำเร็จ คือ การสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับครู โดยครูมีวิธีการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการในการเรียนรู้ของนักเรียน และครูต้องยึดหลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของอนันตชัย ทองปาน ประเมินโครงการยกระดับด้านการอ่าน การเขียน และความคิดวิเคราะห์ของนักเรียนระดับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยใช้รูปแบบ CIPPIEST พบว่า ควรให้ความสำคัญในด้านบรรยากาศและนวัตกรรมที่เหมาะสมต่อความสนใจของนักเรียนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและการพัฒนาที่ยั่งยืน

ด้านการถ่ายโยงความรู้ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดโดยเฉพาะครูมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิชาชีพ อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับจิตติวิสต์ สุขป้อม และคณะ (2563) พบว่า ครูในศตวรรษที่ 21 เน้นแบ่งปันองค์ความรู้เสริมสร้างประสบการณ์ พัฒนาศักยภาพด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแนวใหม่โดยใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อ ส่งเสริมทักษะใหม่ให้กับผู้เรียน ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคมในอนาคต

ด้านความพึงพอใจที่มีต่อโครงการนวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ครูสู่มาตรฐานสากล โรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัย จังหวัดสุพรรณบุรี ในภาพรวม ปรากฏว่า ครู ผู้บริหารและผู้บริหารอยู่ ในระดับมากที่สุด ซึ่งผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีความพึงพอใจในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (PLC) การส่งเสริมศักยภาพของครูและบุคลากรในโรงเรียนและการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียน

ข้อเสนอแนะ

ด้านกระบวนการ ครูต้องมีความพยายามในการปฏิบัติงานตามโครงการ โดยได้พยายามทำงานเกี่ยวกับการวางแผนการพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ออนไลน์ครูสู่มาตรฐานสากลที่ชัดเจน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับนักเรียนตลอดจนกิจกรรมการประเมินผลและสรุปผลตรงตามวัตถุประสงค์การใช้วัตกรรมการเรียนรู้ออนไลน์ โดยนอกจากนี้ ยังมีการปรับปรุง และพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ออนไลน์ครูสู่มาตรฐานสากลต่อเนื่อง

ผู้ประเมินขอเสนอแนะเพิ่มเติม ที่ได้ดำเนินการเพื่อความสำเร็จข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เกี่ยวกับแนวทางการใช้วัตกรรมการเรียนรู้ออนไลน์สารสนเทศการจัดการเรียนรู้ของครู ตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0 จำเป็นต้องใช้ใช้วัตกรรมการเรียนรู้ออนไลน์สารสนเทศการจัดการเรียนรู้ ใน 5 ด้าน คือ หลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน สื่อเทคโนโลยี กิจกรรมการเรียนและการประเมินผล ให้เป็นไปเพื่อผู้เรียนเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ การพัฒนาที่ยั่งยืนผู้ประเมิน ดำเนินการดังนี้

1. ผู้ประเมินในฐานะฝ่ายบริหารและประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการของโรงเรียนจัดประชุมเชิงปฏิบัติ โดยระดมวาระประชุมเรื่อง ตระหนักในการพัฒนาการสอนของครู ด้วยเทคโนโลยีที่หลากหลาย แพลตฟอร์มเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน
2. ผู้ประเมินในฐานะฝ่ายบริหารและประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการของโรงเรียนจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ในการปรับปรุงทำหลักสูตรสถานศึกษาครั้งต่อไป เพื่อจัดทำหน่วยการเรียนรู้เทคโนโลยี และวางแผนการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning)
3. ผู้ประเมินในฐานะฝ่ายบริหารและประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการของโรงเรียนจัดทำระบบสารสนเทศการวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาด้วยเทคโนโลยี เกี่ยวกับปัญหาการจัดการศึกษาของโรงเรียน เพื่อสร้างและพัฒนาบุคลากรสู่การพัฒนางานวิจัยควบคู่ไปกับการปฏิบัติงานในสภาวะปกติ
4. ผู้ประเมินในฐานะฝ่ายบริหารและประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการของโรงเรียน ประชุมเชิงปฏิบัติการดำเนินการจัดการความรู้ (KM) โดยรวบรวมผลงานครู คัดเลือกผลการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ (Best Practice) เสนอต่อสาธารณชน และรับการยกย่องเชิดชูเพื่อสร้างขวัญกำลังใจ
5. ผู้ประเมินในฐานะฝ่ายบริหารและประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการของโรงเรียนดำเนินกิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ (PLC) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ออนไลน์ของครูทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

6. ผู้ประเมินในฐานะฝ่ายบริหารและคณะกรรมการดำเนินการนิเทศติดตามระดับโรงเรียน จัดทำตารางการนิเทศ ติดตาม ฝ่ายบริหาร เข้านิเทศ ติดตาม การจัดการสอนของครูในการใช้สื่อเทคโนโลยีการสอน ทั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจแก่ครูในโรงเรียน

ผู้ประเมินดำเนินกิจกรรมเพื่อความสำเร็จของโครงการด้านการถ่ายโยงความรู้ดังนี้

1. ผู้ประเมินในฐานะฝ่ายบริหาร ใช้กิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ (PLC)

- กิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ (PLC) ของกลุ่มบริหารวิชาการ ที่จัดขึ้นทุกสัปดาห์ ประกอบด้วยคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ เข้าเป็นวาระการประชุมเรื่อง ความเข้าใจและข้อตกลงในการพัฒนานวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ ให้มีมาตรฐานตามที่กลุ่มสาระการเรียนรู้ กำหนดเกณฑ์ที่เป็นไปได้ ซึ่งพัฒนาต่อยอดสู่การนำเสนอในระดับมาตรฐานสากลต่อไป

- กิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ (PLC) ของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จัดขึ้นทุกสัปดาห์จากการจัดตารางคาบว่างให้ตรงกัน เข้าเป็นวาระการประชุมกลุ่มสาระการเรียนรู้ สร้างความเข้าใจ ขยายผลการนำเกณฑ์และข้อตกลงข้อตกลงในการพัฒนานวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ของครูสู่มาตรฐานสากลไปใช้ในการแก้ปัญหาการเรียนรู้ของนักเรียน

2. ผู้ประเมินในฐานะฝ่ายบริหาร ดำเนินการนิเทศ ติดตาม ให้กำลังใจครู โดยมุ่งเน้นให้ครูพัฒนาการสอนด้านต่าง ๆ เช่น

- การปรับใช้เมื่อเกิดความปกติใหม่ (New Normal) อย่างสอดคล้อง เหมาะสม
- การนำไปแก้ปัญหาในชั้นเรียน หรือทำวิจัยชั้นเรียน
- นำไปเป็นแนวทางการเรียนรู้ที่กะจำเป็นอย่างอื่นที่เหมาะสมกับศตวรรษที่ 21

3. ผู้ประเมินในฐานะฝ่ายบริหาร ส่งเสริม สนับสนุน เข้าร่วมกิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ (PLC) กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ และรับฟังข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไขและปรับปรุง

4. ประเมินในฐานะฝ่ายบริหาร ดำเนินงานการประกวดนวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ ครูสู่มาตรฐานสากลเชิงปฏิบัติโดยเชิญบุคลากรภายนอกเป็นคณะกรรมการและนำเสนอผลการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ (Best Practice) และ ไปเผยแพร่ต่อสาธารณชนเป็นเอกสารและออนไลน์ เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างครูในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กรณ์สิณี ฐิติกรประภาพงศ์. (2559). การจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศที่ส่งผลต่อการใช้อินเทอร์เน็ต ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษ เพชรบุรี เขต 2. *วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 8(3), 1-13.
- ชนัญชิตา ม่วงทอง. (2560). ความสัมพันธ์เชิงปรากฏการณ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการความรู้ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, 9(1), 163-174.
- ฐิติวัธส์ สุขป้อม และคณะ. (2563). ครูกับเทคโนโลยีการสอนในศตวรรษที่ 21. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม*, 15(2), 1-17.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2550). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. กรุงเทพฯ: วี. อินเตอร์ พรินท์.
- นฤมล เอกธรรมสุทธิ และสิริรักษ์ เจริญศรีเมือง. (2564). แนวทางการประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมิน CIPPIest ในการประเมินโครงการทางสุขภาพ. *ราชวดีสาร วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุรินทร์*, 11(2), 137-148.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2556). CIPP และ CIPPIEST มโนทัศน์ที่คาดเคลื่อนและถูกต้องในการใช้. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 5(2), 7-24.
- วิชัย นภาพงษ์ และชไมพร อินทร์แก้ว. (2561). การศึกษาความรู้ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพครูของนักศึกษาครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. *วารสารวิทยาบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 20(3), 14-25.
- ศิริพร ศิริรัตน์ และคณะ. (2558). โครงการเบญจวิถีนำทางสรรสร้างครอบครัวต้นแบบสายใยรักของศูนย์การเรียนรู้โครงการสายใยรักแห่งครอบครัว จังหวัดราชบุรี เป็นการศึกษาในพื้นที่บ้านโป่งกระทิงบน ตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี. *Veridian E-Journal, Slipakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ*, 8(2), 2236-2254.
- สงวน ศรีสุข. 2551. *คู่มือการพัฒนาวัตกรรมการเรียน โครงการหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรม*. สงขลา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 2.
- สมคิด พรหมจ้อย. (2552). การประเมินโครงการอย่างไรให้มีคุณภาพ : ความคลาดเคลื่อนในการประเมินโครงการ. *วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ*, 7(1), 17-21.

- สมจิตร ขวัญแดง. (2560). *สภาพปัญหาของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา* (สารนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. สืบค้น 23 มีนาคม 2565, จาก www.onec.go.th
- อนันตชัย ทองปาน. (2564). การประเมินโครงการยกระดับคุณภาพด้านการอ่าน การเขียน และคิดวิเคราะห์ของนักเรียนในระดับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยใช้รูปแบบ CIPPIEST. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ). จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- Stufflebeam, D. L., & Shinkfield A. J. (2007). *Evaluation theory, models & applications*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Krejcie, R.V., & D.W. Morgan. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของ
ผู้บริโภคยุคดิจิทัลในจังหวัดนนทบุรี*

FACTORS INFLUENCING PRODUCT PURCHASING DECISION VIA ONLINE
APPLICATION IN DIGITAL ERA OF CUSTOMERS IN NONTHABURI PROVINCE

เจณิภา คงอิม

Jenipa Kong-im

มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์

Rajaphruk University

Corresponding Author Email: jenipa2513@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบลักษณะประชากรศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในจังหวัดนนทบุรีและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในจังหวัดนนทบุรี ประชากรกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริโภคที่เคยซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบประเมินค่าซึ่งมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.80 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคยุคดิจิทัลในจังหวัดนนทบุรีที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์แตกต่างกัน ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ มีกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผ่านทางแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในจังหวัดนนทบุรี ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ยกเว้นปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด และปัจจัยด้านการให้บริการส่วนบุคคล ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การตัดสินใจซื้อ; แอปพลิเคชันออนไลน์; ผู้บริโภคยุคดิจิทัล

Abstract

Objectives of this research were to study of demographic characteristics influencing consumers' decision to purchase goods via online application in Nonthaburi Province; and to study the factors of online marketing mix that influenced customer purchasing decisions via online applications in Nonthaburi Province. The samples were 400 respondents who used to buy goods via online application and the questionnaire with reliability value of 0.08 was used as a tool to collect data that were analyzed by the frequency, percentage, mean, and standard deviation. For inferential statistics analysis, the researcher used multiple regression analysis, independent sample t-test and one-way ANOVA, to test the hypothesis.

The results showed that consumers in the digital era in Nonthaburi Province with different gender, age, educational background, marital status, occupation, income, and their overall decision-making process for purchasing products via online applications were not significantly different; and the online marketing mix factors influenced consumers' purchasing decision via online applications during the digital era in Nonthaburi Province. There was not significantly different in overall factors except for marketing promotion factors and personal service factors, which affected the decision-making process in buying products via online applications at statistically significant level of 0.05.

Keywords: Purchase Decision; Online Application; Consumer, Digital Era

บทนำ

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี การติดต่อสื่อสารในปัจจุบัน ทำให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงแอปพลิเคชันออนไลน์ผ่านโทรศัพท์มือถือ เพื่อการอำนวยความสะดวก ในการดำเนินกิจกรรมในแต่ละวัน เช่น การศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลจากฐานข้อมูลขนาดใหญ่ การติดต่อสื่อสารกับคนทั่วโลก การชำระเงินผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ซึ่งจากผลสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ได้สำรวจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือนตามกลุ่มอายุปี พ.ศ. 2558-2562 พบว่าทุกกลุ่มอายุมีแนวโน้มใช้อินเทอร์เน็ตสูงขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2562 กลุ่มอายุ 15-24 ปี มีการใช้อินเทอร์เน็ตสูงที่สุด ร้อยละ 95.5 รองลงมาคือ กลุ่มอายุ 25-34 ปี ร้อยละ 92.3 และ

กลุ่มอายุ 35-49 ปี ร้อยละ 79.1 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2563) โดยส่วนใหญ่ใช้ตามสถานที่ต่าง ๆ ผ่านโทรศัพท์มือถือ ร้อยละ 90.1 ใช้ที่บ้าน/ที่พักอาศัย ร้อยละ 65.6 และใช้ที่ทำงาน ร้อยละ 30.9 ส่วนกิจกรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ใช้ Social Network ร้อยละ 93.0 ใช้โทรศัพท์ผ่าน Internet (VoIP) ผ่าน Line, Facebook, Facetime, What app ร้อยละ 84.4 และใช้ดาวนโหลดหรือสตรีมมิงรูปภาพ/หนัง/วิดีโอ/เพลง/เกมส์ เล่นเกมส์ ดูหนัง ร้อยละ 70.3 รวมความถี่ในการใช้อินเทอร์เน็ต 5-7 วันใน 1 สัปดาห์ นอกจากนี้ผลสำรวจยังพบว่าในจำนวนผู้ที่ใช้อินเทอร์เน็ต 42.4 ล้านคน ใช้เพื่อการซื้อสินค้าและบริการผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภค เช่น เครื่องแต่งกาย รองเท้า อุปกรณ์กีฬา เครื่องประดับมากที่สุด ร้อยละ 78.1 รองลงมาเป็นเครื่องสำอาง ร้อยละ 38.8 ส่วนอาหาร สิ่งของอุปโภคบริโภค แอลกอฮอล์หรือยาสูบ และของใช้ในครัวเรือน ร้อยละ 17.8 โดยผู้บริโภคส่วนใหญ่ใช้วิธีการเก็บเงินปลายทางมากที่สุดถึงร้อยละ 79.8 ชำระผ่านแอปพลิเคชันธนาคาร ร้อยละ 37.0 และชำระเงินผ่านบัตรเครดิต/Internet Banking ร้อยละ 18.1 และเลือกรับสินค้าแบบส่งถึงผู้ซื้อโดยตรงจากบริการไปรษณีย์หรือบริการขนส่งอื่น ๆ ร้อยละ 97.3 รับสินค้าที่ร้านค้าหรือจุดบริการร้อยละ 18.9 และเลือกรับสินค้าแบบส่งสินค้าออนไลน์โดยการดาวน์โหลดจากเว็บไซต์ หรือผ่านแอปพลิเคชันซอฟต์แวร์ หรืออุปกรณ์อื่น ๆ น้อยที่สุดร้อยละ 13.9 ในขณะที่ผู้ที่ไม่เคยซื้อสินค้าหรือบริการทางอินเทอร์เน็ต ได้ระบุเหตุผลว่า ชอบซื้อสินค้าด้วยตนเองร้อยละ 41.7 รองลงมาคือ ไม่สนใจ ร้อยละ 30.5 และขาดความมั่นใจ ขาดความรู้ ทักษะในการซื้อสินค้า/บริการทางอินเทอร์เน็ต ร้อยละ 14.6 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2563)

จึงกล่าวได้ว่าอินเทอร์เน็ตเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของผู้บริโภคในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น ส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าของผู้บริโภคที่เปลี่ยนไป และผลกระทบต่อภาคธุรกิจที่จะต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ยุคตลาดออนไลน์ โดยการนำเสนอข้อมูลการขายสินค้าและบริการผ่านออนไลน์เพื่อสื่อสารให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงสินค้าและบริการได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งตรงตามความต้องการของผู้บริโภค ด้วยเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคยุคดิจิทัล เพื่อทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลที่ทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อสินค้าหรือไม่ซื้อสินค้าผ่านทางช่องทางออนไลน์ เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาระบบการซื้อขายสินค้าออนไลน์ ผ่านช่องทาง Mobile Application ให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบลักษณะประชากรศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในจังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผ่านทางแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในจังหวัดนนทบุรี

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยรวบรวมให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามโดยตรง หรือให้ตอบแบบสอบถามผ่านทาง Google docs และส่งไปให้กลุ่มตัวอย่างผ่านทางสังคมออนไลน์ ช่องทางต่าง ๆ ได้แก่ เฟซบุ๊ก ไลน์

2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริโภคในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 1,276,745 คน (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย, 2563)

3. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริโภคยุคดิจิทัลในจังหวัดนนทบุรี ที่เคยซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางของ Taro Yamane (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน และใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling) โดย 1. การสุ่มเลือกพื้นที่ (Area or Cluster Sampling) จาก 6 อำเภอ ได้ 3 อำเภอ โดยใช้การสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling) ได้แก่ อำเภอเมืองนนทบุรี อำเภอบางกรวย และอำเภอปากเกร็ด 2. ใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

4. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งเป็น 1. คำถามเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 2. คำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ 3. คำถามเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยร่วมกับที่ปรึกษางานวิจัยตรวจสอบความครอบคลุมของข้อคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ความถูกต้อง ชัดเจนของภาษาที่ใช้แล้ว ได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (The Index of Item-Objective Congruence: IOC) รายข้ออยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และนำแบบสอบถามไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของ Cronbach ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.80

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลและทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ในการวิเคราะห์คุณลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) วิเคราะห์ระดับปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชันออนไลน์ ใช้การทดสอบค่าที (Independent Sample t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) การทดสอบรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffé และวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 52.75 โดยมีอายุระหว่าง 36-45 ปี ร้อยละ 38.00 มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 65.25 มีสถานภาพโสด ร้อยละ 92.00 ประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัท ร้อยละ 73.00 และมีรายได้ 15,001-20,000 บาท ร้อยละ 84.25

2. ผลการวิเคราะห์ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านการให้บริการส่วนบุคคล และด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในจังหวัดนนทบุรี

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์	ค่าเฉลี่ย/ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน		
	$\bar{x}$	SD	แปลความหมาย
1.ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์	4.00	0.68	มาก/น่าจะซื้อ
2.ปัจจัยด้านราคา	4.12	0.73	มาก
3.ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	4.12	0.73	มาก
4.ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด	4.00	0.75	มาก
5.ปัจจัยด้านการให้บริการส่วนบุคคล	3.95	0.78	มาก
6.ปัจจัยด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว	3.96	0.77	มาก
รวม	4.01	0.67	มาก

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลจังหวัดนนทบุรี พบว่า โดยรวมปัจจัยทั้ง 6 ด้าน

มีผลต่อการตัดสินใจซื้อในระดับมาก ($\bar{X}=4.01$, $SD=0.67$) เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย ได้แก่ ปัจจัยด้านราคาและด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านผลิตภัณฑ์ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว และด้านการให้บริการส่วนบุคคล

3. ผลการวิเคราะห์ กระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย ด้านการรับรู้ถึงความต้องการ ด้านการแสวงหาข้อมูล ด้านการประเมินทางเลือก ด้านการตัดสินใจซื้อ และด้านพฤติกรรมภายหลังการซื้อ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในจังหวัดนนทบุรี

กระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์	ค่าเฉลี่ย/ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน		
	$\bar{x}$	SD	การแปลผล
1.ด้านการรับรู้ถึงความต้องการ	4.05	0.74	มาก
2.ด้านการแสวงหาข้อมูล	4.05	0.74	มาก
3.ด้านการประเมินทางเลือก	4.08	0.62	มาก
4.ด้านการตัดสินใจซื้อ	4.00	0.66	มาก
5.ด้านพฤติกรรมภายหลังการซื้อ	3.96	0.67	มาก
รวม	4.03	0.62	มาก

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์กระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในจังหวัดนนทบุรี พบว่า โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.03$, $SD=0.62$) เรียงตามค่าเฉลี่ย ได้แก่ กระบวนการด้านการประเมินทางเลือก ด้านการรับรู้ถึงความต้องการ ด้านการแสวงหาข้อมูล ด้านการตัดสินใจซื้อ และด้านพฤติกรรมภายหลังการซื้อ

4. ผลการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ สมมติฐานที่ 1 ลักษณะประชากรศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในจังหวัดนนทบุรี และสมมติฐานที่ 2 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในจังหวัดนนทบุรี แสดงผลดังตารางต่อไปนี้

สมมติฐานที่1 ผู้บริโภคยุคดิจิทัลในจังหวัดนนทบุรีที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์ต่างกันมีกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์แตกต่างกัน

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในจังหวัดนนทบุรี จำแนกตามเพศ

กระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์	ชาย		หญิง		t	Sig.
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD		
รวมเฉลี่ย	4.02	0,61	4.03	0.63	-0.16	0.87

จากตารางที่3 ผลการวิเคราะห์ พบว่าผู้บริโภคที่มีเพศต่างกัน โดยภาพรวมมีการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในจังหวัดนนทบุรี จำแนกตามอายุ

กระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์	อายุ				F	Sig.				
	น้อยกว่าหรือเท่ากับ 25 ปี	26-35 ปี	36-40 ปี	46 ปี ขึ้นไป						
รวมเฉลี่ย	4.01	0.61	4.03	0.58	3.87	0.66	4.13	0.63	2.44	0.06

จากตารางที่4 ผลการวิเคราะห์ พบว่าผู้บริโภคที่มีอายุต่างกัน โดยภาพรวมมีกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในจังหวัดนนทบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษา

กระบวนการตัดสินใจซื้อผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์	วุฒิการศึกษา						F	Sig.
	ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี		สูงกว่าปริญญาตรี				
รวมเฉลี่ย	4.01	0.61	4.04	0.62	3.71	0.55	0.51	0.60

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ พบว่า บริโภคที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน โดยภาพรวมมีกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 6 การเปรียบเทียบกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในจังหวัดนนทบุรี จำแนกตามสถานภาพ

กระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์	สถานภาพ			F	Sig.			
	โสด	สมรส	หย่าร้าง/แยกกันอยู่					
รวมเฉลี่ย	4.02	0.62	4.08	0.71	4.31	0.44	0.97	0.38

จากตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ พบว่า ผู้บริโภคที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน โดยภาพรวม มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 7 การเปรียบเทียบกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในจังหวัดนนทบุรี จำแนกตามอาชีพ

กระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์	อาชีพ										F	Sig.
	นักเรียน/นักศึกษา		ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ		พนักงานบริษัทเอกชน		เจ้าของธุรกิจ		ประกอบอาชีพอิสระ			
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
รวมเฉลี่ย	3.9	0.75	4.01	0.59	4.03	0.64	4.22	0.97	4.05	0.34	0.15	0.96

จากตารางที่7 ผลการวิเคราะห์ พบว่า ผู้บริโภคที่มีอาชีพแตกต่างกัน โดยภาพรวม มีการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 8 การเปรียบเทียบกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในจังหวัดนนทบุรี จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

กระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน						F	Sig.
	15,001-20,000 บาท		20,001-30,000 บาท		30,001 บาทขึ้นไป			
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
รวมเฉลี่ย	4.02	0.64	4.02	0.48	4.38	0.44	1.62	0.20

จากตารางที่ 8 ผลการวิเคราะห์ พบว่า ผู้บริโภคที่มีรายได้แตกต่างกัน โดยภาพรวม มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ไม่แตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 2 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ 6P's ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในจังหวัดนนทบุรีที่แตกต่างกัน

ตารางที่ 9 การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression) ของปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า ผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
1. ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์	0.10	0.09	0.11	1.14	0.26
2. ปัจจัยด้านราคา	0.05	0.09	0.06	0.53	0.60
3. ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	-0.08	0.08	-0.10	-1.00	0.32
4. ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด	0.22	0.09	0.27	2.42	0.02*
5. ปัจจัยด้านการให้บริการส่วนบุคคล	0.23	0.06	0.27	3.64	0.00*
6. ปัจจัยด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว	0.05	0.10	0.06	0.49	0.62
รวม	0.24	0.38	0.31	0.62	0.54

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 9 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ของแต่ละตัวแปรด้วยสมการถดถอย (Beta Coefficient) ซึ่งเป็นค่าที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม โดยตัวแปรอิสระที่มีค่า Beta Coefficient สูง ส่งผลต่อตัวแปรตามมาก จึงสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในจังหวัดนนทบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่า มีจำนวน 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด และปัจจัยด้านการให้บริการส่วนบุคคล ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในจังหวัดนนทบุรีอย่างมีนัยสำคัญ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในจังหวัดนนทบุรี สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ลักษณะทางประชากรศาสตร์ด้านเพศ อายุ สถานภาพการสมรส วุฒิการศึกษา อาชีพ และรายได้ ที่แตกต่างกันมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานของ ชนิตา เสถียรโชค (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ซื้อสินค้าผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งทำการศึกษาคความแตกต่างของปัจจัยด้านประชากรศาสตร์พบว่า ปัจจัยด้านเพศ และปัจจัยด้านรายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ซื้อสินค้า ผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นันทพร ศรีธนาสาร (2560) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง ลักษณะพฤติกรรมและปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อเสื้อผ้าออนไลน์ของผู้หญิงพลัสไซส์ พบว่า ลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่แตกต่างส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อเสื้อผ้าออนไลน์ของผู้หญิงพลัสไซส์ ไม่แตกต่างกัน

2. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านการให้บริการส่วนบุคคล และด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภค ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชงโค ตรีลาดพันธุ์ และ วิษณุ สุมิตสุวรรณค์ (2563) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง การตัดสินใจซื้อสินค้าอุปโภคผ่านสื่อเครือข่ายออนไลน์ พบว่า ระดับความพึงพอใจในการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปโภคผ่านสื่อเครือข่ายออนไลน์ของผู้บริโภค ในเขตเทศบาลจังหวัดขอนแก่นมีความสัมพันธ์กับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ 6P's ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย ส่งเสริมการขาย การรักษาความเป็นส่วนตัว และการให้บริการส่วนบุคคลอย่างมีนัยสำคัญและสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธาทิพย์ ท้วจบ (2562) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน

ออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีอำเภอพุทธมณฑลจังหวัดนครปฐม พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อได้แก่ ด้านการส่งเสริมการจำหน่าย ด้านเทคโนโลยี ด้านราคา ด้านผลิตภัณฑ์ และด้านช่องทางการจัดจำหน่าย นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นันทพร ศรีธนะสาร (2560) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง ลักษณะพฤติกรรมและปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อ เสื้อผ้าออนไลน์ของผู้หญิงพลัสไซส์ พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 7Ps ที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ซื้อสินค้าผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์มีจำนวน 2 ปัจจัย โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้แก่ ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่ายราคา กระบวนการและความหลากหลายของสินค้าหรือร้านค้าและปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุจรรยา น้ำทองคำ (2558) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคทางสื่อออนไลน์ พบว่า ผู้บริโภคมีความพึงพอใจในด้านช่องทางการจัดจำหน่ายมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา และด้านการส่งเสริมการตลาดและความพึงพอใจของผู้บริโภคมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคทางสื่อออนไลน์ทางด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับผู้ประกอบการที่มีความสนใจนำไปพัฒนากระบวนการขาย ทำแผนกลยุทธ์ต่างๆเพื่อใช้ในการรักษาลูกค้าที่มีความภักดีต่อการซื้อสินค้าโดยเลือกใช้แอปพลิเคชันเพื่อการสื่อสารและเป็นการเพิ่มช่องทางในการดำเนินธุรกิจขายสินค้าและบริการให้มีประสิทธิภาพ เกิดความคล่องตัวกับธุรกิจในยุคดิจิทัล

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยควรนำข้อมูลที่ได้มาไปต่อยอดโดยศึกษา คุณภาพของแอปพลิเคชันต่าง ๆ ที่มีอยู่ และศึกษากลุ่มผู้บริโภคที่ยังไม่เคยใช้บริการซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน โดยวิธีการสัมภาษณ์เพื่อหาข้อมูลเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาช่องทางธุรกิจต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ชนิตา เสถียรโชค. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ซื้อสินค้าผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์. (การค้นคว้าอิสระ หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชงโค ดรลาดพันธุ์ และวิชญ์ สุमितสุวรรณค์. (2563). การตัดสินใจซื้อสินค้าอุปโภคผ่านสื่อเครือข่ายออนไลน์. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(6), 118-131.
- นันทพร ศรีธนาสาร. (2560). ลักษณะพฤติกรรมและปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อ เสื้อผ้าออนไลน์ของผู้หญิงพลัสไซส์งานวิจัยเรื่องลักษณะพฤติกรรมและปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อเสื้อผ้าออนไลน์ของผู้หญิงพลัสไซส์ผ่านช่องทางเฟซบุ๊ก (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สุจรรยา น้ำทองคำ. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคทางสื่อออนไลน์ (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุธาทิพย์ ท้วจบ (2562). พฤติกรรมการซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีอำเภอพุทธมณฑลจังหวัดนครปฐม. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี*, 8(2), 119-134.
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย. (2563). *ข้อมูลประชากร*. สืบค้น 1 ธันวาคม 2565, จาก <https://www.bora.dopa.go.th/home/>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2563). *สถิติการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ*. สืบค้น 1 ธันวาคม 2565, จาก <http://www.nso.go.th/>
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. Third editio. New york: Harper and Row Publication.

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน
ของบุคลากรที่ทำการปกครองในจังหวัดปทุมธานี*
BUDDHA-DHAMMA INTEGRATION FOR ADMINISTRATIVE OFFICIAL'S
WORK PERFORMANCE EFFICIENCY ENHANCEMENT
IN PATUMTHANEE PROVINCE

พระครูวรธรรมวาที ฉันทวฑูโธ (รักแหลมทอง), สมาน งามสนิท,
เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง

Phrakru Voradhammavathi Channavuttho (Raklaemthong), Sman Ngamsnit,
Kiattisak Suklueang

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: Niphon_r@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรที่ทำการปกครองในจังหวัดปทุมธานี เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 183 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูป/คน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา และมีการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 10 คน เพื่อยืนยันรูปแบบหลังจากการสังเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า 1. หลักพุทธธรรมส่งผลต่อการส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรที่ทำการปกครองในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรที่ทำการปกครองในจังหวัดปทุมธานี โดยมีภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3. รูปแบบในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรที่ทำการปกครองในจังหวัดปทุมธานี คือ นำหลักพุทธธรรม สาราณียธรรม 6 และนำแรงจูงใจ ในกลุ่มสองปัจจัย ทั้ง 2 ตัวแปรมาสนับสนุนในการปรับใช้ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรให้มีสมรรถนะแข็งแกร่งยิ่งขึ้น จะช่วยในการส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรที่ทำการปกครองในจังหวัดปทุมธานีให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในด้านต้นทุนการผลิต ด้านกระบวนการบริหาร และด้านผลลัพธ์ ตลอดไป

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม; ส่งเสริม; ประสิทธิภาพ; การปฏิบัติงาน

*Received October 12, 2022; Revised June 11, 2023; Accepted June 30, 2023

Abstract

This research article aims to study the performance efficiency of administrative personnel in Pathum Thani Province. It is an integrated research method. A sample of 183 people, key informants, 18 figures/person, was used for descriptive data analysis. A focus group discussion of 10 people was conducted to confirm the model after data synthesis.

The results of the research revealed that 1. Buddhadhamma principles had an effect on the promotion of performance efficiency of administrative personnel in Pathum Thani Province. Overall, it was at a high level. 2. Factors Affecting Promotion of Performance Efficiency of Administrative Personnel in Pathum Thani Province with the overall picture at a high level. 3. The model for applying the Buddhadhamma principles to promote the efficiency of the work performance of the administrative personnel in Pathum Thani Province was to use the Buddhadhamma principles, Saraniyadhamma 6 and the motivation. In the two-factor group, both variables contributed to the adaptation. To create incentives for the performance of personnel to have more robust performance It will help to promote the efficiency of the work of administrative personnel in Pathum Thani Province to be more efficient in terms of production costs. administrative process and results forever.

Keywords: Buddha-dhamma; Enhancement; Efficiency Official's work

บทนำ

กรมการปกครองเป็นหน่วยงานสังกัดกระทรวงมหาดไทย มีภารกิจดำเนินเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงภายใน การบริหารการปกครองท้องที่ในระดับอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน การดำเนินการและพัฒนาระบบงานทะเบียนราษฎร และการขออนุญาตต่าง ๆ ตามกฎหมายซึ่งมีอำนาจและหน้าที่ในการเสนอแนะนโยบายและจัดทำแผน มาตรการ ติดตาม และประเมินผล ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงภายใน ดำเนินเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อย สืบสวนสอบสวนคดีอาญาใน

หน้าที่ฝ่ายปกครอง และอำนวยความสะดวก ความเป็นธรรมให้แก่ประชาชน ดำเนินเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงภายใน งานการข่าว งานกิจการชายแดน งานควบคุมดูแลชาวเขา และชนกลุ่มน้อย ผู้อพยพ และผู้หลบหนีเข้าเมือง งานสัญชาติ และงานกิจกรรมสนับสนุน ส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และการเลือกตั้งทุกระดับ ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยกองอาสารักษาดินแดน ดำเนินการพัฒนาและบริหารปกครองท้องที่ ในระดับอำเภอ กิ่งอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ดำเนินการและพัฒนาระบบงานทะเบียนราษฎร บัตรประจำตัวประชาชน และงานทะเบียนอื่น รวมทั้งการบริหารจัดการฐานข้อมูลกลาง เพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกัน

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2504 จนถึงปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาประเทศ โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลาง ในการเพิ่มรายได้ ประชาชาติ และรายได้ ที่แท้จริงของบุคคล ยกระดับมาตรฐานการดำเนินชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้น กระจายความเจริญไปสู่ท้องถิ่นอย่างทั่วถึง กระจายรายได้สู่ประชาชนอย่างยุติธรรม การจ้างงานเพิ่มอัตราสูง ปัญหาการว่างงานลดน้อยลง การมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ มีดุลการค้าและดุลการชำระเงินที่อยู่ในสภาวะเกินดุล หรือขาดดุลน้อยลง ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นภารกิจของกรมการปกครอง ทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค

โดยได้นำหลักธรรมาภิบาล (good governance) ได้นำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานในหน่วยงาน ซึ่งประกอบด้วยหลักสำคัญ 6 ประการ คือ นิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักสำนึกรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ซึ่งเป็นความสอดคล้องกับความรู้สึกรู้สึกและความต้องการของประชาชน และสาธารณชนที่มีความคาดหวังจากหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งที่ทำการปกครองจังหวัด และที่ทำการปกครองอำเภอ เป็นหน่วยงานในส่วนภูมิภาค ได้นำมาเป็นหลักการบริหารงานภาครัฐ ในทางปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ มีประสิทธิภาพ และเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ ไม่มีขั้นตอนเกินความจำเป็น มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อสถานการณ์ ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวก และได้รับการตอบสนองความต้องการ มีการประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน

การปฏิบัติงานของบุคลากรที่ทำการปกครองในจังหวัดปทุมธานี ได้นำเอาสมรรถนะของข้าราชการ ซึ่งเป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ/ความสามารถ และคุณลักษณะอื่น ๆ มาเป็นพฤติกรรมในการทำงาน เพราะหน้าที่หลักของข้าราชการ คือ การให้บริการแก่ประชาชน ทำให้หน่วยงานบรรลุวัตถุประสงค์ คือ การทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน ตามภารกิจของกรมการปกครอง

ที่ทำการปกครองจังหวัด มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด และที่ทำการปกครองอำเภอ มีนายอำเภอเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด โดยมีข้าราชการเป็นผู้ขับเคลื่อน

ในการปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ ในจังหวัดและในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้กับประชาชน ทำหน้าที่เป็นผู้สืบทอดนโยบายของรัฐบาลไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ โดยตรง ซึ่งทำให้นโยบายของรัฐบาลได้ถูกนำไปปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์ เป็นผลให้การตัดสินใจ มีความรวดเร็วและตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาและความต้องการของประชาชนได้มีการดูแลให้มีการปฏิบัติและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย และเป็นธรรมในสังคม จัดให้มีการคุ้มครอง ป้องกัน ส่งเสริม และช่วยเหลือประชาชนและชุมชนที่ด้อยโอกาส เพื่อให้ได้รับความเป็นธรรม ให้บริการภาครัฐเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้อย่างเสมอหน้า รวดเร็ว และมีคุณภาพ ซึ่งการปฏิบัติงานดังกล่าวได้มีปัญหาคุศลในการปฏิบัติงานของข้าราชการ ดังนี้

1. ปัญหาที่เกิดจากเจ้าหน้าที่

- 1.1 ขาดมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และไม่มีอัธยาศัยอันดีกับประชาชนผู้มาติดต่อ
- 1.2 เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการขาดคุณภาพ คุณธรรม และขาดจิตสำนึกในการให้บริการประชาชน
- 1.3 เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการไม่ตั้งใจทำงาน หรือทำงานล่าช้า
- 1.4 เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการมีจำนวนจำกัด และไม่เพียงพอต่อการให้บริการประชาชนที่ต้องการอย่างเร่งด่วน
- 1.5 เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการขาดความรับผิดชอบต่อนัก
- 1.6 เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์
- 1.7 เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการไม่มีความรู้ ความเข้าใจ รวมทั้งไม่มีความรู้ในอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานให้รวดเร็วขึ้น
- 1.8 เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการขาดความรู้ ความชำนาญในหน้าที่

2. ปัญหาเกิดจากประชาชน

- 2.1 นำหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการมาไม่ครบตามที่กฎหมายกำหนด เนื่องจากไม่ทราบ ไม่มี หรือไม่สนใจ
- 2.2 ไม่ยอมรับบริการก่อนหลัง มีการลัดคิว เพื่อต้องการได้บริการเร็วเป็นพิเศษ
- 2.3 ขาดความรู้ความเข้าใจในระบบราชการ
- 2.4 ใช้อภิสิทธิ์ เช่น ผ่านการสั่งการเป็นพิเศษจากหัวหน้าหน่วยงาน โดยตรง โดยไม่ผ่านเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบตามลำดับขั้น
- 2.5 ไม่เข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติ
- 2.6 มีทัศนคติไม่ดีต่อทางราชการ
- 2.7 ไม่เข้าใจสิทธิหน้าที่ของตนเอง

2.8 ไม่สนใจเอกสารของทางราชการ

2.9 มีการปกปิดข้อเท็จจริงบางเรื่อง

2.10 เสนอให้สิ้นบนจ้าราชการอันก่อให้เกิดปัญหาตามมา

3. ปัญหาที่เกิดจากกฎหมาย ระเบียบ และหนังสือสั่งการต่าง ๆ

กฎหมาย ระเบียบ และหนังสือสั่งการต่าง ๆ ของทางราชการที่กำหนดให้เจ้าหน้าที่ถือปฏิบัติ ได้กำหนดขั้นตอน และระยะเวลาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ถึงแม้ว่าจะมีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2532 ออกมาบังคับใช้ให้หน่วยงานต่าง ๆ กำหนดขั้นตอนและระยะเวลาในการปฏิบัติงานในบางเรื่อง ยังมีปัญหาอยู่ เนื่องจากเจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่สนใจติดตามปรับปรุงแก้ไขให้ทันกับเหตุการณ์

4. ปัญหาที่เกิดจากสถานที่ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้

อาคารสถานที่คับแคบ ไม่ทันสมัย ผู้มาติดต่อไม่มีที่นั่งเพียงพอ ต้องออกไปรออยู่ข้างนอกอาคาร โต๊ะเครื่องมือสำหรับเขียนหนังสือของผู้มาติดต่อก็ไม่มีไม่พร้อม เครื่องมือเครื่องใช้ของเจ้าหน้าที่ที่ทันสมัยก็ไม่มี

อย่างไรก็ตาม จากปัญหาดังกล่าว ข้าราชการที่ทำการปกครองซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของที่ทำการปกครองในจังหวัดปทุมธานีที่จะต้องปฏิบัติงานตามหน้าที่เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานกับประชาชน โดยเฉพาะปฏิบัติภารกิจในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ของประชาชน ในการขับเคลื่อนเพื่อให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ ทำให้ประชาชนพึงพอใจ และสามารถดูแลประชาชนได้อย่างทั่วถึง สามารถแก้ไขปัญหา และความต้องการของประชาชน และนำมาสู่ความผาสุกต่อประชาชนได้ ซึ่งเป็นหน้าที่ของกรมการปกครอง ในส่วนภูมิภาค ที่จังหวัด และอำเภอ ที่จะต้องดำเนินการให้ประสบความสำเร็จ

จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้น การที่บุคลากรที่ทำการปกครองในจังหวัดปทุมธานีได้ปฏิบัติงานในหน้าที่ตามภารกิจเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ โดยการบริการภาครัฐสามารถดูแลประชาชนอย่างทั่วถึง และตอบสนองความต้องการของประชาชนได้เป็นอย่างดี อันจะนำไปสู่ความผาสุกต่อประชาชนได้สำเร็จ ซึ่งการปฏิบัติงานดังกล่าวเพื่อให้สมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น ประสบความสำเร็จมากขึ้น และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยเห็นว่า ควรนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อเป็นการส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรที่ทำการปกครองในจังหวัดปทุมธานีโดยให้นำหลักพุทธธรรม เข้าไปสอดแทรกในการปฏิบัติงานของบุคลากรที่ทำการปกครอง ปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรที่ทำการปกครองในจังหวัดปทุมธานี เป็นอย่างไรบ้าง
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรที่ทำการปกครองในจังหวัดปทุมธานี มีอะไรบ้าง
3. รูปแบบการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรที่ทำการปกครองในจังหวัดปทุมธานี ควรเป็นอย่างไร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quatitative methods) โดยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative methods) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ จำนวนข้าราชการที่ทำการปกครองในจังหวัดปทุมธานี จำนวน 183 คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มที่ 1 นักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 2 นักวิชาการด้าน พระพุทธศาสนา จำนวน 3 รูป กลุ่มที่ 3 ข้าราชการที่ทำการปกครองในจังหวัดปทุมธานี จำนวน 6 คน กลุ่มที่ 4 ภาคประชาชน จำนวน 6 คน

เครื่องมือในการวิจัย

แบบสอบถาม (Questionnaire) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (interview) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure In-depth interview) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรที่ทำการปกครองในจังหวัดปทุมธานี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure in-depth interview)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) การหาค่าร้อยละ (Percentage) วิเคราะห์ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของ

บุคลากรที่ทำการปกครองในจังหวัดปทุมธานี โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ มีดังนี้

ด้านสารานุกรมธรรม 6 (ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง) พบว่า บุคลากรที่ทำการปกครองในจังหวัดปทุมธานี มีความคิดเห็นต่อสภาพของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรที่ทำการปกครองในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .504 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย พบว่า อยู่ระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านเมตตาทายกรรม (ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 รองลงมา คือ ด้านทิวฐิสามัญญตา (มีทิวฐิงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 ถัดมาด้านศีลสามัญญตา (มีศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 ด้านเมตตาโมกกรรม (ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน) และสาธารณโภคี (ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกันไป) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 ตามลำดับ

ด้านสมรรถนะ พบว่า บุคลากรที่ทำการปกครองในจังหวัดปทุมธานี มีความคิดเห็นต่อสมรรถนะ โดยีภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .433 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย พบว่า อยู่ระดับมากทุกด้าน ได้แก่ การสั่งสมความเชี่ยวชาญในอาชีพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 รองลงมา คือ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.05 ถัดมาด้านการบริการที่ดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 และด้านการยึดมั่นในความถูกต้องและชอบธรรมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.96 ตามลำดับ

ด้านแรงจูงใจ ในกลุ่มทฤษฎีสองปัจจัย พบว่า บุคลากรที่ทำการปกครองในจังหวัดปทุมธานี มีความคิดเห็นต่อแรงจูงใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .042 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย พบว่า อยู่ระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านเงินเดือน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 รองลงมา คือ การมีโอกาสก้าวหน้ามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 ถัดมาด้านการได้รับการพัฒนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.05 ด้านความรับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 ด้านการควบคุมบังคับบัญชา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 ด้านความสำเร็จของงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 ด้านความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น 4.00 ด้านการได้รับการยกย่องชมเชย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 ด้านลักษณะของงาน มีค่าเฉลี่ย

เท่ากับ 3.96 ด้านนโยบายการบริหาร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 และด้านสภาพการทำงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐบาล กำหนดนโยบายเป็นหลักการ โดยมอบหมายให้รัฐมนตรีมอบให้ผู้ว่าราชการจังหวัด โดยให้ผู้ว่าราชการจังหวัดรับไปออกนโยบายภายใน มอบให้นายอำเภอทุกอำเภอ รับไปผัดขอบและให้ดำเนินการในการบริการ อำนวยความสะดวก ประชาชนที่มาติดต่อราชการ ให้บุคลากรในจังหวัดปฏิบัติอย่างจริงจังอย่างต่อเนื่อง

2. รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย รับนโยบายจากรัฐบาลนำไปกำกับกำกับผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด และติดตามตามนโยบายรัฐบาลอย่างต่อเนื่องและให้มีบุคลากรปฏิบัติอย่างจริงจัง

3. กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ในฐานะภารกิจหลักในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ให้กับประชาชนของประเทศ ควรให้นโยบาย และความสำคัญเกี่ยวกับการบริการ และอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่มาใช้บริการ โดยให้บุคลากรของที่ทำการปกครองจังหวัด และที่ทำการปกครองอำเภอ ด้วยการนำหลักพุทธธรรมสาราณียธรรม 6 มาปรับใช้ในการปฏิบัติงานให้เป็นรูปธรรม และชัดเจน

4. ที่ทำการปกครองจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัด ในฐานะผู้ปกครองสูงสุดระดับจังหวัด รับนโยบายจากกรมการปกครอง มาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของบุคลากร ให้ปฏิบัติด้วยความเสียสละ อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

5. ที่ทำการปกครองอำเภอ นายอำเภอ ในฐานะผู้ปกครองระดับอำเภอรับนโยบายจากผู้ว่าราชการจังหวัด มาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของบุคลากร และมีแนวทางการบริหารจัดการอย่างชัดเจน เพื่อให้บุคลากรปฏิบัติอย่างจริงจัง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ผู้ว่าราชการจังหวัด ในฐานะผู้ปกครองสูงสุดระดับจังหวัด รับนโยบาย จากกรมการปกครอง ควรให้ความสำคัญในด้านการบริการประชาชนในการอำนวยความสะดวกโดยการนำหลักสาราณียธรรม 6 มาปรับใช้ในการปฏิบัติงานในด้านการบริการประชาชนให้เป็นรูปธรรม โดยการนำมาปฏิบัติอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง

2. นายอำเภอในฐานะผู้ปกครองระดับอำเภอ รับนโยบายจากผู้ว่าราชการจังหวัด โดยการให้ความสำคัญในระดับปฏิบัติการที่ติดต่อในการบริการ อำนวยความสะดวกกับประชาชนมากที่สุด นำหลักพุทธธรรม สาราณียธรรม 6 มาปรับใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อ

เป็นการส่งเสริมประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรในอำเภอบริการประชาชนให้เป็นที่พึงพอใจ

3. ผู้ว่าราชการจังหวัด มอบนโยบายให้ปลัดจังหวัด ในฐานะควบคุม ดูแลบุคลากรที่ทำการปกครองจังหวัด นายอำเภอในจังหวัด มาร่วมรับนโยบายที่เป็นหลักการ โดยให้บุคลากรทุกคน มีการประชุมการปฏิบัติงานในการนำหลักสาราณียธรรม 6 มาปรับใช้ในการปฏิบัติงานในการบริการ อำนวยความสะดวก ประชาชน อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

4. ปลัดจังหวัดรับนโยบาย และให้เจ้าจังหวัด ซึ่งเป็นผู้ดูแลบุคลากรผู้ปฏิบัติงานในทำการปกครองจังหวัด ให้มีมาตรการในการประชุม อบรม การนำหลักสาราณียธรรม 6 มาปรับใช้ในการปฏิบัติงานที่ถูกต้อง มีการจัดประชุมอาทิตย์ละครั้ง ๆ ละ 1 ชั่วโมง เพื่อรับนโยบาย และให้นำไปปฏิบัติ

5. นายอำเภอ มอบนโยบายให้ปลัดอาวุโส ที่ควบคุมดูแลบุคลากรของที่ว่า การอำเภอ รับนโยบายการนำหลักสาราณียธรรม 6 มาปรับใช้ในการบริการ อำนวยความสะดวก ให้กับประชาชนผู้มาติดต่อราชการ อย่างต่อเนื่องและจริงจัง มีการจัดประชุมอาทิตย์ละ 1 ครั้ง ๆ ละ 1 ชั่วโมง เพื่อรับนโยบายไปปฏิบัติ

6. บุคลากรของทำการปกครองจังหวัด และปกครองอำเภอรับนโยบาย ในการนำหลักสาราณียธรรม 6 มาปรับใช้ในการปฏิบัติงานแก่ประชาชน และให้ความร่วมมือร่วมใจในการประชุมถึงแนวทางถึงหลักการดังกล่าว มีการให้ความร่วมมือประชุมในการปฏิบัติงานด้านหลักสาราณียธรรม 6 อาทิตย์ละ 1 ครั้ง ๆ ละ 1 ชั่วโมง และระดมความคิดเห็นในด้านปัญหาที่พบและแนะนำแนวทาง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมมาพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงาน ของบุคลากรที่ทำการปกครองในจังหวัดปทุมธานี

2. การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรหน่วยงานอื่นในจังหวัดปทุมธานี

3. การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรของหน่วยงานภาครัฐโดยการนำหลักสาราณียธรรม 6 มาปรับใช้ในการปฏิบัติงาน

เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครอง. บทบาทและหน้าที่ของกรมการปกครอง. สืบค้น 10 ตุลาคม 2564, จาก https://www.dopa.go.th/main/web_index.

แผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ. สืบค้น 10 ตุลาคม 2564, จาก <https://www.nesdc.go.th>.

พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546. สืบค้น 10 ตุลาคม 2564, จาก https://www.dopa.go.th/main/web_index

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี* Cultural Tourism Development of Monasteries In Nonthaburi province

พระอุดมสิทธินายก, ประเสริฐ ธิลาว, พระมหากิตติกร กิตติกรโข
Phraudomsitthinayok, Prasert Thilao, Phramaha Kittikorn Kittirakkho
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkomrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: krisada.sae@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพทั่วไป องค์ประกอบและนำเสนอการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาความ และวิจัยเชิงปริมาณ ดำเนินการศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 384 คน สุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านจุดแข็ง ประกอบด้วย วัดมีความพร้อมในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมาก ด้านจุดอ่อน ประกอบด้วย ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน ด้านโอกาส ประกอบด้วย สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดให้การส่งเสริม ด้านอุปสรรคประกอบด้วย ไม่มีหน่วยงานที่เข้ามารับผิดชอบเป็นการเฉพาะ 2. องค์ประกอบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี ในภาพรวม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.08$) 3. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย พัฒนา สถานที่ท่องเที่ยวแสดงให้เห็นถึงความเป็นพระพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ และพัฒนาการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวให้เกิดความสะดวกสบาย พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานให้ครบ มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ มีการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึง มีปูชนียวัตถุและปูชนียสถานที่สำคัญ

คำสำคัญ: การพัฒนา; แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม; วัดในจังหวัดนนทบุรี

Abstract

This research article aimed to analyze the general condition, composition and presentation of the development of cultural attractions of monasteries in Nonthaburi Province. Research methodology was the mixed methods. The qualitative research collected data by in-depth interviewing 17 key informants and 10 participants in focus group discussion. Data were analyzed by descriptive interpretation. The quantitative research collected data from randomized 384 samples. The statistics used in the data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation.

The results showed that 1. The general condition of the development of cultural tourist attractions were that: Strengths aspect; Temples or monasteries were being ready to be developed into many tourist attractions, Weakness aspect; Lack of personnel with specialized knowledge and ability. Opportunities aspect: Provincial tourism promotion associations supported the activities, Threats aspect; There were no specific agency to take responsibility of the case. 2. Elements of the development of cultural tourist attractions of monasteries in Nonthaburi Province, by overall, was at a high level ($\bar{x}=4.08$). 3. Cultural tourism development. of the monasteries in Nonthaburi Province, including the development of tourist attractions showing the Buddhist history and develop travel to tourist attractions to be comfortable, develop basic facilities to be complete. There were facilities for disabled people. There was widespread publicity. There were sacred objects and important places.

Keywords: development; cultural attractions; Temples in Nonthaburi Province

บทนำ

การพัฒนาวัดให้มีศักยภาพด้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตามนโยบายของกระทรวงวัฒนธรรมนั้นค่อนข้างมีขีดจำกัด เนื่องจากการบริหารงานจัดการวัดที่เหมาะสมในสถานการณ์ปัจจุบันนี้ ควรต้องมีองค์ประกอบสำคัญที่บริหารจัดการวัดควรคำนึง เพื่อให้การบริหารงานประสบความสำเร็จ ประกอบไปด้วย เงิน (money) วัสดุดิบ (materials) เครื่องจักรหรืออุปกรณ์ (machine or equipment) และบุคลากร หรือคน (man) ซึ่งเป็นการพัฒนาการบริหารจัดการกิจการงานของวัดที่มีองค์ประกอบสำคัญ เพื่อพิจารณากำหนดเป้าหมายของการบริหารจัดการวัดว่าจะมีทิศทางหรือแนวทางในการบริหารองค์กรของวัดอย่างไร แต่ต่อมามีการพัฒนาระบบการบริหารงาน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงขององค์กรตามโลกาภิวัตน์ที่มีการแข่งขันสูง จึงมีการสร้างระบบการบริหารงานที่เน้นคนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งปรับปรุงและพัฒนาระบบการบริหารงานสมัยใหม่ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายขึ้น จึงได้มีแนวความคิดในการบริหารคนหรือทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรของตน เพื่อความสำเร็จและบรรลุผลสำเร็จ โดยให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ หรือนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เข้ามาสนับสนุนการบริหารจัดการกิจการงานคณะสงฆ์ เพราะเนื่องจากประเทศไทยต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นที่สำคัญของสังคมไทย หรือองค์กร ต้องให้ความสนใจ เพราะว่าการบริหารจัดการจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เนื่องจากโลกในอนาคตเป็นโลกที่ทำงานในสิ่งแวดล้อมที่เป็นพลวัตมากขึ้น การแข่งขันจะมีอัตราที่สูงขึ้นและเป็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของความคาดหวังทางสังคมเพิ่มขึ้น และจะกดดันเรียกร้องในองค์กร มีการปรับตัวเพื่อแสวงหาแนวทางในการบริหารจัดการวัดให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเฉพาะการพยายามให้เกิด การมีส่วนร่วม (Participation) มากขึ้น การให้อำนาจ(Empowerment) การเข้าไปเกี่ยวข้อง (Involvement) การทำงานเป็นทีม (Teamwork) ทั้งหมดจะต้องพัฒนา ไปพร้อม ๆ กัน โดยผ่านกระบวนการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดความมั่นใจจากองค์ประกอบสำคัญข้างต้น คือ บุคคล (man) เงิน (money) วัสดุอุปกรณ์ (materials) และ การจัดการ (management) (สุธี สุทธิสมบุรณ์ และสมาน รั้งสิโยภุษณ์, 2541) อันเป็นกระบวนการทางการบริหาร (Administration)

จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี ด้วยเห็นว่า การศึกษาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับนโยบายของคณะสงฆ์ที่ส่งเสริมให้วัดได้พัฒนาสถานที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้วิธีการศึกษาแบบวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนโอกาสอุปสรรค และการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพแห่งท่องเที่ยว จะสามารถพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดนนทบุรีให้มีคุณลักษณะที่พร้อมจะให้บริการด้านการ

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จะส่งผลโดยเอื้ออำนวยต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเป็น การบูรณาการวิถีชีวิตการเป็นอยู่ของพุทธศาสนิกชนในปัจจุบันให้ผสมผสานกับวัฒนธรรม คุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดความยั่งยืนแห่งพระพุทธศาสนาตราบนานเท่านาน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพทั่วไปของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ วัดในจังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดใน จังหวัดนนทบุรี
3. เพื่อนำเสนอการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่าง การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research และการวิจัยเชิงพื้นที่ (Area-based collaborative research)

กลุ่มประชากรตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยววัด จำนวน 12 วัด โดยเลือกเอาวัดที่มีการพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่โดดเด่น อำเภอละ 2 วัด ได้แก่ วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร วัดสังฆทาน วัดปรมย์ยิกาวาส วัดบาง จาก วัดบรมราชากาญจนภิเษกอนุสรณ์ (วัดเล่งเน่ยยี่ 2) วัดละหาร วัดชะลอ วัดโบสถ์บน วัดสวนแก้ว วัดราษฎร์ประคองธรรม วัดไทรใหญ่ วัดไทรน้อย โดยไม่ทราบจำนวนกลุ่ม ตัวอย่างที่แน่ชัด

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ คอคแรน-W.G. Cochran (1953) เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่ชัด ได้กลุ่ม ตัวอย่าง จำนวน 385 คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ได้แก่ พระสังฆาธิการในเขต ปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรีจำนวน 5 รูป กลุ่มที่ 2 ได้แก่ ส่วนงานราชการ ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้อำนวยการและนักวิชาการของสำนักงาน พระพุทธศาสนาจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัดและนายอำเภอ จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 3 ผู้นำ

ชุมชนและประชาชน ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและประชาชนในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 4 คน กลุ่มที่ 4 นักวิชาการทางด้านการจัดการเชิงพุทธ จำนวน 4 รูป รวมทั้งสิ้น 18 รูปหรือคน

เครื่องมือการวิจัย

ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมินการสนทนากลุ่มเฉพาะ

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากเอกสาร สืบจากกลุ่มตัวอย่าง การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ ภายในช่วงเดือน กรกฎาคม - กันยายน 2565 นำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ลักษณะการมีส่วนร่วม โดยการวิเคราะห์สาระสำคัญแยกเป็นประเด็นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การสกัดสาระสำคัญของเนื้อหาที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยวิธีการแบบสามเส้า (Data Triangulation) โดยการตรวจสอบด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Method triangulation) ใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการซักถาม การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data source triangulation) นำข้อมูลมาตรวจสอบ พิจารณาแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกันเพื่อลดหรือจัดการกับอคติ (Bias) นำมาหาข้อสรุปเชิงอุปนัย (Analytic Induction) สังเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ นำข้อมูลทั้งหมดมานำเสนอด้วยวิธีการเขียนเชิงพรรณนา (Description) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ (Average) ค่าเฉลี่ย (Percentage)

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี

1.1 ด้านจุดแข็ง ประกอบด้วย มีวัดที่มีความพร้อมในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมาก พุทธศาสนิกชนให้ความร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนาวัด คณะสงฆ์ในจังหวัดให้การส่งเสริมและสนับสนุนอย่างเต็มที่ วัดเป็นนิติบุคคลสามารถพัฒนาได้อย่างเต็มที่ และคณะสงฆ์ในจังหวัดให้ความสนใจในการพัฒนาวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.2 ด้านจุดอ่อน ประกอบด้วย ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน ขาดงบประมาณที่เพียงพอ ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึง ขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และขาดระบบบริหารจัดการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.3 ด้านโอกาส ประกอบด้วย ประชาชนให้ความสนใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้น สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดให้การส่งเสริม ชาวต่างชาติสนใจเข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้น มีโครงการของภาครัฐที่สอดคล้องกับการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความสอดคล้องกับวิถีของคนในชุมชนวัดจึงง่ายต่อการพัฒนา

1.4 ด้านอุปสรรค ประกอบด้วย ยังขาดนโยบายของคณะสงฆ์ด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ขาดหน่วยงานที่เข้ามารับผิดชอบเป็นการเฉพาะ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีมากเกินขอบเขตที่วัดจะทำได้ตามเงื่อนไขทางพระธรรมวินัย รัฐยังไม่มีนโยบายในการพัฒนาวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการเฉพาะ ชุมชนรอบวัดบางแห่งมีสภาพแออัดวัดจึงได้รับผลกระทบส่งผลให้พัฒนาล่าช้า

สรุปได้ว่า สรุปผลของการวิเคราะห์ SWOT ประกอบด้วย จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ซึ่งเป็นสภาพทั่วไปของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี ทำให้ทราบถึงปัญหาสาเหตุและปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

2. องค์ประกอบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี

2.1 ปัจจัยการพัฒนา 4M จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ปัจจัยการพัฒนา 4M ด้านคน (Man) ประกอบด้วย คัดเลือกบุคลากรให้ตรงกับงาน พัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ฝึกทักษะการใช้บริการที่ดี ส่งเสริมให้มีการศึกษาเพิ่มเติม และมีสวัสดิการค่าตอบแทนให้กับบุคลากร จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม พบว่า ระดับปัจจัยการพัฒนา 4M ด้านคน (Man) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.01$, S.D.=0.61) ด้านเงิน (Money) จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ปัจจัยการพัฒนา 4M ด้านเงิน (Money) ประกอบด้วย จัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อการจัดการ จัดตั้งคณะกรรมการดูแลการเงินเป็นการเฉพาะ ขอสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีระบบตรวจสอบการใช้งบประมาณอย่างโปร่งใส เปิดรับบริจาคทั่วไป จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม พบว่า ระดับปัจจัยการพัฒนา 4M ด้านเงิน (Money) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.97$, S.D.=0.69) ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Materials) จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ปัจจัยการพัฒนา 4M ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Materials) ประกอบด้วย จัดหาวัสดุที่จำเป็นต้องใช้ให้เพียงพอ ใช้วัสดุอุปกรณ์ที่สามารถนำกลับมาใช้ได้อีก จัดเจ้าหน้าที่คอยดูแลรักษาวัสดุอุปกรณ์ จัดเก็บวัสดุอุปกรณ์ให้เป็นระบบ จัดเจ้าหน้าที่ซ่อมบำรุงวัสดุอุปกรณ์ จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม พบว่า ระดับปัจจัยการพัฒนา 4M ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Materials) โดยภาพรวมอยู่ในระดับ

มาก ($\bar{X}$ =3.87, S.D.=0.65) ด้านการบริหารจัดการ (Management) จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ปัจจัยการพัฒนา 4M ด้านการบริหารจัดการ (Management) ประกอบด้วย จัดตั้งคณะกรรมการบริหารเป็นการเฉพาะ จัดให้มีมีคฤหบดีนำเที่ยว จัดให้มีบุคลากรช่วยเหลืออำนวยความสะดวก มีการติดตามผลและรายงานผลดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เปิดรับข้อเสนอแนะจากทุกฝ่าย จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม พบว่า ระดับปัจจัยการพัฒนา 4M ด้านการบริหารจัดการ (Management) โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.36, S.D.=0.63)

2.2 สัปปายะ 4 จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า สัปปายะ 4 อวาสสัปปายะ (ที่อยู่เป็นที่สบาย) ประกอบด้วย สถานที่ท่องเที่ยวมีความสะอาดปลอดภัย โปร่ง การเดินทางไปสถานที่ท่องเที่ยวสะดวกสบาย สถานที่ท่องเที่ยวมีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานครบครัน สถานที่ท่องเที่ยวมีจุดบริการและประชาสัมพันธ์ สถานที่ท่องเที่ยวมีระบบรักษาความปลอดภัย จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม พบว่า ระดับสัปปายะ 4 ด้านอวาสสัปปายะ (ที่อยู่เป็นที่สบาย) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.98, S.D.=0.73) ด้านอาหารสัปปายะ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า สัปปายะ 4 ด้านอาหารสัปปายะ (อาหารเป็นที่สบาย) ประกอบด้วย สถานที่ท่องเที่ยวมีตลาดนัดร้านอาหารไว้บริการสำหรับนักท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวมีน้ำดื่มไว้คอยบริการฟรี มีการควบคุมคุณภาพของอาหารและเครื่องดื่มที่เข้ามาขายในสถานที่ท่องเที่ยว ร้านอาหารตั้งอยู่ไม่ไกลสถานที่ท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวสามารถเลือกอาหารและเครื่องดื่มได้อย่างหลากหลาย จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม พบว่า ระดับสัปปายะ 4 อาหารสัปปายะ (อาหารเป็นที่สบาย) โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.49, S.D.=0.71) ด้านบุคคลสัปปายะ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า สัปปายะ 4 ด้านบุคคลสัปปายะ (บุคคลเป็นที่สบาย) ประกอบด้วย จัดให้มีมีคฤหบดีประจำสถานที่ท่องเที่ยว จัดให้มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถไว้คอยอำนวยความสะดวก เจ้าหน้าที่แสดงออกด้วยความสุภาพเรียบร้อย เจ้าหน้าที่เป็นกันเองให้บริการด้วยความยินดี และมีเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำอย่างครบถ้วน จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม พบว่า ระดับสัปปายะ 4 ด้านบุคคลสัปปายะ (บุคคลเป็นที่สบาย) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.08, S.D.=0.75) ด้านธรรมสัปปายะ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า สัปปายะ 4 ด้านธรรมสัปปายะ (ธรรมะเป็นที่สบาย) ประกอบด้วย ฝ่ายประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วน มีนิทรรศการหรือป้ายคติธรรมติดในสถานที่ต่างๆ มีห้องสมุดให้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม มีพระสงฆ์คอยตอบคำถามและสนทนาธรรม มีระบบเสียงตามสายเพื่อเปิดพระธรรมเทศนา จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้

จากแบบสอบถาม พบว่า ระดับสัปปายะ 4 ด้านธรรมสัปปายะ (ธรรมะเป็นที่สบาย) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.22$, S.D.=0.73)

3. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

3.1 ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย สถานที่ท่องเที่ยวแสดงให้เห็นถึงความเป็นพระพุทธศาสนา สถานที่ท่องเที่ยวมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สถานที่ท่องเที่ยวมีความงดงามของศิลปและวัฒนธรรม สถานที่ท่องเที่ยวมีภูมิทัศน์ที่สวยงาม และสถานที่ท่องเที่ยวมีปูชนียวัตถุและปูชนียสถานที่สำคัญ จากการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ระดับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.24$, S.D.=0.69)

3.2 ด้านความสะดวกในการเข้าถึง จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี ด้านความสะดวกในการเข้าถึง ประกอบด้วย การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวสะดวกสบาย สถานที่ท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่ไม่ไกลจากชุมชน สามารถค้นหาใน GPS ได้ มีป้ายบอกทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวเป็นระยะๆ และมีรถประจำทางผ่านตลอด จากการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ระดับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี ด้านความสะดวกในการเข้าถึง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.21$, S.D.=0.69)

3.3 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ประกอบด้วย มีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานครบ มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ มีร้านอาหารและเครื่องดื่มในบริเวณใกล้เคียง มีระบบป้องกันภัยและเตือนภัย มีที่บังฝนและแดด จากการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ระดับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.93$, S.D.=0.68)

3.4 ด้านสภาพแวดล้อม จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี ด้านสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย สถานที่ท่องเที่ยวมีความสะอาดปลอดภัย ไม่มีมลภาวะที่จะเข้ามารบกวนการท่องเที่ยว มีการตกแต่งสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนโดยรอบสถานที่ท่องเที่ยวไม่แออัด สถานที่โดยรอบปราศจากอบายมุข จากการ

วิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ระดับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี ด้านสภาพแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.13$, $S.D.=0.71$)

3.5 ด้านข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี ด้านข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย มีการกำหนดจำนวนผู้เข้าชมให้เหมาะสมกับสถานที่ท่องเที่ยว มีสาธารณูปโภคที่เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว มีระบบรักษาความปลอดภัยที่เหมาะสมกับจำนวนนักท่องเที่ยว มีที่นั่งพักคอยสำหรับนักท่องเที่ยวเมื่อต้องรอ มีการกำหนดระยะเวลาในการเข้าชมอย่างเหมาะสม จากการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ระดับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี ด้านข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.24$, $S.D.=0.69$)

3.6 ด้านความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี ด้านความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน ประกอบด้วย มีการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึง มีชุมชนวัดที่สำคัญ มีชุมชนสถานที่สำคัญ เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว และมีกิจกรรมที่เป็นการช่วยเหลือสังคม จากการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ระดับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี ด้านความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.20$, $S.D.=0.739$)

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของจังหวัดนนทบุรี” ผู้วิจัยได้สรุปผลวิจัยตามเนื้อหาที่ปรากฏแล้วข้างต้น และมีประเด็นสำคัญที่นำไปสู่การอภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. สภาพทั่วไปของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี ด้านจุดแข็ง มีวัดที่มีความพร้อมในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมาก พุทธศาสนิกชนให้ความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาวัด คณะสงฆ์ในจังหวัดให้การส่งเสริมและสนับสนุนอย่างเต็มที่ วัดเป็นนิติบุคคลสามารถพัฒนาได้อย่างเต็มที่ และคณะสงฆ์ในจังหวัดให้ความสนใจในการพัฒนาวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในด้านจุดอ่อน ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน ขาดงบประมาณที่เพียงพอ ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึง ขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ขาดระบบบริหารจัดการข้อมูลแหล่ง

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในด้านโอกาส ประชาชนให้ความสนใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้น สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดให้การส่งเสริม ชาวต่างชาติสนใจเข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้น มีโครงการของภาครัฐที่สอดคล้องกับการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนวัดจึงง่ายต่อการพัฒนา และในด้านอุปสรรค ยังขาดนโยบายของคณะสงฆ์ด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ขาดหน่วยงานที่เข้ามารับผิดชอบเป็นการเฉพาะ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีมากเกินไปจนขอบเขตที่วัดทำได้ตามเงื่อนไขทางพระธรรมวินัย รัฐยังไม่มีนโยบายในการพัฒนาวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการเฉพาะ และชุมชนรอบวัดบางแห่งมีสภาพแออัดวัดจึงได้รับผลกระทบส่งผลให้พัฒนาลำบาก จะเห็นได้ว่าเมื่อนำเอาโอกาสไปเสริมจุดแข็งเพื่อพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะสามารถพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน เพื่อให้วัดได้มีกิจกรรมร่วมกับชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกในการช่วยกันรักษาโบราณสถานโบราณวัตถุให้คงคุณค่าต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสำราญ ญาณุตตโม (ประเสริฐซึ่ง) (2561) ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดสมุทรสงคราม” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดสมุทรสงคราม มีกิจกรรมการท่องเที่ยวลักษณะปฏิบัติธรรม บูรณาการกับการอนุรักษ์โบราณสถานและศึกษาประวัติศาสตร์ โดยการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการปฏิบัติธรรมเชิงรุกให้แก่ประชาชน ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการอนุรักษ์และปลูกจิตสำนึกในการรักษาโบราณสถานอย่างจริงจัง ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการศึกษาประวัติศาสตร์ ศาสนบุคคลและศาสนสถาน และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงบูรณาการระหว่างวัด บ้าน ชุมชน ศาสนาอื่น และภาคีเครือข่าย

2. องค์ประกอบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ปัจจัยการพัฒนา 4M และสัปปายะ 4 โดยที่ ด้านคน (Man) มีการคัดเลือกบุคลากรให้ตรงกับงาน พัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ฝึกทักษะการใช้บริการที่ดี ส่งเสริมให้มีการศึกษาเพิ่มเติม และมีสวัสดิการค่าตอบแทนให้กับบุคลากร ด้านเงิน (Money) มีการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อการจัดการ จัดตั้งคณะกรรมการดูแลการเงินเป็นการเฉพาะ ขอสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีระบบตรวจสอบการใช้งบประมาณอย่างโปร่งใส เปิดรับบริจาคทั่วไป ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Materials) มีการจัดหาวัสดุที่จำเป็นต้องใช้ให้เพียงพอ ใช้วัสดุอุปกรณ์ที่สามารถนำกลับมาใช้ได้อีก จัดเจ้าหน้าที่คอยดูแลรักษาวัสดุอุปกรณ์ จัดเก็บวัสดุอุปกรณ์ให้เป็นระบบ จัดเจ้าหน้าที่ซ่อมบำรุงวัสดุอุปกรณ์ และด้านการบริหารจัดการ (Management) มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารเป็นการเฉพาะ จัดให้มีมัคคุเทศก์นำเที่ยว จัดให้มีบุคลากรช่วยเหลืออำนวยความสะดวก มี

การติดตามผลและรายงานผลดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เปิดรับข้อเสนอแนะจากทุกฝ่าย ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยทั้ง 4 ข้างต้น มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้งสิ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มานพ ชุ่มอุ่น (2554) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาการตลาดและการท่องเที่ยวของธุรกิจชุมชนเพื่อการยกระดับสู่วิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา : ชุมชนเทศบาลเมืองแกนพัฒนา อ. แม่แตง จ. เชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวข้างต้นนั้น ได้มีการบริหารจัดการที่ดี โดยพัฒนาคุณภาพของสินค้าและปรับปรุงเทคนิคและวิธีการผลิตอย่างต่อเนื่อง โดยข้อเสนอแนะจากทุกฝ่าย และเป็นกลุ่มที่ถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาชาวบ้าน พัฒนาไปสู่ความเป็นวิสาหกิจชุมชนต้นแบบที่ยั่งยืน

3. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวนั้นได้แสดงให้เห็นถึงความ เป็นพระพุทธรูปศาสนา สถานที่ท่องเที่ยวมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สถานที่ท่องเที่ยวมีความงดงามของศิลปะและวัฒนธรรม สถานที่ท่องเที่ยวมีภูมิทัศน์ที่สวยงาม และสถานที่ท่องเที่ยวมีปูชนียวัตถุและปูชนียสถานที่สำคัญ ด้านความสะดวกในการเข้าถึง ก็สามารถเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวสะดวกสบาย อยู่ในพื้นที่ไม่ไกลจากชุมชน สามารถค้นหาใน GPS ได้ มีป้ายบอกทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวเป็นระยะ ๆ และมีรถประจำทางผ่านตลอด ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานครบครัน มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ มีร้านอาหารและเครื่องดื่มในบริเวณใกล้เคียง มีระบบป้องกันภัยและเตือนภัย มีที่บังฝนและแดด ด้านสภาพแวดล้อม ด้านสภาพแวดล้อม สถานที่ท่องเที่ยวมีความสะอาดปลอดภัยโปร่ง ไม่มีมลภาวะที่จะเข้ามารบกวนการท่องเที่ยว มีการตกแต่งสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนโดยรอบสถานที่ท่องเที่ยวไม่แออัด สถานที่โดยรอบปราศจากอบายมุข ด้านข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว มีการกำหนดจำนวนผู้เข้าชมให้เหมาะสมกับสถานที่ท่องเที่ยว มีสาธารณูปโภคที่เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว มีระบบรักษาความปลอดภัยที่เหมาะสมกับจำนวนนักท่องเที่ยว มีที่นั่งพักคอยสำหรับนักท่องเที่ยวเมื่อต้องรอ มีการกำหนดระยะเวลาในการเข้าชมอย่างเหมาะสม ด้านความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน มีการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึง มีปูชนียวัตถุที่สำคัญ มีปูชนียสถานที่สำคัญ เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว และมีกิจกรรมที่เป็นการช่วยเหลือสังคม จะเห็นได้ว่าการจะพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สมบูรณ์ได้นั้นต้องมีเงื่อนไขและข้อจำกัดหลายประการ ที่สำคัญต้องเป็นไปตามหลักสัปปายะ สถานที่โดยรอบสะอาดปลอดภัยโล่งโล่งสบาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระนิกร ขนดีสมปนโน (พลธรรม) (2563) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารสภาพแวดล้อมทางการศึกษาตามหลักสัปปายะ 4 สำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัด

ขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารสภาพแวดล้อมทางการศึกษาตามหลักสัปปายะ 4 มีการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้ร่มรื่นสวยงาม สะอาด และสบายตา

องค์ความรู้การวิจัย

จากองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยข้างต้นผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย ดังต่อไปนี้

พัฒนาการ

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี

1. สร้างสถานที่ท่องเที่ยวแสดงให้เห็นถึงความเป็นพระพุทธศาสนา
2. สร้างสถานที่ท่องเที่ยวให้มีการเดินทางสะดวกสบาย
3. สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานให้ครบ
4. สร้างสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสะอาดปลอดภัย
5. มีการกำหนดจำนวนผู้เข้าชมให้เหมาะสมกับสถานที่ท่องเที่ยว
6. สร้างระบบการประชาสัมพันธ์ทั่วถึง

หลักการ

ปัจจัย 4M

1. คัดเลือกบุคลากรให้ตรงกับงาน
2. จัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อการจัดการ
3. จัดหาวัสดุที่จำเป็นต้องใช้ให้เพียงพอ
4. จัดตั้งคณะกรรมการบริหารเป็นการเฉพาะ

หลักการ

หลักสัปปายะ 4

1. สถานที่ท่องเที่ยวมีความสะอาดปลอดภัย
2. มีตลาดนัดร้านอาหารไว้บริการสำหรับนักท่องเที่ยว
3. จัดให้มีมีคฤุเทศก์ประจำสถานที่ท่องเที่ยว
4. ฝ่ายประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์ควรกำหนดนโยบายการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อเป็นการส่งเสริมให้วัดได้รับพัฒนาศักยภาพของแต่ละวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2. ภาครัฐควรกำหนดนโยบายในการส่งเสริมสนับสนุนวัดและการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการพัฒนาควบคู่กันไปกับการท่องเที่ยวด้านอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. คณะสงฆ์ควรส่งเสริมและสนับสนุนผลักดันให้วัดทุกวัดได้พัฒนาวัดของตนเองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สนับสนุนส่งเสริมให้วัดทุกวัดได้พัฒนาศักยภาพของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของชุมชน

2. ภาครัฐควรให้การส่งเสริมสนับสนุนวัดทั้งในด้านบุคลากรงบประมาณวัสดุอุปกรณ์และระบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดให้มีศักยภาพในการรับนักท่องเที่ยวเทียบเท่ากับการท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยใช้วัดเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับกลยุทธ์ที่สำคัญที่เป็นตัวกำหนดทิศทางของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2. ควรมีการวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการและบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีประสิทธิภาพ

3. ควรมีการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ปัจจัยที่สำคัญสำหรับการพัฒนาและแนวทางในการพัฒนาเป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

พระนิกร ขนติสมปนโน (พลธรรม), “การบริหารสภาพแวดล้อมทางการศึกษาตามหลักสัปปายะ 4 สำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น”, *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, ปีที่ 7 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม-ธันวาคม 2563) : 227-237.

พระมหาสำราญ ญาณุตโตโม (ประเสริฐซึ้ง). “การจัดการวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดสมุทรสงคราม” (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2561.

มานพ ชุ่มอ่อน. “การพัฒนาการตลาดและการท่องเที่ยวของธุรกิจชุมชนเพื่อการยกระดับสู่วิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา : ชุมชนเทศบาลเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่” (รายงานการวิจัย). สาขาวิชาการตลาด คณะวิทยาการจัดการ. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2554.

สุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสิโยภักษ์. *หลักการบริหารเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ก.พ. 2541. หน้า 12.

W.G. Cochran. *Sampling Techniques*. (New York: John Wiley & Sons. Inc., 1953). p. 178.

เขมปาલીศึกษาว่าด้วยการเมืองกับการคุมขังพระสงฆ์: บันทึกไว้ในโอกาส 100
ปีชาตกาล พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาલી)*

KHEMAPALI STUDIES OF POLITICS AND A MONK IMPRISONMENT: A
RECORD ON THE OCCASION OF THE 100TH BIRTHDAY ANNIVERSARY OF
VENERABLE PHRA RAJRATANAMOLI (NAKHON KHEMAPALI)

ดิเรก ต้วงลอย, มัลลิกา ภูมะธน, พระปลัดระพีณ พุทธิสาโร

Direk Duangloy, Mallika Phumathon, Phrapalad Raphin Buddhisarō

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: raphind@yahoo.com

บทคัดย่อ

บันทึกความทรงจำเกี่ยวกับพระสงฆ์กับการเมืองในโอกาส 100 ปีชาตกาลของพระ
ราชรัตนโมลี (นคร เขมปาલી) อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
และท่านเป็นพระสงฆ์ที่ต้องเข้าไปจำพรรษาอยู่ในคุกเป็นเวลาหลายปี ด้วยเหตุผลทาง
การเมือง ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารและนำมาวิเคราะห์เป็นเป็นความเรียงในรูปของ
บทความวิชาการ

ผลการศึกษา การต่อสู้ทางการเมืองความคิด และการเมืองระหว่างประเทศ ไม่ได้
กระจุกเฉพาะอยู่ในกลุ่มนักการเมืองหรือผู้ดำเนินกิจกรรมทางการเมือง แต่รวมไปถึง
พระสงฆ์และนักคิด ส่งผลให้พระสงฆ์หัวก้าวหน้า และบุคคลร่วมสมัยในช่วงเวลาเวลานั้น
ต้องติดคุกด้วยเงื่อนไขทางการเมือง ภายใต้ข้อกล่าวหาว่าฝ่าฝืนแนวคิดอันเป็นคอมมิวนิสต์
เช่นเดียวกับพระพิมลธรรม แม้เวลาจะเหลื่อมกันแต่เหตุการณ์นี้ได้ถูกบันทึกไว้เป็นความ
ทรงจำร่วมในโอกาส 100 ปีชาตกาลของท่านด้วย

คำสำคัญ: พระสงฆ์กับการเมือง; 100 ปีชาตกาล; พระราชรัตนโมลี

Abstract

Memoirs about a monk and politics on the occasion of the 100th birthday anniversary of Venerable Phra Rajratanamoli (Nakhon Khemapali), former Rector of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. He was a monk who spent many years in prison for political reasons. The study method was document research and analyzed in form of an academic article.

The results of the study indicated that political struggle, political thought and international politics were not concentrated only in politicians or political activists but also in monks and thinkers resulting in progressive monks and contemporaries' political thinkers at that time were imprisoned for political conditions under accusations of advocating communist ideas. Venerable Phra Phimoladhamma was also imprisoned for the political reasons at the different period. This event has been recorded as a common memory on the occasion of his (Ven.Phra Rajratanamoli) 100th birthday anniversary.

Keywords: Monks and Politics; 100th birthday Anniversary; Phra Rajrattanamoli

บทนำ

บันทึกถึงนี้ต้องการเขียนถึงพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาไล) ในฐานะที่เป็นคนเหลื่อมร่วมเวลากับท่าน เป็นศิษย์เก่าก่อนความเป็นมหาวิทยาลัยภายใต้พระราชบัญญัติในยุคที่ท่านเป็นอธิการบดี จนกระทั่งสำเร็จการศึกษาท่านก็สิ้นสถานะความเป็นอธิการไปในคราวรวมเวลากัน ทั้งมีความทรงจำบางประการเกี่ยวกับท่าน พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาไล, Ph.D.) อดีตอธิการบดี มจร รูปที่ 4 ในวาระครบ 100 ปี ชาตกาล (พ.ศ.2464-2565) ในวันอาทิตย์ที่ 29 พฤษภาคม 2565 เวลา 13.00 น. ณ มณฑลพิธีหอประชุม มวก. 48 พรรษา ฟังเกียรติคุณของท่าน ในหลากมิติทั้งความดีงามในฐานะเป็นช่วงของการเปลี่ยนผ่านมหาวิทยาลัยจนกระทั่งได้พระราชบัญญัติ ทำให้การบริหารมหาวิทยาลัยมีระบบระเบียบมากขึ้น รวมทั้งเป็นส่วนที่ทำให้มหาวิทยาลัยมีสถานะทางกฎหมายมีพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยใน พ.ศ.2540 (ราชกิจจานุเบกษา, 2540) ท่านเคยเป็นผู้ต้องขังในฐานะผู้ต้องหามีพฤติกรรมอันเป็นคอมมิวนิสต์ เป็นคนที่มีความอดทนและวางเฉยได้ดี และอีกหลายจริยาวัตร ที่เป็นคำบอกเล่าของคนร่วมรุ่น หลากรุ่น หรือรุ่นหลัง ส่วนข้าพเจ้าผู้เขียน เคยเป็นนิสิตระหว่าง พ.ศ.2535-2539 ในฐานะนิสิตคณะครุศาสตร์ จะมี

ภาพจำว่าท่านเป็นคนพูดเร็ว ๆ และชอบพูดคำว่า คัดชื่่ออก ๆ ประหนึ่งเป็นวลีประจำตัวของคน อันหมายถึง นิสิตคนใด ไม่เรียบร้อย มีพฤติกรรมไม่อยู่ในสมณสาธูป ให้พิจารณา คาคาโทษและคัดชื่่อจำหน่ายออกจากระบบจากความเป็นนิสิต ซึ่งประโยคนี้อาจเป็นการพูดจริงหรือเชิงปรามแบบขูให้เกรงก็ตาม แต่ได้ถูกนำมาล้อเลียนเชิงสรรพหยอกในเสียงหัวนสั้นเร็วว่า คัดชื่่ออก-คัดชื่่ออก ๆ จนเป็นประหนึ่งสัญลักษณ์ของท่าน และอีกประการหนึ่งที่สำคัญก็คือท่านเองจะเป็นคนตรงเวลา เจ้าระเบียบ ซึ่งสิ่งนี้เป็นภาพจำของผู้เขียน ทั้งจากการสังเกตในหลาย ๆ ครั้งขณะท่านเป็นอธิการบดี จะเห็นจริยาวัตรในความตรงต่อเวลา และที่สำคัญท่านเป็นคนเจ้าระเบียบด้วยสังเกตผ่านพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น เวลาเดินขึ้นตึกที่วัดมหาธาตุ จะเป็นทีรู้กันว่า ท่านชอบจับรองเท้าโยนมาด้านล่าง ประหนึ่งว่าไม่ให้หัวรองเท้าไปไว้ที่ชั้นจัดเก็บไว้ให้เป็นระเบียบในที่จัดวาง โดยใส่ถังขยะบ้าง เหล่านี้เป็นความทรงจำของผู้เขียน แต่ก็ไม่ได้ถือเอาเป็นสาระ เสียทีเดียวด้วยวัยของผู้เขียน ก็มองว่าเป็นหลวงตาท่านหนึ่ง หรือพระสูงอายุท่านหนึ่ง ที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน แต่จะรู้เพียงว่าท่านเป็น อธิการบดีและในความทรงจำหนึ่งก็คือ ท่านเคยต้องคดีความจนเข้าไปจำคุก หรือถูกคุมขัง จะเป็นเรื่องบอกเล่า ทีเล่าต่อ ๆ กันมา ประหนึ่งเป็นวีรกรรมหรือความทรงจำของชีวิตท่าน ที่อนุชนรุ่นหลังอาจศึกษาเป็นกรณีศึกษาเป็นตัวอย่างของพระกับกาลเวลาที่ผ่านมาส่งต่อเป็นความรู้แก่คนรุ่นต่อไป ดังนั้นการเขียนถึงนี้จึงจะพูดถึงท่านในฐานะคนธรรมดา ที่มีลักษณะเด่นที่เรียกว่า นักสู้ ที่ใช้แนวทางหรือวิธีการเพื่อเป็นทางสู้ในชีวิต อาจไม่ได้ต้องการบอกว่าชีวิตของท่านประสบความสำเร็จอย่างไร แต่ต้องการสะท้อนให้เห็นว่าทางสู้ในชีวิตของคนรุ่นท่าน การต่อสู้กับความจริงด้วยไม่ความจริง การใช้เวลาที่ศูนย์เปล่ามาสร้างงานเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่คนรุ่นต่อไป ซึ่งมีความหมายที่เป็นแบบอย่าง ทั้งการต่อสู้ของท่านจึงเป็นโอกาสของคนรุ่นปัจจุบัน และจะส่งต่อสู่ออนาคตต่อไป

ภาพที่ 1 พระราชชิตนโมลี (นคร เขมปาไล) 100 ปี ชาตกาล (ผู้เขียน เมษายน 2565)

พระสงฆ์กับการเมืองเมื่อพระต้องนอนคุก

ท่านเป็นสัญลักษณ์ของพระสงฆ์กับการเมืองด้วยครั้งหนึ่งท่านเคยถูกจองจำอยู่ใน "สันติบาลาราม" ระหว่าง พ.ศ.2503-2507 ในข้อหาให้การกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ หลังจากที่ถูกปล่อยจากการเฝ้าเมืองจีน และพบกับ “เหมา เจ๋อตง” (ประธานาธิบดีจีน/ประธานพรรคคอมมิวนิสต์ แห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน พ.ศ. 2488 – พ.ศ. 2519) และ นายกรัฐมนตรี “โจว เอินไหล” (1 ตุลาคม พ.ศ. 2492 – 8 มกราคม พ.ศ. 2519) เมื่อคราวฉลองพุทธศตวรรษครบ 2500 ปี และศาลได้ยกฟ้องต่อความผิดในการถูกจำใน พ.ศ.2507 ก่อนพระพิมลธรรม (อาจ อาสภมหาเถร) ถึงแก่อสัญกรรม 2 ปี ซึ่งนับเป็นประเด็นของพระสงฆ์กับการเมือง และนำมาเทียบเคียงกับสถานการณ์ของพระสงฆ์กับการถูกจำคุกภายใต้สถานการณ์ "สีก-สละสมณเพศ" และการกลับมาครองจีวร (ได้-ไม่ได้) จนกลายเป็นประเด็นถกเถียงกันในสถานการณ์ของการเมืองและพระสงฆ์ร่วมสมัยกับปัจจุบัน

ภาพที่ 2 พระสงฆ์ [พระพิมลธรรม(วัดมหาธาตุฯ), พระพรหมติลก(วัดสามพระยา), พระพรหมสิทธิ (วัดสระเกศ), พระมหาสวัสดิ์ โกวิท (วัดคลองครุ)] กับการถูกจองจำในบริบททางประวัติศาสตร์ของคณะสงฆ์ไทย (ภาพออนไลน์,ภาพผู้เขียน พุศฉจิกายน 2565)

จากเหตุการณ์นี้ ทำให้ต้องไปสืบค้นและนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาไล) ที่ท่านเคยเขียนข้อความเอาไว้ในหนังสืออัตชีวประวัติของตนเอง มีเนื้อหาส่วนหนึ่งดังนี้

“...นี่คือระบอบประชาธิปไตยแบบไทยที่มีอุณหภูมิต่ำไม่แน่นอน ครึ่งใบข้าง ค่อนใบข้าง เต็มใบข้าง ตามวุฒิภาวะของผู้นำรัฐบาล แม้รัฐธรรมนูญก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามพลังและอำนาจนิจ (พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาไล), 2565)

จากข้อมูลจะพบว่า พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาไล, พ.ศ.2465-2551) เป็นบุคลากรสำคัญรูปหนึ่งในแวดวงการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกาย เพราะเคยดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อีกทั้งจบการศึกษาระดับปริญญาเอกจากประเทศอินเดีย แต่อีกด้านหนึ่ง เจ้าคุณนรก็เป็นพระผู้ใกล้ชิดกับสมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ (อาจ อาสภ) หรือ พระพิมลธรรม กระทั่งถูกตั้งข้อหาและถูกจับกุมตามไปด้วย (ข้อเท็จจริงเจ้าคุณนรถูกจับกุมในปี 2503 และศาลตัดสินยกฟ้องในปี 2507 ก่อนหน้าพระพิมลธรรม

ที่ถูกจับกุมในปี 2505 และศาลยกฟ้องในปี 2509) จากข้อความที่คัดลอกมา เป็นความในใจซึ่งพระราชรัตนโมลีเขียนเอาไว้ในหนังสือ ซีวีลิตีซิคกรรม เล่าเรื่องราวเมื่อคราวที่ตนเองต้องขึ้นศาลทหาร หลังถูกตั้งข้อหาว่ามีการกระทำความผิดอันเป็นคอมมิวนิสต์

หลักฐานสำคัญที่ทางการนำมากล่าวหาท่านเจ้าคุณ ก็คือ เมื่อครั้งเรียนปริญญาโทอยู่ที่อินเดียในปี 2499 ท่านและพระสงฆ์ไทยอีกสามรูป ได้เดินทางไปร่วมงานฉลอง 2500 ปี พระพุทธศาสนา ณ กรุงปักกิ่ง ตามคำเชิญของพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ประชาชนจีน พระสงฆ์กลุ่มนี้ได้พบกับประธาน เหมา เจ๋อตุง และนายกรัฐมนตรี โจว เอ็นไหล ได้พูดคุยกับผู้ลี้ภัยทางการเมืองชาวไทย และสุดท้าย ยังได้ไปปราศรัยถึงด้านดีของสาธารณรัฐประชาชนจีน หลังปฏิบัติผ่านสถานีวิฑูย์ปักกิ่ง พระราชรัตนโมลียอมรับว่า การเดินทางเยือนกรุงปักกิ่งของพระสงฆ์ไทยทั้งสี่รูปนั้น เป็นไปตามนโยบายและความประสงค์ลับ ของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2440 –2507) ซึ่งต้องการจะริเริ่มสานสัมพันธ์กับจีนในช่วงปลายทศวรรษ 2490 อย่างไรก็ตาม แม้ในที่สุดพระมหานครขณะนั้นจะปฏิเสธว่าพระพิมลธรรม (อาจ อาสภเถระ) มิได้เป็นตัวตั้งตัวตีในการจัดส่งพระสงฆ์ทั้งหมดไปเมืองจีน นอกจากนี้ การเดินทางไปเยือนจีนดังกล่าวก็มิได้มีแนวโน้มจะเป็นการกระทำความผิดอันเป็นคอมมิวนิสต์แต่อย่างใดแต่สุดท้าย พระมหานครก็ถูกจับกุมตัวและนำไปคุมขังที่สันติบาลเป็นเวลา 8 เดือน ก่อนจะถูกย้ายไปยังเรือนจำลาดยาว และถูกจองจำในฐานะนักโทษคดีการเมืองจนกระทั่งถูกปล่อยตัวในที่สุด

ภาพที่ 3 หนังสือวรรณกรรมผลงานทางวิชาการที่แปลจากภาษาอังกฤษสู่ภาษาไทย ระหว่างต้องขังอยู่ในลาดยาวของเจ้าคุณนร

ความเป็นนักเขียน นักวิชาการ

พระราชรัตนโมลี (นร เขมปาโล) หากนับว่า 100 ปี คืออายุของท่านก็นับว่าท่านเป็นพระสงฆ์อีกรูปหนึ่งในบริบทของสังคมไทย ที่ทำงานในหลากหลายด้าน รวมทั้งงานวิชาการที่มีส่วนสำคัญ หรือเป็นความสำคัญของผู้นำองค์กรในสถาบันการศึกษาสงฆ์ หรือ

มหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย ในหนังสืออัตชีวประวัติของท่าน ชีวตลิตกรรม (พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาตี), 2565) ซึ่งท่านเขียนเล่าถึงการแปลหนังสือ Glimpses of World History (Nehru, 1934) และ Letters from a Father to His Daughter ของ ยวาทรรลาล เนห์รู (Nehru, 2004) อดีตนายกรัฐมนตรีอินเดีย จนแล้วเสร็จออกมาเป็นหนังสือ โฉมหน้าประวัติศาสตร์สากล (พระราชรัตนโมลี, 2541) และจดหมายจากพ่อถึงลูกสาว (พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาตี), 2556) โดยได้รับคำชี้แนะจาก อาจารย์กรุณา กุศลาลัยที่ถูกคุมขังอยู่ด้วยกัน

ในระหว่างที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำลาดยาว ได้แปลหนังสือ The Letters from the Father to His Daughter ของบัณฑิตยวาทรรลาล เนห์รู ซึ่งเป็นเรื่องกล่าวถึงกำเนิดของโลกและสังคมมนุษย์ตามแนวของวิทยาศาสตร์ว่า โลกและสัตว์โลกรวมทั้งมนุษย์เกิดมาอย่างไร โดยใช้ภาษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กเล็ก เพราะลูกสาวของท่านเวลานั้นอายุเพียง 11 ปี เท่านั้น เป็นการปูพื้นฐานในการเขียนประวัติศาสตร์สากลเล่มต่อมา และได้ส่งไปลงนิตยสารวิทยาศาสตร์ ของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชทั้งสองเรื่อง แต่ประวัติศาสตร์สากลลงไม่จบ ก็เลิกลงเมื่อตำรวจได้เอาผ้าสบงจิวรไปแล้ว ข้าพเจ้าใช้เครื่องนุ่งห่มผ้าสีขาวสวมใส่มาโดยตลอด และปฏิบัติกิจของสมณะตามพระธรรมวินัย ตามขอบเขตที่จะพึงทำได้ในขอบเขตที่จำกัด และดำเนินการต่อสู้แก้อคติที่ตำรวจกล่าวหาตลอดเวลา 4 ปีเศษ จึงสืบพยานโจทก์และจำเลยเสร็จสิ้น ศาลทหารพิพากษาตัดสินคดียกคำฟ้องของโจทก์ว่า คดีไม่มีมูลตามคำฟ้องและคำเบิกความของพยานก็มีได้ระบुชต์ว่า จำเลยได้ทำผิดกฎหมายแต่ประการใด จึงตัดสินยกฟ้องให้ปล่อยตัวจำเลยพ้นข้อกล่าวหา ข้าพเจ้ากลับมาครองสบงจิวรตามเดิม และกลับมาจำพรรษาตามเดิมที่วัดมหาธาตุ ในปี พ.ศ. 2507 รวมเวลาที่ถูกคุมขังและดำเนินคดี 4 ปี กับ 6 เดือน (พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาตี), 2565)

เมื่อมาอยู่คุกลาดยาวสถานที่กว้างขวางและขยับตัวได้ ก็เริ่มปลูกไม้ดอกและไม้ผล ในกระถางเป็นการออกกำลังกายและพักผ่อน พอได้หนังสือ The Glimpses of the World History ของท่านบัณฑิตยวาทรรลาล เนห์รู นายกรัฐมนตรีคนแรกของอินเดียใหม่ที่ข้าพเจ้าอ่านแล้วชอบมาก เพราะท่านเขียนเป็นเชิงวิจารณ์ประวัติศาสตร์ของโลก ทั้งด้านประวัติศาสตร์ การเมือง การเศรษฐกิจ ศาสนาและวัฒนธรรม โดยเขียนเป็นรูปของจดหมายถึงลูกสาว นางอินทรีรา คานธี (Indira Priyadarsini Gandhi, พ.ศ. 2460-2527) อดีตนายกรัฐมนตรีอินเดีย โดยเขียนเริ่มต้นเล่มเล็กเป็นกำเนิดของโลกแนววิทยาศาสตร์ใช้ชื่อว่าจดหมายถึงลูกสาว

หนังสือนี้ได้แปลออกมาเป็นหลายภาษาแล้ว มีคนนิยมมาก เพราะท่านบัณฑิตยวาทรรลาล เนห์รู มีความรู้ภาษาอังกฤษดีมากและเขียนได้สำนวนไพเราะน่าอ่านมาก เพราะท่านเกิดมามีคนเลี้ยงเป็นชาวอังกฤษ ทั้งที่เวลานั้นอินเดียเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ พ่อของ

ท่านคือโมติลาล เนห์รู เป็นนักกฎหมาย เป็นทนายที่มีชื่อเสียงและร่ำรวยมาก จึงสามารถจ้างสตรีชาวอังกฤษมาเลี้ยงบุตรชายของท่านได้ การแปลดำเนินการไปเรื่อย ๆ โดยอาศัยความเมตตาช่วยเหลือจากอาจารย์กรุณา กุศลาสัย ผู้มีความเชี่ยวชาญภาษาอังกฤษและรู้เรื่องอินเดียอย่างดีเป็นที่ปรึกษา ใช้เวลาเกือบสองปีจึงจบเรียบร้อย หนังสือหนาถึง 1000 หน้าเศษ นับว่าเป็นหนังสือใหญ่

การจะพิมพ์จึงต้องใช้ทุนมาก ได้พยายามหาทุนแต่ยังหาไม่ได้ จนมาถึง พ.ศ. 2540 ประเทศอินเดียจัดงานฉลองเอกราชที่พ้นจากการปกครองของอังกฤษครบ 50 ปี จึงขอทุนพิมพ์จากสถานเอกอัครราชทูตอินเดียในกรุงเทพฯ รัฐบาลอินเดียต้องการยกย่องเชิดชูเกียรติคุณของท่านบัณฑิตยวาทลาล เนห์รู จึงอนุมัติให้ทุนจัดพิมพ์จำนวน 20,000 เล่ม มูลนิธิยวาทลาล เนห์รู ก็ให้ลิขสิทธิ์ในการพิมพ์ ต้องใช้ทุนในการพิมพ์ 400,000 บาท โดยสถานเอกอัครราชทูตเป็นผู้ดำเนินการประมูลราคาและจ่ายเงินเอง นับเวลาจากที่แปลจบจนได้จัดพิมพ์เป็นเวลา 35 ปี ข้าพเจ้าได้อุทิศรายได้จากการจำหน่ายหนังสือทั้งหมด ให้แก่มูลนิธิยวาทลาล เนห์รู และมูลนิธิมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทั้งหมด หนังสือมีชื่อว่า โฉมหน้าประวัติศาสตร์สากล (พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี), 2565)

เหตุการณ์ที่เนื่องต่อการถูกจำกัดคือการแปลหนังสือจนแล้วเสร็จ ซึ่งก่อนจะได้รับการปล่อยตัว ด้วยศาลทหารพิพากษาขังขัง ด้วยเงื่อนไขของเวลาและหลักฐาน ดังนั้น เหตุการณ์ในส่วนนี้จึงนับเป็นเรื่องราวของพระสงฆ์อีกรูปที่ถูกจับกุมคุมขังด้วยคดีความทางโลก ท่ามกลางความผันผวนแปรปรวนของสภาพการเมืองทั้งในอาณาจักรและศาสนจักร แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่าพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี) ถูกตั้งข้อหาในประเด็นการเมือง เป็นด้านหลัก ทั้งในขณะนั้นท่านก็ยอมรับการถูกจับกุม โดยไม่มีหนทางหลีกเลี่ยง ที่สำคัญดุลาอำนาจทางการเมือง สังคม วัฒนธรรมของประเทศไทยยุค 2500 นั้น ยังไม่มีมวลชนอันทรงพลังมหาศาลเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้นจึงทำให้การถูกจับของท่านเป็นเหตุการณ์แต่ไม่ใช่ปรากฏการณ์ทางการเมือง

ความเป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัย

เมื่อกล่าวถึงมหาวิทยาลัยสงฆ์ในฐานะที่เป็นสถาบันการศึกษาที่ตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศาสนา รวมทั้งเป็นการสืบปณิธานล้นเกล้ารัชกาลที่ 5 ผู้สถาปนา ท่านได้เป็นส่วนหนึ่งของผู้สืบต่อจากบูรพาจารย์ โดยพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี, 2465-2551) ได้ดำรงตำแหน่งเป็นอธิการบดี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในช่วงที่ใช้คำว่า พระบรมราชูปถัมภ์ ระหว่าง พ.ศ.2529-2540 โดยเป็นยุคก่อนได้พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย และมามีคำนำหน้าสถาบันการศึกษาว่า มหาวิทยาลัย ดังนั้นบทบาทของท่านจึงถือว่าเป็นผู้ที่สืบต่อปณิธานเจตนารมณ์ของครูอาจารย์ ในช่วงเปลี่ยนผ่านการดำรง

ตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัย ร่วม 12 ปี ระหว่าง พ.ศ.2529-2540 บทบาทที่เด่นชัดเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการนำคนหนุ่มในเวลานั้น ทั้งในส่วนของพระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) [เป็น พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร.] พระมหาสุรพล สุจฺริตฺโต [เป็น รศ.ดร. สุรพล สุยะพรหม] พระมหาสมชัย กุสลจิตฺโต [เป็น พระราชปริยัติโมลี, รศ.ดร.] และอีกหลายท่าน ให้มาเป็นกลไกขับเคลื่อนจนกระทั่งขับเคลื่อนเกิดการได้มาซึ่งพระราชบัญญัติเมื่อ พ.ศ.2540 ท่านจึงเป็นสัญลักษณ์ของการเปลี่ยนผ่าน ของสถาบันการศึกษาสงฆ์ก่อนการได้มาซึ่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ด้วยเช่นกัน ตลอดอายุภาระงานของความเป็นอธิการบดี อาจมีทั้งความจริง ความขัดแย้ง และประสบการณ์ทางการบริหารของท่าน อาจเป็นทั้งความทรงจำสำหรับคนรุ่นหลัง ที่ท่านทำหน้าที่ส่งต่อและในเวลาเดียวกันก็ไม่ใช่เป็นความทรงจำ ที่ควรค่าแก่การจดจำหรือทำให้ทรงจำ อันควรแก่การปฏิบัติแต่ประการใด

1. เป็นการบริหารเพื่อส่งต่อและสืบต่อให้กับอนุชน การจัดการศึกษาจึงตั้งอยู่ที่วัดมหาธาตุฯ และขยายเครือข่ายไปยังวัดศรีสุदारาม เพื่อเป็นฐานสำหรับรองรับการบริหารของมหาวิทยาลัยสงฆ์
2. การแสวงหาคณหนุ่มวัยทำงานที่พร้อมทำงานมาทำงานในหน่วยของมหาวิทยาลัย ที่จะทำงานประสบผลสำเร็จ หรือเปิดผลเชิงประจักษ์ตามกรอบการบริหาร
3. การเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ทำงาน จึงเป็นประหนึ่งการส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น จนกระทั่งกลายเป็นความสำเร็จตามกรอบเวลาในช่วงเวลานั้นทำให้เกิดผลเชิงประจักษ์ที่ชัดเจนอย่างแท้จริง

ภาพที่ 4 การจัดพิธีหล่อรูปเหมือน และจัดสร้างอาคาร เพื่อเป็นอนุสรณ์ในโอกาสชาติกาล 100 ปี พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาไล) (ภาพหลักสูตรบัณฑิตศึกษาภาควิชารัฐศาสตร์ เมื่อ 29 มิถุนายน 2565)

ความเป็นจริงตามธรรมชาติ สุดท้ายของชีวิต

ในโอกาส 100 ปี ชาตกาลของท่าน การใช้ช่วงชีวิตของคนที่เกิด 100 ปีมาเป็นแบบอย่าง ของชีวิตท่านมาเป็นฐาน ต้นธาร หรือแบบในการก้าวเดิน ของวงการคณะสงฆ์ ซึ่งมีประเด็นน่าสนใจที่ว่า

1. ปรากฏการณ์ของการจับพระติดคุก ภายใต้กฎหมายพิเศษ ที่ฝ่ายนำทางการเมืองใช้มาเป็นเครื่องมือในอดีต แต่ก็ยังคงเป็นปรากฏการณ์ของสังคมไทยมาอย่างยาวนาน นับแต่พระพิมลธรรม พระมหานคร เขมปาลี พระมหาสวัสดิ์ โกวิท (เจ้าอาวาสวัดคลองครุ กทม.) พระมหามนัส พวงลำเจียก เป็นต้น รวมไปถึงในสมัยหลังทั้งพระพรหมสิทธิ (ธงชัย) พร้อมคณะพระภิกษุภายในวัดสระเกศอีกหลายรูป พระพรหมติลก (เอื้อน) วัดสามพระยา และพระเลขานุการ ทั้งหมดล้วนเกี่ยวข้องกับกฎหมาย กฎ กติกา ที่เป็นโทษมากกว่าเป็นคุณต่อคณะสงฆ์ ซึ่งประเด็นนี้จะต้องศึกษาและหาทางแก้ไขเพื่อให้ถูกต้อง การที่ให้อำนาจหรือดุลพินิจของเจ้าพนักงานต่อการปฏิบัติต่อพระสงฆ์โดยขาดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ พอเกิดความผิดพลาด หรือจับสึกไปก่อน โดยไม่ได้มีการวินิจฉัยอย่างเป็นธรรม หรือถูกต้องตามครรลอง และระบบที่เหมาะสม ทำให้ค่าความเสียหายและโอกาสที่กระทบส่งผลเป็นความรุนแรงและเสียหายต่อพระสงฆ์ผู้ถูกระงับและภาพรวมของกิจการพระพุทธศาสนาต้องปรากฏ จับพระสึกแล้วปล่อย แต่ทุกอย่างที่สร้างมาหรือโอกาสที่เสียไปมลายหายไปกับการใช้ดุลพินิจที่ผิดพลาด

2. บทบาทและการดำเนินชีวิตของท่านพระมหานคร เขมปาลี นัยหนึ่งจะยังเป็นแบบอย่างของการต่อสู้สำหรับอนุชนรุ่นต่อไป และอีกนัยหนึ่ง จะยังเป็นการนำเหตุการณ์วิกฤติมาเป็นชุดความรู้ พร้อมหาทางป้องกันและแก้ไขไม่ให้เกิดขึ้นอีก

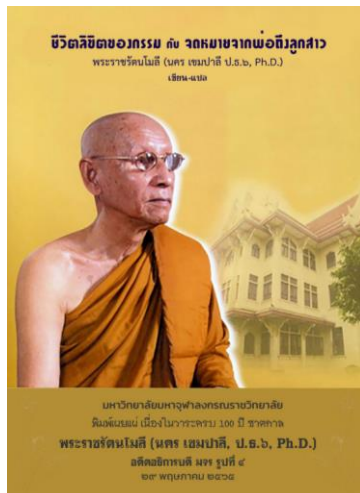
3. ทางสู้ในชีวิตของท่านเปลี่ยนวิกฤติมาเป็นโอกาส จากติดคุก ก็เปลี่ยนความสร้อยเศร้ามาเป็นการสร้างงาน ทำงานอย่างไม่รู้เหนื่อย ผ่านการแปลวรรณกรรม จนกระทั่งกลายเป็นมรดกของท่าน การแปล และเขียน จึงเป็นเครื่องมือ รอคอยเวลากลับคืนสู่อิสระภาพ ใช้วิกฤติ มาเป็นโอกาสในการสร้างงาน ปรากฏเป็นผลงานทางวิชาการที่ควรค่าแก่การจดจำ

4. หลังออกมาจากคุก กลับมาเป็นพระ และเป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัย การที่ไม่ติดต่ออำนาจ เปิดโอกาส สร้างคน และสนับสนุน จนกระทั่งเกิดพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย มิ่งบประมาณ และเป็นมหาวิทยาลัยภายใต้พระราชบัญญัติ ซึ่งทำให้กลายมาเป็นกลไกสำคัญของมหาวิทยาลัย ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทางศาสนาและคนในสังคมประเทศชาตินี้ และถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนและหัวใจสำคัญอย่างยิ่ง

5. การเป็นผู้ไม่สยบยอมต่อชะตากรรม คุณก็กขันท่าน แต่ไม่สามารถกักขังจิต วิญญาณเสรีและการเรียนรู้ได้ การแปลหนังสือจึงเป็นทางสู้ รอเวลาอย่างไม่สิ้นหวัง ดังนั้น

การติดคุกอยู่หลายปี จนกระทั่งออกมาเริ่มชีวิตนักบวชที่นอกกำแพงคุกอีกครั้ง ประเด็นนี้ จะเห็นได้ว่าคุณไม่สามารถซังอิสรภาพทางจิตวิญญาณได้ วรรณกรรมที่แปล จึงเป็น ประหนึ่งบันทึกชีวิต ทางเดิน และทางสู่วิถีชีวิตท่านด้วย แม้ท่านจะมรณภาพ และมีชา ตกาลครบ 100 ปีแล้ว แต่สิ่งที่เป็นหลักยึดและแบบอย่างคือทางสู่วิถีที่จะเป็นแบบอย่างแก่ อนุชนรุ่นต่อไป

ชีวประวัติของกรรม
พระราชรัตนโมลี
(นคร เขมปาตี ป.ส.บ, Ph.D.)
พระมหาเถร ผู้เป็นปูชนียบุคคล แห่งวงการศึกษามหัทธผลสงฆ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พิเศษเยี่ยม เนื่องในวาระครบ ๑๐๐ ปี ชาตกาล
พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาตี, ป.ส.บ, Ph.D.)
อัครสังฆการบดี นคร รุพที ๕
๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕

ภาพที่ 5 หนังสือชีวประวัติกรรม บันทึกถึงอัตตชีวประวัติเกี่ยวกับการถูกจำของเจ้าคุณนร เขมปาตี (พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาตี),2565)

บทสรุป

การเขียนถึงท่านในมิติของพระสงฆ์กับการเมือง มหาวิทยาลัยกับพัฒนาการที่ถูก ส่งต่อมาในยุคสมัยของท่าน เพื่อเป็นอนุสรณ์ในโอกาส 100 ปีชาตกาล หรือถ้ายังไม่ตายก็ เรียกว่าเป็นคนมีอายุ 100 ปี ก็คงไม่ผิดเสียทีเดียว แต่สาระสำคัญของการนำเสนอต้องการ บอกว่า 100 ปี ของท่านได้สะท้อนเหตุการณ์ระหว่างทางของอดีตได้เป็นอย่างดี นี่คือ เหตุการณ์ที่ควรค่าแก่การจดจำ ท่านเป็นพระสงฆ์กับการต่อสู้ทางการเมืองภายใต้แนวคิด ว่าด้วยลัทธิหรือแนวคิดในเรื่องความเป็นลัทธิทางการเมืองเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจนกระทั่ง ปัจจุบัน ท่านจึงเป็นพระสงฆ์อีกรูปหนึ่งที่ถูกเหตุการณ์ทางการเมือง ลัทธิ ความเชื่อ ส่งผล ให้เกิดการกระทำอันเป็นผลผลของการเมืองจนทำให้ต้องติดคุก ติดตารางเป็นเวลาหลายปี นัยหนึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง อีกนัยหนึ่งเป็นเงื่อนไขของการต่อสู้ในฐานะนักการการ ศาสนาที่ตกเป็นผู้ถูกกระทำด้วยเหตุผลของการเมืองในช่วงเวลานั้น บทความนี้ขอใช้เป็น อนุสติ 100 ปี ชาตกาลของท่านด้วยจิตคารวะ

ภาพที่ 6 รูปปั้นเทวองค์จริงภายในอาคารพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี) อนุสรณ์ชาตกาล 100 ปี ตั้งอยู่ภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จ.พระนครศรีอยุธยา (ภาพ หลักรัฐธรรมนูญศึกษาศาสตร์, 2565)

เอกสารอ้างอิง

- พระราชรัตนโมลี. (2541). โฉมหน้าประวัติศาสตร์สากล = Glimpses of world history/ ยวาทะลาล เนห์รู, เขียน. กรุงเทพฯ : สภาเพื่อความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมแห่งประเทศไทยและมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชรัตนโมลี (ดร.นคร เขมปาลี). (2556). จดหมายจากพ่อถึงลูกสาว.ยวาทะลาล เนห์รู เขียน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศยาม
- พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี). (2565). ชีวิตลิขิตของกรรม. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปราปต์ บุนปาน. (2559). พระสงฆ์-ประชาธิปไตย-เรื่อนจำ. สืบค้น 15 เมษายน 2565, จาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_181306
- Nehru, Jawaharlal. (2004). Letters from a Father to His Daughter (4th ed.). Haryana: Puffin Books.
- Nehru, Jawaharlal. (1934). Glimpses of World History. Penguin Books India.

บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม*

THE MONKS ROLES AND THE DHAMMA PRACTICE ACADEMY DEVELOPMENT

พระครูสมุห์ชาคริต ปิยากโม

PhrakrusamuChakrit Piyagamo

วัดโบสถ์ (บ้านไท) จ.พระนครศรีอยุธยา

Bot Temple (Ban Thai), Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

Corresponding Author Email: katoonpeak51@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม ใช้วิธีการศึกษาจากพระไตรปิฎก เอกสาร ตำรา งานวิจัย รวมถึงการวิเคราะห์ผลการศึกษาพบว่า 1. พระสงฆ์มีต้นทุนของความศรัทธา พระสงฆ์จึงมีหน้าที่เป็นผู้นำโดยจะนำพาประชาชนเข้าสู่ระเบียบของการปฏิบัติธรรม ทั้งการพัฒนาด้านร่างกายโดยใช้ศีลและการพัฒนาด้านจิตใจโดยใช้สมาธิ ประกอบกับปัญญาทางด้านพระพุทธศาสนา เป็นองค์ความรู้ที่จะนำพาจิตใจของประชาชน ให้ละเว้นสิ่งที่ไม่ดีแนะนำในสิ่งที่ดีและทำจิตใจของตนให้บริสุทธิ์ผ่องใส 2. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม 3 ด้าน คือ 1.ด้านสถานที่มีการจัดปฏิบัติธรรมในวัดโดยสถานที่ที่มีความพร้อม อาคารสถานที่ อาหารและวิทยากร 2. ด้านวิทยากร พระสงฆ์เป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญานนำพาประชาชนปฏิบัติให้เข้าถึงสภาวะธรรมตามความเป็นจริงตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา และ 3. การบริหารจัดการซึ่งในแต่ละวัดมีการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆที่แตกต่างออกไป โดยภาพรวมเน้นปฏิบัติตามแนวสติปัฏฐาน 4 เรื่องของ กาย เวทนา จิต และธรรม 3. ผลที่ได้จากการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมคือประชาชนมีการพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจ เห็นคุณค่าของการปฏิบัติธรรม และประเทศชาติเกิดความร่มเย็นสันติสุข

คำสำคัญ: บทบาท; พระสงฆ์; การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม

Abstract

This academic article aimed to study the monks' role and the Dharma Practice Academy development, studied from Tripitaka, documents, textbooks, research, and analysis. The results of the study revealed that 1. monks are the original capital of faith. The monks have the duty to lead the people into the rules of Dharma practice. Both physical development through precepts and mental development through meditation together with the wisdom of Buddhism. It is a body of knowledge that will lead the minds of the people to refrain from bad things, to advise good things and to purify one's mind. 2. The monks role in Dhamma Practice Academy in 3 areas; (1) Places; there are Dhamma practice in monasteries that are ready with buildings, places, foods and speakers (2) Speakers; The monks are spiritual leaders who lead the people to practice in order to reach the true state of Dharma according to the Buddhist teachings. and (3) Management; Each monastery drives different activities. In general, focusing on the practice of mindfulness in the four foundations of body, feelings, mind and dharma. 3. The result of the development of the Dhamma Practice Academy is that people have developed both physically and mentally and see the value of Dharma practice and the nation is tranquil and peaceful.

Keywords: Role; Monks; Development of the Dharma Practice Academy

บทนำ

การปฏิบัติธรรม หรือ การปฏิบัติกัมมัฏฐาน เป็นเรื่องของการฝึกสมาธิของจิตที่ต้องการให้มีความมั่นคงความแน่วแน่แห่งจิต ทำให้เกิดสมาธิ โดยมีกายของผู้ปฏิบัติเองเป็นฐานในการที่จะนำสมาธิเข้าไปจดจ่ออยู่ในสถานที่นั้น ๆ โดยเปรียบเสมือนว่า ร่างกายเป็นที่พิจารณาไตรลักษณ์ (ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ และความไม่ใช่อัตน) โดยมีลักษณะที่เกิดจากกายเกิดจากความรู้สึกหรือเรียกว่าเวทนาและเกิดจากจิตที่เป็นสมาธิและนำไปสู่การพิจารณาภาวะธรรมให้รู้แจ้งเห็นจริงตามความเป็นจริง เหล่านี้ เรียกว่าเป็นการปฏิบัติทั้งสมถะและวิปัสสนาควคู่กันไป โดยในประเทศไทยของเรามีการนำหลักคำสอนเหล่านี้ที่พระพุทธเจ้าได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยในประเทศไทยมีรูปแบบการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานสายใหญ่ ๆ มีอยู่ 5 สายใหญ่ 1. สายพุทโธ 2. สายอานาปานสติ 3. สายอิริยาปทปพะ หรือ ยุบหนอพองหนอ 4. สายแนวปฏิบัติ มี รูป-นาม เป็นอารมณ์ 5. สาย

สัมมาอะระหัง ซึ่งในแต่ละสำนักของการปฏิบัติธรรมก็จะมีรูปแบบในการจัดสถานที่สำนักปฏิบัติธรรมที่แตกต่างกันออกไป แต่โดยภาพรวมจะอยู่ในลักษณะของความเป็นสัปปายะที่สะดวกไม่ว่าจะเป็นสถานที่สำหรับฟังธรรมปฏิบัติธรรม สถานที่สำหรับรับประทานอาหาร สถานที่พักหรือสถานที่สำหรับปฏิบัติส่วนตัว เป็นต้น จะมีความสะดวกสบายหรือภาษาพระเรียกว่า สัปปายะ แต่ว่าในแนวทางของการปฏิบัติตามที่ผู้เขียนได้เขียนถึงก็คือมีสายปฏิบัติอยู่ 5 สายด้วยกันซึ่งเหล่านี้เป็นทางปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าได้สอนแนะนำก็คือสติปัฏฐาน 4 การเอาใจไปตั้งไว้ในที่ตั้งของสติ 4 ข้อ ซึ่งในบทความนี้ก็อาจจะไม่ได้อธิบายถึงมากเท่าที่ควร แต่เน้นไปในการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมโดยผู้ที่พัฒนาก็คือพระสงฆ์รวมถึงผู้ปฏิบัติธรรมเองที่จะพัฒนาร่างกายและจิตใจให้เข้าถึงสภาวะธรรม โดยบทบาทพระสงฆ์ในการที่จะพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมนั้นก็จะเป็นบทบาทที่สำคัญ เพราะพระสงฆ์เป็นผู้นำในด้านจิตวิญญาน เป็นพระวิปัสสนาจารย์ หรือเป็นผู้ที่มีความสามารถในการที่จะนำพาประชาชนให้เข้าสู่ความเชื่อในการที่จะปฏิบัติธรรม เพราะฉะนั้น จะทำอย่างไรจะเห็นบทบาทที่ชัดเจนของพระสงฆ์ในการที่จะสำนักพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาสถานที่ การพัฒนาวิทยากร การพัฒนาจิตใจของผู้เข้าปฏิบัติ รวมถึงการพัฒนาการบริหารจัดการ จะเกิดขึ้นและมีส่วนร่วมได้อย่างไรจึงเป็นโจทย์ในการเขียนบทความนี้เพื่อวัตถุประสงค์ในการเข้าใจระบบของการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมให้เป็นไปตามรูปแบบที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

ความสำคัญของสำนักปฏิบัติธรรม

นับตั้งแต่สมัยพุทธกาลมีการเข้าวัดฟังธรรมในวันธรรมะสวนะหรือในช่วงกิจกรรมต่าง ๆ ชาวพุทธได้เข้าไปวัดเพื่อฟังธรรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมาเป็นระยะเวลาสี่ทศวรรษยาวนานจนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยเรายังถือหลักทำทางพุทธศาสนาตามสมัยพุทธกาลคือ ในช่วงวันธรรมะสวนะหรือว่าวันพระ จะมีการเตรียมอาหารเพื่อไปถวายพระภิกษุและเตรียมตัว เตรียมใจ เพื่อเข้ารับธรรมะและปฏิบัติธรรมไม่ว่าจะเป็น ขึ้น/แรม 15 ค่ำ 14 ค่ำ เป็นต้น จะมีการศึกษาปฏิบัติธรรม เพราะฉะนั้น การปฏิบัติธรรมไม่ใช่เรื่องไกลตัว แต่เป็นเรื่องใกล้ตัวที่ทำสืบทอดกันมา แต่การปฏิบัติธรรมบางที่อาจจะจะมีปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติธรรม คือ ระยะเวลาของการปฏิบัติธรรมอาจจะต้องใช้เวลามากกว่าวัน คนที่ทำงานข้าราชการหรือทำงานที่เป็นงานประจำอาจจะลำบากในเรื่องของการกลางวันและประกอบกับข่าวที่เป็นเชิงลบที่เกิดขึ้นกับพระสงฆ์ในปัจจุบัน ต้องยอมรับว่าเป็นสิ่งที่บั่นทอนจิตใจกับพุทธศาสนิกชนที่ยังไม่มีศรัทธาตั้งมั่นหรือที่ยังไม่มีศรัทธาก็อาจจะไม่เกิดศรัทธาก็ได้ เพราะฉะนั้น การปฏิบัติธรรมจึงเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลไม่สามารถที่จะไปบังคับว่า

จะต้องให้ทำแบบนั้นแบบนี้ แต่เป็นเรื่องเฉพาะตัวที่จะต้องเป็นการขัดเกลากิเลสและปฏิบัติธรรมให้ถึงความพ้นทุกข์ได้ด้วยตนเอง

บทบาทพระสงฆ์ในยุคปัจจุบัน พระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นสถาบันที่มีความเกี่ยวพันกับสังคมไทยมาเป็นระยะเวลายาวนาน นับตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบัน สถาบันพระพุทธศาสนาซึ่งมีศาสนทายาท คือ พระภิกษุสงฆ์เป็นตัวแทนทำหน้าที่ถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนให้แก่ประชาชนได้นำไปปฏิบัติ ขณะเดียวกันก็ดำรงอยู่ในฐานะผู้นำชาวพุทธในสังคม ทำให้พระสงฆ์มีบทบาทและวัดมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชุมชน เพราะวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจ และบำเพ็ญกิจกรรมต่างๆของประชาชนทั้งทางด้านสังคมวัฒนธรรมและศาสนา โดยพระสงฆ์เป็นครูของชาวบ้านที่แนะนำหลักธรรมอันเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติฝึกอบรมให้ชีวิตมีความสุข จึงทำให้พระสงฆ์และชุมชนมีความสัมพันธ์มาตลอด ภิกษุสงฆ์ได้การอุปถัมภ์บำรุงจากชาวบ้าน จึงต้องทำหน้าที่ในการเผยแผ่หลักพุทธธรรม หลักคำสั่งสอน เพื่อสืบต่อพระพุทธศาสนา ให้ชุมชนมีคุณธรรม มีความประพฤติที่ถูกต้องและให้ข้อเตือนใจ ในทางความประพฤติปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. ห้ามปราม สอนให้เว้นจากความชั่ว
2. แนะนำสั่งสอนให้ตั้งอยู่ในความดี
3. อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี
4. ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง ให้ได้รู้สิ่งที่ยังไม่เคยรู้
5. ชี้แจงอธิบายทำให้สิ่งที่เคยฟังแล้ว เข้าใจแจ่มแจ้งมากขึ้น
6. บอกทางสวรรค์ สอนวิธีดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ (ที.ปา.

(บาลี), 11/203/205)

ในยุคปัจจุบันนี้ การศึกษาของพระสงฆ์ในหลักไตรสิกขา ทั้งโดยปริยัติสัทธรรมปฏิบัติสัทธรรม ให้ถึงปฏิเวธสัทธรรมนั้นหย่อนยานลงมาก เพราะเหตุที่ขาดผู้นำผู้ทรงคุณวุฒิในทั้งสัทธรรม3 และไตรสิกขา อีกทั้งนโยบายการให้การศึกษอบรมทุกระดับก็เน้นและส่งเสริมกันอยู่แต่เพียงภาคปริยัติธรรม และตัวของพระภิกษุสามเณรเองก็ไม่ใส่ใจ ขวนขวายศึกษา อบรม ปฏิบัติพระสัทธรรมและประกอบกับสังคมในปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นสังคมที่มีศักยภาพรับข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ได้มากและรวดเร็วตลอดเวลา หรือแม้จากที่ห่างไกลคนละด้านของโลกก็ทำได้โดยง่าย สำหรับชนทั่วไปผู้ที่ไม่มีความรู้พิจารณาข่าวสารข้อมูลเหล่านี้ ซึ่งเป็นเพียงข่าวตัวอย่างพฤติกรรมของมนุษย์ปุถุชน อันเกิดแต่อวิชชาที่คอยเร่งเร้าให้มนุษย์เกิดตัณหาอยากบริโภค อยากเสพตามอย่างเขายัง ๆ ขึ้นเพิ่มความยึดถือยึดติดในวัตถุ คือ วัตถุทางวัตถุและทิฐิให้มากขึ้น มากกว่าที่จะช่วยให้มนุษย์ได้รู้ ได้เข้าใจตนเอง และพัฒนาจิตใจของตนเองให้เจริญขึ้น มีมโนธรรมที่สงบบริสุทธิ์ ผ่องใสด้วยสติปัญญาอันเห็นชอบ อันให้ผลเป็นความสันติสุขแก่ชีวิตได้อย่างยั่งยืน

แท้จริง แม้แต่พระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนา ผู้ไม่ได้อบรมกาย ศีล จิตและปัญญาให้ดี พอเป็นธรรมเครื่องปกป้องรักษาตน ก็จะมีหลงรับเข้ามาในตัวเอง เหมือนปลาที่หลงเหยื่อแล้วติดเบ็ด จึงประพาศพิศพระธรรมวินัยจนเป็นเรื่องธรรมดาจนจนเป็นที่น่าวิตก

ดังนั้น วัดทุกวัดควรจัดให้มีการศึกษาอบรมภาคปฏิบัติภาวนาธรรม และควรให้มีการเข้มงวดกวดขันความประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุสามเณร ให้อยู่ในศีลาจารวัตรที่งดงามด้วยมาตรการที่เข้มแข็งจริงจัง และต่อเนื่อง ควรจัดให้มีการอบรมสมณวิปัสสนากัมมัฏฐานแก่สาธุชนพุทธบริษัทเปิดโอกาสให้ญาติโยมทั่วไปมีโอกาสบำเพ็ญกุศล ปฏิบัติธรรม สร้างคุณงามความดี ทั้งทาน ศีลและภาวนาไปด้วยกัน และประการสำคัญ คือ เจ้าอาวาสจะต้องเป็นผู้นำ ลงมือศึกษาทั้งภาคปริยัติและภาคปฏิบัติด้วยตนเอง ทั้งชักนำส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรและญาติโยมมองเห็นคุณค่าของการปฏิบัติพระสัทธรรม เพื่อให้เกิดความสันติสุข (พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคโล), 2549)

สำนักปฏิบัติธรรม

สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เป็นหน่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบการสอนปฏิบัติกรรมฐาน ตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตรของคณะสงฆ์ไทย ภายใต้การกำกับของมหาเถรสมาคม ก่อตั้งครั้งแรกในปี พ.ศ.2543 ปัจจุบันสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด มีจำนวนกว่า 1,510 สำนัก แบ่งเป็นมหานิกาย 1,339 สำนัก และธรรมยุต 173 สำนัก กระจายอยู่ในทุกจังหวัดในประเทศไทย

ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. 2543 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 15 ตรี แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2 พ.ศ.2535 มหาเถรสมาคมวางระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบมหาเถรสมาคมนี้ เรียกว่า ระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ.2543

ข้อ 2 ระเบียบมหาเถรสมาคมนี้ ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในแถลงการณ์คณะสงฆ์ เป็นต้นไป

ข้อ 3 ในระเบียบนี้ การปฏิบัติธรรม หมายความว่า การปฏิบัติสมถกัมมัฏฐานหรือวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร

สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด หมายความว่า สำนักปฏิบัติธรรมที่มีอยู่แล้วได้รับการยกขึ้นเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด หรือจัดตั้งขึ้นใหม่ โดยคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

เจ้าสำนัก หมายความว่า เจ้าอาวาสซึ่งเป็นที่ตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด
แห่งนั้น ๆ

พระวิปัสสนาจารย์ หมายความว่า พระภิกษุผู้สอนการปฏิบัติสมถกัมมัฏฐานหรือ
วิปัสสนากัมมัฏฐาน ตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร

ข้อ 4 ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า คณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรม
ประจำจังหวัด ประกอบด้วยเจ้าคณะจังหวัดเป็นประธานคณะกรรมการ รองเจ้าคณะ
จังหวัด เป็นรองประธานคณะกรรมการ เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอของจังหวัดนั้น
เป็นกรรมการ โดยมีเจ้าคณะใหญ่เป็นประธานคณะที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค
เป็นที่ปรึกษา

ข้อ 5 การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ให้เจ้าคณะจังหวัด ประธาน
คณะกรรมการ จัดประชุมคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด คัดเลือกวัด
ที่เหมาะสมให้เจ้าอาวาสวัดที่จัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมยื่นหนังสือขอจัดตั้งตามแบบของ
กรมการศาสนา เสนอคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพิจารณา แล้ว
ให้ประธานคณะกรรมการรายงานเสนอเจ้าคณะภาค และเจ้าคณะใหญ่พิจารณาเสนอ
มหาเถรสมาคมพิจารณาอนุมัติ เพื่อมีพระบัญชาการตั้งสำนักปฏิบัติธรรม ให้กรมการศาสนา
ขึ้นทะเบียนเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด (มหาเถรสมาคม, 2543)

สรุปได้ว่า ในการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมในประเทศไทย มีทั้งสำนักปฏิบัติธรรมที่
ไม่ได้รับการแต่งตั้งโดยส่วนใหญ่ จะเป็นสำนักสงฆ์หรือเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมเพราะ
ประเทศไทยเรานั้นต้องยอมรับว่าเบื้องต้นสิ่งที่จะนำไปสู่การปฏิบัติธรรม เกิดจากความ
ศรัทธาต่อพระสงฆ์หรือเป็นความเลื่อมใสเฉพาะบุคคลนำไปสู่การหาเข้าไปทำบุญในวัด
รักษาศีลแล้วจึงจะเจริญภาวนาการตั้งสำนักปฏิบัติธรรมจึงมีมากกว่าจำนวนที่ระบุเป็น
สถิติตามสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ระบุไว้มีการจัดเป็นเอกเทศมีความสะดวก
บ้างไม่สะดวกบ้างก็เป็นความแตกต่างที่ลงตัว หรือ สำนักปฏิบัติธรรมอนุมัติโดยมหาเถร
สมาคมตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ 2543 โดยในปี 2553 ได้มีการสำรวจสำนักปฏิบัติ
ธรรมซึ่งมีประมาณ 1,500 แห่งทั่วประเทศถือว่ามีมากเพียงพอต่อความต้องการของ
พุทธศาสนิกชนที่ต้องการปฏิบัติธรรม เพราะฉะนั้น บทบาทของพระสงฆ์จึงมีหน้าที่เป็นผู้นำ
โดยจะนำพาประชาชนเข้าสู่ระเบียบของการปฏิบัติธรรม ทั้งการพัฒนาด้านร่างกายโดยใช้
ศีลและการพัฒนาด้านจิตใจโดยใช้สมาธิ ประกอบกับปัญญาทางด้านพระพุทธศาสนา เป็น
องค์ความรู้ที่จะนำพาจิตใจของประชาชน ให้ละเว้นสิ่งที่ไม่ดีแนะนำในสิ่งที่ดีและทำจิตใจ
ของตนให้บริสุทธิ์ผ่องใส การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมความหมายเบื้องต้นของสำนักปฏิบัติ
ธรรมทั่วประเทศไทย คือ สำนักปฏิบัติธรรมที่มีความพร้อมไม่ว่าทางกายภาพทางร่าง
ทางด้านธรรมะปฏิบัติที่จะเสริมให้แก่ผู้ที่เข้ามาปฏิบัติให้เกิดความสะดวกสบายไม่เดือดร้อน

ทั้งด้านร่างกายและจิตใจรวมถึงสร้างธรรมะปฏิบัติที่จะทำให้เข้าสู่หลักของทางพุทธศาสนาได้ กล่าวได้ว่า รูปแบบในบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมแต่ละแห่งมีความแตกต่างออกไป แต่สิ่งสำคัญก็คือหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งสติปัญญา 4 ซึ่งเป็นหลักในการปฏิบัติหรือเป็นมีเข็มทิศในการที่จะเป็นแผนที่ในการที่จะปฏิบัติธรรมให้เข้าถึงสภาวะธรรมตามความเป็นจริงความเป็นสัจปายะ ในหลาย ๆ ด้านก็มีส่วนที่จะทำให้เกิดการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมซึ่งพระสงฆ์ซึ่งเป็นพุทธบริษัทลำดับที่ 1 จึงมีส่วนสำคัญในการที่จะพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามที่คุณเขียนจะเขียนต่อไป

พระสงฆ์กับภาวะผู้นำในการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม

วัด เป็นฐานหน่วยงานสำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม นอกจากนั้นหลักเกณฑ์และวิธีการที่เกี่ยวกับวัด สอดคล้องตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์กำหนดว่า “เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป” เจ้าอาวาส เป็นพระสังฆาธิการ (พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ), 2553) การบริหารตามหลักสัจปายะ 4 หมายถึงสถานที่ปฏิบัติธรรม จำเป็นต้องมีสัดส่วนพื้นที่ที่มีความสงบ บรรยากาศร่มรื่น การที่บุคคลจะแสวงหาสถานที่ปฏิบัติธรรมให้สามารถปฏิบัติธรรมได้ผลดีจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบหลายประการเช่นว่า อาวาสสัจปายะ หมายถึงสถานที่พักอาศัยสะดวก ที่อยู่เหมาะสม บรรยากาศดี บุคคลสัจปายะ หมายถึงบุคคลสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม โดยมีพระวิปัสสนาจารย์ หรือครูอาจารย์ส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติธรรมสบายใจ อาหารสัจปายะ หมายถึงสำนักปฏิบัติธรรมจัดหาอาหารบริโภคที่มีความพร้อมเพียงพอแก่ผู้ปฏิบัติธรรม คือมีอาหารบริการเพื่อบริโภคสะดวกสบายตามตารางเวลา กำหนด ธรรมะสัจปายะ หมายถึงภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ สำนักปฏิบัติธรรมได้ส่งเสริมการศึกษาเรียนรู้การปฏิบัติธรรมที่ถูกต้องและเหมาะสมแก่ผู้ปฏิบัติธรรม (กองพุทธศาสนศึกษา, 2556) กล่าวคืออาวาสสัจปายะ คือสถานที่ปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมเป็นระเบียบเรียบร้อย อาหารสัจปายะ คือโภชนาหารเพื่อบริการแก่ผู้ปฏิบัติธรรมเป็นอาหารสัจปายะ บุคคลสัจปายะ คือผู้เป็นกัลยาณมิตร ทั้งผู้บริหาร พระวิปัสสนาจารย์ และเจ้าหน้าที่ให้การส่งเสริมสำนักปฏิบัติธรรมอย่างดีต่อผู้มาปฏิบัติธรรม ธรรมสัจปายะ คือการศึกษาดอบรมพัฒนากาย วาจาและใจ ด้วยการเจริญสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน ส่งเสริมกิจกรรมโครงการบรรพชาสามเณร ส่งเสริมการบำเพ็ญกุศลและปฏิบัติธรรม ได้แก่ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชาวันอาสาฬหบูชา วันสงกรานต์ วันขึ้นปีใหม่ วันเฉลิมพระชนมพรรษา ฯลฯ ตลอดจนจนถึงชักนำให้เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานอื่น ๆ เข้ามารับการอบรมปฏิบัติธรรม

การศึกษาฝึกอบรมปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน เป็นข้อปฏิบัติที่สำคัญข้อหนึ่งในทางพระพุทธศาสนา เพราะจะทำให้จิตของผู้ปฏิบัติสงบเยือกเย็นเกิดปัญญา และเป็น

ทางดำเนินถึงปฏิเวธธรรม สิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งสำหรับท่านผู้ปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน คือ สถานที่ปฏิบัติหรือสำนักปฏิบัติธรรม ในการวิจัยครั้งนี้ ในสมัยพุทธกาล ระยะเวลาเริ่มแรกนั้น พระสงฆ์ยังไม่มีที่อยู่อาศัยประจำ ได้จาริกไปเพื่อเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้ กว้างขวางออกไป

2.1 บทบาทด้านสถานที่ ในสมัยพุทธกาล วัดมีสถานที่และบรรยากาศ สภาพแวดล้อมเป็นสัปปายะ มีการบริหารจัดการโดยใช้พุทธวิธีในการบริหาร การจัดการ กิจกรรมการเรียนรู้มีจุดมุ่งหมายให้คนที่เข้ามาเรียนรู้มีความเข้มแข็งทางจิตใจตามแนวทางของพุทธศาสนา คือเรียนรู้เพื่อฝึกฝนพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาเป้าหมายของการเรียนรู้ที่สูงสุด คือการหลุดพ้นจากความทุกข์อย่างสิ้นเชิงที่เรียกว่าพระนิพพานการเรียนรู้ครอบคลุมถึงเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา ศึกษาเรียนรู้จนผู้เรียนสามารถรู้ความจริงแห่งกฎของธรรมชาติที่ว่า สิ่งทั้งหลายล้วนเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไป เป็นไปตามเหตุปัจจัย จากนั้นก็เผยแผ่ศาสนา แก่ผู้มีอุปการคุณทั้งหลาย โดยการประกาศธรรมเผยแผ่สู่สาธารณชนต่อไป องค์ประกอบ สำคัญเป็นสภาพแวดล้อมทั่วไปของวัดในสมัยพุทธกาล สภาพแวดล้อมด้านสถานที่ เป็นสวนป่า มีความสงบ ร่มรื่น เป็นธรรมชาติเหมาะแก่การศึกษาที่จะปฏิบัติธรรม และนั่งฟัง พระสัทธรรม

ในปัจจุบันวัดที่เป็นสำนักปฏิบัติธรรมได้เน้นการจัดสถานที่ให้เป็นสถานที่เหมาะสม ในการที่จะรองรับพุทธศาสนิกชนที่เข้ามาปฏิบัติธรรม มีอาคารสำหรับปฏิบัติธรรม มี สถานที่ที่พักมีสถานที่สำหรับรับประทานอาหารหรือเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ต่าง ๆ ในแต่ละวัดไม่ว่าจะเป็นภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคใต้ จะมีศูนย์สำนักปฏิบัติธรรม ที่เกี่ยวข้องโดยเน้นให้สอดคล้องกับสมัยพุทธกาล คือ มีความร่มรื่นและมีความสงบเป็น ธรรมชาตินำไปสู่การพัฒนาจิตใจได้ง่ายและพระสงฆ์ก็มีบทบาทในการที่จะออกแบบและ เสนอแนวคิดเกี่ยวกับสถานที่ทำให้วัดในแต่ละวัดมีความพร้อมในการจัดปฏิบัติธรรมจึงเห็น ได้ว่าบทบาทในด้านสถานที่พระสงฆ์โดยเฉพาะเจ้าอาวาสซึ่งมีอำนาจหน้าที่หลักก็จะเป็นผู้ที่ รับผิดชอบและออกแบบโดยร่วมกับกรรมการวัดหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจึงทำให้วัดที่เป็นสำนัก ปฏิบัติธรรมนั้นมีความน่าสนใจและมีพุทธศาสนิกชนเข้าไปปฏิบัติอย่างมาก ถึงแม้จะบอก ว่าในสมัยพุทธกาลจำเป็นจะต้องไปปฏิบัติในป่า ในถ้ำ หรือในสถานที่ที่ไม่มีคนก็ตาม แต่ใน ปัจจุบันนี้ ปรับเปลี่ยนถึงแม้จะเป็นวัดที่ตั้งอยู่ในระหว่างอำเภอหรืออยู่ในหมู่บ้านก็จะ สามารถจัดให้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมได้ มีหลาย ๆ ที่ที่อยู่ในเขตกรุงเทพฯหรือปริมณฑลที่ มีสภาพปฏิบัติธรรมสามารถจะปฏิบัติธรรมได้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะอยู่ที่บุคลากรที่ จะเสนอแนะหรือนำแนวคิดของการปฏิบัติธรรมเหล่านั้นมาใช้ในการที่จะสร้างสำนักปฏิบัติ ธรรมที่เป็นสถานที่ร่มรื่นสิ่งสำคัญนอกจากสถานที่แล้วก็เป็นเรื่องของอาหาร ในปัจจุบัน มีความสะดวกสบายในเรื่องการเดินทางหรือมีตลาดอยู่ในวัดมีความสะดวกก็จริง แต่ว่าจะมี

ความไม่สะดวกต่อการปฏิบัติธรรมคืออาจจะมีเสียงอื้ออึงหรืออาจจะมีสิ่งที่มาทำลายสมาธิ เรื่องเหล่านี้อยู่ที่ผู้ปฏิบัติจะปรับอารมณ์ของการปฏิบัติธรรมให้สามารถข้ามพ้นสิ่งเหล่านี้ได้ และสามารถปฏิบัติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นการพัฒนาตนพัฒนาจิตทำให้เกิดปัญญาได้

2.2 บทบาทด้านวิทยากรหรือพระวิปัสสนาจารย์ พระสงฆ์มีต้นทุนของความศรัทธา พระวิปัสสนาจารย์ หมายถึง ผู้สอนกรรมฐานในประเทศไทยซึ่งเป็นหลักคำสอนทางพุทธศาสนาแบ่งเป็นภาคทฤษฎีหรือเรียกว่าปริยัติและภาคการปฏิบัตินำไปสู่การเข้าถึงธรรมได้อย่างแท้จริงแต่ว่า รูปแบบการสอนมีความแตกต่างกันออกไป พระวิปัสสนาจารย์ในประเทศไทยของเราเป็นผู้นำในเรื่องของการสอนกรรมฐานให้แก่พระภิกษุสามเณรหรือประชาชนทั่วไปมีบทบาทในการนำผู้คนไปสู่คุณงามความดี เป็นผู้สอนกรรมฐานนอกจากสอนแล้วยังต้องทำตัวให้เป็นแบบอย่างเป็นตัวอย่างที่ดีให้ลูกศิษย์ได้เจริญรอยตามเพราะจุดมุ่งหมายของพระพุทธเจ้าก็คือให้เน้นประโยชน์ตน ทำประโยชน์คนอื่นและสร้างประโยชน์สูงสุดคือพระนิพพาน รูปแบบในการสอนการปฏิบัติธรรมในประเทศไทยในส่วนของเถรวาทจะเน้นในเรื่องของสติปัญญา 4 เป็นเรื่องของกาย เวทนา จิต ธรรม เพราะพระสงฆ์เป็นผู้นำด้านจิตวิญญาณโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยมีผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาไม่น้อยกว่า 95% ของประชาชนคนไทยทั่วประเทศ ต้นทุนของความศรัทธาของที่มีในพระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้การจัดปฏิบัติธรรมได้ง่ายขึ้นสิ่งสำคัญคือพระสงฆ์เป็นวิทยากรหรือวิปัสสนาจารย์ในการสอนกรรมฐานหรือเป็นการจัดปฏิบัติธรรมอยู่แล้ว หรือ ในภาษาพระเรียกว่า วิปัสสนาจารย์ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันนี้จะมีวิทยากรที่เป็นคฤหัสถ์บ้าง แต่พระสงฆ์เป็นผู้นำเบื้องต้นในการจัดปฏิบัติธรรม การที่พระสงฆ์เป็นวิทยากรเป็นบทบาทหลักที่นำหลักธรรมของพระพุทธเจ้าที่อยู่ในพระไตรปิฎกมาขยายให้แก่ประชาชนไม่ว่าจะเป็นในด้าน สมถกัมมัฏฐานหรือด้านวิปัสสนากัมมัฏฐานก็ตามก็จะเข้าถึงสภาวะธรรมได้ตามความเป็นจริง เพราะพระสงฆ์ถือว่าเป็นที่พึ่งจิตใจเพราะเป็นผู้สอนในเรื่องของศีล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในไตรสิกขา ศีลเป็นการพัฒนาในเรื่องของร่างกาย และสมาธิปัญญาเป็นการพัฒนาในเรื่องของจิตใจ พระสงฆ์จึงเป็นผู้ที่สามารถสร้างแนวคิด เปลี่ยนแนวคิด นำประชาชนให้ละเว้นจากความชั่ว ทำแต่ความดีและทำจิตใจของตนให้บริสุทธิ์ผ่องใสเป็นสมาธิ

2.3 บทบาทด้านการบริหารจัดการ พระสงฆ์มีบทบาทในการที่จะขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ในวัดให้สามารถเข้าถึงแก่ประชาชนได้ เพราะในแต่ละวัดมีการบริหารจัดการที่ต่างกันอย่างออกไป ถึงแม้สำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติจะกำหนดให้แต่ละวัดมีการบริหารจัดการไม่ว่าจะเป็นบุคลากรที่คอยดูแลผู้เข้ามาปฏิบัติธรรม วิทยากรที่อบรม รวมถึงการดูแลสวัสดิการหรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามต่าง ๆ การทำบัญชีรายรับ

รายจ่าย บัญชีผู้เข้าปฏิบัติธรรม เหล่านี้เป็นการบริหารจัดการภายใน แต่บางวัดอาจจะไม่มีในบางส่วน แต่สามารถบริหารจัดการเป็นไปได้ พระสงฆ์ก็เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาการบริหารจัดการที่จะขับเคลื่อนหลัก เพราะเป็นผู้ดูแลทั้งสถานที่ ทั้งหลักสูตร ทั้งผู้เข้ามาปฏิบัติธรรม หรือ ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นกับสำนักปฏิบัติธรรม เพราะฉะนั้นในการบริหารจัดการในเรื่องสำนักปฏิบัติธรรม พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญ ถ้าวางงานที่มีส่วนร่วมกับคณะสงฆ์ทั้งกรรมการวัดหรือพุทธศาสนิกชนที่เข้ามาปฏิบัติธรรม สิ่งสำคัญพระสงฆ์จำเป็นจะต้องเป็นต้นแบบในเรื่องของศีลาจารวัตรหรือข้อควรปฏิบัติที่ทำให้ประชาชนเลื่อมใสอย่างที่ว่าไปแล้วว่า พระสงฆ์มีต้นทุนด้านความศรัทธา แต่ถ้าเมื่อไหร่มีข่าวเกี่ยวกับพระสงฆ์ในทางลบหรือพระสงฆ์ปฏิบัติไม่ดี สังคมก็รับไม่ได้ ถึงแม้จะมีการออกข่าวในทางที่บวกหรือมีการจัดปฏิบัติธรรมเป็นการทวนกระแสสังคมในปัจจุบัน แต่พระสงฆ์ก็จำเป็นจะต้องปฏิบัติดีเพื่อเป็นเนื่อนาบุญให้แก่พุทธศาสนิกชน ที่พระสงฆ์จำเป็นจะต้องขับเคลื่อนการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมเพื่อนำประชาชนให้เข้าสู่หลักธรรมทางพุทธศาสนาได้

สรุปในส่วนนี้ พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม 3 ด้าน คือ 1. ด้านสถานที่มีการจัดปฏิบัติธรรมในวัดโดยสถานที่ที่มีความพร้อม อาคารสถานที่ อาหาร และวิทยากร 2. ด้านวิทยากร พระสงฆ์เป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญูณนำพาประชาชนปฏิบัติให้เข้าถึงสภาวะธรรมตามความเป็นจริงตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาและ 3. การบริหารจัดการซึ่งในแต่ละวัดมีการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆที่แตกต่างออกไป โดยภาพรวมเน้นปฏิบัติตามแนวสติปัฏฐาน 4 เรื่องของ กาย เวทนา จิต และธรรมให้ผู้เข้ามาปฏิบัติธรรมได้รู้ซึ่งถึงความเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า รู้เหตุผล จนถึงความจริงของชีวิต พระสงฆ์มีบทบาทในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ที่กล่าวไว้เบื้องต้น

การนำสติปัฏฐาน 4 ไปประยุกต์ใช้กับสายกัมมัฏฐานใหญ่ทั้ง 5 สาย

การปฏิบัติธรรม 5 สายใหญ่ในประเทศไทย ประกอบด้วย 1. สายพุทโธ มีรูปแบบการสอนตามแนวทางคำสอนของหลวงปู่มั่น ฐิริทตโต 2. สายอานาปานสติ มีรูปแบบการสอนตามแนวทางคำสอนของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) 3. สายอิริยาบถพพะหรือ ยุบหนอพองหนอ มีรูปแบบการสอนตามแนวทางคำสอนของมีพระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) 4. สายแนวปฏิบัติ มี รูป-นาม เปนอารมณ์ มีรูปแบบการสอนตามแนวทางคำสอนอาจารย์แนบ มหานิรานนท์ 5. สายสัมมาอะระหัง มีรูปแบบการสอนตามแนวทางคำสอนของพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)

ในแต่ละสายมีรูปแบบการสอนที่แตกต่างกันก็จริง เช่น พระกัมมัฏฐานสายพุทโธ ก็คือ อานาปานัสสติกัมมัฏฐานนั่นเอง แต่พระเถระจารย์ของไทยได้นำเอาพุทธคุณซึ่งเป็น

กัมมัฏฐานอย่างหนึ่ง ที่เรียกว่า พุทธานุสสติ มาประกอบกับอานาปานัสสติเพื่อให้จิตเป็นสมาธิง่ายขึ้น เมื่อปฏิบัติเห็นผลด้วยตนเองแล้วจึงได้นำมาสอนศิษยานุศิษย์ให้ได้ผลดีเป็นลำดับสืบมา และเป็นที่นิยมกันแพร่หลายมาจนทุกวันนี้ จะเน้นในเรื่องของการพิจารณาลมหายใจเข้า-ออกโดยมีการบริกรรมว่า พุทโธ เป็นต้น, แต่สิ่งที่เหมือนกันคือ การนำมหาสติปัฏฐาน 4 มาใช้เป็นหลักในการสอน คือ สติปัฏฐาน 4 (ที่ตั้งของสติ, การตั้งสติกำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นตามความเป็นจริง) ประกอบด้วย

1. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน การกำหนดพิจารณากาย
2. เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน การกำหนดพิจารณาเวทนา ความรู้สึกที่เกิดขึ้น
3. จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน การกำหนดพิจารณาจิตในจิต
4. ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน การกำหนดพิจารณาธรรมในธรรม (ที.ม.(บาลี), 10/273-300/325-351)

ในแต่ละสายในการนำสติปัฏฐาน 4 ในสายที่ 1 – 4 อาจจะมีความคล้ายคลึงกันพอสมควร คือ เน้นลมหายใจเข้าออกไม่ได้เน้นเรื่องนิมิตเหมือนสายสัมมา อะระหัง แต่ก็ไม่ทิ้งหลักเดิมคือ สติปัฏฐาน 4

1. สายที่ 1 สายพุทโธ มีรูปแบบการสอนตามแนวทางคำสอนของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต การฝึกสมาธิภาวนา

บุพพภาค (เบื้องต้น) แห่งการปฏิบัตินักปฏิบัติ ฝ่ายคฤหัสถ์ ฟังประกาศปฏิญาณตน ถึงพระไตรสรณคมน์ เป็นอุบาสกอุบาสิกา ก่อน แล้วสมาทานศีล 5 หรือ ศีล 8 ให้บริสุทธิ์ กราบพระหรือไหว้พระเสร็จแล้วเจริญพรหมวิหาร จบแล้ว จึงนั่งสมาธิภาวนาต่อนักปฏิบัติฝ่ายบรรพชิต ฟังทำการบรรพชาอุปสมบทห้าบริบูรณ์ ด้วยสมบัติ 5 ประการคือ วัตถุสมบัติ ญัตติสมบัติ อนุสาวนาสมบัติ สีมาสมบัติ ปริสสสมบัติ ชำระศีลให้บริสุทธิ์ ทำวัตรสวดมนต์ เจริญพรหมวิหาร จบแล้ว จึงนั่งสมาธิหรือเดินจงกรมต่อไป ตั้งสติลงเป็นคนกลาง กำหนดเอาดวงจิตเข้ามาตั้งไว้เป็นกลาง ทำความรู้เท่าส่วนทั้ง 2 คือรู้เท่าทั้งส่วนความรัก ทั้งส่วนความเกลียด ตั้งตรงแน่วแน่นอยู่ที่เฉพาะหน้าเมื่อมีสติเป็นกลาง จิตก็ย่อมเป็นกลาง เมื่อจิตเป็นกลาง และได้ทำความรู้เท่าส่วนทั้ง 2 รวมเอาจิตเข้ามาตั้งไว้เฉพาะหน้า ทั้งได้แลเห็นคุณพระรัตนตรัยแล้ว จิตนั้นปราศจากนิวรณ์แล้วว่างจากอารมณ์นี้ก็เป็นคำบริกรรมภาวนา บทใดบทหนึ่งซึ่งเป็นที่สบายของตน เป็นต้นว่า พุทโธ ธัมโม สงโฆ ๆ 3 จบ แล้ว รวมลงเอาคำเดียวว่า พุทโธ ๆ เป็นต้น เป็นอารมณ์ นึกอยู่แต่ในใจไม่ออกปากคือไม่ให้มีเสียง มีสติจดจ่อต่อจิตจริง ๆ แล้วพิจารณาลมหายใจขึ้นสู่วิปัสสนา (วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม, 2553)

2. สายที่ 2 สายอานาปานสติ มีรูปแบบการสอนตามแนวทางคำสอนของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เน้นลมหายใจเข้าออกเป็นสำคัญ อานาปานสติข้อนี้กล่าวถึงการหายใจเข้า-ออก ยาว เป็นส่วนสำคัญ ฉะนั้น สิ่งที่ต้องทำความเข้าใจก็คือคำที่ว่า

หายใจยาวนานเอง เพื่อให้เป็นการเข้าใจง่ายแก่ผู้ปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติควรจะต้องฝึกหัดและสังเกต การหายใจเข้า-ออกให้ยาวกว่าธรรมดาให้มากที่สุด เท่าที่จะทำได้ เพื่อจะให้ทราบว่ายาว ที่สุดนั้นเป็นอย่างไรเสียก่อน, แล้วจะได้นำไปเปรียบเทียบกับ การหายใจตามปกติธรรมดา ว่ามันยาวสั้นกว่ากันอย่างไร, แล้วนำไปเปรียบเทียบกับ การหายใจที่สั้นกว่าธรรมดา เช่น การหายใจในเวลาเหนื่อย เป็นต้น ว่ามันยาวสั้นกว่ากันอย่างไรต่อไปอีกและในที่สุด ควรจะ มีการทดลองหายใจอย่างสั้นที่สุดเท่าที่จะให้สั้นได้ ด้วยการบังคับของเราเอง เพื่อเปรียบ เทียบกันอีกครั้งหนึ่ง ในที่สุด ก็จะสามารถได้ว่า คำว่าหายใจยาว หรือหายใจสั้นนั้น มีความหมายต่างกันอย่างไร หรือมีตัวจริงอยู่อย่างไร และจะเป็นผู้สามารถกำหนดลมหายใจ ที่ยาวหรือสั้นได้ถูกต้องตรงตามที่ต้องการ (วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม, 2553)

3. สายที่ 3 สายอิริยาปถปพะ หรือ ยุบหนอพองหนอ มีรูปแบบการสอนตาม แนวทางคำสอนของมีพระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาดอ) เน้นการจับที่อิริยาบถ โดยให้ใจ ติดตามกิเลสที่เกิดจากความเคลือบไหวของร่างกาย การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพื่อให้ สติได้ปัจจุบันและเกิดความต่อเนื่อง ให้ผู้ฝึกกำหนดในทุกอิริยาบถ นอกเหนือจากยืน เดิน นั่ง โดยให้กำหนดอย่างละเอียดทุกขณะที่จิตทำงาน (พระมหาไสว ญาณวีโร, ม.ป.ป) ประโยชน์ของการกำหนดอิริยาบถย่อย มี 5 ประการ (พระอธิการสมศักดิ์ ไสรโท, ม.ป.ป) คือปิดช่องว่างการกำหนด ในอิริยาบถอื่น ๆ ทำให้การกำหนดมีความต่อเนื่องไม่ขาดสาย วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา เกื้อกูลกันค่อนข้างมากส่งเสริมให้อินทรีย์ 5 เท่ากัน (สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา)มีความรอบคอบ ไม่หลงลืม ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานใน ด้านอื่น ๆ ด้วย

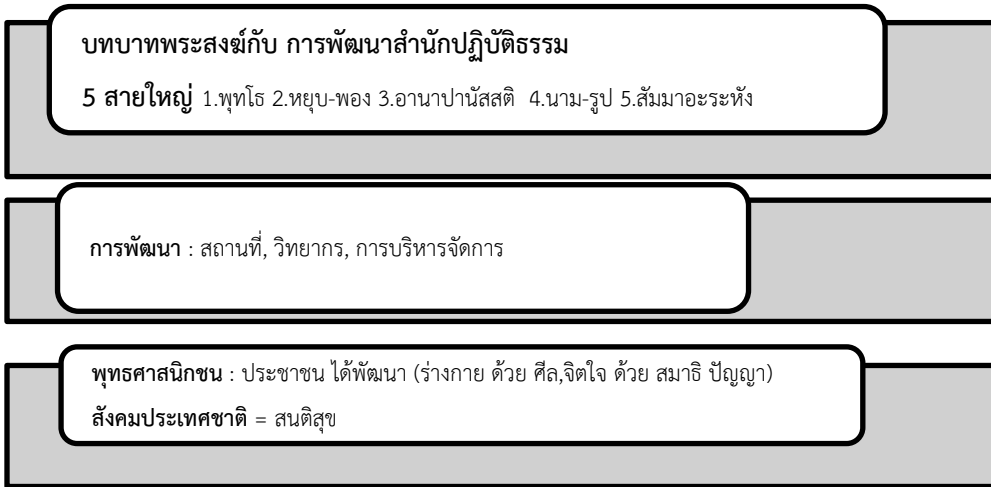
4. สายที่ 4สายแนวปฏิบัติ มี รูป-นาม เปนอารมณ์ มีรูปแบบการสอนตาม แนวทางคำสอนอาจารย์แนบ มหานีรานนท์ โดยเมื่อผู้ปฏิบัติได้ศึกษา มีความเข้าใจนามรูป ดีแล้ว ก็พึงกำหนดนามรูปในอิริยาบถบรรพชดต่อไปนี้ คือ ในเวลาที่นั่งอยู่ ก็ให้มีความ รู้สึกตัวว่าดูรูปนั่งเวลานอนอยู่ ให้มีความรู้สึกตัวว่า ดูรูปนอนเวลานอนอยู่ ให้มีความรู้สึกตัว ว่า ดูรูปยืนเวลาเดินอยู่ ให้มีความรู้สึกตัวว่า ดูรูปเดิน ผู้ปฏิบัติจะต้องมีความรู้สึกตัวอย่างนี้ อยู่เสมอการที่ให้ความรู้สึกตัวเช่นนี้ ก็เพื่อแยกรูปนั่ง รูปนอน รูปยืน รูปเดิน ออกไปด้วยการเปรียบเทียบให้รู้ว่าเป็นคนละส่วน เป็นคนละรูป ถ้ากำหนดเพียงรูปไปเฉยๆ ฌนสัญญา ที่ปิดบังอนัตตาก็จะไม่ถูกทำลาย จะเห็นว่าเป็นรูปเดียวกันไปหมด โดยจะสำคัญว่า รูปนั่ง รูปนอน รูปยืน รูปเดิน ก็คือรูปเดียวกัน และจะทำให้เข้าใจว่า นั่ง นอน ยืน เดิน นั้นเป็น อากาโรของรูป ส่วนตัวจริง ๆ ของรูปก็คือรูปเดียวกัน เป็นต้น (วัดหลวงพ่อดธรรมกายา ราม, 2553)

5. สายที่ 5 สายสัมมาอะระหัง มีรูปแบบการสอนตามแนวทางคำสอนของพระ มงคลเทพมุนี (สด จนทสโร) ในสายวิชาวชิธรรมกายเน้นในเรื่องของการปฏิบัติกรรมฐานโดย

ใช้นิมิตคืออารมณ์กับภคิณนึกเห็นดวงแก้วกลมใสอยู่ที่กลางท้องเหนือระดับสะดือประมาณ 2 นิ้วมือและเข้าไปพิจารณาภายในกายเข้าสู่การยกวิปัสสนาขึ้นเป็นอารมณ์ พิจารณาสังขารซึ่งในสายวิชาธรรมกายนั้นส่วนใหญ่จะเน้นในเรื่องของการนั่งสมาธิในอิริยาบถนั่ง ส่วนอิริยาบถอื่น ๆ อาจจะมีแต่น้อยและต้นแบบของการปฏิบัติในสายวิชาธรรมกาย ซึ่งในสายวิชาธรรมกายนั้นก็เน้นทั้งสองด้านคือทั้งร่างกายและจิตใจโดยมีการเอาสมถะนำหน้าวิปัสสนาตามหลังคือให้จิตหยุดนิ่งอยู่ในอารมณ์เดียวแล้วจึงนำจิตหยุดนิ่งนั้นเข้าไปพิจารณาเหมือนเสมือนว่ามีแว่นขยายที่ยังไม่สะอาดก็ทำความสะอาดแว่นขยายนั้นแล้วเอาแว่นขยายนั้นไปส่องดูฝุ่นธุลีหรือโมเลกุลที่เล็กทำให้เห็นชัดได้มากขึ้นยัง ซึ่งไม่ทิ้งสติปัฏฐาน 4 เหมือนกัน

สรุปในส่วนนี้คือ ในสายกรรมฐานสำนักใหญ่ 5 สายได้นำรูปแบบการฝึกสมถะและวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 โดยเน้นให้เห็นเรื่องของกาย เวทนา จิต ธรรม ได้ทำจะสังเกตได้ว่าในแต่ละสายนั้นเน้นในการที่จะชำระร่างกายให้บริสุทธิ์ควรแก่การปฏิบัติ เน้นในเรื่องของการฝึกอิริยาบถต่าง ๆ ที่เข้าในเรื่องของเวทนาและฝึกจิตเป็น จิตตานุปัสสนา และการเข้าไปถึงสภาวะธรรมให้รู้ให้เห็นตามความเป็นจริงว่า สังขารทั้งปวง ไม่เที่ยง เป็นทุกข์และไม่ใช่ตัวตน ส่วนสายที่จะอาจจะแปลกกว่าทั้ง 4 สายนั้น คือ สายสัมมาอะระหัง ซึ่งมีการนึกเห็นนิมิตเป็นตัวล่อให้จิตหยุดนิ่ง และ เน้นในเรื่องของการนั่งสมาธิเพื่อให้จิตเป็นสมาธิแล้วถึงจะเข้าไปสู่การพิจารณาวิปัสสนาแต่รวมลงทั้ง 5 สายนั้นก็ถือเป็นสายที่ปฏิบัติเพื่อรู้เข้าถึงได้เป็นตามแนวสติปัฏฐาน 4 โดยมีการยึดโยงกับหลักอานาปานสติคือลมหายใจเข้า-ออก ซึ่งเป็นเบื้องต้นของร่างกายที่จะดำรงธาตุขันธ์ได้ก็จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องประกอบด้วยลมหายใจเข้าออกเพราะฉะนั้นการพิจารณาลมหายใจเข้าออกนั้นเป็นสภาวะธรรมขั้นสูง ซึ่งรูปแบบการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในไทยได้นำมาใช้หลายปีจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 1 สรุปบทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม (ผู้เขียน : 2566)

สรุป

พระสงฆ์มีต้นทุนในเรื่องของความศรัทธาและเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยมีผู้นับถือศาสนาพุทธไม่น้อยกว่า 95% ของประเทศ เพราะฉะนั้นพระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในการที่จะพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมไม่ว่าจะเป็นด้านสถานที่ด้านวิปัสสนาจารย์ พระสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการปฏิบัติและในด้านการบริหารจัดการมีการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการสวดมนต์ นั่งสมาธิ หรือเจริญจิตตภาวนา รวมไปถึงกิจกรรมฟั่งธรรมะ ที่เกี่ยวกับการจัดปฏิบัติธรรม พระสงฆ์มีบทบาทอย่างยิ่งในการที่จะทำให้สำนักปฏิบัติธรรมมีความเจริญรุ่งเรืองทำให้พุทธศาสนามีความมั่นคง เพราะประชาชนคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธยังมีความเชื่อว่าการปฏิบัติธรรมนั้นเป็นการฝึกจิตเป็นกระบวนการที่ทำให้พัฒนาในเรื่องของจิตใจและในส่วนของปฏิบัติธรรมอาจจะเป็นการพัฒนาสถานที่ การพัฒนาวิทยาการ รวมถึงการบริหารจัดการ จะเกิดขึ้นได้นั้น อยู่กับเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมหรือเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ที่อยู่ในวัดร่วมด้วยช่วยกันในการขับเคลื่อนบริหารจัดการปฏิบัติธรรมให้ไปสู่การพัฒนา เมื่อพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมที่ผู้เขียนได้รวบรวมไว้ทั้ง 5 สายพุทโธ สายหยุบ-พอง สายนามรูป สายอานาปานสติ และสายสัมมาอะระหัง จะสามารถนำไตรสิกขา คือ ศิล สมาธิ ปัญญา ร่วมกับการพัฒนาทั้ง 3 ด้านคือสถานที่ วิทยาการและการบริหารจัดการ ผลที่ได้คือประชาชนมีการพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจ ประเทศไทยเกิดความร่มเย็นสันติสุข และประชาชนเห็นคุณค่าของการปฏิบัติธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กองพุทธศาสนศึกษา. (2556). *คู่มือโครงการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ*. นครปฐม: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญฺโญ). (2553). *การคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาไสว ญาณวิโร.(ม.ป.ป). *วิปัสสนาภาวนา*. (ม.ป.ท)
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคลโล). (2549). *การบริหารวัด*. นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์.
- พระอธิการสมศักดิ์ โสรโท. (ม.ป.ป.). *คู่มือการพัฒนาจิตตามแนวสติปัฏฐาน สำหรับผู้ปฏิบัติใหม่*. (ม.ป.ท.)
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (บาลี)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาเถรสมาคม. (2543). *ระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. 2543*. ลงวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ.2543.
- วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม. (2553). *คู่มือปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน 5 สาย*. นครปฐม: บริษัท เพชรเกษม พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด.

บทบาทพระฐานานุกรมในพระราชอาณาเขตในประเทศไทย*
THE ROLE OF ECCLESIASTICAL ORDER UNDER PHRA RAJA KHANA IN
THAILAND

พระปลัดเวชยันต์ ฐิตสทโธ (แววเพ็ชร)
Phrapalad Wetchayan Thitasatto (Waeophet)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkomrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: awareeya@gmail.com

บทคัดย่อ

พระฐานานุกรม เป็นสมณศักดิ์ที่พระมหากษัตริย์ไม่ได้แต่งตั้งโดยตรง แต่ส่วนใหญ่ได้รับจากพระราชอาณาเขตแต่ละรูปสรรหา และเลือกแต่งตั้ง สามารถแบ่งฐานานุกรมนั้นตามวิธีการมอบพัดยศออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ วิธีที่ 1 พระราชทานโดยพระเจ้าอยู่หัวเอง โดยพระองค์จะพระราชทานเองหรือโปรดให้ตัวแทนพระองค์ไปพระราชทานก็ตาม วิธีที่ 2 ได้รับจากพระราชอาณาเขตอีกทอดหนึ่ง ส่วนใหญ่พระฐานานุกรมจะได้รับโดยวิธีที่ 2

ฐานานุกรมของพระราชอาณาเขตชั้นสามัญ มีสมณศักดิ์ฐานานุกรม 3 ฐานานุกรมศักดิ์คือ พระปลัด พระสมุห์ และพระใบฎีกา ส่วนตั้งแต่ฐานานุกรมพระราชอาณาเขตชั้นราช จนถึงสมเด็จพระราชาคณะจะมีคำว่า พระครู นำหน้า เช่น พระครูปลัด พระครูสังฆรักษ์ พระครูสมุห์ พระครูใบฎีกา เป็นต้น เป็นบทบาทที่อยู่ในขอบข่ายของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ประกอบด้วย การปกครอง การเผยแผ่ การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ การศาสนศึกษา และการสาธารณูปการ ซึ่งเป็นขอบข่ายของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และจำเป็นจะต้องอยู่ในขอบข่ายของพระธรรมวินัย และกฎหมายทั่วไป แต่ส่วนใหญ่พระฐานานุกรมจะเป็นการสนองงานของพระราชอาณาเขตที่มอบหมายให้ตนได้รับตำแหน่ง ถึงแม้จะเป็นตำแหน่งที่ไม่ได้รับพระราชทานโดยตรงจากพระมหากษัตริย์แต่ถือว่าเป็นเครือข่ายที่ได้ใช้งานสนองงานคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

คำสำคัญ: บทบาท; พระฐานานุกรม; ประเทศไทย

Abstract

Thananukrom or Ecclesiastical Order are titles that the King does not directly appoint. But most of them are recruited from individual figures by high ranking monks or Raja Khana and appoint directly by themselves. Thananukrom can be divided according to the method of conferring rank-fans into 2 types, namely the 1st method, bestowed by His Majesty the King himself. (By the King himself or by His Majesty's representative) The second method the rank-fan is received from Phra Raja Khana. Most of Thananukrom are obtained by the second method.

There are 3 levels of Thananukrom under Phra Raja Khana at the common rank, namely Phra Palad, Phra Samuh and Phra Bai Dika. From the high ranking Phra Raja Khana up to Somdej Phra Raja, there will be the word Phra Kru in front of the name, such as Phra Kru Palad, Phra Kru Sangkarak, Phra Kru Samu, Phra Khru Bai Dika, etc., which is the roles within the scope of Administering the affairs of the Sangha in all 6 areas, consisting of administration, propagation, educational welfare, public welfare, religious education and monastery construction which is the scope of the Sangha Administration according to the Sangha Act and must be within the scope of the Dharma and Vinaya and general law. Most of the Thananukrom ranks are the monks who are appointed to fulfill the tasks of the prelates who entrust them to the position. Although it is a position that is not directly conferred by the King, it is considered a network that has been used to serve the Sangha's work to be in good order.

Keywords: Role; Abbreviation; Thailand

บทนำ

สมณศักดิ์มีบทบาทสำคัญที่ในกระบวนการที่จะสร้างเสริมกำลังใจ สนับสนุนการทำงานของคณะสงฆ์ที่เป็นไปในลักษณะของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน ไม่ว่าจะเป็นเป็นด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ ล้วนเป็นงานที่คณะสงฆ์ได้บริหารจัดการทำมาโดย

ตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสังฆาธิการที่ได้รับแต่งตั้ง รวมถึงง่ายต่อการปกครองบังคับบัญชาตามสายงานที่ได้รับมอบหมาย

ในระบบของสมณศักดิ์นั้นเป็นการได้รับพระราชทานจากพระมหากษัตริย์ที่พิจารณาโปรดเกล้าให้แต่งตั้งเป็นพระราชาคณะตามลำดับชั้นและในพระราชาคณะแต่ละรูปนั้น มีฐานานุกาติ ตั้งฐานานุกรมได้อย่างน้อย 3 ตำแหน่งที่ประกอบด้วย พระปลัด พระสมุห์ พระใบฎีกา และเมื่อดำรงตำแหน่งสมณศักดิ์สูงขึ้นไป ตั้งแต่ชั้นพระราชาคณะชั้นราชขึ้นไป สมณศักดิ์ของฐานานุกรมก็ย่อมสูงยิ่งขึ้นไปด้วย ในการเขียนบทความฉบับนี้มุ่งเน้นในเรื่องของความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับฐานานุกรมและบทบาทที่สำคัญของพระฐานานุกรมที่จะสนองงานคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยดีงาม เพราะในบางครั้งประชาชนอาจจะเข้าใจคลาดเคลื่อนไปว่า คำว่า พระปลัดหากเป็นสังฆมณฑลก็อาจจะมองว่าเป็นผู้บริหารราชการระดับสูง แต่จริง ๆ แล้วในส่วนของคุณะสงฆ์ความแตกต่างคือ พระปลัด คือฐานานุกรมช่วยงานคณะสงฆ์และสิ่งทีหลายคนอยากทราบคือตำแหน่งพระฐานานุกรมมีความสำคัญอย่างไร รวมถึงทำความเข้าใจบทบาทหน้าที่ของพระฐานานุกรมเป็นอย่างไร

ความเป็นมาของพระฐานานุกรม

ระบบสมณศักดิ์ มีอยู่ในทุกประเทศที่มีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ และการที่พระมหากษัตริย์ หรือรัฐบาลถวาย สมณศักดิ์แก่พระสงฆ์ ก็เพื่อสนับสนุนและยกย่องพระรูปนั้น ๆ ในการประกอบศาสนกิจ เมื่อกกล่าวถึง สมณศักดิ์ คงทำให้เรานึกถึงตำแหน่งของพระสงฆ์ที่ พระมหากษัตริย์หรือรัฐบาลถวายให้ เพื่อเป็นการยกย่องสนับสนุนในการบำเพ็ญศาสนกิจ อีกทั้งยังมีความเกี่ยวข้องกับตำแหน่งในด้านการบริหาร เพื่อประโยชน์ในด้านการปกครองคณะสงฆ์ในทำนองเดียวกับบรรดาศักดิ์ ของขุนนาง สำหรับประเทศไทยระบบสมณศักดิ์และพัดยศของพระสงฆ์ไทยจึงน่าจะได้รับ แบบอย่างมาจากประเทศศรีลังกา

ส่วนความหมายของ สมณศักดิ์ ในปัจจุบัน หมายถึงฐานันดรหรือยศของพระสงฆ์ ซึ่งเป็นตำแหน่ง ในด้านเกียรติยศซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงพระราชทานให้พร้อมราชทินนาม และพัดยศประกอบสมณศักดิ์ เทียบได้กับบรรดาศักดิ์หรือยศของขุนนางหรือข้าราชการในฝ่ายบ้านเมือง

สมณศักดิ์ ในประเทศไทยเริ่มปรากฏในสมัยกรุงสุโขทัยสมัยพ่อขุนรามคำแหง ซึ่งพระองค์ทรงแต่งตั้งสมณศักดิ์ให้แก่พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานพระศาสนา ในสมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ระบบสมณศักดิ์ได้รับการปรับเปลี่ยนมาโดยตลอด และพัฒนาเป็นระบบที่ชัดเจนในสมัยรัชกาลที่ 6 ระบบสมณศักดิ์ในปัจจุบันได้มีส่วนช่วยสนับสนุนงานพระศาสนาด้านการ

ปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ได้มีการแบ่งการปกครองคณะสงฆ์ออกเป็น 8 ระดับคือ 1. สมเด็จพระสังฆราช 2. มหาเถรสมาคม 3. เจ้าคณะใหญ่ 4. เจ้าคณะภาค 5. เจ้าคณะจังหวัด 6. เจ้าคณะอำเภอ 7. เจ้าคณะตำบล 8. เจ้าอาวาส

ขณะเดียวกันการแบ่งตำแหน่ง การปกครองของพระสงฆ์ยังสามารถ แบ่งย่อย ออกเป็นรองเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะตำบล รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระสงฆ์ผู้มีตำแหน่งด้านการปกครองหรือทำหน้าที่บริหาร คณะ สงฆ์ในระดับต่าง ๆ เหล่านี้เรียกว่า พระสังฆาธิการ

นอกจากสมณศักดิ์จะสามารถแบ่งเป็นสมณศักดิ์ประเภทฐานันดรและประเภท ตำแหน่งคือ หน้าที่ตั้งที่เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 แล้ว ยังสามารถแบ่งประเภทในแบบอื่นได้ อีก ถ้าแบ่งตาม สาเหตุหรือเหตุผลที่ใช้ในการตั้งสมณศักดิ์ แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

1. สมณศักดิ์เกี่ยวกับความรู้ คือ สมณศักดิ์ที่ประกอบด้วยประกาศนียบัตร - พัดยศที่พระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่พระสงฆ์ที่เล่าเรียนจบได้เปรียญธรรม 3 ประโยค 6 ประโยค และ 9 ประโยค

2. สมณศักดิ์เกี่ยวกับผลงาน คือสมณศักดิ์ที่ได้รับการแต่งตั้งจากการพิจารณา ผลงานการบริหารกิจการพระพุทธศาสนา 6 ด้าน (PPTV online, 2564)

เมื่อกล่าวถึงพระฐานานุกรมแล้ว เป็นสมณศักดิ์ที่พระมหากษัตริย์ไม่ได้แต่งตั้ง โดยตรง แต่ส่วนใหญ่ได้รับจากพระราชาคณะแต่ละรูปเลือกและสรรหา ผู้ที่เหมาะสมที่จะ ได้รับตำแหน่งฐานานุกรมเอง เพราะฉะนั้น จึงแยกมาว่าการมอบสมณศักดิ์นั้นแบ่งออกเป็น 2 ประเภทตามวิธีการแจกพัดยศหรือสัญญาบัตร คือ วิธีที่ 1 พระราชทานโดยพระเจ้าอยู่หัวเอง โดยพระองค์จะพระราชทานเองหรือโปรดให้ตัวแทนพระองค์ไปพระราชทานก็ตาม วิธีที่ 2 ได้รับจากพระราชาคณะอีกทอดหนึ่ง แม้กระทั่งสมณศักดิ์ชั้นพระครูสัญญาบัตร ถึงแม้ จะไม่ได้รับพระราชทานจากพระเจ้าอยู่หัวแต่เป็นการพระราชทานผ่านสมเด็จพระสังฆราช และมอบให้แก่พระสงฆ์ที่เป็นพระสังฆาธิการที่ได้รับแต่งตั้งได้รับแต่งตั้งเป็นพระราชาคณะ บางรูปไม่มีหน้าที่ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์หรือเรียกง่าย ๆ ว่า เป็นเจ้าคณะที่ได้รับ สมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะ เป็นพระครูสัญญาบัตร ยังมีปรากฏอยู่ในประเทศไทย เพราะฉะนั้น ขั้นตอนเหล่านี้ขึ้นอยู่กับพระราชวินิจฉัยและความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ ความเป็นอาวุโส สิ่งสำคัญ คือ ไม่ผิดธรรมเนียม ไม่ผิดพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และ เป็นไปตามกฎบ้านเมือง รวมถึงศรัทธาประชาชนที่อยู่ในบริเวณรอบวัด มีความเห็นชอบอย่างไร ว่าเป็นไปตามนั้น เพราะฉะนั้น พระฐานานุกรมจึงเป็นเสมือนผู้ช่วยพระราชาคณะในชั้นนั้น ๆ ที่ จะบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามที่ได้กล่าวเบื้องต้นให้เจริญรุ่งเรืองและคอยปกป้องคุ้มครอง พระพุทธศาสนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองสืบต่อ

1.1 ลักษณะของบทบาทหน้าที่

บทบาท หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย โดยการปฏิบัติตามความรู้ความสามารถของหน้าที่นั้น ๆ โดยบทบาทสามารถบอกถึงพฤติกรรมของผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ และในบางครั้งบทบาทก็เป็นตัววัดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ กับผู้ร่วมงานกันด้วย อาจมีผลไปถึงความมั่นคงขององค์กรนั้น ๆ ด้วย

ลักษณะบทบาทออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. บทบาทที่กำหนด หมายถึง บทบาทที่สังคม กลุ่ม หรือองค์กรกำหนดไว้ว่าเป็นรูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่งต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคม กลุ่ม หรือองค์กรนั้น ๆ

2. บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง หมายถึง บทบาท หรือรูปแบบของพฤติกรรมที่คนอื่น (ผู้เกี่ยวข้อง) คาดหวังว่าผู้อยู่ในตำแหน่งจะถือปฏิบัติ เช่น นักเรียนคาดหวังว่าครูจะช่วยอธิบายปัญหาข้อข้องใจเกี่ยวกับบทเรียนให้กับตน เป็นต้น บทบาทนี้มักจะสอดคล้องกับบทบาทที่กำหนด

3. บทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมที่บุคคลผู้อยู่ในตำแหน่งคิด และเชื่อว่าเป็นบทบาทของตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่

4. บทบาทที่ปฏิบัติจริง หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้อยู่ในตำแหน่งได้ปฏิบัติ หรือแสดงออกมาให้เห็น ซึ่งมักเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบทบาทตามความคิดของเจ้าตัวผู้อยู่ในตำแหน่ง

5. บทบาทผู้อื่นรับรู้ หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่ผู้อื่นได้รับทราบเกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทของผู้อื่นในตำแหน่ง (สงวนศรี วิรัชชัย, 2525)

ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติงานในบทบาท 10 บทบาทด้วยกัน ซึ่งสามารถจัดแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มบทบาทด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และกลุ่มบทบาทการตัดสินใจ

1. บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Roles) ได้แก่ บทบาทของความเป็นหัวหน้าในเชิงสัญลักษณ์ (Figurehead Roles) เช่น ประธานในงานพิธีการต่าง ๆ บทบาทการแสดงออกในฐานะผู้นำ (Leader) ได้แก่ การจ้ำงาน การอบรม การกระตุ้นจิตใจ และการรักษาระเบียบวินัยของผู้ใต้บังคับบัญชา ส่วนบทบาทสุดท้ายคือ บทบาทการประสานงานในกลุ่ม (Liaison Role) ได้แก่ การกระทำกิจกรรมซึ่งต้องสัมพันธ์กับบุคคลหรือกลุ่มที่อยู่ภายใน และภายนอกองค์กร เช่น ผู้จัดการฝ่ายการตลาดขอข้อมูลด้านกำลังคนจากผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรบุคคล ถือเป็นการติดต่อประสานงานกัน

ภายในองค์กรแต่หากผู้จัดการฝ่ายการตลาดติดต่อสื่อสารกับพนักงานของบริษัทอื่น ก็ถือเป็น การประสานงานกันนอกองค์กร เป็นต้น

2. บทบาทด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information Roles) ผู้บริหารมีหน้าที่หรือบทบาทในการรับและเก็บรวบรวมข่าวสารจากใน และนอกองค์กรของตน กระทำได้โดยการอ่านวารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ แล้วนำมาพูดคุยกันผู้บริหารคนอื่น ๆ เช่น องค์กรคู่แข่งชั้นมีการวางแผนอะไรในช่วงนี้ รัฐออกกฎหมายใหม่มีผลกระทบต่อ บริษัทหรือไม่ เป็นต้น มินต์ซเบิร์ก (Mintzberg) เรียกบทบาทนี้ว่า บทบาทการตรวจสอบ (Monitor Role) ส่วนบทบาทแพร่กระจายข่าวสาร (Disseminator Role) ก็เป็นอีก บทบาทหนึ่งของผู้บริหารในการดำรงตนเปรียบเสมือนช่องทางที่ส่งต่อข่าวสารต่างๆ ไปยัง สมาชิกในองค์กร และเมื่อถูกเชิญไปเป็นตัวแทนขององค์กรหรือสถาบันอื่นๆ ผู้บริหาร จะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนในฐานะบทบาทโฆษก (Spoken Role) ขององค์กรด้วย

3. บทบาทการตัดสินใจ (Decisional Role) มินต์ซเบิร์ก (Mintzberg) ได้กำหนด บทบาทของผู้บริหารในด้านนี้ไว้ 4 ประการ คือ บทบาทในฐานะผู้ประกอบการ (Entrepreneurs) คือ ผู้ดูแลโครงการใหม่ๆ ที่จะปรับปรุงการปฏิบัติงานขององค์กรให้ดีขึ้น บทบาทของผู้จัดการความวุ่นวายหรือปัญหาต่างๆ (Disturbance Handles) ที่เป็นปัญหา เกิดขึ้นอยู่นอกเหนือความคาดหมาย (Unforeseen Problems) บทบาทของผู้จัดสรร ทรัพยากร (Resource Allocators) ในการรับผิดชอบของผู้เจรจาต่อรอง (Negotiators) เพื่อทำหน้าที่ที่ถกเถียงและเจรจาต่อรองกับกลุ่มอื่นๆ ซึ่งอาจจะเป็นสหภาพแรงงาน ผู้ถือหุ้น ฯลฯ ในการเพิ่มผลประโยชน์ให้กับองค์กรที่ตนเองทำงานอยู่ (ตุลา มหาพสุธานนท์, 2546)

1.1 ฐานานุกรม (พระพรหมกวี (วรวิทย์ คงคปญโญ ป.ธ.8), 2555)

ฐานานุกรม เป็นชื่อเรียกยศของพระที่ได้รับจากระพระราชาคณะที่ได้รับ พระราชทานจากพระมหากษัตริย์

ฐานานุกรม เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ฐานานุศักดิ์ เป็นสมณศักดิ์สำหรับระดับพระ อีสริยยศของสมเด็จพระสังฆราช หรืออิสริยยศของสมเด็จพระราชาคณะและพระราชา คณะ ซึ่งแต่เดิมมีโดยพระบรมราชโองการและกฎหมาย มีไว้เพื่อเป็นบริวารยศและเพื่อช่วย ภาระธุระของผู้ตั้ง คงเริ่มพระราชทานแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมา ที่ปรากฏในปัจจุบัน พอจัดได้ดังนี้ คือ 1. ชั้นพระราชาคณะ 2. ชั้นพระครูปลัดมีราชทินนาม 3. ชั้นพระครูอื่น 4. ชั้นธรรมา

ชั้นพระราชาคณะ ฐานานุกรมชั้นนี้ เดิมคือตำแหน่งพระครูปลัดขวาและพระครู ปลัดซ้ายในสมเด็จพระสังฆราช ต่อมาได้ยกขึ้นเป็นตำแหน่งพระราชาคณะ ปัจจุบัน มี เฉพาะฐานานุกรมในสมเด็จพระสังฆราช และฐานานุกรมในพระอริฐิของสมเด็จพระ สังฆราช เจ้าบางพระองค์ มี 2 ตำแหน่ง คือ พระราชาคณะปลัดขวา 1 พระราชาคณะปลัดซ้าย 1

จัดเป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ มีอิสริยยศสูงกว่าพระราชาสามัญทุกตำแหน่ง พระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานเอง พระราชาคณะ 2 ตำแหน่งนี้ มีฐานานุกรมศักดิ์ตั้ง ฐานานุกรมได้ตำแหน่งละ 3 รูป ดังเช่นพระราชาคณะสามัญทั่วไป

ชั้นพระครูปลัดมีราชทินนาม หมายถึง พระครูปลัดฐานานุกรมของพระราชาคณะ ชั้นธรรมขึ้นไปถึงสมเด็จพระราชาคณะ เป็นพระครูปลัดที่มีราชทินนาม เฉพาะของชั้น สุพรรณบัฏและชั้นหิรัญบัฏพระราชทานสัญญาบัตรและพัดยศ เพื่อนำไปตั้งพระครูปลัด ตำแหน่งนั้น ๆ เมื่อตั้งแล้ว แจกกรมการศาสนาเพื่อจัดขึ้นทะเบียนและจัดนิยภัตถวาย ดังเช่นพระครูสัญญาบัตรทั่วไป

ชั้นพระครูอื่น หมายถึง ฐานานุกรมของพระราชาคณะชั้นราชขึ้นไปจนถึง ฐานานุกรมของสมเด็จพระสังฆราช นอกจากที่ระบุไว้แล้ว เป็นฐานานุกรมที่มีคำว่า พระครู นำหน้า เช่น พระครูปลัด พระครูวินัยธร ทุกตำแหน่งมีตราตั้งและพัดยศเป็นเครื่อง แสดงฐานะ เว้นฐานานุกรมของสมเด็จพระสังฆราชเสียในปัจจุบันมิได้พระ ราชทาน ผู้ตั้ง ต้องจัดทำเอง ตามแบบที่เคยพระราชทาน

เฉพาะฐานานุกรมของสมเด็จพระสังฆราช 4 ตำแหน่ง ถัดจากพระราชาคณะปลัด ข้ายลงไปและสูงกว่าพระครูวินัยธร โปรตพระราชทานนิตยภัต ดังเช่นพระครูปลัดที่มีราช ทินนาม เช่น พระครูธรรมกถาสุนทร พระครูวินัยกรโสภณ พระครูพรหมวิหาร พระครูมาน วิสุทธิ์ (ฐานานุกรมในสมเด็จพระสังฆราช ปุณณสิริมหาเถร) วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม แม้ในปัจจุบันนี้ (มิได้ใช้พระราชบัญญัติดังกล่าวและในพระราชบัญญัติที่ใช้ยังมีได้บัญญัติ ไว้) แต่ยังไม่ปรากฏว่า เจ้าคณะอำเภอได้ตั้งฐานานุกรมในตำแหน่งทางการปกครองอยู่ และไม่มีผู้ใดท้วงติง อันแสดงว่ายังคงใช้ได้ ซึ่งอาจเทียบเท่ากับคำว่า พระอธิการ เป็นคำนำหน้าพระผู้ ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส และคำว่า เจ้าอธิการ เป็นคำนำหน้าพระผู้ดำรงตำแหน่งของเจ้า คณะแขวง (เจ้าคณะหมวด, เจ้าคณะตำบล) ซึ่งไม่มีสมณศักดิ์อื่น ซึ่งตราไว้ใน พระราชบัญญัติดังกล่าว มิได้บัญญัติไว้ในกฎหมายฉบับนี้ แต่ได้นำมาใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ ฯ

1.2ลำดับพัดยศสมณศักดิ์ ฐานานุกรมและเปรียญ ในพระราชพิธีและรัฐพิธี พ.ศ. 2559 สมเด็จพระราชาคณะ

1. สมเด็จพระสังฆราชเจ้า 2. สมเด็จพระสังฆราช 3. สมเด็จพระราชาคณะ ชั้น สุพรรณบัฏ (ตามอาวุโสโดยสมณศักดิ์) พระราชาคณะ 4. พระราชาคณะ เจ้าคณะรอง ชั้น หิรัญบัฏ 5. พระราชาคณะ เจ้าคณะรอง ชั้นสัญญาบัตร 6. พระราชาคณะ ชั้นธรรม 7. พระราชาคณะ ชั้นเทพ 8. พระราชาคณะ ชั้นราช 9. พระราชาคณะ ชั้นสามัญ พระราชา คณะ ปลัดขวา ปลัดซ้าย กลาง พระราชาคณะ รองเจ้าคณะภาค พระราชาคณะ เจ้าคณะ จังหวัด พระราชาคณะ รองเจ้าคณะจังหวัด พระราชาคณะ ชั้นสามัญเปรียญ ฝ่ายวิปัสสนา ธุระ พระราชาคณะ ชั้นสามัญเปรียญ ป.ธ.9-8-7-6-5-4-3 พระราชาคณะ ชั้นสามัญเทียบ

เปรียญ ฝ่ายวิปัสสนาธุระ พระราชาคณะ ชั้นสามัญเทียบเปรียญ พระราชาคณะ ชั้นสามัญยก ฝ่ายวิปัสสนาธุระ พระราชาคณะ ชั้นสามัญยก หมายเหตุ

1. เฉพาะพิธีรับผ้ากฐินพระราชทาน เจ้าอาวาสนั่งหน้าพระภิกษุอื่น ซึ่งแม้จะมีสมณศักดิ์สูงกว่า

2. ตั้งแต่พระราชาคณะชั้นราชขึ้นไป นิยมนั่งตามลำดับอาวุโสโดยสมณศักดิ์ พระครูสัญญาบัตร ฐานานุกรม เปรียญธรรม 10. พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะจังหวัด (จจ.) 11. พระครูสัญญาบัตร รองเจ้าคณะจังหวัด (รจจ.) 12. พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นเอก (จล.ชอ.) 13. พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะอำเภอ ชั้นพิเศษ ฝ่ายวิปัสสนาธุระ หรือเทียบเท่า (จอ.ชพ.วิ. หรือ ทจอ.ชพ.วิ.) 14. พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะอำเภอ ชั้นพิเศษ (จอ.ชพ.) 15. พระครูปลัดของสมเด็จพระราชาคณะ 16. พระเปรียญธรรม 9 ประโยค 17. พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นโท (จล.ชท.) 18. พระครูสัญญาบัตรเจ้าคณะอำเภอ ชั้นเอก ฝ่ายวิปัสสนาธุระ หรือเทียบเท่า (จอ.ชอ.วิ. หรือ ทจอ.ชอ.วิ.) 19. พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะอำเภอ ชั้นเอก (จอ.ชอ.) 20. พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นตรี (จล.ชต.) 21. พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะอำเภอ ชั้นโท (จอ.ชท.) 22. พระครูสัญญาบัตร รองเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นเอก (รจล.ชอ.) 23. พระครูสัญญาบัตร รองเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นโท (รจล.ชท.) 24. พระครูสัญญาบัตร รองเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นตรี (รจล.ชต.) 25. พระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นพิเศษ ฝ่ายวิปัสสนาธุระ หรือเทียบเท่า (ผจล.ชพ.วิ. หรือ ทผจล.ชพ.วิ.) 26. พระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นพิเศษ 27. พระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นเอก ฝ่ายวิปัสสนาธุระ หรือเทียบเท่า (ผจล.ชอ.วิ. หรือ ทผจล.ชอ.วิ.) 28. พระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นเอก หรือเทียบเท่า (ผจล.ชอ. หรือ ทผจล.ชอ.) 29. พระครูปลัดของพระราชาคณะ เจ้าคณะรอง ชั้นหิรัญบัฏ 30. พระครูปลัดของพระราชาคณะ เจ้าคณะรอง ชั้นสัญญาบัตร 31. พระครูฐานานุกรมชั้นเอกของสมเด็จพระสังฆราช 32. พระเปรียญธรรม 8 ประโยค 33. พระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นโท หรือเทียบเท่า (ผจล.ชท. หรือ ทผจล.ชท.) 34. พระเปรียญธรรม 7 ประโยค 35. พระครูปลัดของพระราชาคณะ ชั้นธรรม 36. พระครูฐานานุกรมชั้นโทของสมเด็จพระสังฆราช (พระครูปริตร) 37. พระครูสัญญาบัตร รองเจ้าคณะอำเภอ ชั้นเอก (รจอ.ชอ.) 38. พระครูสัญญาบัตร รองเจ้าคณะอำเภอ ชั้นโท (รจอ.ชท.) 39. พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะตำบล ชั้นเอก ฝ่ายวิปัสสนาธุระ (จต.ชอ.วิ.) 40. พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะตำบล ชั้นเอก (จต.ชอ.) 41. พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะตำบล ชั้นโท ฝ่ายวิปัสสนาธุระ (จต.ชท.วิ.) 42. พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะตำบล ชั้นโท (จต.ชท.) 43. พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะตำบล ชั้นตรี (จต.ชต.) 44. พระครูสัญญาบัตร

บัตร์ เจ้าอาวาสวัดราชภูริ์ ชั้นเอก ฝ่ายวิปัสสนาธุระ (จร.ชอ.วิ.) 45. พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสวัดราชภูริ์ ชั้นเอก (จร.ชอ.) 46. พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสวัดราชภูริ์ ชั้นโท ฝ่ายวิปัสสนาธุระ (จร.ชท.วิ.) 47. พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสวัดราชภูริ์ ชั้นโท (จร.ชท.) 48. พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสวัดราชภูริ์ ชั้นตรี (จร.ชต.) 49. พระครูสัญญาบัตร รองเจ้าอาวาสวัดราชภูริ์ (จรจ.) 50. พระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชภูริ์ (ผจร.) 51. พระเปรียญธรรม 6 ประโยค 52. พระเปรียญธรรม 5 ประโยค 53. พระครูปลัดของพระราชาคณะ ชั้นเทพ 54. พระครูปลัดของพระราชาคณะ ชั้นราช 55. พระครูวินัยธร 56. พระครูธรรมธร 57. พระครูคู่สวด 58. พระเปรียญธรรม 4 ประโยค 59. พระปลัดของพระราชาคณะ ชั้นสามัญ 60. พระเปรียญธรรม 3 ประโยค 61. พระครูรองคู่สวด 62. พระครูสังฆรักษ์ 63. พระครูสมุห์ 64. พระครูใบฎีกา 65. พระสมุห์ 66. พระใบฎีกา 67. พระพิธีธรรม

ฐานานุกรมแบ่งได้ 8 ประเภท ได้แก่

ฐานานุกรมชั้นพระราชาคณะ ตำแหน่งนี้มีเฉพาะฐานานุกรมในสมเด็จพระสังฆราชเท่านั้น มี 2 สมณศักดิ์คือ พระราชาคณะปลัดขวา และพระราชาคณะปลัดซ้าย (บางสมัยอาจมีพระราชาคณะปลัดกลาง) และฐานานุกรมชั้นนี้สามารถตั้งฐานานุกรมได้ 3 ฐานานุกรมศักดิ์ เหมือนพระราชาคณะชั้นสามัญ

ฐานานุกรมชั้นพระครูปลัดมีราชทินนาม พระครูปลัดมีราชทินนามเป็นฐานานุกรมของพระราชาคณะชั้นธรรม พระราชาคณะเจ้าคณะรองสมเด็จพระราชาคณะ เมื่อได้ตั้งฐานานุกรมชั้นนี้แล้ว ต้องไปแจ้งที่กรมการศาสนาเพื่อขึ้นทะเบียน และจัดนิยัตติถวายเช่นเดียวกับพระครูสัญญาบัตรทั่วไป

ฐานานุกรมชั้นพระครูอื่น คือ ฐานานุกรมของพระราชาคณะชั้นราชขึ้นไปจนถึงฐานานุกรมในสมเด็จพระสังฆราชบางตำแหน่ง เป็นตำแหน่งที่มีคำว่า "พระครู" นำหน้า เช่น พระครูปลัด พระครูวินัยธร พระครูคู่สวด พระครูรองคู่สวด เป็นต้น อนึ่ง พระครูฐานานุกรมของสมเด็จพระสังฆราช 4 ตำแหน่งที่อยู่อยู่ระหว่างพระราชาคณะปลัดขวา พระราชาคณะปลัดซ้ายกับพระครูชั้นเอกฐานานุกรมสมเด็จพระสังฆราช มีสิทธิรับพระราชทานนิยัตติเช่นเดียวกับพระครูปลัดมีราชทินนาม

ฐานานุกรมชั้นธรรมดา ฐานานุกรมชั้นนี้เป็นของพระราชาคณะชั้นสามัญ มีสมณศักดิ์ฐานานุกรม 3 ฐานานุกรมศักดิ์คือ พระปลัด1 พระสมุห์1 และพระใบฎีกา1 (ไม่มีคำว่าพระครูนำหน้า)

ฐานานุกรมประจำตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นเอก,ชั้นโท,ชั้นตรี

(ก) ฐานานุกรมประจำตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นเอก ในกรุงเทพมหานคร [2][3]มี 6ตำแหน่งคือ พระครูปลัด พระครูวินัยธร พระครูธรรมธร พระครูสังฆรักษ์ พระครูสมุห์ และพระครูใบฎีกา (มีคำว่าพระครูนำหน้า)

(ข) ฐานานุกรมประจำตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นโท ใน กรุงเทพมหานคร และหัวเมืองชั้นเอก มี 3 ตำแหน่งคือ พระปลัด 1 พระสมุห์ 1 และพระใบฎีกา 1 (ไม่มีคำว่าพระครูนำหน้า)

(ค) ฐานานุกรมประจำตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นตรี ใน กรุงเทพมหานคร และหัวเมืองชั้นโท ชั้นตรี มี 2 ตำแหน่งคือ พระสมุห์ 1 และพระใบฎีกา 1 (ไม่มีคำว่าพระครูนำหน้า)

ฐานานุกรมประจำตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอมีฐานานุกรมประจำตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ มี 3 ตำแหน่งคือ พระปลัด พระสมุห์ และพระใบฎีกา (ไม่มีคำว่าพระครูนำหน้า)

ฐานานุกรมประจำตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัด มีฐานานุกรมประจำตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัด [4] มี 5 ตำแหน่งคือ พระปลัด พระวินัยธร พระธรรมธร พระสมุห์ และพระใบฎีกา (ไม่มีคำว่าพระครูนำหน้า)

ฐานานุกรมประจำตำแหน่งเจ้าคณะภาค มีฐานานุกรมประจำตำแหน่งเจ้าคณะภาค มี 6 ตำแหน่งคือ พระครูปลัด พระครูวินัยธร พระครูธรรมธร พระสังฆรักษ์ พระสมุห์ พระใบฎีกา (มีคำนำหน้าว่าพระครูนำหน้า 3 ตำแหน่ง และไม่มีคำว่าพระครูนำหน้า 3 ตำแหน่ง)

สรุปตัวอย่างโครงสร้างพระฐานานุกรม

ตารางที่ 1 : สรุปพระฐานานุกรมในพระราชอาณาเขตในประเทศไทย(เถรวาท)

พระราชอาณาเขต	พระฐานานุกรม	หน้าที่ บทบาท
สมเด็จพระราชาคณะ	พระครูปลัดมีราชทินนาม 1 (พระครูปลัดสัมพิพัฒน์...จารย์) พระครูวินัยธร 1 พระครูธรรมธร 1 พระครูคู่สวด 2 พระครูรองคู่สวด 2 พระครูสังฆรักษ์ มีราชทินนาม 1 พระครูสมุห์ 1 พระครูใบฎีกา 1	- รับภาระธุระพระพุทธศาสนา - ระวังบ่ออิกรณ - บริหารกิจการพระพุทธศาสนา
พระราชอาณาเขตเจ้าคณะรอง	พระครูปลัดมีราชทินนาม 1 (พระครูปลัดสุวัฒน...คุณ หรือ พระครูปลัดวัชร... พระครูวินัยธร 1 พระครูธรรมธร 1 พระครูคู่สวด 2 พระครูสังฆรักษ์ มีราชทินนาม 1 พระครูสมุห์ 1 พระครูใบฎีกา 1	เหมือนกัน

พระราชาคณะชั้นธรรม	พระครูปลัดมีราชทินนาม 1 (พระครูปลัด...วัฒน์) พระครูวินัยธร 1 พระครูธรรมธร 1 พระครูสังฆรักษ์ 1 พระครูสมุห์ 1 พระครูใบฎีกา 1	เหมือนกัน
พระราชาคณะชั้นเทพ	พระครูปลัด 1 พระครูวินัยธร 1 พระครูสังฆรักษ์ 1 พระครูสมุห์ 1 พระครูใบฎีกา 1	เหมือนกัน
พระราชาคณะชั้นราช	พระครูปลัด 1 พระครูสังฆรักษ์ 1 พระครูสมุห์ 1 พระครูใบฎีกา 1	เหมือนกัน
พระราชาคณะชั้นสามัญ	พระปลัด 1 พระสมุห์ 1 พระใบฎีกา	เหมือนกัน

2.บทบาทหน้าที่ของพระฐานานุกรมในพระราชาคณะ

หน้าที่หลัก ๆ ของพระฐานานุกรมสนับสนุนช่วยเหลือพระราชาคณะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน รวมถึงปกป้องภัยที่อาจเกิดขึ้นในพระศาสนา ดังนี้

2.1 สนองงานตามที่พระราชาคณะมอบหมาย

การมอบหมายงาน เนื่องจากพระฐานานุกรมของพระราชาคณะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการมอบหมายงานของ พระเถระชั้นผู้ใหญ่ ให้แก่พระรูปอื่นได้ช่วยเหลืองาน ดังนั้นเนื้อหาเกี่ยวกับการมอบหมายงานจึงเป็น เรื่องสำคัญที่ต้องใช้หลักการในทางทฤษฎีแนวคิดที่เกี่ยวข้องการมอบหมายงาน จากการศึกษาซึ่ง ผู้วิจัยได้รวบรวมสาระสำคัญได้ดังนี้ การบริหารงานเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของผู้บริหารที่จะต้องอาศัย บุคคลอื่นร่วมทำงานในองค์กรจึงต้องมีการมอบหมายงานหรือหน้าที่ความรับผิดชอบ และอำนาจการตัดสินใจภายในขอบเขต ที่กำหนดให้ผู้อื่นไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นไปตามอำนาจหน้าที่ ที่ผู้บังคับบัญชาพึงมี โดย แม็กคองกี (McConkey) ได้ให้ความหมายว่าการมอบหมายงานเป็น ผลสำเร็จของผู้จัดการที่เกิดจากการ พิจารณาลำดับความสำคัญของสิ่งที่จำเป็นต้องทำ ผ่านการมอบอำนาจ และให้แรงจูงใจ ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้บรรลุถึงผลลัพธ์เฉพาะที่กำหนด จะต้องกำหนดไว้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็น ปริมาณงานและกำหนดเวลาที่ต้องการผลนั้น ความก้าวหน้าในการดำเนินงานของผู้ใต้บังคับบัญชา จะต้องได้รับการตรวจสอบติดตามอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาดำเนินการ (Dale D. McConkey, 1990)

ต้องเข้าใจก่อนว่า ระบบสมณศักดิ์เริ่มปรากฏตั้งแต่สมัยครั้งพุทธกาล ซึ่งเรียกว่า ระบบเอตทัคคะ เป็นตำแหน่งที่ พระพุทธเจ้าทรงแต่งตั้งให้กับพระสาวกผู้มี คุณธรรมและมีความชำนาญในด้านต่าง ๆ ระบบสมณศักดิ์ ในประเทศไทยเริ่มปรากฏในสมัย กรุงสุโขทัย สมัยพ่อขุนรามคำแหง ซึ่งพระองค์ทรงแต่งตั้งสมณศักดิ์ ให้กับพระสงฆ์ที่มี ความรู้ความสามารถ เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานพระศาสนา ในสมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ระบบสมณศักดิ์ได้รับการปรับเปลี่ยนมาโดยตลอด และพัฒนา เป็นระบบที่ชัดเจนในสมัยรัชกาลที่ 6 ระบบสมณศักดิ์ในปัจจุบันได้มีส่วนช่วย สนับสนุนงาน พระศาสนา ด้านการปกครองคณะสงฆ์ ผลการศึกษาภาคสนามพบว่า ระบบสมณศักดิ์ เป็นเสมือนเครื่องราชสักการะของ พระเจ้าแผ่นดินที่ถวายแด่พระสงฆ์เพื่อประโยชน์ในการบริหารงาน คณะสงฆ์และเป็นเครื่องสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์กับสถาบันสงฆ์ ระบบ สมณศักดิ์ถือว่าเป็นสิ่ง กลาง ๆ จะมีผลดีหรือผลเสียขึ้นอยู่กับผู้เข้าไปเกี่ยวข้อง ที่ไปยึดถือว่าเป็นเรื่อง ยศ สักการะ และชื่อเสียงจนทำให้พระสงฆ์ปฏิบัติผิดจากหลักพระธรรมวินัย ทั้งนี้กระบวนการ พิจารณาแต่งตั้งควรได้รับการปรับปรุงกฎเกณฑ์และขั้นตอนการพิจารณาโดยยึดหลักพระธรรมวินัย อย่างเคร่งครัด ระบบสมณศักดิ์ที่เหมาะสมนั้นต้องมีความโปร่งใสยุติธรรมและต้องมุ่งเน้น เพื่อประโยชน์แก่พระศาสนาและสังคมโดยรวมมากกว่าเพื่อประโยชน์ส่วนตนหรือหมู่คณะ ระบบสมณ ศักดิ์ จึงจะเป็นประโยชน์แก่พระศาสนาได้อย่างแท้จริง (วิเชียร สายศรี, 2543)

2.2 บทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

การบริหารงานเป็นกิจการคณะสงฆ์ที่จะต้องทำหรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ และเป็นภารกิจของพระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติ อันเป็นภารกิจของคณะสงฆ์และการศาสนา มี 6 ประการดังนี้

1. การปกครอง หมายถึง การบริหารจัดการภาพรวมของคณะสงฆ์ทั้งในส่วนกลาง และในส่วนภูมิภาค (สำนักงานเลขาธิการ กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2552)
2. การศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ที่ประกอบด้วย นักรธรรม บาลี สามัญศึกษาและมหาวิทยาลัยสงฆ์
3. การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจือหรือ การศึกษาอื่นนอกจากการศาสนศึกษาหรือสถาบันการศึกษา
4. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การเทศนา บรรยายธรรม หรือ การนำหลักธรรมเข้าไปปลูกฝังแก่ประชาชน
5. การสาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ รวมถึง การจัดการการเงินของวัด

สรุป

บทบาทพระฐานานุกรมจะเป็นบทบาทที่ได้รับมอบหมายงานจากพระราชาคณะ (เจ้าคุณ) เป็นบทบาทที่อยู่ในขอบข่ายของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ประกอบด้วย การปกครอง การเผยแผ่ การศึกษาสงเคราะห์การสาธารณสงเคราะห์ การศาสนศึกษา และการสาธารณูปการ ซึ่งเป็นขอบข่ายของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และจำเป็นจะต้องอยู่ในขอบข่ายของพระธรรมวินัยและกฎหมายทั่วไป แต่ส่วนใหญ่พระฐานานุกรมจะเป็นการสนองงานของพระราชาคณะที่มอบหมายให้ตนได้รับตำแหน่งเป็นฐานานุกรม ถึงแม้จะเป็นตำแหน่งที่ไม่ได้รับพระราชทานโดยตรงจากพระมหากษัตริย์แต่ถือว่าเป็นเครือข่ายที่ได้ใช้งานสนองงานคณะสงฆ์ให้เป็นไปได้ด้วยความเรียบร้อย เพราะฉะนั้น ความสำคัญ อยู่ที่พระราชาคณะแต่ละรูปจะสั่งงานและมอบหมายงานอย่างไรก็ตามงานนั้นๆ บางรูปเป็นพระฐานานุกรมแต่ได้รับแต่งตั้งเป็นพระสังฆาธิการตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด แต่ยังไม่ปรากฏว่าเป็นเจ้าคณะภาค โดยการตั้งพระฐานานุกรมเป็นการแบ่งเบาภาระงานของพระราชาคณะให้สามารถดำเนินภาระกิจของพระราชาคณะในการจรรโลงศาสนธรรมาภิบาลก้าวหน้ายิ่งขึ้นและเห็นด้วยกับระบบการแต่งตั้งพระฐานานุกรมภาระหน้าที่ คุณสมบัติและวิธีการแต่งตั้งที่เปิดกว้างและให้อำนาจการพิจารณาแต่งตั้งโดยพระราชาคณะในชั้นนั้น ๆ เป็นผู้พิจารณาอาจจะมียุบยับเพราะฉะนั้นในเรื่องของสมณศักดิ์เป็นการชมเชยและการยกย่องผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับคณะสงฆ์ไม่ให้เกิดพร่องจะมีข้อหนึ่งที่อยู่ในสัญญาบัตรที่บอกว่าช่วยระงับอธิกรณ์และบริหารงานคณะสงฆ์ให้เป็นไปได้ด้วยความเรียบร้อยข้อนี้ เป็นที่น่าสนใจว่าเป็นสัญญาที่ทำให้กับพระราชาคณะและสามารถบริหารจัดการให้เป็นไปได้ด้วยความเรียบร้อยได้

เอกสารอ้างอิง

- ตุลา มหาพสุธานนท์. (2546). หลักการจัดการ หลักการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ตำรวจ.
- พระพรหมกวี (วรวิทย์ คงคปญโญ ป.ธ.8). (2555). วิทยาพระสังฆาธิการเล่มที่ 2. สืบค้น 11 มีนาคม 2566 จาก <https://www.watmoli.com/wittaya-1/>.
- วัดราชาธิวาสวิหาร. (2566). พัตยศ สมณศักดิ์พระสงฆ์ไทย. สืบค้น 11 มีนาคม 2566 จาก <https://shorturl.asia/e51q9>.
- วิเชียร สายศรี. (2543). “พระพุทธศาสนากับระบบสมณศักดิ์: ศึกษาเฉพาะกรณีที่คณะของนักวิชาการ พุทธศาสนาและพระนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต อักษรศาสตร์ (ศาสนาเปรียบเทียบ). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สงวนศรี วิรัชชัย. (2525). จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษ. กรุงเทพมหานคร : เกรียงศักดิ์การพิมพ์.
- สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.(2552). คู่มือพระสังฆาธิการและพระวินยาธิการ. นครปฐม : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- Dale D. McConkey. (1990). ศิลปะการมอบหมายงานให้สำเร็จ. แปลโดย นพดล เวชสวัสดิ์. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- PPTV online” (2564). ทำความรู้จัก "สมณศักดิ์" พระสงฆ์ของไทยตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนการปกครองสงฆ์. สืบค้น วันที่ 16 มีนาคม 2566 จาก <https://shorturl.asia/i2Kyw>.

ถอดบทเรียนทางการบริหารจากวัดไทยในต่างประเทศกับการสืบรักษา
พระพุทธศาสนา กรณีศึกษาวัดมงคลรัตนาราม แทมปา สหรัฐอเมริกา*
ADMINISTRATIVE LESSONS LEARNED FROM THAI MONASTERIES ABROAD
WITH THE PRESERVATION OF BUDDHISM: A CASE STUDY OF WAT
MONGKHON RATTANARAM MONASTERY, TAMPA, U.S.A.

พระราชวัชรสารบัณฑิต, พระมหากฤษฏา กิตติโสภโณ, พระปลัดระพิน พุทธิสารโ,
สุกานดา จันทาวรีย์

Phra Methithammajarn, IPramahaKrissada Kittisophano, Phrapalad Raphin Buddhisaro,
Sukanda Jantavaree

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: raphind@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เขียนขึ้นเพื่อสะท้อนคิดเกี่ยวกับงานการศึกษาพระพุทธศาสนาในสหรัฐอเมริกา โดยศึกษาผ่านตัวแบบของวัดมงคลรัตนาราม ที่มีความโดดเด่น และมีประสบการณ์ในการร่วมเดินทางศึกษาเชิงพื้นที่ ใช้วิธีการศึกษาถอดความและการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงประจักษ์จากพื้นที่ นำเสนอเป็นความเรียงในรูปแบบความวิชาการ

ผลการศึกษาพบว่า วัดก่อตั้งโดยพระมงคลเทพโมลี มีอายุกว่า 35 ปี ปัจจุบันมีพระมงคลรัตนวิเทศ (ปรีชา) เป็นเจ้าอาวาสบริหาร วัดประสบความสำเร็จทางการบริหารมีต้นแบบจากเจ้าอาวาสที่มีความชัดเจน ตรงไปตรงมา และมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อพระพุทธศาสนา วัดกลายเป็นศูนย์กลางของการทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา รักษาและสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ปรากฏขึ้นนับแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน เป็นศูนย์กลางชุมชนชาวพุทธจากนานาชาติ ทั้งไทย ลาว เวียดนามในส่วนของงานที่พึงทางจิตใจ เป็นศูนย์กลางในการศึกษาพระพุทธศาสนาแนวใหม่ รวมถึง การสร้างศาสนทายาทเชิงปฏิบัติ จนกลายเป็นกลไกสำคัญของการศึกษาพระพุทธศาสนาด้วย

คำสำคัญ: วัดไทยในสหรัฐอเมริกา; พระพุทธศาสนากับการศึกษา; แนวทางที่ประสบความสำเร็จ

Abstract

This article was written to reflect on the study of Buddhism in the United States. By studying through the model of Wat Mongkol Rattanaram with outstanding and have experience in co-traveling in spatial studies Using transcription studies and interviews with empirical data from the area. Presented in the form of an academic essay.

The study found that the monastery was established by Phra Mongkhon Thepmoli, over 35 years old. At present, Phra Mongkhon Rattanavithet (Preecha) is the abbot of the administration. The monastery administrative success has a model from the abbot who is clear, straightforward, and committed to working for Buddhism. The monastery became the center of Buddhist activities. Preserve and inherit the age of Buddhism to appear from the past until the present. It is the center of international Buddhist communities, from Thailand, Laos, and Vietnam in terms of spiritual reliance. It is a center for the study of new Buddhism, including the creation of religious successors in practice, an important mechanism for the study of Buddhism as well.

Keywords: Thai Monastery in the United States; Buddhism and Education; Successful Approaches

บทนำ

คณะของผู้เขียนมีโอกาสดำเนินทางไปวัดไทยในสหรัฐอเมริกา ระหว่าง 2-16 พฤศจิกายน 2564 เพื่อร่วมปฏิบัติกิจทางศาสนางานกฐินพระราชทานของวัดไทยในต่างแดน อันประกอบด้วย 1. วัดมงคลรัตนาราม แคมป์ป่า ฟลอริดาและ 2. วัดพระธาตุดอยสุเทพ ยูเอสเอ เมืองซีโนฮิลล์ รัฐแคลิฟอร์เนีย โดยเริ่มเดินทางในเช้าวันที่ 2 พฤศจิกายน 2564 เวลา 7.00 น. โดยประมาณ ด้วยสายการบิน ANA (Nippon Airways) และเปลี่ยนเครื่องที่สนามบินแห่งชาตินาริตะ ของญี่ปุ่น ใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 20 ชม. ปลายทางจนถึงสนามบิน LA อันเป็นเป้าหมายปลายทางและการเดินทางของพวกเราก็ได้เริ่มขึ้น จากนั้นไปได้พักที่วัดพระธาตุดอยสุเทพ จำนวน 2 คืน จากนั้นเดินทางต่อเมืองแคมป์ป่า อันเป็นที่ตั้งของวัดมงคลรัตนาราม ใช้เวลาประมาณ 6 ชั่วโมง เริ่มจากสนามบิน Ontario เป็นสนามบินภายใน โดยต้องไปเปลี่ยนเครื่องที่สนามบิน Denver จนถึง

ปลายทางคือสนามบินแทมปา และร่วมพิธีทอดกฐินพระราชทาน ในวันที่ 7 พฤศจิกายน 2564 จากการเดินทางและร่วมกิจกรรมทางศาสนาในครั้งนั้นทำให้ได้เข้าร่วมกิจกรรมของ วัดไทย พระสงฆ์ไทย และชุมชนคนไทย ทำให้ได้เห็นภาพการทำงานของพระสงฆ์ไทยใน ต่างประเทศ (สหรัฐอเมริกา) ที่เชื่อมโยงระหว่างวัดไทยในประเทศไทยกับ การทำงานเชิง พื้นที่ในต่างแดนเพื่อทำงานผสานศาสนากับวิถีชุมชนรักษาและสืบอายุพระพุทธศาสนาให้ เกิดขึ้น จนกลายเป็นองค์ประกอบใหญ่ของวัดไทยในต่างแดน ดังนั้นบทความนี้จึงเป็น บทความวิชาการที่เนื่องด้วยการเดินทาง ผ่านการถอดประสบการณ์เชิงพื้นที่มาแบ่งปัน สะท้อนคิดให้เห็นถึงประวัติ พัฒนาการ การทำงานของวัดไทย บทบาทของวัดไทยในต่าง แดนต่อการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นแบบอย่างสำหรับการบริหารวัด บริหาร กิจกรรมพระพุทธศาสนาให้เชื่อมโยงระหว่างกันระหว่างพระพุทธศาสนาในประเทศไทยและ พระพุทธศาสนาในสหรัฐอเมริกา ซึ่งจะได้แบ่งปันและถอดบทเรียนนำเสนอต่อไป

วัดกับการเผยแผ่และรักษาพระพุทธศาสนาในสหรัฐอเมริกา

วัดเป็นศาสนสถานในพระพุทธศาสนาและมีบทบาทคล้าย ๆ กันทุกแห่งทั้งใน ประเทศไทยและต่างประเทศ รวมทั้งเป็นหน่วยทางศาสนาที่สามารถสัมผัสจับต้องและเป็น ศูนย์กลางในการทำกิจกรรมพบปะซึ่งกันและกัน ในส่วนของวัดไทยในสหรัฐอเมริกาก็มี ประวัติและพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน ซึ่งได้มีผู้ทำการศึกษาถึงบทบาทและหน้าที่ ไว้จำนวนมาก ที่สะท้อนให้เห็นว่าวัดไทยในต่างประเทศโดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา มีพระ ธรรมทูตไทยเป็นผู้นำชุมชนร่วมกับชุมชนชาวพุทธในแต่ละพื้นที่ ซึ่งจากการศึกษางานวิจัยที่ เกี่ยวข้องกับกิจการงานพระศาสนาในต่างประเทศพบงานวิจัยที่ทำการศึกษาไว้ อาทิ บันทึก การเดินทางเรื่อง เยือน 50 วัดไทยในอเมริกา 50 รัฐ ที่เขียนโดย ดร.สมยศ แสงสุวรรณ ที่ ใช้ชีวิตกว่า 14 ปีในสหรัฐอเมริกา พร้อมบันทึกการเดินทางกว่า 3 หมื่นกิโลเมตร ในช่วง เดือน เมษายน ถึงเดือน พฤษภาคม 2534 ในการเดินทางร่วมคณะกับพระภิกษุ 29 รูป และฆราวาสผู้ติดตามอีก 9 ท่าน พร้อมบันทึกเกี่ยวกับวัดไทยกว่า 50 วัดในสหรัฐอเมริกา ที่ เดินทางไปเยี่ยมเยียนแต่ละพื้นที่เป็นเวลากว่า 2 เดือน ซึ่งในบันทึกได้เล่าเกี่ยวกับวัดแต่ละ วันในพื้นที่เดินทางไป (สมยศ แสงสุวรรณ, 2563)

การสร้างวัดไทยในต่างแดน โดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกา มีพระเถรานุเถระ หลายท่านจากประเทศไทย ได้ไปเป็นประธานในการสร้างและให้การสนับสนุนไว้ เช่น พระ ธรรมโกศาจารย์ วัดราชบุรุษบำรุง ชลบุรี พระมหาโสภิน โสปาโก, พระ ดร.ภิกขุวิเวนนทะ พระมงคลเทพโมลี วัดสุทัศน์ กรุงเทพ ฯ พระเทพโสภณ (หลวงเตี้ย) พระพรหมมิ่งคลาจารย์ ท่านเจ้าคุณปัญญานันทภิกขุ วัดชลประทาน ฯ ปากเกร็ด นนทบุรี พระโพธิธรรมจารย์ หรือ หลวงปู่สุวัจน์ สุวโจ พระครู ดร.วินัยธรประทีป

จากข้อมูลส่วนนี้สะท้อนให้เห็นถึงวัดกว่า 50 วัดที่ปรากฏเป็นบันทึกนี้ มีประวัติ และพัฒนาการเป็นศูนย์กลางกิจกรรมหลักโดยมีชุมชนชาวพุทธไทยเป็นจุดเริ่มและพัฒนา ร่วมอย่างต่อเนื่องมาตลอดระยะเวลากระทั่งปัจจุบัน หรือในงานวิจัยเรื่อง การศึกษา คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศ สหรัฐอเมริกา (พระมหาสมาน ชาตวิริโย (ศศิสุวรรณพงศ์), 2020) ที่สะท้อนผลการศึกษา เกี่ยวกับคุณลักษณะของพระธรรมทูตกับบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ว่า

พระธรรมทูตในประเทศสหรัฐอเมริกาควรมีคุณลักษณะดังนี้ มีวัตรปฏิบัติตามพระ วินัย มีปัญญา มีวิชาความรู้ต่าง ๆ ไม่ตำหนิไม่ติเตียนใคร ไม่เบียดเบียนใคร สාරวม รู้จัก พอประมาธในอาหาร ยินดีพอใจอยู่ในสถานที่สงบสัจ มีความรู้ทางด้านภาษาท้องถิ่น มีความรู้ด้านกัมมัฏฐาน มีจิตอาสา มีความอดทนต่อความลำบาก มีความมุ่งมั่น รู้จักการทำงานเป็นทีม มีความสามัคคี มีวาจาพูด ไม่ก่อการทะเลาะวิวาท รู้จักการใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา รู้ศาสตร์สมัยใหม่ รู้จักการใช้สื่อสารมวลชน มีฝีมือการช่างการ สาธารณูปการ มีการวางแผนหรือการบริหารจัดการที่ดี เป็นต้น

คุณลักษณะของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศ สหรัฐอเมริกา...พบว่า พระธรรมทูตต้องมีศรัทธา ความอดทน มีศีลาจารวัตร ความมุ่งมั่น ตั้งใจทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาและความเป็นไทย ต้องมีความรู้และความเข้าใจทั้งทาง หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า บริบทของสังคม และภาษาในการสื่อสารเพื่อเผยแผ่ ศาสนาให้เป็นอย่างดี เพื่อที่จะสามารถประยุกต์หลักธรรมคำสอนอันจะก่อให้เกิดความ สามัคคีในชุมชน นอกจากนั้นจะต้องตระหนักถึงภาวะของตนอยู่เป็นนิตย์ ประพฤติปฏิบัติ ตนเรียบร้อยตามวินัย มีทักษะในด้านภาษาอังกฤษให้สามารถสื่อสารบรรลุผล มีเวลาให้วัด ให้สังคม ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานอยู่เป็นประจำเพื่อจะสามารถนำไปสอนผู้อื่นได้ ควรมี กุศลฉันทะที่จะทำงานการเผยแผ่ มีจิตสาธารณะ ไม่มุ่งประโยชน์ส่วนตน และคาดหวังสิ่งที่จะพึงได้จากการเป็นพระธรรมทูต นอกจากจุดมุ่งหมายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ต้อง มีความรู้ความสามารถรอบด้านอันได้แก่ ด้านการปกครองด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ เพื่อให้การเผยแผ่ศาสนามีประสิทธิภาพ มาก

ในงานการศึกษาของของพระมหาสุริยา วรเมธี (2558) ที่ได้ทำการ สํารวจการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษาพบว่า

การสำรวจการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา.การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศถือได้ว่าเป็นความผลงานที่โดดเด่นของพระสงฆ์ไทยที่ทำให้คนทั่วโลกให้การยอมรับในความรู้ความสามารถ มีความเชื่อมั่นในการเข้าสู่ กระบวนการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากพระพุทธศาสนา ไม่ได้บังคับให้

บุคคลต้องยอมจำนนในการนับถือ หรือการปฏิบัติแต่หากเป็นการเชิญให้ทดลองปฏิบัติตามหลักการทางพระพุทธศาสนา เป็นการเปิดโอกาสให้ดำเนินชีวิตตามวิถีแห่งผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยตนเอง พระธรรมทูตจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการขับเคลื่อนกงล้อแห่งธรรมให้กระจายไปอยู่ทั่วทุกมุมโลก การที่จะปฏิบัติภารกิจอันสำคัญยิ่งนี้ให้เกิดผลสำเร็จได้นั้น ท่านจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจถึง แนวคิดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพระไตรปิฎก รวมทั้งมีเป้าหมาย และวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ ในแต่ละสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่แตกต่างกัน ภาษาในท้องถิ่นนั้นรวมถึงมีวิธีการในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้นในการปฏิบัติหน้าที่ได้

ในงานศึกษาของ พระมหาสุเทพ สุวฑฒโน (เหล่าทอง) (2562) ในเรื่อง กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ที่สะท้อนคิดให้ผลการศึกษาไว้ว่า กลยุทธ์หลักซึ่งพระพุทธเจ้าใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในช่วงเริ่มต้นประกาศพระศาสนา คือ เจาะจงกลุ่มเป้าหมายจากชนชั้นนำและชนชั้นปกครอง เพื่อจุดใจและดึงดูดให้ชาวเมืองจำนวนมากสนใจพระพุทธศาสนา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ เป็นไปตามหลักอัตถะ 3 ประการ คือ 1. ทิฐุธัมมิกัตถประโยชน์ประโยชน์ในชาตินี้ 2. สัมปรายิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ในชาติหน้าและ 3. ปรมัตถประโยชน์ ประโยชน์อย่างยิ่ง ส่วนกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ วิเคราะห์จากจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่ และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ มาบูรณาการเป็นกลยุทธ์ 2 ระดับ คือ กลยุทธ์ระดับหน่วยงานและกลยุทธ์ระดับบุคคล กลยุทธ์ระดับหน่วยงาน ได้แก่ 1. กำหนดเป้าหมายหลักและแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ชัดเจนและประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง 2. จัดทำฐานข้อมูลของวัดในต่างประเทศและพระธรรมทูตสายต่างประเทศที่เป็นปัจจุบัน 3. สร้างฐานข้อมูลกลางในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติของประเทศต่าง ๆ 4. จัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสองภาษา เช่น ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หรือภาษาบาลีและภาษาอังกฤษ และกลยุทธ์ระดับบุคคลหรือกลยุทธ์สำหรับพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ได้แก่ 1. รู้เขารู้เรา ด้วยการวิเคราะห์ตนเอง ประเทศที่จะไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา และแนวโน้มการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอนาคตและ 2. พัฒนาคณะความรู้ในพระพุทธศาสนา ทั้งปริยัติ ปฏิบัติและปฏิเวธ โดยเฉพาะด้านการสอนกรรมฐาน ด้านจริยวัตร และด้านภาษาอังกฤษและภาษาท้องถิ่น

ในงานของ อารีย์ เกาะเต็น และ กฤษณา นันทเพ็ชร (2018) ในเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารศูนย์ปฏิบัติธรรม ในประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการวิจัยพบว่า การบริหารศูนย์ปฏิบัติในประเทศสหรัฐอเมริกา ในด้านบริหารจัดการ ยังขาดปัจจัยในการดำเนินการผู้ที่ศรัทธาส่วนใหญ่เป็นชาวไทยและชาวเอเชีย ขาดเครื่องมืออุปกรณ์ในการทำงาน ด้าน

วิทยากรหรือบุคคล พระธรรมทูตที่มีความรู้ ด้านสถานที่ มีการก่อตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรมโดยการเช่าพื้นที่ในการตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรมรูปแบบการบริหารศูนย์ การปฏิบัติตามในสหรัฐอเมริกา คือ ด้านการบริหารจัดการ ต้องใช้กลยุทธ์เพื่อสนับสนุนการทำงานโดยตั้งเป้าหมายให้ชัดเจน แบ่งหน้าที่ในการทำงานให้ตรงกับทักษะของผู้มีความชำนาญ มีการวางแผนกิจกรรมทั้งระยะสั้นและระยะยาว และมีการฝึกอบรมจัดทำหลักสูตร ความรู้ ธรรมะและการสอนสมาธิ และกิจกรรมให้กับชาวไทยและชาวต่างชาติ ด้านวิทยากรหรือบุคคล ต้องมีความรู้ดี ความประพฤติดี และมีความสามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม 3. รูปแบบการบริหารศูนย์ปฏิบัติธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา เรื่องที่สำคัญที่สุดคือเรื่องวิทยากรหรือบุคลากร เราจึงนำหลักการบริหารวิทยาการสมัยใหม่คือ 7s McKinsey มีการวางแผนใช้กลยุทธ์ และประยุกต์หลักพุทธบริหาร ทั้งสามอย่างจะเป็นตัวขับเคลื่อนงานพระศาสนา จึงมีแนวปฏิบัติ 3 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านวิทยากรหรือบุคคล และสถานที่ที่เหมาะสมในการปฏิบัติธรรมในต่างประเทศ

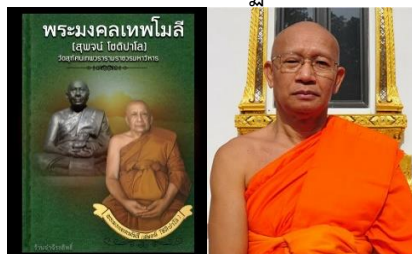
จากพัฒนาการของวัดพระพุทธศาสนาแบบไทยในต่างแดนโดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา จะเห็นทั้งในส่วนของพัฒนาการ บทบาทและความสำคัญของวัด รวมทั้งจุดที่ต้องพัฒนาเพื่อสร้างงานของวัดและศาสนา แต่ที่สำคัญของการศึกษาได้สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทในหลายประการทั้งเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นเสาหลักของชุมชนในการตั้งให้เกิดพัฒนาการและความเป็นมาอย่างสำคัญ รวมทั้งก่อให้เกิดพัฒนาการที่เนื่องด้วย ความสำคัญของพระพุทธศาสนาไทยในต่างแดนด้วย

ประวัติและพัฒนาการของความเป็นวัดไทยในสหรัฐอเมริกา

คณะสงฆ์ไทยได้เริ่มงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศสหรัฐอเมริกาเมื่อปีพ.ศ.2501 โดยมีสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร, พ.ศ. 2446 -2532) วัดมหาธาตุฯ ขณะดำรงสมณศักดิ์ที่ พระพิมลธรรม เป็นพระภิกษุไทยรูปแรกที่ได้รับนิมนต์จาก ดร.แฟรงค์บุชแมน (Frank Buchman, ค.ศ.1878 –1961) ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งและเป็นประธานของขบวนการส่งเสริมศีลธรรม (Moral Rearmament : M.R.A.) (Boobbyer, Philip, 2013) ซึ่งรู้จักกันดีในชื่อ เอ็ม.อาร์.เอ.เพื่อไปร่วมงานฉลองอายุครบ 80 ปีของ ดร.แฟรงค์ บุษแมน และฉลองครบรอบ 10 ปีของเอ็ม.อาร์.เอ. ทีมลัทธิมิชชันนารีประเทศสหรัฐอเมริกาได้ประชุมสัมมนาทางด้านส่งเสริมศีลธรรมที่เกาะแม็กกินอร์ ซึ่งตั้งอยู่ในทะเลสาบมิชชันนารี เมื่อเสร็จจากการเดินทางไปประชุมดังกล่าว

นอกจากนี้พระพิมลธรรมพร้อมด้วยคณะ ยังได้เดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในมลรัฐต่างๆ ของสหรัฐอเมริกา และกลุ่มประเทศต่างๆในยุโรปพร้อมกับองค์การเอ็ม.อาร์.เอ.อีกด้วย เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2512 ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่สมเด็จพระพุฒาจารย์

(อาจ อาสภมหาเถร) เมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่พระพิมลธรรม ตำแหน่งเป็นสังฆมนตรีองค์การปกครอง (พ.ศ.2493-2503) และสภานายกมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ (พ.ศ.2490-2503,2524-2532) ท่านได้เดินทางไปยังประเทศต่าง ๆ เพื่อดูงานพระศาสนา และกลับมากำหนดนโยบาย พร้อมเสนอแนะคณะสงฆ์ไทยในการเผยแผ่พุทธศาสนาในต่างประเทศ อีกทั้งได้จัดส่งพระสงฆ์ออกไปยังประเทศต่าง ๆ รวมทั้งสหรัฐอเมริกา เพื่อฉลองศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่ต้องการที่พึ่งทางจิตใจ สำหรับการก่อสร้างวัดไทยอย่างเป็นทางการขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกาเกิดขึ้นในปี พ.ศ.2515 โดยได้ทำการก่อสร้างวัดไทยในนครลอสแอนเจลิส เป็นวัดแรก ซึ่งประมาณการว่ามีคนไทยกระจัดกระจายอยู่เฉพาะในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประมาณ 150,000 คน และในปี พ.ศ.2517 ก็ได้ก่อสร้างวัดไทยในกรุงวอชิงตัน ดีซี และวัดไทยในมลรัฐอื่นๆ จนกระทั่งปัจจุบันนี้ปรากฏว่ามีวัดไทยในสหรัฐอเมริกาที่สังกัดสมัชชาสงฆ์ไทยฯ ทั้งหมดเกินกว่า 100 วัด ใน 24 รัฐ วัดต่าง ๆ เหล่านี้ ได้เผยแผ่พระพุทธรศาสนาทั้งในภาคปริยัติและปฏิบัติ และเผยแพร่วัฒนธรรมไทยเพื่อการปลูกฝังเยาวชนเชื้อชาติไทยให้ได้ศึกษาพระพุทธรศาสนาและวัฒนธรรมไทยการเผยแผ่พระพุทธรศาสนาในต่างประเทศถือได้ว่าเป็นความผลงานที่โดดเด่นของพระสงฆ์ไทย ที่ทำให้คนทั่วโลกให้การยอมรับในความรู้ความสามารถ มีความเชื่อมั่นในการเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธรศาสนา เนื่องจากพระพุทธรศาสนา ไม่ได้บังคับให้บุคคลต้องยอมจำนนในการนับถือ หรือการปฏิบัติแต่หากเป็นการเชิญให้ทดลองปฏิบัติตามหลักการทางพระพุทธรศาสนา เป็นการเปิดโอกาสให้ดำเนินชีวิตตามวิถีแห่งผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยตนเอง พระธรรมทูตจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการขับเคลื่อนกงล้อแห่งธรรมให้กระจายไปอยู่ทั่วทุกมุมโลก การที่จะปฏิบัติภารกิจอันสำคัญยิ่งนี้ให้เกิดผลสำเร็จได้นั้น ท่านจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจถึง แนวคิดในการเผยแผ่พระพุทธรศาสนาในพระไตรปิฎกมีเป้าหมาย และวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธรศาสนาที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ ในแต่ละสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่แตกต่างกัน ภาษาในท้องถิ่นนั้นรวมถึงมีวิธีการในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 1 พระมงคลเทพโมลี (สุพจน์ โชติปาโล) ผู้ก่อตั้งวัดมงคลรัตนาราม และพระมงคลรัตนวิเทศ เจ้าอาวาสและผู้บริหารวัดรูปปัจจุบัน (ภาพวัดมงคลรัตนาราม, 7 พฤศจิกายน 2564)

จากภาพ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการเริ่มสร้างวัด และเจ้าอาวาสผู้สานงานต่อในประเทศไทยสหรัฐอเมริกา เป็นเวลากว่า 40 ปี ที่สะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งมั่น ทุ่มเท และความใส่ใจ จนกระทั่งวัดได้กลายเป็นศูนย์กลางของชุมชน วัดได้กลายเป็นส่วนสำคัญและเป็นแหล่งสร้างวิถีแบบพุทธศาสนา วิถีแบบไทย รวมไปถึงวิถีของการทำงานเพื่อสังคมและสวนรวมภายใต้แนวทางของวิถีทางศาสนา ในส่วนวัดมงคลรัตนาราม เมื่อสอบถามและค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับวัด โดยมีประวัติว่าเริ่มก่อตั้งเมื่อประมาณ พ.ศ.2524 (ค.ศ.1981) โดยมีพระมงคลเทพโมลี (สุพจน์ โชติปาโล,พ.ศ.2471-2551) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม เจ้าคณะ 3 ได้เดินทางมาประชุมร่วมกับพุทธศาสนิกชนจากเมืองต่างๆ ในรัฐฟลอริดา และมีมติร่วมกันสร้างวัดแห่งแรก ณ เมืองแทมปา รัฐฟลอริดา ซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางของรัฐฟลอริดา มีพุทธศาสนิกชนชาวไทยอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และได้รับอนุญาตให้จัดตั้งวัดได้ถูกต้องตามกฎหมายของรัฐฟลอริดา ชื่อว่า Wat Mongkolratanaram of Florida Inc,Thai Buddhist Temple, Interbay Area Florida เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2524 (MAY 19,1981) และเป็นวัดลำดับ ที่ 8 ในสังกัดสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา วัดก่อตั้งเป็นศูนย์กลางในต่างแดน เป้าหมายเพื่อบริการและอำนวยความสะดวกแก่ชุมชนคนไทย ที่มาเข้ามาตั้งถิ่นฐานในช่วงแรก ๆ ที่มีเป้าหมายเพื่อการบริหารดำเนินการให้เป็นศูนย์กลางความเป็นเมือง และเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมที่จะส่งเสริมให้วัดได้กลายเป็นศูนย์กลางในการเป็นที่พึ่งทางจิตใจ ทำบุญทาน รักษาศีลภาวนา ตามแบบแผนของความเป็นชาวพุทธ รวมทั้งได้กลายเป็นศูนย์กลางของการทำกิจกรรมที่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนา เป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในองค์กรรวม ดังปรากฏในบันทึกของ ดร.สมยศ แสงสุวรรณว่า วัดมงคลรัตนาราม เมืองแทมปา...เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นสถานที่พำนักและปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ เป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลของสาธุชนผู้มีจิตศรัทธาของชาวไทยในต่างแดน...” นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อ “...เพื่อจัดตั้งสำนักวิปัสสนา เพื่อตั้งศูนย์วัฒนธรรมไทยและเอเชีย...เพื่อตั้งศูนย์โรงเรียนสอนภาษาไทยและพุทธศาสนาวันอาทิตย์...เพื่อเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างไทยกับสถาบันราชการไทยในสหรัฐอเมริกาและชาวต่างประเทศ...เพื่อเป็นศูนย์ศาสนาสงเคราะห์นานาชาติ (สมยศ แสงสุวรรณ, 2563)

พร้อมกันนี้ยังมีมติเน้นของการให้ข้อคิดว่าวัดแห่งนี้ก่อตั้งโดยสตรีภรรยาทหารอเมริกันเป็นผู้มีส่วนร่วมต่อการก่อตั้งวัดไทยแห่งนี้ เป็นต้น (พระมหาคำคัล บรรณาธิการ ,2560; Padgett, Douglas W., 2002) รวมทั้งวัดมงคลรัตนาราม ได้มีพระมงคลรัตนวิเทศ (ปรีชา ธมมจารี) ในฐานะเป็นพระภิกษุในสังกัดวัดสุทัศนเทพวราราม เช่นเดียวกับพระมงคลเทพโมลีผู้ก่อตั้ง เป็นเจ้าอาวาสเป็นผู้ดูแลบริหารกิจการวัดและพระศาสนานับแต่ กระนั้นจนกระทั่งปัจจุบัน

อัตตลักษณ์เจ้าอาวาสจุดเด่นทางการบริหาร

จากการสนทนาสัมภาษณ์ พระมงคลรัตนวิเทศ (ปรีชา ธมฺมจารี) ในฐานะเจ้าอาวาสประธานสงฆ์ ทำให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ประการหนึ่งว่า ท่านเป็นเสมือนหนึ่งสัญลักษณ์ของวัด เมื่อไปถึงวัดจึงเห็นศาสนสถานภายในวัดที่ได้รับการก่อสร้างอย่างเป็นระเบียบ ทั้งอุโบสถ โรงเรียน อาคารที่พักสงฆ์ เป็นต้น ที่นับว่ายากในการก่อสร้างที่เป็นสถาปัตยกรรมไทย แล้วในเรื่องของราคาที่พักจากคำบอกเล่าก็ถือว่ามียุคค่าที่สูงและวัสดุก่อสร้างก็มีความประณีต ในวัดมีพระภิกษุที่สังกัดปฏิบัติศาสนกิจจำนวน 5 รูปขณะที่เดินทางเข้าร่วมงานพิธีกฐินพระราชทาน ทั้งยังได้มีการนิมนต์พระจากวัดต่างๆ และวัดสาขาหรือพันธมิตร เช่น วัดขาวพุทธแคลิฟอร์เนีย วัดธรรมภาวนา อลาสก้า วัดมงคลรัตนาราม พอร์ท วัลตันปีชวัดธรรมกายฟลอริดา แพลนซิติ้ วัดพระธาตุตอยสุเทพ รวมทั้งคณะของผู้เขียนที่มาจากประเทศไทย รวมกันหลายสิบท่าน เมื่อผู้เขียนไปถึงแล้วจึงอยากถอดองค์ความรู้เชิงพื้นที่มาเป็นประสบการณ์ทางการบริหาร หรืออะไรเป็นปัจจัยความสำเร็จของวัด ซึ่งจากการพูดคุยสนทนากับเจ้าอาวาส จะพบว่าบุคลิกภาพเป็นส่วนสำคัญทางการบริหาร อาจใช้คำว่า ท่านเจ้าอาวาสมีลักษณะที่เด็ดขาด ตรงไป ตรงมา หรือมีความเข้มงวดเป็นอารมณ์หรือลักษณะก็ว่าได้ เพราะสังเกตจากการใช้ชีวิตร่วมกับท่านในช่วงเวลาสั้น ๆ พระญาติ โยมจะเหมือนเกรงใจจนกระทั่งไปถึงกลัว แต่ผู้เขียนด้วยความเป็นคนนอกจะรู้สึกข้ามเว้นจนกระทั่งไม่ได้ใส่ใจต่อความรู้สึกนี้ จึงจะนั่งสนทนากับท่านตลอด ถ้ามโนหลาย ๆ เรื่องจนเกือบจะทุกเรื่อง และไม่มีเหตุผลต้องกลัว แม้แต่ผู้นำคณะพาไป เมื่อเห็นอาการของท่านประหนึ่งเหมือนดูทุกคนจะลนจนถึงลูกหนีไปเลยทีเดียว (พระเมธีธรรมาจารย์, 2564) ซึ่งผู้เขียนก็พยายามนิยามว่าบุคลิกดังกล่าวอาจเป็นลักษณะเฉพาะทางการบริหารเฉพาะของกรณีของวัดมงคลรัตนาราม ประหนึ่งศูนย์กลางทางการบริหารอยู่ที่ตัวท่านเป็นหลัก จากการร่วมสังเกตอาทิในพิธีการทอดกฐินท่านจะตั้ง บอกกล่าว พูดย้ำ ๆ ไปจนถึงดูญาติโยมที่คุยกัน สนทนากันว่าเป็นเรื่องไม่ถูกต้อง ให้พระพูดก่อน รวมทั้งสังเกตจากสมาชิกร่วมงานกับท่าน และสมาชิกสงฆ์ร่วมวัด เมื่อท่านพูดจะต้องฟังท่าน บุคลิกในภาพรวมจึงเหมือนท่านดู แต่เป้าหมายที่ที่ท่านพูด ท่านใช้คำว่า ถ้าไม่เป็นแบบนี้เอาไม่อยู่ (พระมงคลรัตนวิเทศ, 2554) ดังนั้นด้วยบริบททางการบริหาร จึงมีลักษณะเฉพาะโดยสัมพันธ์กับตัวของท่าน การสังเกตท่านจะเป็นคนดู หรือตรงไปตรงมา เช่น เมื่อไม่ถูกท่านจะพูดตอมนั้นหรือต่าหนีเลย ทำให้เห็นว่าบุคลิกภาพ ภาวะการนำแบบเบ็ดเสร็จของท่านได้กลายเป็นส่วนสำคัญของการบริหารและการจัดการวัดจนกระทั่งประสบความสำเร็จดังปัจจุบันด้วยเช่นกัน ซึ่งได้มีโอกาสร่วมประชุม สอบถาม และสะท้อนคิดร่วมงาน ทำให้สะท้อนคิดบุคลิกภาพของท่านได้ว่า “...เป็นพระภิกษุเจ้าอาวาสวัดไทยในต่างประเทศ ที่ใฝ่รู้ พัฒนาแก้ปัญหาเป็น ไม่รู้ต้องถาม เขานับเป็นชั่วโมง ทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ที่สภาวะสงฆ์ เอาแรงงานมา

วิชาการไว้ที่หลัง เน้นแรงงาน ทำไม่ช่วยกัน ให้อำนาจแล้วไม่ก้าวก่ายเด็ดขาด ปรับวิธีการเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ใช้ระบบสังฆกา เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ใช้ระบบการบริหารในรูปของคณะกรรมการสงฆ์ (พระมงคลรัตนวิเทศ, 2554; พระมหาคำคัล บรรณาธิการ, 2560)

ในงานของ Padgett, Douglas W. (2002) ที่เสนอเป็นแนวคิดเกี่ยวกับวัดไทยในสหรัฐอเมริกา ที่มีนักวิชาการสหรัฐอเมริกามองว่าแบบแผนตามพระธรรมวินัย คือเอกลักษณ์ที่สอดคล้องกับประเทศต้นทาง ซึ่งไปสอดคล้องกับบุคลิกภาพของเจ้าอาวาสที่ท่านพูดย้ำเสนอในการให้ข้อมูลผู้เขียนว่า ต้องมั่นคงในพระธรรมวินัย ซึ่งประเด็นนี้นักวิชาการตะวันตกก็ได้สะท้อนคิดไว้สอดคล้องกันที่ว่า ในสหรัฐอเมริกา เช่นเดียวกับในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พระภิกษุสงฆ์ดำเนินชีวิตตามวินัยหรือจรรยาบรรณที่พระพุทธเจ้ากำหนด และตามด้วยพระภิกษุสงฆ์เถรวาทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แนวทางเหล่านี้มีรายละเอียดค่อนข้างมาก (ดู ธนีสโร ภิกขุ, 2539, 2544) และเป็นแนวทางว่าพระภิกษุจะนุ่งห่มอะไร กินอะไรและเมื่อไหร่ โต้ตอบกับผู้อื่นอย่างไร และหัวข้ออื่นๆ อีกหลากหลาย พระสงฆ์มักไม่สวมเสื้อผ้าอื่นนอกจากจีวร ไม่เตรียมอาหารเอง ห้ามขับรถ และห้ามแต่งงาน หรือมีเพศสัมพันธ์กับสตรี

ภาพที่ 2 เอกลักษณ์วิถีทางศาสนางานกฐินพระราชทานวัดมงคลรัตนาราม เมืองแทมป้า (ภาพ วัดมงคลรัตนาราม แทมป้า เมื่อ 7 พฤศจิกายน 2564)

ดังนั้นจากข้อมูลเชิงพื้นที่พบข้อเท็จจริงประการหนึ่ง คือ บุคลิกภาพที่ “ตรง” ในพระธรรมวินัย รวมทั้งบริหารพระธรรมวินัยอย่างตรงไปตรงมา พูดและทำ ไปจนถึงจารีตแบบแผนประเพณีบางประการซึ่งจากการพูดคุยท่านจะย้ำเสมอว่าวัดสุทัศน์ ฯ เคยปฏิบัติอย่างนี้มา (พระมงคลรัตนวิเทศ, 2554) ซึ่งจากการสนทนาและพูดคุยท่านจะพูดขึ้นในหลาย ๆ ครั้ง ต่างกรรมต่างวาระกัน ด้วยความภาคภูมิใจและมั่นใจว่าเป็นสิ่งที่กระทำอย่างเหมาะสมแล้ว จึงทำให้ท่านมีบุคลิกภาพประหนึ่ง เครื่องครัด-รักษา ไปจนถึง อนุรักษ์ ภาพลักษณ์เหล่านี้จึงทำให้เกิดการยอมรับศรัทธาในกลุ่มชาวพุทธไทย ผ่านการแสดงออกต่อวัดผ่านการอุปถัมภ์สนับสนุน และให้ความร่วมมือในงานในกิจกรรมและ/หรือการสนับสนุนในกิจกรรมต่าง ๆ จำนวนมาก เพราะจากการสังเกตที่เข้าร่วมศาสนพิธีกรรมด้วยตัวเอง รวมทั้งอายุของวัดที่ตั้งมาเกินกว่า 40 ปี วัดได้รับการสนับสนุน และการสนับสนุนถูก

ดำเนินการขับเคลื่อนเป็นการบริหารกิจกรรมของวัด เช่น บริหารความเป็นวัดต่อความเป็น ศูนย์กลางทางศาสนาและวัฒนธรรม ทั้งการศึกษาภาษาไทย ดนตรี การบริหารวัฒนธรรม อาหาร อาทิบริหารตลาดอาหารไทย ที่กลายเป็นส่วนสำคัญในการบริหารวัดในสถานการณ์ ปัจจุบันและเป็นที่รู้จักของชาวต่างชาติในสหรัฐเกี่ยวกับวัดไทยและอาหารไทย ซึ่งเป็นที่มา ของรายได้ที่เป็นหลักสำคัญในการสร้างศาสนสถานในพระพุทธศาสนา และการบริหารวัด ดังปรากฏเชิงประจักษ์เป็นศาสนสถานที่ยิ่งใหญ่ในปัจจุบัน

ภาพที่ 3 หนังสือสิ่งพิมพ์ของวัดมงคลรัตนาราม (ภาพผู้เขียน 7 พฤศจิกายน 2564)

จากภาพที่ 3 หนังสือประชาสัมพันธ์กิจกรรมงานของวัด สะท้อนให้เห็นว่า ความสำเร็จทั้งในส่วนชิ้นงาน กิจกรรมที่ปรากฏในหนังสือที่นำมาเผยแพร่ ได้สะท้อนให้เห็น ว่าวัดได้กลายเป็นส่วนสำคัญของชุมชนชาวไทย และชาวพุทธ รวมทั้งมีส่วนสำคัญในการ สร้างปรากฏการณ์ก่อให้เกิดการขับเคลื่อนกลายเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ศาสนาและความเชื่อ และที่สำคัญในประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นว่าบุคลิกภาพทางการบริหาร ความมุ่งมั่น ความอดทน พุเมเท ทำให้ท่านประสบความสำเร็จในการบริหารวัด จน กลายเป็นฐานในการสร้างงานให้กับชุมชนไทยในสหรัฐอเมริกา และถือว่าเป็นหลักของการทำงานด้านพระพุทธศาสนาไทยในต่างประเทศอีกแห่งหนึ่งในสหรัฐอเมริกา

ถอดบทเรียนเชิงพื้นที่จากวัดมงคลรัตนาราม

จากการเข้าร่วมกิจกรรมกฐินพระราชทานสะท้อนประสบการณ์ถอดบทเรียนจาก พื้นที่ที่พบเห็น ซึ่งประเด็นหนึ่งเป็นการบันทึกช่วงเวลาของการเดินทาง รวมทั้งเป็นการส่งต่อ ข้อมูลจากสิ่งที่พบเห็นทำให้ได้มุมคิดและคำอธิบายได้คือ

1. วัดไทยกับการเผยแพร่อัตลักษณ์ไทยพุทธในสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ วัดเป็น ศูนย์กลางในการรักษาอัตลักษณ์ความเป็นไทยพุทธไว้ในย่านพอริต้าน ร่วมกับวัดอื่น ๆ ที่ อยู่ในเขตนั้น ๆ จากการร่วมงานกฐินพระราชทาน จะพบพระมาจากวัดอื่น ๆ อันเนื่องด้วย เครือข่าย เช่น (ก) วัดชาวพุทธแคลิฟอร์เนีย (ข) วัดธรรมภาวนา อลาสก้า (ค) วัดมงคล รัตนาราม พอร์ท วิลตันบีช (ง) วัดธรรมกายฟลอริดา แพลนซิติ์ (จ) วัดพระธาตุตอຍสุเทพ

เป็นต้น ซึ่งเป็นวัดในเครือข่ายที่ร่วมงานกันนั้น จากการสัมภาษณ์พูดคุย ลักษณะของงานวัดที่กล่าวมาข้างต้นจะคล้าย ๆ กัน คือ วัดเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมทางศาสนา พุทธร่วมกัน ทำบุญ ใส่บาตร พบปะ ฟังธรรมในแบบชุมชนชาวพุทธ และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เนื่องด้วยความเป็นคนไทย หรือชาวพุทธไทยในพื้นที่นั้น ๆ ดังนั้นวัดจึงเป็นภาพตัวแทนของความเป็นพระพุทธศาสนา วิถีนักบวช โดยมีลักษณะของความเป็นไทยผสมรวมอยู่ด้วยในความเป็นพระพุทธศาสนานั้น (พระมหาสุรศักดิ์ ปรมาจาโร, 2564; พระมหาวิรัชชัย ปญญาภิภู, 2564; พระมหาจุมพล สารทสสี พระมหานิกม นิสโก, 2564)

2. วัดกับการผลิตสร้างความเป็น ไทย หมายถึง วัดกับความเป็นคนไทยสัมพันธ์แนบติดกันอย่างแนบแน่น ซึ่งหมายถึง การเป็นสัญลักษณ์ของการผลิตสร้าง “เอกลักษณ์” รักษาคน รักษาชุมชนคนไทย คนพระพุทธศาสนาให้เห็นว่าวัดมีความสำคัญ และมีความจำเป็นต่อการบริหารและการจัดการให้เกิดความเชื่อมโยง จนกลายเป็นส่วนสำคัญของชุมชน และในเวลาเดียวกันก็ได้มีการเชื่อมโยงกับประเทศไทย มีการเชิญคณาจารย์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ดมาสอนดนตรีไทย ภาษาไทย ร่วมกับคณะพระภิกษุสงฆ์ในวัดไทย รวมไปถึงการผลิตอาหาร หรือร้านอาหารไทย ดังนั้นภาพจำของชาวต่างชาติของวัดจึงเป็นศาสนสถานในพระพุทธศาสนา ที่มีสถาปัตยกรรมแบบไทย โบสถ์พระพุทธรูปแบบไทย พระสงฆ์ การแต่งกาย และอื่น ๆ ที่เนื่องด้วยความเป็นไทยผ่านวิถีธรรมวิถีศาสนาในแบบไทย เป็นต้น (พระมหาสุพัฒน์ สนิตสุโข, 2564; พระมหาธิติ ฐิติญา โณ, 2564)

3. การส่งต่อพลังทางศาสนาและวัฒนธรรมผ่านวิถีไทย อันหมายถึง วัดมงคลรัตนารามได้กลายเป็นหน่วยทางศาสนาอีกวัดหนึ่งในสหรัฐอเมริกา ที่ได้มีการนิมนต์พระภิกษุในเครือข่ายของวัดสุทัศนเทพวรารามและพันธมิตรมาทำกิจกรรมร่วมกัน โดยภาพที่สะท้อนปรากฏเป็นภาพของวัดกับการทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาให้ได้กลายเป็นศูนย์กลางของชุมชนและเครือข่ายเชิงปฏิบัติของชุมชนทั้งเป็นศูนย์กลางของชุมชนชาวพุทธไทย พุทธอาเซียนจากกลุ่มประเทศที่นับถือ เช่น ลาว เขมร เวียดนาม ศรีลังกา เพราะในวันที่ไปพบชาวพุทธจากชาติพันธุ์อื่น ๆ จำนวนมาก รวมทั้งยังเป็นศูนย์กลางของการศึกษาพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยไปในตัวด้วยเช่นกัน เป็นหน่วยหน้าของการสร้างภาพลักษณ์ (พระปลัดธนา ชินทตโต, 2564; พระสมุห์สมพงษ์ สมวิโส, 2564)

จากภาพรวมได้สะท้อนคิดถึงบุคลิกภาพและแนวทางของการบริหาร ผ่านการสังเกต พูดคุย สัมภาษณ์ ซึ่งสามารถสะท้อนคิดออกมาได้ คือ ในแนวทางการบริหารจัดการทั้งหมดได้ก่อให้เกิดพลังทางการบริหารและการจัดการได้คือ (ก) บริหารที่ม ด้วยระบบกฎหมายที่สร้างขึ้นเพื่อ บริหารองค์กร หรือบริหารที่ม ทำให้เกิดความเชื่อมโยงในทางปฏิบัติ หมายถึง การคัดเลือกทีมบริหารที่มีผู้นำคือเจ้าอาวาสเป็นผู้นำหลัก จากนั้นแสวงหา

ทีมที่เป็นทีมเสริมทั้งในส่วนของโยม ที่ร่วมก่อสร้างวัดมาแต่แรก ให้เป็นพลังหนุน โดยมีทิศทางการบริหารให้เป็นทิศทางเดียวกันซึ่งหลวงปู่ใช้คำว่า พระต้องเป็นผู้นำ และให้เป็นไปในแนวทางของพระ อันหมายถึง “อุกกรรม วินัย และหลักการสากลตามกฎหมายของเมืองและพื้นที่ในสหรัฐอเมริกา” การบริหารทีมที่มีทัศนคติเป็นไปในทิศทางเดียวกัน อันหมายถึง มีแนวคิดหรือแนวปฏิบัติไปในทางเดียวกัน (ทิวีสเสมอกัน) อันสัมพันธ์กับแนวทางหรือเป้าหมายอันไปสู่เป้าหมายหลักอันจะพึงเริ่มต้นหรือเกิดขึ้นด้วยเช่นกัน

(ข) บริหารบุคคล จากการสอบถามข้อมูล จะมีการคัดเลือกบุคคล ตามความถนัดที่นำมาเป็นส่วนสนับสนุนของงาน โดยที่วัดจะมีฐานของงานในส่วนของการผลิตอาหารไทยเป็นประจำในทุกอาทิตย์ ดังนั้นทีมงานที่เข้ามาจึงเป็นการเสริมทีมในส่วนของการผลิต เริ่มตั้งแต่การผลิต การจัดแจง การเตรียม เป็นต้น แต่ทั้งหมดเป็นทักษะที่ได้รับการพัฒนาในส่วนอื่น ๆ เช่น งานเผยแผ่ สื่อสารองค์กร และการพัฒนาองค์กร จะเป็นเป้าหมายและแนวทางสำคัญ ในการบริหารให้เกิดขึ้นกับบุคคล บริหารหลักการ จากการพูดคุย ท่านจะเห็นว่า พระต้องไม่ไปไหนกับโยม ต้องมีศีล ต้องปฏิบัติแบบพระ ในความหมายนี้ ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการบริหาร ด้วยเหตุผล ว่าวัดเป็นเรื่องของการบริหารพระธรรมวินัย และตัวหลักการ ดังนั้นจากภาพรวมข้อมูลเชิงพื้นที่ชัดเจนว่าเจ้าอาวาสถือว่าเป็นความสำคัญของการบริหารวัดที่ต้องทำหน้าที่บริหารพระธรรมวินัย (ถูก/ชัด/ตรง) ที่สัมพันธ์กับการรักษาศรัทธาและรูปแบบของความเป็นพระในพระพุทธศาสนา และทำหน้าที่ของการบริหารวัดในฐานะที่เป็นองค์กรจัดตั้งที่มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนตามกรอบขององค์กร และผลเชิงประจักษ์ที่พบคือวัดมงคลรัตนารามประสบความสำเร็จอีกแห่งหนึ่งทั้งในเชิงโครงสร้างพื้นฐานที่เรียกว่าศาสนสถาน กิจกรรมที่หลากหลายรองรับคนจำนวนมากและความมั่นคงทางการเงินอีกแห่งหนึ่งของวัดไทยในสหรัฐอเมริกา

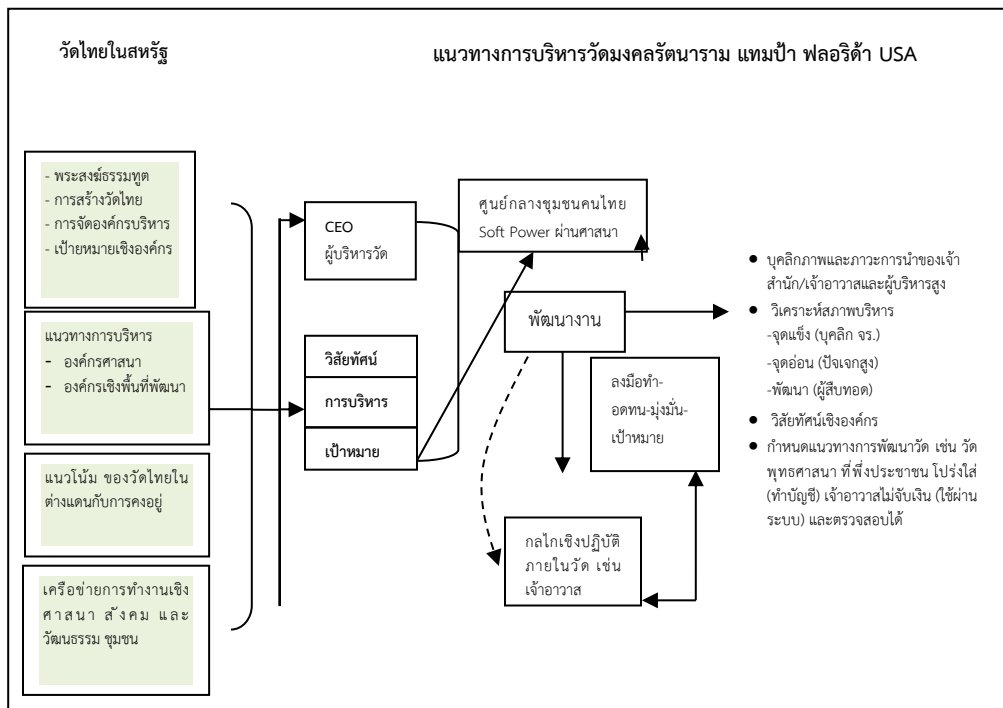
(ค) การบริหารทุน จากที่พบที่วัดมงคลรัตนาราม จะมีทุนเป็นความเชื่อทางศาสนา วัด และพระสงฆ์เป็นกลไกหลักในการบริหาร นำไปสู่การสร้างทุนทางวัฒนธรรม ทางศาสนา จนกลายเป็นทุนที่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มจากตลาดแล้วนำทุนมาใช้ในการบริหารวัด บริหารวัดฤๅภายในวัดด้วย ความโปร่งใสเป็นหัวใจสำคัญของการบริหาร เพราะจากคำบอกเล่าของท่านเอง จะพูดเสมอตลอดการสนทนาว่า ผมไม่เคยจับเงิน แต่ต้องรู้ว่าในแต่ละวันเงินเข้าออกเท่าไร และพูดว่า เราเป็นผู้บริหารต้องรู้

(ง) การบริหารสถานที่ สิ่งที่ชัดเจนคือการออกแบบการสร้างศาสนวัตถุให้เป็นแบบอย่าง จึงมองเห็นจากภายนอก ทำให้เห็นว่าภาพลักษณ์ของวัดพุทธจากประเทศไทย มีภาพลักษณ์ที่ชัดเจนขึ้น ทำให้เป็นภาพที่เหมาะสมแก่การ การบริหารศาสนวัตถุ จึงเป็นการบริหารพื้นที่ที่ทับซ้อนระหว่างความเป็นไทย ศาสนา และวัฒนธรรม โดยมีการประกอบสร้างความเป็นไทยในองค์กรรวมด้วยเช่นกัน

(จ) การบริหารธรรม/ทำ ที่ชัดเจนคือ คณะพระภิกษุในวัด คณะกรรมการที่มา ร่วมงานที่วัด ในนามส่วนหนึ่งของการบริหารได้ช่วยกันลงมือทำ จากการสนทนาพูดคุยท่าน จะย้ำเสมอว่า ไม่ต้องการนักวิชาการ แต่ต้องการคนทำงาน ลงมือทำ ซึ่งจะทำให้เห็นว่ การลงมือทำ คือการบริหารธรรมชาติที่ก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างกัน จนกลายเป็น กลไกสำคัญของการบริหารพื้นที่วัดมงคลรัตนาราม

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 4 กระบวนการบริหารวัดมงคลรัตนาราม แทมป้า สหรัฐอเมริกา

จากภาพ 4 เป็นแนวทางที่เกิดขึ้นในองค์รวมของการบริหารวัด ทำให้วัดเป็น ศูนย์กลางในการทำกิจกรรมชุมชนแบบพระพุทธศาสนา แม้จะผสมผสานไปด้วยวิถีแบบ ไทย อาหารไทย ตลาดไทย สถาปัตยกรรมไทย แต่ในความเป็นไทย ก็ไม่ได้กีดกันความเป็น อื่น ทำให้วัดเป็นพลังทางสังคมที่เชื่อมประสานกัน พลังทางสังคมและศาสนา (Soft Power) เมื่อสังเกตจะเห็นคนต่างชาติภาษาเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างไม่เคอะเขิน ในส่วน ของการบริหาร บุคลิกภาพของผู้บริหารที่มีภาวะการนำ มีเอกลักษณ์ทางการบริหาร

จัดการในตัวเอง และความอดทน มุ่งมั่น และมองการไกล และมีวิสัยทัศน์ทางการ บริหารอย่างเป็นระบบ ทำให้บุคลิกภาพเป็นส่วนสำคัญทางการบริหารในวัดแห่งนี้ ในส่วน

ของการบริหารทีม และบริหารงานคน ที่สำคัญ คือกระบวนการบริหารทั้งหมด เกิดขึ้นในลักษณะของการเรียนรู้ไปทำไป ตลอดระยะเวลากว่า 40 ปีของท่านเจ้าอาวาส จึงมีประสบการณ์ที่แตกต่างหลากหลาย แต่หัวใจสำคัญ คือพระ ผู้นำ ต้องตรงไปตรงมา การวางระบบเชิงบริหาร เช่นประโยชน์กว่าไม่เคยจับเงิน แต่ใช้เงิน เพื่อประโยชน์ต่อการบริหารวัด เป็นต้น

บทสรุป

วัดมงคลรัตนาราม ถือว่าเป็นพลังทางสังคมและศาสนา (Soft Power) กลายเป็นพลังที่สำคัญอย่างหนึ่งในการทำให้คนในสังคมของสหรัฐอเมริกาที่ประกอบด้วยคนหลากหลายชาติพันธุ์ ที่ไม่ใช่เฉพาะฝรั่งอเมริกาโดยตรง แต่หมายถึงประชากรแฝงที่อยู่ในชุมชนนั้น ๆ ได้เห็นว่าวิถีทางวัฒนธรรมได้กลายเป็นจุดร่วมและการเข้าร่วมได้กลายเป็นส่วนสำคัญทำให้เกิดพลังทางสังคมที่สำคัญ และมีส่วนสำคัญต่อการสร้างภาพลักษณ์ที่โดดเด่น และกลายเป็นภาพจำของพระพุทธศาสนา และเอกลักษณ์ของไทย ดังในงานกฐิน มีคนอเมริกันผิวสี ได้ร่วมรำ และมีส่วนร่วมในวิถีทางวัฒนธรรมนั้นด้วย พลังทางวัฒนธรรมศาสนา จึงกลายเป็นส่วนสำคัญ ต่อการเรียนรู้และมีส่วนร่วมอย่างไม่เคอะเขิน ในการร่วมดำเนินการ ร่วมเรียน และร่วมทำ ทำให้เกิดพลังทางวัฒนธรรมที่สำคัญต่อความเป็นวัดไทย และพระพุทธศาสนาแบบไทยในสหรัฐอเมริกา

เอกสารอ้างอิง

- พระมหาคำคัล บรรณานิการ. (2560). *เหลี่ยมหลังแลหน้า ภูมิธรรม ภูมิปัญญา งานพัฒนาพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา*. กรุงเทพฯ: นิตยธรรมการพิมพ์.
- พระมหาสมาน ชาตวิริโย (ศศิสุวรรณพงศ์). (2020). การศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศสหรัฐอเมริกา. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(7), 112-125.
- พระมหาสุริยา วรเมธี. (2558). สำนวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา. *วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*. 1(1): 67-72.
- พระมหาสุเทพ สุวฑฒโน (เหลาทอง). (2562). กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ. *วารสารมหาจุฬานาครทรรคน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช*, 6(3), 1363-1378.
- พระมหาวิรัชชัย ปญญาภิภู ป.ธ.9. (2564,7 พฤศจิกายน). วัดชาวพุทธแคลิฟอร์เนีย . {สัมภาษณ์}.

- พระมหาจุมพล สารทสสี ป.ธ.9 . (2564,7 พฤศจิกายน).วัดธรรมภาวนา อลาสก้า . {สัมภาษณ์}.
- พระมหานิคม นิสโก ป.ธ.7 . (2564,7 พฤศจิกายน).วัดธรรมภาวนา อลาสก้า . {สัมภาษณ์}.
- พระมหาสุรศักดิ์ ปรมาจาโร ป.ธ.7. (2564,7 พฤศจิกายน).วัดมงคลรัตนาราม พอร์ต วัลปีช . {สัมภาษณ์}.
- พระมหาสุพัฒน์ สนติสุขโข ป.ธ.5 . (2564,7 พฤศจิกายน). วัดมงคลรัตนาราม แทมป้า . {สัมภาษณ์}.
- พระครูปลัดพันธุนิติ นิติพนโธ . (2564,7 พฤศจิกายน). วัดธรรมกายฟลอริดา แพลนซิติ . {สัมภาษณ์}.
- พระมหาธิตี ฐิติญาโณ ป.ธ.4 . (2564,7 พฤศจิกายน). วัดมงคลรัตนาราม แทมป้า. {สัมภาษณ์}.
- พระปลัดธนา ชินทตโต . (2564,7 พฤศจิกายน). วัดมงคลรัตนาราม แทมป้า . {สัมภาษณ์}.
- พระสมุห์สมพงษ์ สมวิโส . (2564,7 พฤศจิกายน). วัดมงคลรัตนาราม แทมป้า . {สัมภาษณ์}.
- สมยศ แสงสุวรรณ. (2563). เยือน 50 วัดไทยในอเมริกา 50 รัฐ. กรุงเทพฯ ฯ: บริษัท นิพลฟิล์ม 2004 จำกัด.
- อารีย์ เกาะเต้น และ กฤษฏา นันทเพ็ชร. (2561). การพัฒนารูปแบบการบริหารศูนย์ปฏิบัติธรรม ในประเทศสหรัฐอเมริกา. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.* 6 (4): 1448-1460.
- Padgett, Douglas W. 2002. “The translating temple: diasporic Buddhism in Florida”. In *Westward Dharma: Buddhism Beyond Asia*, Edited by: Prebish, Charles S. and Baumann, Martin. 2011. Berkeley: University of California Press.
- Boobbyer, Philip (2013). *The Spiritual Vision of Frank Buchman*. Penn State University Press.

วิกฤตินี้ครัวเรือนของไทยในยุคเศรษฐกิจโลกถดถอย : ปัญหาและทางออก*
HOUSEHOLD DEBT CRISIS OF THAILAND IN THE GLOBAL ECONOMIC
RECESSION AGE: PROBLEM AND SOLUTION

ภัทรพล ใจเย็น, เดช ชูจันทร์

Phattaraphol Jaiyen, Deth Choochunat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkomrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: Sanpkk@hotmail.com

บทคัดย่อ

หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาสอนไว้ว่า การไม่เป็นหนี้เป็นลาภอันประเสริฐ แต่ปัจจุบันนี้ประชากรโลกรวมถึงประชาชนชาวไทยมีหนี้ครัวเรือนจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่ ที่มีรายได้ปานกลาง มีหนี้ครัวเรือนจำนวนมาก ทำให้คุณภาพชีวิตของคนลดลง เกิดความเครียด ยิ่งเกิดโรคโควิด19 ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 ทำให้คนไทยเกิดหนี้ครัวเรือนปัจจุบันถึง 14.7 ล้านล้านบาท และมีหนี้เสียเนื่องจากโควิดจำนวน 3 ล้านคน จำนวนเงินกว่า 400,000 แสนล้านบาท จากการเป็นหนี้เสียทั้งระบบ 5 ล้านคน จำนวนหนี้เสียทั้งระบบกว่า 1 ล้านล้านบาท ทำให้รัฐบาล และธนาคารแห่งประเทศไทยจำเป็นต้องแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือนอย่างจริงจัง เพื่อความกินดีอยู่ดีของประชาชนเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชน และเพื่อส่งเสริมให้คนไทยลดหนี้เพิ่มการออมและมีวินัยทางการเงิน ทางออกจากปัญหาคือ การส่งเสริมวินัยทางการเงินอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: หนี้ครัวเรือน; หนี้; วินัยทางการเงิน

Abstract

The teaching of Buddhism mentioned that “No Debt is the Great Wealth”. But at the present time, the world population including Thai people have the high household debts. Especially, the emerging markets that have the middle income, have the high household debts that reduce the quality of life and create the stress for the general people. Moreover, it has had Covid 19 in December 2019, Thai people have the household debts up to 14.7

---

*Received January 31, 2023; Revised March 20, 2023; Accepted March 20, 2023

trillion Baht and Non-Performing Loans or NPL for 3 million people about 400000 million Baht from all Non-Performing Loans for 5 million people about 1 trillion Baht. Thailand's government and the Bank of Thailand try hard to solve the household debts seriously for better living of the people and for better quality of life and for supporting the Thai people reducing the debts, increasing the saving and have the financial discipline. The solution to the problem is systematic promotion of financial discipline.

Keywords: Household Debt; Debt; Financial Discipline

บทนำ

จากเหตุการณ์โควิด 19 ในเดือนธันวาคมปลายปี 2562 เป็นต้นมาทำให้เศรษฐกิจโลกและสังคมโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก โดยเฉพาะประชากรโลกได้รับผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจ เงินเฟ้อ และภาวะเศรษฐกิจถดถอยในปัจจุบัน 2566 จนทำให้รัฐและประชาชนต้องสร้างหนี้สินเพื่อความอยู่รอดของประเทศและประชาชนในทุกประเทศทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศไทยภาครัฐได้ก่อหนี้สาธารณะจำนวนกว่า 10 ล้านล้านบาทในปี 2566 และหนี้ครัวเรือนเพิ่มขึ้นจนน่าใจหาย ทำให้คุณภาพชีวิตและความสุขของประชาชนลดลงเหตุผลหลักเพราะภาระหนี้สินของประชาชนมีจำนวนมากเกินกว่าที่ประชาชนบางกลุ่มจะรับภาระได้ในยุคภาวะเศรษฐกิจโลกถดถอยในปี 2566 (นิตยา ลี้มไพศาล, 2560; ถวิล นิลโบ และคณะ, 2022; สุริยะ หาญพิชัย, 2563) ดังนั้นในบทความนี้จะได้ศึกษาถึงวิกฤติหนี้ครัวเรือนของไทยในยุคเศรษฐกิจโลกถดถอย พร้อมเสนอเป็นประเด็นความรู้ในปัญหา พร้อมเสนอทางออกตามสถานการณ์ที่เหมาะสมต่อไป

หนี้สิน นิยามความหมายและคำจำกัดความ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพุทธศักราช 2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ให้นิยามคำว่า หนี้ (Debt) คือ เงินที่ผู้หนึ่งติดค้างอยู่ซึ่งจะต้องใช้ให้แก่อีกผู้หนึ่งในส่วนของคำว่า หนี้ คือความผูกพันในทางกฎหมายระหว่างบุคคลสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเรียกว่าเจ้าหนี้มีความชอบธรรมที่จะบังคับบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่าลูกหนี้ ให้จำต้องส่งมอบทรัพย์สิน ส่วนคำว่า หนี้ครัวเรือน (Household Debt) คือหนี้ที่เกิดจากการกู้ยืมโดยบุคคลธรรมดาที่อยู่ในประเทศ ซึ่งบุคคลคนนั้นจะนำเงินกู้ก้อนนั้นไปใช้จ่ายใช้สอยหรือใช้ประกอบธุรกิจก็นับว่าเป็นหนี้ครัวเรือน โดยผู้ให้กู้ในกรณีหนี้ครัวเรือนคือสถาบันการเงิน (Kris Piroj, 2019) หนี้ครัวเรือน” ไว้ว่า คือเงินที่สถาบันการเงินต่างๆ ให้คนทั่วไปอย่างเราๆ กู้ยืมมา แต่ต้อง

เป็นคนที่อยู่ในประเทศเท่านั้น ซึ่งเราจะเอาเงินไปใช้ซื้อของ หรือเพื่อไปทำธุรกิจก็ได้ แล้วแต่ความต้องการของแต่ละคน (กรุงเทพธุรกิจ, 2563)

สิ่งที่เป็นสาระสำคัญประการหนึ่งคือ ลักษณะที่สำคัญของหนี้จะเป็นข้อผูกพันในปัจจุบันที่เกิดจากเหตุการณ์ในอดีตของกิจการ เนื่องจากการประกอบกิจการธุรกิจเป็นความรับผิดชอบที่เจ้าของธุรกิจจะต้องชดใช้ด้วยเงินสด สินทรัพย์อื่นหรือบริการตามที่ตกลงกันกำหนดมูลค่าหนี้สินและวันที่ครบกำหนดชำระหนี้ได้ สามารถระบุผู้รับเงินได้

วัตถุประสงค์ของหนี้

ในทางพระพุทธศาสนามีแนวคิดหนึ่งที่ว่า อิฉัง ทานัง ทุกขัง โลก ความไม่เป็นหนี้เป็นลาภอันประเสริฐ แต่ถ้ามีคนบอกว่าข้อดีของการเป็นหนี้ก็มีเหมือนกัน เราจะคิดออกไหมว่าข้อดีของหนี้คืออะไร? ชีวิตในฝันของเรา ไม่ว่าจะเป็นการมีบ้าน มีรถ มีเงินเก็บเยอะ ๆ หรือการได้ใช้ชีวิตกับครอบครัว โดยที่ไม่ต้องลำบาก คงเป็นเหตุผลที่หลายคนยอมสร้างสิ่งที่เรียกว่า หนี้ ยอมทำหลาย ๆ อย่างเพื่อให้เรามีของที่ฝันไว้ จริงอยู่ถ้าหนี้ที่เราสร้างจากการใช้เงินเกินตัว หรือบริหารการเงินผิดพลาด แต่เชื่อว่าเราจะมองเห็นสิ่งที่เกิดขึ้นให้เป็นความทุกข์ อย่างเดียวสักหน่อย หนี้ที่เราสร้างไม่ว่าจะเป็นหนี้ดี หรือหนี้เสีย ก็อาจทำให้เราเจอข้อดีของการเป็นหนี้ก็ได้นะ ว่าแต่เป็นหนี้เนี่ยนะ จะมีข้อดีเป็นได้ไปได้อย่างไร มาดูกันดีกว่า ว่าทำไมเราถึงบอกว่าการเป็นหนี้ก็มีข้อดีเหมือนกัน (ธนาคารกรุงศรีอยุธยา, 2565)

1. การมีหนี้ช่วยสร้างเครดิตการเงินให้ดี

ข้อดีของการเป็นหนี้ข้อแรกคือ ช่วยสร้างเครดิตการเงินให้เรา นั่นก็เพราะว่า หากเราอยากจะทำเงิน หรือขอสินเชื่อซื้อบ้าน ธนาคารและสถาบันการเงินต่าง ๆ จะใช้พิจารณาการชำระหนี้ของเราตั้งแต่ในอดีตจนถึงว่า เรามีความสามารถในการชำระหนี้มากแค่ไหน การชำระหนี้ในแต่ละเดือน จ่ายตรง ไม่เคยมีการผิดชำระหนี้หรือไม่ สิ่งนี้จะถูกบันทึกในฐานข้อมูลในบริษัท ข้อมูลเครดิตแห่งชาติ หรือเครดิตบูโรนั่นเอง หากใครยังไม่เคยสร้างเครดิตทางการเงิน ลองซื้อสินค้าแบบรายงวดดูบ้าง เช่น ผ่อนสมาร์ทโฟน หรือผ่อนเครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ เพื่อเป็นการปูทางให้ธนาคารและสถาบันการเงินเห็นว่า เรามีและมีความสามารถทางการเงินที่แบกภาระหนี้ในอนาคตได้อย่างไร้ปัญหาใด ๆ

2. หนี้จะช่วยต่อยอดชีวิตเราให้สบายขึ้นได้ในอนาคต

ที่หลายคนยอมเป็นหนี้ นั่นก็เพราะว่าข้อดีของการเป็นหนี้คือช่วยสร้างความสบายในอนาคต หนี้แบบนี้เรียกว่าหนี้ดี เช่น หนี้จากการกู้ซื้อบ้าน ซื้อรถ หรือกู้เงินไปลงทุน ข้อดีของการเป็นหนี้แบบนี้ คือ ช่วยต่อยอดให้ชีวิตของเราดีขึ้น ยกตัวอย่างให้ทุกคนเห็นภาพอย่างนี้ จากเดิมเราต้องเดินทางไปทำงานด้วยรถไฟฟ้า หรือขนส่งสาธารณะ แต่เมื่อเกิด

วิกฤติโควิด-19 ที่มีการแพร่กระจายของเชื้อโรคเกิดขึ้นได้ง่าย การมีรถเป็นของตัวเองก็เป็นทางเลือกที่ดี นอกจากจะช่วยให้การเดินทางของเราสะดวกขึ้น ยังช่วยให้เราลดความเสี่ยงที่จะติดเชื้อโรคจากการเดินทางอีกด้วย นอกจากนี้เราสามารถนำรถของเราไปสร้างรายได้ เช่น ขนส่งอาหาร หรือส่งผู้โดยสาร เพื่อหาเงินอีกทางหนึ่งด้วย นี่คือข้อดีของการเป็นหนี้ที่ช่วยให้เรามีรายได้เข้ามา เรียกว่ามีหนี้ดี แต่ทั้งนี้เราควรพิจารณาอย่างถี่ถ้วนก่อนว่า หนี้ที่เรากำลังจะสร้างจะช่วยให้เรามีชีวิตดีขึ้นได้จริงหรือไม่ ถ้าเราสร้างหนี้มากเกินไป เกินกว่าที่จะชำระหนี้ไหว ในอนาคตเราจะลำบากแน่ ๆ

3. การเป็นหนี้ทำให้เรามีกำลังใจในชีวิต

หากถามคนรอบตัวดูว่า อะไรคือแรงบันดาลใจในการทำงาน เชื่อได้เลยว่าจะมีหลายเสียงคงตอบคล้ายกันคือ เป็นหนี้อยู่ ถึงแม้คำพูดนี้ฟังแล้วอาจดูเศร้า แต่มันคือเรื่องจริงของใครหลายคน เพราะเราต่างมีภาระหนี้สินที่ต่างกัน ข้อดีของการเป็นหนี้คือการทำให้เรามีแรงขับเคลื่อนในการอดทนใช้ชีวิต และทำงานหาเงินมากขึ้น และเห็นเป้าหมายได้ชัดเจนขึ้น บางคนก็มีหนี้ที่อยากทำให้ครอบครัวสบาย หรือคนที่กำลังจะสร้างหนี้ก็เพื่ออยากมีชีวิตที่ดีกว่าในตอนนี การทำให้ชีวิตไปถึงฝันล้วนต้องใช้เวลาทั้งสิ้น แต่การมีกำลังใจที่เข้มแข็งอย่างการเป็นหนี้ อาจทำให้เราถึงเป้าหมายที่ตั้งเป้าไว้ก่อนคนอื่น ที่ไม่มีแรงบันดาลใจก็เห็นได้ เราอาจเห็นได้จากคนรอบตัวที่มีภาระหนี้เยอะ ทำไมเขาถึงขยันจังเลย เลิกงานแล้วก็ยังหารายได้เสริม เพราะหนี้ที่มี อาจเป็นตัวขับเคลื่อนในชีวิตไม่ให้ขี้เกียจ หมดไฟในการทำงาน เห็นไหมล่ะว่า ไม่ว่าเจหนี้สินมากแค่ไหน หนี้สินที่เรามีจะช่วยปลุกไฟในใจ ให้เรากลายเป็นคนที่ดีกว่าเดิมได้อย่างแน่นอน และนี่คือข้อดีของการเป็นหนี้ที่ใครหลายคนอาจจะคาดไม่ถึง

หนี้ครัวเรือนคืออะไร?

จากข้อมูลของธนาคารแห่งประเทศไทย อธิบาย หนี้ครัวเรือน ไว้ว่า คือเงินที่สถาบันการเงินต่าง ๆ ให้คนทั่วไปอย่างเรา ๆ กู้ยืมมา แต่ต้องเป็นคนที่อยู่ในประเทศเท่านั้น ซึ่งเราจะเอาเงินไปใช้ซื้อของ หรือเพื่อไปทำธุรกิจ

หนี้ครัวเรือน หมายถึง เงินให้กู้ยืมที่สถาบันการเงินให้แก่ บุคคลธรรมดาที่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย ซึ่งบุคคลธรรมดาอาจนำเงินที่กู้ยืมไปใช้เพื่อการจับจ่ายใช้สอยต่างๆ หรือเพื่อประกอบธุรกิจ โดยข้อมูลหนี้ครัวเรือนจะครอบคลุมเฉพาะเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงินที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเก็บข้อมูล ดังนั้น หนี้ครัวเรือนในที่นี้จึงไม่รวมหนี้ในระบบ ทั้งนี้สถาบันการเงิน ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ สถาบันการเงินเฉพาะกิจที่รับฝากเงิน สหกรณ์ ออมทรัพย์ บริษัทเงินทุนและบริษัทเครดิตฟองซิเอร์ บริษัทบัตรเครดิต ลิซซิ่ง และสินเชื่อส่วนบุคคล และอื่น ๆ เช่น โรงแรับจำนำ เป็นต้น

ถ้าหนี้เหล่านี้ เหมาะสมกับรายได้แล้ว มันก็คงจะไม่มีปัญหาอะไร แถมยังเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้เศรษฐกิจของไทยขยายตัวด้วย แน่แน่นอนว่า มุมหนึ่งนับเป็นข้อดี เพราะเงินจะหมุนเวียนไปเรื่อย ๆ อย่างเช่น แม่ค้ากู้เงินมาลงทุนค้าขาย แม่ค้านำเงินไปซื้อวัตถุดิบประกอบอาหารที่ตลาด เงินก็ถูกส่งไปต่ออีกทอดหนึ่ง

แม่ค้าต้นทุนขายดี ก็หอบเงินไปโชว์รูมออกรถกระบะมาชนสินค้าใหม่ เงินก็ถูกส่งไปดีลเลอร์รถ หมุนเวียนแบบนี้ไปเรื่อย ๆ และหากมองภาพกว้าง ๆ หนี้ครัวเรือนที่อยู่ในระดับเหมาะสมหรือพอดีนั้น จะสอดคล้องกับปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจการเงิน เช่น หนี้ครัวเรือนมากขึ้น รายได้ประชากรก็มากขึ้นด้วย เป็นต้น

สถานการณ์หนี้ครัวเรือนของไทย

การที่เศรษฐกิจไทยจะสามารถเติบโตได้อย่างต่อเนื่อง ภาคครัวเรือนควรมีความเข้มแข็งที่จะสามารถสร้างรายได้ให้เพิ่มขึ้น เพื่อนำมาใช้จ่ายในแต่ละวัน ก็จะส่งผลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน แต่ในทางกลับกัน ถ้าการใช้จ่ายของประชาชนเพิ่มขึ้นจากการสร้างหนี้ หรือการนำเงินในอนาคตมาใช้ในปัจจุบัน ย่อมจะเป็นความเสี่ยงต่อเศรษฐกิจโดยรวมในระยะต่อไป

สุรพล โอภาสเสถียร ผู้จัดการใหญ่ บริษัท ข้อมูลเครดิตแห่งชาติ (เครดิตบูโร) (thaipbs,2566) จำนวนหนี้ครัวเรือนทั้งหมดของประเทศไทยมีจำนวนทั้งสิ้น 14.7 ล้านล้านบาท จากทั้งหมดจำนวน 32 ล้านคน และจำนวนหนี้เสีย(NPL)1 ล้านล้านบาทจากจำนวน 5.5 ล้านคน ธนกร เผยภาพรวมนโยบายแก้หนี้ครัวเรือนของรัฐเห็นผลสำเร็จหลังไตรมาส 2 ของปี 65 สัดส่วนหนี้ต่อ GDP ลดลง 88.2 % ล้นนายกฯ เห็นความทุกข์ของลูกหนี้ ถือเป็นกลุ่มเปราะบางทางการเงินที่ต้องเร่งช่วย หวังคนไทยที่เป็นหนี้ได้รับอิสรภาพทางการเงิน 19 ธ.ค.2565-นายธนกร วังบุญคงชนะ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี กล่าวถึงภาพรวมการดำเนินการปี 2565 ปีแห่งการแก้หนี้ ภายใต้นโยบาย พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีและรมว.กลาโหม ที่ให้ทุกส่วนราชการสถาบันการเงินภาครัฐและเอกชน ร่วมแก้ปัญหานี้ครัวเรือนให้ได้อย่างจริงจังว่า สถานการณ์หนี้ครัวเรือนไทยปรับตัวดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ล่าสุดพบว่า สัดส่วนหนี้ครัวเรือนต่อ GDP ในไตรมาส 2 ปี 2565 เหลือ 88.2% ลดลงจากไตรมาส 1 ปี 2565 ที่ 89.1% และไตรมาส 4 ปี 2564 ที่สัดส่วนหนี้ครัวเรือนต่อ GDP สูงถึง 90% โดยหนี้ครัวเรือน 4 อันดับแรกยังคงเป็น 1.เงินกู้เพื่อซื้อที่อยู่อาศัย ซึ่งมีสัดส่วนร้อยละ 34.6 ของหนี้ครัวเรือนรวม 2.เงินกู้เพื่อการบริโภคอุปโภคส่วนบุคคลสัดส่วนร้อยละ 28.0 ของหนี้ครัวเรือนรวม 3.เงินกู้เพื่อการประกอบธุรกิจ สัดส่วนร้อยละ 18.2 ของหนี้ครัวเรือนรวม และ 4.เงินกู้เพื่อซื้อหรือเช่าซื้อรถยนต์/รถจักรยานยนต์ สัดส่วนร้อยละ 12.3 ของหนี้ครัวเรือนรวมใน

ไตรมาสแรกของปี 2565 ประเทศไทยมีระดับหนี้ครัวเรือนราวร้อยละ 89 ของ GDP สูงขึ้นค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับไตรมาสแรกปี 2554 ที่อยู่ที่ระดับร้อยละ 66 ของ GDP ในขณะที่จำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้ค่อนข้างคงที่ประมาณร้อยละ 50 ของครัวเรือนทั้งหมด สะท้อนให้เห็นว่าครัวเรือนที่เป็นหนี้มีแนวโน้มการสร้างหนี้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในปี 2554 ครัวเรือนที่เป็นหนี้มีหนี้เฉลี่ย 68,279 บาท หรือประมาณ 5.6 เท่าของรายได้ต่อเดือน ปี 2560 ครัวเรือนมีหนี้เฉลี่ย 178,994 บาท หรือประมาณ 6.6 เท่าของรายได้ โดยเฉพาะในปี 2564 ซึ่งเป็นปีที่อยู่ในช่วงเศรษฐกิจได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด ครัวเรือนมีหนี้เฉลี่ย 205,679 บาท หรือประมาณ 7.5 เท่าของรายได้ต่อเดือน แสดงว่าครัวเรือนที่เป็นหนี้มีอัตราการสร้างหนี้สูงกว่าการสร้างรายได้

การเป็นหนี้ไม่ใช่เป็นสิ่งไม่ดี แต่ขึ้นอยู่กับว่าหนี้ที่เกิดขึ้นนำไปใช้ทำอะไร ถ้าเป็นหนี้ที่สร้างขึ้นเพื่อนำไปซื้อทรัพย์สิน เช่น บ้าน ที่ดิน หรือทองคำ ถือว่าเป็นการสร้างหนี้ที่สร้างมูลค่า แต่ถ้าเป็นการสร้างหนี้เพื่อนำไปใช้จ่ายแล้วหมดไป เช่น ซื้อโทรศัพท์มือถือรุ่นใหม่ ไปเที่ยวต่างประเทศ สิ่งนี้ถือว่าเป็นการสร้างหนี้ที่ไม่สร้างมูลค่า ดังนั้น หากจำเป็นต้องเป็นหนี้แล้ว ขอให้เป็นหนี้ที่สร้างมูลค่าก็จะช่วยสร้างความมั่นคงให้กับครัวเรือนในอนาคต

การสร้างหนี้ของภาคครัวเรือน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นหนี้ที่ไม่ได้สร้างมูลค่าแต่เป็นการสร้างหนี้เพื่อนำมาใช้จ่ายเพื่ออุปโภคบริโภคมากที่สุด หรือประมาณร้อยละ 38 ของหนี้ทั้งหมด และมีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกันกับปริมาณสินเชื่อบัตรเครดิต ลิขิ่ง และสินเชื่อส่วนบุคคลของสถาบันการเงินที่เพิ่มขึ้น

แนวทางแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือน

แนวทางของรัฐบาลไทยในการแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือน

1. การแก้ปัญหาหนี้กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) โดยปฏิรูประบบการชำระหนี้ อาทิ การปรับปรุงรูปแบบการจ่ายชำระหนี้คืน จากรายปีเป็นรายเดือน ชำระคืนค่างวดแบบเฉลี่ยเท่ากันทุกเดือน ขยายระยะเวลาการผ่อนชำระจาก 15 ปี เป็น 25 ปี ปรับปรุงลำดับการตัดชำระหนี้ โดยนำไปตัดเงินต้นก่อน แล้วจึงตัดดอกเบี้ย ปรับลดอัตราดอกเบี้ยผิมนัดชำระหนี้ เหลือร้อยละ 2 ต่อปี เป็นต้น

2. การแก้ปัญหาหนี้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์ เช่น การประกาศกรอบอัตราค่าใช้จ่ายในการทวงถามหนี้ที่ช่วยคุ้มครองลูกหนี้ ไม่ให้ถูกเรียกเก็บเงินในการทวงถามหนี้เกินความจำเป็น

3. การแก้ปัญหาหนี้สินข้าราชการโดยเฉพาะข้าราชการครู ยุบยอดหนี้โดยใช้ทรัพย์สินและรายได้ของครูในอนาคต เพื่อให้ยอดหนี้ลดลงและสามารถชำระคืนได้จากเงินเดือน การปรับดอกเบี้ยเงินกู้ให้ลดลงเหลือไม่เกินร้อยละ 5

4. หนี้สินข้าราชการตำรวจ การขอความร่วมมือสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจช่วยเหลือสมาชิกสหกรณ์ ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 พักชำระหนี้เงินต้น ปรับลดอัตราดอกเบี้ยรายเดือน จัดทำโครงการปล่อยเงินกู้ระยะสั้นดอกเบี้ยต่ำ และการลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้

5. การปรับลดและทบทวนโครงสร้างและเพดานอัตราดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียม และการออกมาตรการคุ้มครองสิทธิของลูกค้านี้ กระทรวงการคลังปรับลดเพดานเงินกู้สินเชื่อ PICO Finance เหลือร้อยละ 33 จากร้อยละ 36 ธปท. สนับสนุนการรีไฟแนนซ์ และการรวมหนี้ และ

6. การปรับปรุงขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรม มีการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางธุรกิจและการเงิน เน้นไกล่เกลี่ยข้อพิพาทผ่านระบบออนไลน์ โดยประชาชนสามารถยื่นคำร้องด้วยตนเองหรือผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์ (ไทยโพสต์,2566)

ทั้งนี้ ที่ผ่านมาระทรวงยุติธรรมจัดมหกรรมไกล่เกลี่ยหนี้ เพื่อขับเคลื่อนการแก้ไขหนี้ครัวเรือนให้ประชาชน เดินสายไปทุกจังหวัด ทั่วประเทศ สามารถลดปัญหาหนี้สินประชาชนได้ กว่า 200,000 ราย มูลหนี้มากกว่า 30,000 ล้านบาท ถือว่าประสบความสำเร็จอย่างสูง นอกจากนี้ ล่าสุดกระทรวงการคลังยังร่วมกับผู้แทนจากสถาบันการเงินและหน่วยงานราชการในพื้นที่ จัดมหกรรมร่วมใจแก้หนี้“มีหนี้ต้องแก้ไข เริ่มต้นใหม่อย่างยั่งยืน” จำนวน 5 ครั้งทั่วประเทศทุกภูมิภาค ซึ่งครั้งที่ 4 จะจัดขึ้นที่จังหวัดชลบุรี ระหว่างวันที่ 20 – 22 ม.ค.2566 ณ ศาลาประชาคมเทศบาลเมืองบ้านสวน และครั้งที่ 5 ที่จังหวัดสงขลา ระหว่างวันที่ 27 – 29 ม.ค.2566 ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

“นายกฯ เห็นถึงความทุกข์ของลูกหนี้ และถือเป็นกลุ่มเปราะบางทางการเงินที่ต้องเร่งเข้าไปช่วยผ่อนปรนภาระหนี้ ด้วยการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ให้สอดคล้องกับศักยภาพของลูกหนี้ เปิดโอกาสให้เข้าถึงแหล่งทุนใหม่ เสริมสภาพคล่องพร้อมๆ กับการเพิ่มรายได้ และพัฒนาทักษะทางการเงิน ส่งผลให้ลูกหนี้ส่วนหนึ่งกลับมาฟื้นฟูความสามารถในการชำระหนี้ เป็นผลให้ภาพรวมสัดส่วนหนี้ต่อ GDP ปรับตัวดีขึ้น ทั้งนี้ นโยบายการแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือนที่เริ่มต้นในปี 2565 ไปแล้วนั้น จะยังคงเดินหน้าต่อ เพราะท่านนายกฯ ต้องการเห็นคนไทยที่เป็นหนี้ได้รับอิสรภาพทางการเงิน เพื่อช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยในภาพรวมอีกด้วย”

ธนาคารแห่งประเทศไทย หรือแบงก์ชาติ มองการแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือน ในภาพรวมไว้ ดังนี้

มิติแรก จากตัวผู้ก่อหนี้ของเราๆ ก่อนเลย หลายหน่วยงานที่เกี่ยวกับการเงินและ
ไม่เกี่ยว ต่างออกมาส่งเสริมความรู้ การวางแผนและวินัยทางการเงินที่ดี (financial
literacy) จริงๆ ก็คือ เราต้องเตือนตัวเองบ้าง ว่าอย่าใช้จ่ายเกินตัว

นอกจากนี้ ธพท.ยังร่วมกับสมาคมธนาคารนานาชาติ บริษัทบริหารสินทรัพย์
สุขุมวิท สมาคมธนาคารไทย ได้ออกคลินิกแก้หนี้ออกมา ซึ่งล่าสุดออกมาเป็นเฟสที่ 3 แล้ว
เพื่อช่วยเหลือผู้มีหนี้เสียทั้งบัตรเครดิตหรือสินเชื่อส่วนบุคคลที่ไม่มีหลักประกัน ซึ่งจะช่วย
ลดภาระ เพราะจ่ายเพียงแต่เงินต้นเท่านั้น

ส่วนมิติที่สอง ก็คือ สถาบันการเงินต่างๆ ควรที่จะประเมินภาระหนี้ และ
ความสามารถในการชำระหนี้ของผู้กู้ให้ดี และไม่ควรเร่งขยายสินเชื่อที่จะระตุ้นให้
ประชาชนก่อหนี้เกินตัว เพราะสุดท้ายแล้ว จะย้อนกลับมาเข้ามาเป็นหนี้เสียของสถาบัน
การเงินนั่นเอง

ล่าสุดเพื่อช่วยพยุงเศรษฐกิจไทย ประชาชน และภาคธุรกิจต่างๆ
คณะกรรมการนโยบายการเงิน (กนง.) มีมติปรับลดอัตราดอกเบี้ยนโยบายลงเหลือ 1% ถือเป็น
เป็นการปรับลดครั้งประวัติศาสตร์ เพราะว่าต่ำที่สุดในรอบ 20 ปี ทำให้บรรดาธนาคาร
พาณิชย์ก็ออกมาลดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินกู้มาตาม ๆ กัน น่าจะเป็นอีกหนึ่งตัวช่วย
ที่เป็นโอกาสสำหรับทุก ๆ คน

การแก้ปัญหานี้ครัวเรือนของธนาคารแห่งประเทศไทยประกอบด้วยสองส่วน
การจัดการกับก้อนหนี้ในปัจจุบัน และการชะลอการก่อหนี้ใหม่ในอนาคต แน่นอนว่าใน
ภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน ความจำเป็นเร่งด่วนเฉพาะหน้าคือการจัดการกับส่วนแรก เพื่อให้
ครัวเรือนที่มีหนี้สินเกินตัวสามารถไปต่อได้

จากข้อมูลบนหน้าเว็บไซต์ของธนาคารแห่งประเทศไทย (2566) พบว่า ณ สิ้นเดือน
พฤศจิกายน 2564 มีลูกหนี้รายย่อยที่ได้รับความช่วยเหลือจากธนาคารพาณิชย์ ธนาคาร
เฉพาะกิจของรัฐ และสถาบันการเงินที่มีใช้ธนาคารทั้งสิ้น 5.3 ล้านบัญชี คิดเป็นมูลหนี้รวม
ประมาณ 1.7 ล้านล้านบาท ขณะที่ ณ สิ้นเดือนธันวาคม 2564 มีผู้ได้รับความช่วยเหลือ
ผ่านช่องทางทางด่วนแก้หนี้ 254,324 บัญชี คลินิกแก้หนี้ 72,151 บัญชี และมหกรรมไกล่
เกลี่ยหนี้ 231,795 บัญชี

แม้จำนวนบัญชีข้างต้นจะดูสูง แต่ต้องบอกว่าสถานการณ์ยังมีความสุ่มเสี่ยงอยู่
พอสมควร ทั้งนี้เป็นเพราะว่าส่วนใหญ่ของลูกหนี้ที่ได้รับความช่วยเหลือจากสถาบันการเงิน
เป็นการยืดเวลาชำระหนี้ชั่วคราว ขณะที่มองไปข้างหน้า ภาคครัวเรือนยังมีความเปราะบาง
ทั้งด้านการจ้างงานและด้านรายได้ โดยเฉพาะผู้มีอาชีพอิสระและลูกจ้างแรงงานในภาค

บริการ จากการฟื้นตัวที่ล่าช้าและไม่เท่าเทียมกันของเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ ธปท. ต้องออกมาตรการเพิ่มเติม (มาตรการ 3 กันยายน 2564) ที่ให้แรงจูงใจกับสถาบันการเงินที่ช่วยเหลือลูกหนี้ด้วยวิธีที่นอกเหนือจากการขยายระยะเวลาชำระหนี้เพียงอย่างเดียว รวมถึงการออกกฎเกณฑ์เพื่อสนับสนุนการปรับโครงสร้างหนี้ด้วยการรวมหนี้ (debt consolidation) และการรีไฟแนนซ์

นอกเหนือจากการเร่งรัดมาตรการช่วยเหลือต่างๆ และการเยียวยาและฟื้นฟูรายได้ ภาคครัวเรือนที่รัฐกำลังพยายามทำอยู่ การแก้ไขปัญหาหนี้ครัวเรือนอย่างยั่งยืนต้องก้าวข้ามอุปสรรคสำคัญ 3 ประการ ประการแรก คือ เพียงประมาณ 3 ใน 4 ของสถาบันการเงินที่ปล่อยกู้ให้กับภาคครัวเรือนอยู่ใต้กำกับของ ธปท. โดยสหกรณ์ออมทรัพย์ซึ่งรวมกันแล้ว เป็นผู้ปล่อยกู้หนี้ครัวเรือนรายใหญ่อยู่ใต้กำกับของกระทรวงเกษตรฯ ขณะที่บริษัทเช่าซื้อ และลิสซิ่งจำนวนมากไม่มีผู้กำกับดูแล ประการที่สอง คือ หนี้นอกระบบ และประการสุดท้าย คือ ข้อมูลหนี้ครัวเรือนในปัจจุบันมีไม่เพียงพอ

สำหรับอุปสรรคประการแรกนั้น การมีหลายผู้กำกับดูแลอาจไม่สำคัญเท่ากับการที่ผู้กำกับดูแลมีความร่วมมือกัน ในปีที่แล้ว หลายท่านอาจไม่ทราบว่า ทีมงานของ ธปท. ได้เข้าไปร่วมกับรัฐบาลในการวางแผนแนวทางการสะสางปัญหาหนี้สหกรณ์ในส่วนของกลุ่มข้าราชการครูและตำรวจ ซึ่งจะมีการขยายผลในปี นี้ ขณะเดียวกัน สำหรับบริษัทลิสซิ่งที่ตอนนี้ยังไม่มีผู้กำกับดูแล ธปท. ก็ได้มีการประสานขอความร่วมมือในการช่วยเหลือลูกหนี้ไป

อย่างไรก็ดี ที่กล่าวมาทั้งหมด ไม่ว่าจะหนี้สหกรณ์ หรือหนี้ลิสซิ่ง ถือว่าเป็นหนี้ในระบบทั้งสิ้น ยังมีหนี้ครัวเรือนนอกระบบอีกจำนวนมากที่ไม่ได้อยู่ใต้กำกับของหน่วยงานใดๆ ซึ่งในระยะหลัง หนี้นอกระบบเติบโตมาก จากปัจจัยเศรษฐกิจตกต่ำ และปัจจัยการให้บริการออนไลน์ที่ทำให้เข้าถึงผู้ต้องการเงินด่วนได้ง่าย

ประเด็นที่น่ากังวล คือ ครัวเรือนรายได้น้อยจำนวนมากมีทั้งหนี้ในระบบและหนี้นอกระบบ ซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยต่างกันราวกับฟ้ากับดิน ถ้าเน้นแต่การแก้หนี้ในระบบ แต่ไม่ได้ล้างหนี้นอกระบบไปด้วย สุดท้ายหนี้นอกระบบจะเพิ่มพูน และครัวเรือนก็จะจมกองหนี้ยู่ดี ซึ่งจากที่ผมเห็นโรดแมปแก้หนี้ข้าราชการครูและตำรวจ ไม่ได้พูดถึงการปลดหนี้นอกระบบแต่อย่างใด นอกจากนี้ ในอนาคตระยะปานกลาง ที่ไทยจำเป็นจะต้องจำกัดการขยายตัวของหนี้ครัวเรือน โดยเฉพาะการขยายตัวของสินเชื่อส่วนบุคคลและสินเชื่อบัตรเครดิต การบีบหนี้ในระบบอาจนำไปสู่การเติบโตของหนี้นอกระบบ การปราบปรามหนี้นอกระบบอย่างจริงจัง ควบคู่ไปกับการให้ความรู้ทางการเงินแก่ครัวเรือนจึงเป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง

สำหรับอุปสรรคประการสุดท้าย เรื่อง ความเพียงพอของข้อมูล แบ่งออกได้เป็นสองประเด็นย่อย ประเด็นย่อยแรก เป็นเรื่องต่อเนื่องจากเรื่องหนี้นอกระบบ ข้อมูลการ

สำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมภาคครัวเรือน พบว่าหนี้ในระบบของภาคครัวเรือนไทย ในช่วงครึ่งแรกของปี 2021 เท่ากับ 8.5 หมื่นล้านบาท เพิ่มขึ้นจากช่วงก่อน COVID-19 ในปี 2019 อยู่ที่ 4.8 หมื่นล้านบาท แต่เกือบทุกคนที่ทำงานเรื่องหนี้ในระบบที่ผมคุยด้วย บอกว่า หนี้ในระบบน่าจะอยู่ในหลักแสนล้านบาท

ประเด็นย่อยที่สอง แม้แต่ข้อมูลหนี้ในระบบจำนวนมากก็ไม่อยู่ในฐานข้อมูลของบริษัทข้อมูลเครดิตแห่งชาติ หรือเครดิตบูโร สืบเนื่องจากการเป็นสมาชิกเครดิตบูโรไม่ได้เป็นการบังคับ แต่เป็นความสมัครใจ สหกรณ์ส่วนใหญ่จึงเลือกไม่ส่งข้อมูลเข้าเครดิตบูโร แม้แต่สหกรณ์ ธปท. เอง ก็เพิ่งเข้าเป็นสมาชิกเครดิตบูโรไม่นาน ทั้งๆที่ ธปท. พยายามผลักดันให้สหกรณ์ขนาดใหญ่เข้าเป็นสมาชิกเครดิตบูโรมานานหลายปีก่อนหน้า นอกจากนี้ สถาบันการเงินที่มีโชคราชาบางแห่ง ก็ไม่ได้เป็นสมาชิกเครดิตบูโรทั้งๆที่มีขนาดใหญ่เป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ การมีศูนย์รวมข้อมูลกลาง ซึ่งสุดท้ายอาจจะไม่ใช่เครดิตบูโรก็ได้ จะช่วยให้เราทราบว่าหนี้ที่เปราะบางในระบบมีมากน้อยแค่ไหน คนที่เปราะบางหน้าตาเป็นอย่างไร เป็นหนี้กับสถาบันการเงินไหน และข้อมูลที่ครบถ้วนยังช่วยให้สถาบันการเงินที่ปล่อยกู้สามารถประเมินความเสี่ยงของลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น ทั้งสามอุปสรรคที่ยกมานี้ จริงๆ แล้ว คุยกันมานาน รอบนี้หวังว่าคงได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ไม่งั้นคงยากที่เศรษฐกิจไทยจะปลดชนวนของระเบิดเวลานี้ครัวเรือนได้ (ธนาคารแห่งประเทศไทย ,2565)

บทสรุป

หนี้ครัวเรือน ของประเทศไทย ปัจจุบันถึง 14.7 ล้านล้านบาท หลังสถานการณ์โควิดได้ก่อให้เกิดหนี้เสียเกินกว่า จำนวน 5 ล้านคน นับเป็นจำนวนเงินกว่า 400,000 แสนล้านบาท เป็นหนี้เสียทั้งระบบกว่า 5 ล้านคน มีมูลค่ารวมกว่า 1 ล้านล้านบาท ทำให้คุณภาพชีวิตของคนลดลง เกิดความเครียด และปัญหาอื่น ๆ ตามมาจากคุณภาพชีวิตที่ด้อยลงด้วยหนี้สินครัวเรือน ดังนั้นรัฐบาลและธนาคารแห่งประเทศไทยจึงจำเป็นต้องสร้างมาตรการในการเข้าไปแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือนอย่างจริงจัง เพื่อผลเชิงประจักษ์เป็นความกินดีอยู่ดีของประชาชน เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชน และเพื่อส่งเสริมให้คนไทยลดหนี้เพิ่มการออม และมีวินัยทางการเงิน ให้เป็นไปตามปณิธานและหลักการทางพระพุทธศาสนาที่ว่า “การไม่เป็นหนี้เป็นลาภอันประเสริฐ”

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพธุรกิจ. (2563). 'หนี้ครัวเรือน' คืออะไร? คนไทยแบกไว้เท่าไร. สืบค้น 28 กุมภาพันธ์ 2563, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/business/864188>
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2566). มาตรการช่วยเหลือและข้อมูลสถาบันการเงินในสถานการณ์ COVID-19. สืบค้น 15 มกราคม 2566 จาก <https://www.bot.or.th/covid19/Pages/default.aspx>
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2565). 2565 ปีแห่งการแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือน แต่งานนี้ไม่หามาตรการช่วยเหลือ. สืบค้น 15 มกราคม 2566, จาก https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_1Feb2022.aspx
- ธนาคารกรุงศรีอยุธยา. (2566). ข้อดีของการเป็นหนี้ ที่ทุกคนต้องรู้. สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2566, จาก <https://www.krungsri.com> > the-pros-of-debt-should-know
- นิตยา ลิ้มไพศาล. (2560). ผลกระทบของหนี้ครัวเรือนที่มีต่อเศรษฐกิจไทยและมาตรการรองรับ. *วารสารธุรกิจปริทรรศน์*, 9(2), 968-282.
- ถวิล นิลใบ และคณะ. (2566). ผลกระทบของปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ของครัวเรือนที่มีต่อหนี้ครัวเรือนของประเทศไทย. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 9(1), 115-138.
- ไทยโพสต์. (2566). รัฐบาลโชว์แก้หนี้ครัวเรือน ปี65 ลดส่วนหนี้ต่อ GDP ลดลง 88.2 %. สืบค้น เมื่อ 24 มกราคม 2566, <https://www.thaipost.net/economy-news/286830/>
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- สุริยะ หาญพิชัย. (2563). หนี้สินครัวเรือนเกษตรกรไทย: สถานภาพความรู้ปัจจุบัน และข้อสังเกตบางประการ. *Journal of Modern Learning Development*, 5(2), 191-213.
- Kris Piroj. (2019). หนี้ครัวเรือน. สืบค้น 19 มีนาคม 2019, จาก <https://www.greedisgoods.com>

แนวทางในการพัฒนาการอุดมศึกษาของไทยตามหลักการประกันคุณภาพ
การศึกษาระดับอุดมศึกษา*

GUIDELINES FOR HIGHER EDUCATION DEVELOPMENT IN THAILAND
ACCORDING TO THE PRINCIPLES OF HIGHER EDUCATION QUALITY
ASSURANCE

พระธีรวัฒน์ อั่นเต็ง

Phra Teerawat Oanteng

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chulalongkorn University

Corresponding Author E-mail: mcu60.teerawat@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ได้ทำการศึกษา แนวทางในการพัฒนาการอุดมศึกษาของไทยตามหลักการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งการศึกษา ได้ประเด็นหลักสำคัญในการนำเสนอ ดังนี้ 1. ความจำเป็นและวัตถุประสงค์ของการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา 2. กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2560 - 2574) 3. แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) 4. คุณภาพอุดมศึกษาไทย 5. แนวทางในการพัฒนาการอุดมศึกษาของไทย

ผลการศึกษาพบว่า แนวทางในการพัฒนาการอุดมศึกษาของไทยตามหลักการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่สำคัญ สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องเปิดหลักสูตรให้ตรงกับสภาพความต้องการของตลาดแรงงานในปัจจุบันและอนาคต สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายในสถาบันอุดมศึกษาและสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ มากขึ้น เพื่อเสริมสร้างจุดแข็งและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ใหม่ ๆ สถาบันการศึกษาต้องมุ่งจัดการศึกษาเฉพาะทางที่เป็นการลงลึกเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญ อันเป็นการพัฒนาการอุดมศึกษาที่มีคุณภาพโดยสร้างความรู้และนวัตกรรมใหม่ ๆ ให้สามารถแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำอื่น ๆ ได้ ควรใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขัน และพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: แนวทางในการพัฒนา; การอุดมศึกษา; การประกันคุณภาพ

Abstract

This article has studied the guidelines of higher education development in Thailand according to the higher education quality assurance which the education had the main issues to present as follows: 1. The necessity and objectives of higher education quality assurance. 2. The framework of the 15-year Long-Term Higher Education Plan No. 3 (2017 - 2031). 3. Higher Education Development Plan No. 12 (2017 - 2021). 4. Quality of Thai higher education. 5. Guidelines for the development of higher education in Thailand.

The results showed that guidelines for the development of higher education in Thailand in accordance with the important principles of higher education quality assurance. Higher education institutions need to offer courses to meet the needs of the current and future labor market. Build a network of cooperation with agencies within higher education institutions and other higher education institutions to strengthen strengths and exchange new knowledge. Educational institutions must aim to provide in-depth specialized education to gain expertise. This is to develop quality higher education by creating new knowledge and innovations to be able to compete with other leading higher education institutions should utilize information technology to build competitiveness. and continually improve the quality of teaching and learning.

Keywords: Development Guidelines; higher Education; Quality Assurance

บทนำ

การศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ สำหรับการพัฒนาระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีขอบข่ายที่แบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ คือ 1. เป็นระดับที่ต่ำกว่าปริญญาตรี ได้แก่ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และอนุปริญญา ซึ่งใช้เวลาประมาณ 2-3 ปี หลังจากมัธยมศึกษาตอนปลาย 2. ระดับปริญญาตรี ซึ่งใช้เวลาศึกษาประมาณ 4-6 ปี โดยปกติหลักสูตรปริญญาตรีจะใช้เวลาศึกษาประมาณ 4 ปี แต่มีบางสาขาวิชา ที่จัดหลักสูตรประมาณ 5 ปี เช่น สถาปัตยกรรมศาสตร์ และหลักสูตร 6 ปี เช่น แพทยศาสตร์ ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีเรียกว่าบัณฑิต 3. ระดับที่สูงกว่าปริญญาตรี ที่เรียกว่า ระดับบัณฑิตศึกษา ผู้ที่จะศึกษาต่อในระดับนี้ จะต้องสำเร็จการศึกษา

ปริญญาตรี หรือเทียบเท่ามาแล้ว ระดับบัณฑิตศึกษายังแบ่งออกเป็น ปริญญามหาบัณฑิต หรือปริญญาโท และปริญญาดุษฎีบัณฑิต หรือปริญญาเอก

สถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งวิชาการและแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ เป็นส่วนสำคัญในการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งฐานความรู้ เป็นแหล่งผลิตความรู้ กำลังคน นวัตกรรม เทคโนโลยี ให้สามารถแข่งขันได้ในสภาวะของโลกปัจจุบัน ซึ่งสถาบันอุดมศึกษามีการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการศึกษาต่อเนื่องใน 2 ลักษณะ ได้แก่ 1. การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นหลักสูตรปริญญาตรี หรือก่อนบัณฑิตศึกษา (Undergraduate) และปริญญาโท ปริญญาเอก หรือบัณฑิตศึกษา (Graduate) ที่ให้ปริญญาบัตรตามหลักสูตรเมื่อสำเร็จการศึกษา 2. การจัดการศึกษานอกหลักสูตรปริญญา ซึ่งมักจัดเป็นโครงการหรือหลักสูตรพิเศษที่เปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปสามารถเข้าร่วมได้ทั้งสองระบบยืดเกณฑ์มาตรฐานที่คล้ายกันในด้านของหลักสูตร การวัด และประเมินการเรียนรู้ แต่มหาวิทยาลัยเปิดอาจมีความยืดหยุ่นด้านอายุของผู้เรียนและวิธีการเรียนมากกว่ามหาวิทยาลัยปิด สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จึงได้จัดทำมาตรฐานการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาขึ้นเพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานในการจัดการศึกษา ประกอบด้วยเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ และนำเกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ ไปสู่สถาบันอุดมศึกษา เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการศึกษาภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยมุ่งเน้นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต

สถาบันอุดมศึกษาถือเป็นแหล่งความรู้สำคัญของประเทศซึ่งมีหน้าที่ทั้งในการรวบรวม การผลิตและถ่ายทอดความรู้ให้แก่สังคม สถาบันอุดมศึกษา มีภารกิจหลัก 4 ประการคือ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม และมีพันธกิจอย่างน้อยอีก 5 ประการที่จะสนับสนุนให้การขับเคลื่อนพันธกิจหลักบรรลุเป้าหมายได้ คือ 1. ปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์และแผนการดำเนินการ 2. กิจกรรมการพัฒนานักศึกษา 3. การบริหารและการจัดการ 4. การเงินและงบประมาณ และ 5. ระบบและกลไกการประกันคุณภาพ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ได้กำหนดภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษา ทั้ง 4 ด้าน อย่างมีดุลยภาพ ดังนี้ 1. มีหลักสูตรและการเรียนการสอนที่ทันสมัย ยืดหยุ่น 2. มีการวิจัย 3. มีการให้บริการทางวิชาการที่ทันสมัย 4. มีการอนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบสาน พัฒนา เผยแพร่วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น

ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษา จึงเป็นสถาบันที่มีภารกิจในลักษณะที่เป็นพันธกิจหรือสหกิจที่สังคมมอบหมายให้ต้องกระทำอยู่สี่ด้านคือ สอน วิจัย บริการทางวิชาการ และทำนุ

บำรุงศิลปวัฒนธรรม และสถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีการจัดทำแผนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้
1. แผนการดำเนินการ 2. แผนการจัดกิจกรรมการพัฒนานักศึกษา 3. แผนการบริหารและการจัดการ 4. แผนทางการเงินและงบประมาณและ 5. แผนระบบและกลไกการประกันคุณภาพ

ความจำเป็นและวัตถุประสงค์ของการประกันคุณภาพการศึกษา ระดับอุดมศึกษา

1. ความจำเป็นของการประกันคุณภาพการศึกษา ภารกิจหลักที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องปฏิบัติมี 4 ประการ คือ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม การดำเนินการตามภารกิจทั้ง 4 ประการดังกล่าว มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศทั้งระยะสั้นและระยะยาว ปัจจุบันมีปัจจัยภายในและภายนอกหลายประการที่ทำให้การประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องเร่งดำเนินการ ปัจจัยดังกล่าวคือ (จันทร์จิรา อินทนาคม และอัญมณี เมฆปรีดาวงศ, 2560) 1. คุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาและบัณฑิตภายในประเทศที่มีแนวโน้มแตกต่างกันมากขึ้นซึ่งจะก่อให้เกิดผลเสียแก่สังคมโดยรวมของประเทศในระยะยาว 2. ความท้าทายของโลกาภิวัตน์ต่อการอุดมศึกษา ทั้งในประเด็นการบริการการศึกษาข้ามพรมแดนและการเคลื่อนย้ายนักศึกษาและบัณฑิต การประกอบอาชีพของบัณฑิตในอนาคต อันเป็นผลจากการรวมตัวของประเทศในภูมิภาคอาเซียน ซึ่งทั้งสองประเด็นต้องการการรับประกันของคุณภาพการศึกษา 3. สถาบันอุดมศึกษาที่มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความมั่นใจแก่สังคมว่าสามารถพัฒนาองค์ความรู้และผลิตบัณฑิต ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศให้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันระดับสากล การพัฒนาภาคการผลิตจริงทั้งอุตสาหกรรมและบริการ การพัฒนาอาชีพ คุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ระดับท้องถิ่นและชุมชน 4. สถาบันอุดมศึกษาจะต้องให้ข้อมูลสาธารณะ (Public Information) ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนักศึกษา ผู้จ้างงาน ผู้ปกครอง รัฐบาล และประชาชนทั่วไป 5. สังคมต้องการระบบอุดมศึกษาที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วม (Participation) มีความโปร่งใส (Transparency) และมีความรับผิดชอบซึ่งตรวจสอบได้ (Accountability) ตามหลักธรรมาภิบาล 6. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายใน รวมถึงให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาทำหน้าที่ประเมินคุณภาพภายนอก โดยการประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 7. คณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ประกาศใช้มาตรฐานการอุดมศึกษา เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2549 เพื่อเป็นกลไก

กำกับมาตรฐานระดับกระทรวง ระดับคณะกรรมการการอุดมศึกษา และระดับหน่วยงาน โดยทุกหน่วยงานระดับอุดมศึกษาจะได้ใช้เป็นกรอบการดำเนินงานประกันคุณภาพ การศึกษา 8. กระทรวงศึกษาธิการได้มีประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐาน คุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2552 และคณะกรรมการการ อุดมศึกษาได้ประกาศแนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา แห่งชาติเมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2552 เพื่อให้การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นไป ตามมาตรฐานการอุดมศึกษา และเพื่อการประกันคุณภาพของบัณฑิตในแต่ละระดับคุณวุฒิ และสาขาวิชา 9. กระทรวงศึกษาธิการได้มีประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องมาตรฐาน สถาบันอุดมศึกษา เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2554 เพื่อเป็นกลไกส่งเสริมและกำกับให้ สถาบันอุดมศึกษาจัดการศึกษาให้มีมาตรฐานตามประเภทหรือกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา 4 กลุ่ม

2. วัตถุประสงค์ของการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา การประกัน คุณภาพการศึกษา มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (จันทร์จิรา อินทนาคคม และอัญมณี เมฆปริธิตาวงศ, 2560) 1. เพื่อให้สถาบันได้มีการพัฒนา มุ่งสู่วิสัยทัศน์และยกระดับขีดความสามารถในการ แข่งขัน 2. เพื่อตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานตั้งแต่ระดับหลักสูตร คณะวิชาหรือ หน่วยงานเทียบเท่าและสถาบันอุดมศึกษาในภาพรวม 3. เพื่อให้หลักสูตร คณะวิชาหรือ หน่วยงานเทียบเท่า และสถาบันอุดมศึกษาทราบสถานการณ์ของตนเองอันจะนำไปสู่การ กำหนดแนวทางในการพัฒนาคุณภาพไปสู่เป้าหมาย (Targets) 4. เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อน จุดแข็งจุดที่ควรปรับปรุง ตลอดจนข้อเสนอแนะในการพัฒนาการดำเนินงาน 5. เพื่อให้ ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 6. เพื่อให้หน่วยงานต้นสังกัดของ สถาบันอุดมศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการส่งเสริม สนับสนุนการจัดการอุดมศึกษาในแนวทางที่เหมาะสม

กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2560 - 2574)

กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 - 2574) ได้กำหนด กรอบยุทธศาสตร์อุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ดังนี้ (สุเมธ แยมน์นุ่น, 2560)

1. การปรับทิศทางระบบอุดมศึกษา การกำหนดหลักความสามารถ (Core Competencies) ของระบบอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศสู่อนาคต มีดังนี้ 1. การสร้าง บัณฑิตที่มีคุณภาพ (5 Domains LO 3R X 8C) 2. การพัฒนาและการรักษาอาจารย์ที่มี คุณภาพ เป็นนักรับการศึกษามืออาชีพ 3. การสร้างสรรค์นวัตกรรม เทคโนโลยี และการวิจัย 4. การศึกษาดิจิทัล Digital Education 5. ลิงค์การศึกษา Education Links 6. ลิงค์ อุตสาหกรรม Industry Links 7. การเปรียบเทียบระดับโลก Global Benchmarking /

ลำดับความสำคัญในพื้นที่ Local Priority 8. การประเมินและการประกันคุณภาพ Assessment and Quality assurance 9. การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

2. การจัดทำโปรไฟล์ของสถาบันอุดมศึกษา การปรับยุทธศาสตร์ของสถาบันอุดมศึกษาที่เน้นจุดเด่นของแต่ละสถาบันเพื่อการพัฒนาประเทศ 1. การพัฒนาตนเอง Self-Improvement/กระบวนการพัฒนาตนเอง Self-Development Process 2. การสนับสนุนเพื่อการพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืน 3. การจัดกลุ่ม จัดประเภทตามอัตลักษณ์ และระดับของการพัฒนาการของสถาบัน

3. การปรับโครงสร้างของระบบอุดมศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของระบบอุดมศึกษา มีดังนี้ 1. โครงสร้างการผลิตกำลังคนที่เหมาะสม สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ 2. โครงสร้างการวิจัย เทคโนโลยีและนวัตกรรม 3. โครงสร้างบุคลากร การสอน การวิจัย บริการวิชาการ 4) โครงสร้างต้นทุน และความสูญเสียทางการศึกษา 5. บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้มีส่วนร่วมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ

4. การจัดองค์การใหม่ในระบบอุดมศึกษา เพื่อให้เกิดกลไกการกำหนดนโยบาย การสนับสนุน การติดตามตรวจสอบ ที่มีประสิทธิภาพ (Regulator and Providers) และตอบสนองความต้องการในการพัฒนาประเทศ มีดังนี้ 1. กลไกการวางแผน และการจัดสรรทรัพยากร 2. กลไกการพัฒนาาระบบข้อมูลสารสนเทศ เพื่อการวางแผนการประเมินผลและการประกันคุณภาพ 3. ระบบการวิจัยนโยบายอุดมศึกษา 4. ระบบการประเมินและการประกันคุณภาพ 5. ระบบการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา (Admission System)

แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)

แผนพัฒนาการศึกษามหาวิทยาลัยนเรศวร ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) จัดทำขึ้นจากการรวบรวมและสังเคราะห์ทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 กรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) นโยบายรัฐบาล กรอบทิศทางแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2574 นโยบายกระทรวงศึกษาธิการ แนวคิดการพัฒนาประเทศไทย 4.0 กรอบแผนอุดมศึกษา 15 ปีของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ผสมรวมกับนโยบายทิศทางในการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาคมและผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย โดยใช้กลไกการระดมสมองของบุคลากรสถาบันอุดมศึกษา นิสิต ผู้แทนจากภาครัฐ และภาคเอกชน รวมทั้งการจัดทำประชาพิจารณ์ เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากภาคส่วนต่างๆ และรวบรวมความเห็น ประเด็นปัญหา ข้อเสนอ ความต้องการและความคาดหวังต่อการ

พัฒนาสถาบันอุดมศึกษาในอนาคต เพื่อนำพาสถาบันอุดมศึกษาไปสู่เป้าหมายที่กำหนด โดยการจัดทำแผนพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา ต้องวางแผนการดำเนินงาน และต้องอาศัยพลังและการมีส่วนร่วมของทุกหน่วยงานร่วมกันบริหารดำเนินงานตามแผนพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา สู่การปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่องเพื่อนำพามหาวิทยาลัยไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ และขยายไปสู่การแข่งขันระดับประเทศและระดับนานาชาติเพื่อการก้าวสู่การเป็นสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำต่อไป (มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2560)

คุณภาพอุดมศึกษาไทย

คุณภาพอุดมศึกษาไทยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีการพัฒนาความรู้ระดับสูงเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อสังคมในอนาคต การศึกษาในระดับอุดมศึกษานั้นยังรวมถึงการให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้ผลผลิตของอุดมศึกษาซึ่งเป็นบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาออกไปนั้น มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญาควบคู่ไปกับความรู้ทางวิชาการ แม้ว่าการพัฒนาคุณภาพของการอุดมศึกษาไทยมีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง แต่ในปัจจุบันก็ยังพบว่าคุณภาพอุดมศึกษาฯยังไม่มีคุณภาพเท่าที่ควรในหลายประเด็น สาเหตุหลักมีหลายประการ (มติชนออนไลน์, 2548) ประกอบด้วย 1. สถาบันอุดมศึกษาปรับตัวไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะในเรื่องการสร้างและพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการเรียนการสอนและการวิจัย เปิดหลักสูตรตามความพอใจ โดยไม่คำนึงถึงคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา 2. มหาวิทยาลัยไทยโดยภาพรวมยังมีจุดอ่อนเรื่องการบริหารจัดการเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะการเป็นมหาวิทยาลัยวิจัย ซึ่งจะสังเกตได้ว่ามหาวิทยาลัยที่ติดอันดับมหาวิทยาลัยชั้นนำของโลกล้วนเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยทั้งสิ้น 3. ทิศทางการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาในภาพรวมไม่ชัดเจน เกิดความซ้ำซ้อนในเรื่องการให้บริการ บุคลากรที่จะเข้ามาในมหาวิทยาลัย เช่นผู้บริหาร ส่วนหนึ่งไม่มีความรู้ทางด้านการบริหาร แต่จะมีความรู้เฉพาะด้านงานวิชาการเท่านั้น รัฐบาลควรมีการจัดอบรมการเป็นผู้บริหารขึ้นมาเหมือนกับข้าราชการสายอื่น 4. บัณฑิตที่จบการศึกษาออกมาบางส่วนไม่ได้คุณภาพ และมีปัญหาในด้านภาษาอังกฤษ สถาบันการศึกษาควรดึงผู้ประกอบการเข้าไปร่วมพัฒนาหลักสูตรและพัฒนาบุคลากร และเปิดโอกาสให้นักศึกษาเข้าไปฝึกงานในสถานประกอบการตั้งแต่ยังเรียนอยู่ รวมถึงวิกฤติอุดมศึกษาไทยช่วง 7 ปีที่ผ่านมา ทั้งมหาวิทยาลัยรัฐและมหาวิทยาลัยราชภัฏ 300 แห่ง และเปิดหลักสูตรปริญญาตรีและโท บางแห่งใช้กลยุทธ์ ง่าย ในการดึงดูดผู้เรียน ขณะที่ผู้เรียนเข้ามาเรียนเพื่อหวังใบปริญญาตามสโลแกนจ่ายครบจบแน่ ซึ่งเป็นการทำลายคุณภาพอุดมศึกษาไทย และทำให้บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาออกมาไม่มีคุณภาพตามที่สังคมคาดหวังไว้ 5. การจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่เป็นการจัดตั้งด้วยเหตุผลทางการเมือง

ไม่ได้คำนึงถึงคุณภาพและความพร้อมของการเป็นสถาบันอุดมศึกษา รวมถึงไม่มีการจัดระบบความหลากหลายของสถาบันอุดมศึกษา ทำให้ทิศทางการส่งเสริมพัฒนาและกำกับมาตรฐานไม่ชัดเจนและไม่ต่อเนื่อง อีกทั้งสถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบัน ส่วนมากมุ่งเข้าสู่ธุรกิจอุดมศึกษา มีการขายปริญญาบัตร เปิดหลักสูตรจำนวนมาก การถ่ายทอดความรู้แบบสำเร็จรูปตามแบบตะวันตก เนื่องจากมหาวิทยาลัยไทยก้าวเข้าสู่กับดักทางธุรกิจการศึกษา 6. รัฐบาลไม่มีการควบคุมการเปิดสาขาวิชาของแต่ละมหาวิทยาลัยให้ตรงตามความต้องการของประเทศและตลาดแรงงาน ดังนั้น ควรส่งเสริมให้นักศึกษากู้เงินเพื่อศึกษาในสาขาวิชาที่ตลาดแรงงานต้องการ เพื่อให้บัณฑิตที่จบออกมามีงานทำ 7. จากพรบ. การศึกษา 15 ปีระหว่างปี พ.ศ. 2533-2547 ที่ผ่านมามีการกำหนดสัดส่วนผู้เรียนสายวิทยาศาสตร์และสายสังคมที่ 50 : 50 และกำหนดให้แต่ละมหาวิทยาลัยมีสัดส่วนอาจารย์ที่จบปริญญาเอกปริญญาโท และปริญญาตรี อยู่ที่ 3:6:1 ที่สำคัญต้องการให้ผู้เรียนรับภาระค่าเรียนเพิ่มขึ้นเมื่อสิ้นแผนฯสามารถดำเนินการตามเป้าหมายได้หลายเรื่อง แต่ที่ยังทำไม่ได้คือ สัดส่วนผู้เรียนสายวิทย์และสายสังคม 50:50 นั้นทำได้เฉพาะในมหาวิทยาลัยปิด สัดส่วนอาจารย์ที่จบปริญญาเอก ปริญญาโท และปริญญาตรี นั้น ทำได้เฉพาะในมหาวิทยาลัยรัฐเพียง 24 แห่งเท่านั้น

แนวทางในการพัฒนาการอุดมศึกษาของไทย

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2550) ได้กล่าวว่า ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของสถาบันอุดมศึกษาทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย มีความพยายามในการพัฒนาและปรับตัวเพื่อรองรับกับสภาพการแข่งขันที่รุนแรงขึ้น โดยมหาวิทยาลัยในประเทศไทยหลายแห่งได้เพิ่มศักยภาพการแข่งขัน การปรับตัวของสถาบันอุดมศึกษาดังที่กล่าวมาข้างต้นเป็นตัวอย่างเพียงส่วนหนึ่ง แต่ยังมีสถาบันอุดมศึกษาทั้งรัฐและเอกชนอีก 200 กว่าแห่งทั่วประเทศ ได้พยายามปรับตัวเพื่อรับมือกับการแข่งขันของธุรกิจอุดมศึกษาในอนาคตเช่นกัน แต่อย่างไรก็ตามการจะปรับตัวให้สอดคล้องกับแนวโน้มอนาคต จำเป็นต้องศึกษาคาดการณ์แนวโน้มอนาคต เพื่อเป็นกรอบในการปรับทิศทางการพัฒนาอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับอนาคตที่จะมาถึง

แนวโน้มสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาไทยมี หลายประการ อันจะเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นพื้นฐานแนวโน้มอนาคต เพื่อพัฒนาการอุดมศึกษาไทยได้ อาทิ เช่น

1. สถาบันอุดมศึกษาแสวงหาเอกลักษณ์ด้านคุณภาพและความแตกต่าง สภาพการแข่งขันด้านการศึกษาที่รุนแรงขึ้น ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษามีทรัพยากรที่จำกัด อีกทั้งผู้เรียนมีความต้องการการศึกษาที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และผู้เรียนมีโอกาเลือกสถาบันอุดมศึกษาได้มากขึ้น ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาต่างพยายามพัฒนาตนเองให้แข่งขันได้

2. สถาบันอุดมศึกษาจะเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย สภาพของความจำกัดทางทรัพยากร และการแข่งขันทางการศึกษาที่รุนแรง ประกอบกับความต้องการขยายตลาดทางการศึกษาไปยังกลุ่มคนต่าง ๆ ให้มากขึ้น ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาต่างมุ่งสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายในหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ มากขึ้น เพื่อเสริมจุดอ่อนจุดแข็ง

3. สถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทาง มีแนวโน้มว่าจะมีบางมหาวิทยาลัยมุ่งจัดการศึกษาเฉพาะที่เป็นการลงลึกระดับเชี่ยวชาญ อันเป็นการพัฒนาการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพระดับสูง และเป็นการเพิ่มความสามารถแข่งขันให้มหาวิทยาลัย

4. สถาบันอุดมศึกษามุ่งผลิตผลงานวิจัย จากสภาพการแข่งขันของสถาบันอุดมศึกษาที่รุนแรงขึ้น ส่งผลให้มหาวิทยาลัยบางแห่งอาจปรับยุทธศาสตร์ไปสู่ทิศทางการมุ่งผลิตผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ โดยสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ๆ รวมถึงการบุกเบิกการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ จนเป็นที่รู้จักและยอมรับจากนักศึกษาทั่วโลก

5. สถาบันอุดมศึกษาบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เนื่องจากความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้การเรียนแบบ e-education หรือ e-learning เป็นที่นิยมมากขึ้น ในอนาคตจะมีการวิจัยและพัฒนาสื่อการเรียนการสอน เนื้อหาหลักสูตรบนฐานอิเล็กทรอนิกส์มีการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสร้างความสามารถในการแข่งขัน การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และการผลิตผู้เรียนให้เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน

6. สถาบันอุดมศึกษาที่ใช้หลักสูตรต้นแบบจากต่างประเทศ การขยายตัวด้านการลงทุนทางการศึกษาที่แข่งขันมากขึ้น สถาบันอุดมศึกษาที่มีชื่อเสียงระดับโลกพยายามทำตลาดการศึกษาไปยังประเทศต่าง ๆ รวมถึงประเทศไทย ในขณะที่คนในสังคมไทยต่างต้องการหลักสูตรการศึกษาที่มีคุณภาพที่มีความน่าเชื่อถือระดับโลก ส่งผลให้มีแนวโน้มการนำเข้าหลักสูตรการเรียนการสอนสำเร็จรูปที่มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากล หรือที่เรียกว่าแฟรนไชส์ (franchise) เข้ามาในมหาวิทยาลัยไทย

7. สถาบันอุดมศึกษาไทยยังไม่สามารถขยายตลาดการศึกษาไปยังต่างประเทศ การเปิดเสรีทางการศึกษา เป็นช่องทางให้เกิดการขยายสาขาวิชาที่ไทยแกร่งหรือมีความพร้อมไปสู่ต่างประเทศได้ แต่ต้องยอมรับว่าการเปิดเสรีทางการศึกษาของไทยยังไม่มีความพร้อมเพียงพอ เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องอำนาจการต่อรอง กฎระเบียบต่าง ๆ รวมถึงความสามารถในการแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาจากต่างประเทศที่มีคุณภาพมากกว่า

8. สถาบันอุดมศึกษาที่แข่งขันไม่ได้ต้องปิดตัวหรือควบรวมกิจการ การแข่งขันด้านการศึกษาไม่ถูกจำกัดอยู่ในขอบเขตพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งอีกต่อไป แต่จะขยายสู่การแข่งขันระดับภูมิภาคและระดับโลกมากขึ้น ส่งผลให้การแข่งขันการศึกษาจะทวีความรุนแรงขึ้น

อย่างต่อเนื่อง สถาบันอุดมศึกษาไทยจึงต้องเร่งพัฒนาระบบบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ เร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อดึงดูดผู้เรียน ซึ่งหากสถาบันอุดมศึกษาใดไม่สามารถเร่งพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหาร พัฒนาคุณภาพการศึกษา หรือมีจุดเด่นที่น่าดึงดูดมากเพียงพอ ย่อมจะทำให้ไม่สามารถแข่งขันได้ และอาจต้องปิดตัวหรือควมรวมกิจการกับสถาบันอุดมศึกษาอื่นไปในที่สุด

9. สถาบันอุดมศึกษาที่มุ่งเชิงพาณิชย์มากขึ้น การแข่งขันด้านการศึกษาที่รุนแรงขึ้น ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงสถานะสู่การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับ ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาไทยต้องพึ่งตัวเองมากขึ้น โดยพัฒนาไปสู่การดำเนินกิจการเชิงพาณิชย์มากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ที่ต้องหารายได้เลี้ยงตัวเองมากกว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ดังจะเห็นได้จากมหาวิทยาลัยในประเทศไทยหลายแห่งในปัจจุบัน ต่างหาช่องทางที่จะนำรายได้เข้าสู่มหาวิทยาลัยในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดทำโฆษณา การเปิดหลักสูตรปริญญาโท ปริญญาเอก การเปิดหลักสูตรการสอนผ่านอินเทอร์เน็ต เป็นต้น เพื่อลดการพึ่งพิงงบประมาณจากรัฐ แต่ในขณะเดียวกันอาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพหากสถาบันอุดมศึกษาไม่คำนึงถึงคุณภาพการจัดการศึกษา รวมถึงอาจเกิดการทุจริตจรรยาบรรณในวิชาชีพ

สรุป

ความจำเป็นและวัตถุประสงค์ของการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา

1. ความจำเป็นของการประกันคุณภาพการศึกษา ภารกิจหลักที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องปฏิบัติมี 4 ประการ คือ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม 2. วัตถุประสงค์ของการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา มีดังนี้ 1. เพื่อให้สถาบันได้มีการพัฒนา 2. เพื่อตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานตั้งแต่ระดับหลักสูตร คณะวิชาหรือหน่วยงานเทียบเท่าและสถาบันอุดมศึกษาในภาพรวม 3. เพื่อให้หลักสูตร คณะวิชาหรือหน่วยงานเทียบเท่า และสถาบันอุดมศึกษาทราบสถานภาพ และแนวทางในการพัฒนาคุณภาพไปสู่เป้าหมาย (targets) 4. เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนจุดแข็งจุดที่ควรปรับปรุง 5. เพื่อให้ข้อมูลสาธารณะที่เป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทำให้มั่นใจว่าสถาบันอุดมศึกษาสามารถสร้างผลผลิตทางการศึกษาที่มีคุณภาพ 6. เพื่อให้หน่วยงานต้นสังกัดของสถาบันอุดมศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการอุดมศึกษาในแนวทางที่เหมาะสม

2. กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2560 - 2574) ได้กำหนดกรอบยุทธศาสตร์อุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ดังนี้ 1. การปรับทิศทางระบบอุดมศึกษา การ

กำหนดหลักความสามารถ (Core Competencies) ของระบบอุดมศึกษา 2. การจัดทำโปรไฟล์ของสถาบันอุดมศึกษา 3. การปรับโครงสร้างของระบบอุดมศึกษา 4. การจัดองค์การใหม่ในระบบอุดมศึกษา เพื่อให้เกิดกลไกการกำหนดนโยบาย การสนับสนุน การติดตามตรวจสอบ ที่มีประสิทธิภาพ (Regulator and Providers)

3. แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) จัดทำขึ้น เพื่อนำพาสถาบันอุดมศึกษาไปสู่เป้าหมายที่กำหนด โดยการจัดทำแผนพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา ต้องวางแผนการดำเนินงาน และต้องอาศัยพลังและการมีส่วนร่วมของทุกหน่วยงานร่วมกันบริหารดำเนินงานตามแผนพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา สู่การปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่องเพื่อนำพามหาวิทยาลัยไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ และขยายไปสู่การแข่งขันระดับประเทศและระดับนานาชาติเพื่อการก้าวสู่การเป็นสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำต่อไป

4. คุณภาพอุดมศึกษาไทย คุณภาพอุดมศึกษายังไม่มีคุณภาพเท่าที่ควรในหลายประเด็น สาเหตุหลักมีหลายประการ ประกอบด้วย 1. สถาบันอุดมศึกษาปรับตัวไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง 2. มหาวิทยาลัยไทยโดยภาพรวมยังมีจุดอ่อนเรื่องการบริหารจัดการเชิงคุณภาพ 3. ทิศทางการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาในภาพรวมไม่ชัดเจน 4. บัณฑิตที่จบการศึกษาออกมามีบางส่วนไม่ได้คุณภาพ และมีปัญหาในด้านภาษาอังกฤษ 5. การจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่เป็นการจัดตั้งด้วยเหตุผลทางการเมือง ไม่ได้คำนึงถึงคุณภาพ 6. รัฐบาลไม่มีการควบคุมการเปิดสาขาวิชาของแต่ละมหาวิทยาลัยให้ตรงตามความต้องการของประเทศและตลาดแรงงาน 7. พรบ. การศึกษา ที่ผ่านมาได้กำหนดให้แต่ละมหาวิทยาลัยมีสัดส่วนอาจารย์ที่จบปริญญาเอกปริญญาโท และปริญญาตรี ทำได้เฉพาะในมหาวิทยาลัยปิด

5. แนวทางในการพัฒนาการอุดมศึกษาของไทย ตามหลักการประกันคุณภาพ การศึกษาระดับอุดมศึกษาที่สำคัญ สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องเปิดหลักสูตรให้ตรงกับสภาพความต้องการของตลาดแรงงานในปัจจุบันและอนาคต สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายในสถาบันอุดมศึกษาและสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ มากขึ้น เพื่อเสริมสร้างจุดแข็งและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ใหม่ ๆ สถาบันการศึกษาต้องมุ่งจัดการศึกษาเฉพาะทางที่เป็นการลงลึกเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญ อันเป็นการพัฒนาการอุดมศึกษาที่มีคุณภาพโดยสร้างความรู้และนวัตกรรมใหม่ ๆ ให้สามารถแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำอื่น ๆ ได้

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2550). ทิศทางการอุดมศึกษาไทย. สืบค้น 25 ตุลาคม 2565, จาก <http://www.kriengsak.com/node/41>
- จันทร์จิรา อินทนาคม และ อัญมณี เมฆปรีดาวงศ. (2560). *คู่มือการประกันคุณภาพ การศึกษาภายในระดับหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มติชนออนไลน์. (2548). *สมศ.เผยปัญหาอุดมศึกษาไทยมีเพียบ*. สืบค้น 25 ตุลาคม 2565, จาก <http://www.matichon.co.th>
- มหาวิทยาลัยนเรศวร. (2560). *แผนพัฒนาการศึกษามหาวิทยาลัยนเรศวรฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. สืบค้น 25 ตุลาคม 2565, จาก http://www.libnu.ac.th/web/About/document/d_1507691782.pdf
- สุเมธ แยมุ่น. (2560). *จากนโยบายสู่แผนอุดมศึกษา 15 ปี ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2560–2574*. สืบค้น 25 ตุลาคม 2565, จาก https://www.stou.ac.th/offices/opr/planning/pl_main_v2.1/roadmap20/Document/07.pdf

วารสาร
JBIM พุทธนวัตกรรม
และการจัดการ
Journal of Buddhist Innovation and Management

สำนักงานวารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ
มูลนิธิการจัดการเชิงพุทธ เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร
อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 093-635 9515, E-mail: journal.bim@mcu.ac.th

